

SELENDİ (MANİSA) İLÇE MERKEZİNİN COĞRAFI ETÜDÜ

Şuhayip TÜRKYILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Coğrafya Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Selahattin POLAT

Afyon

2007

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

SELENDİ (MANİSA) İLÇE MERKEZİNİN COĞRAFİ ETÜDÜ

Şuhayip TÜRKYILMAZ

Afyon Kocatepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

2007

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Selahattin POLAT

Araştırma konumuzu oluşturan Selendi İlçesi, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü'nde, Manisa İli sınırları içinde yer almaktadır. Yönetim açısından Manisa İli'ne bağlı olmasına rağmen, Manisa İl merkezine 162 km.'dir. İlçeyi, doğu ve güneydoğusunda Uşak İli, güney ve güneybatısında Manisa'nın Kula İlçesi kuzey ve kuzeybatıda Manisa'nın Demirci İlçesi ve kuzey, kuzeydoğuda Kütahya İli'nin Simav İlçesi çevrelemektedir.

Selendi İlçe merkezi 233,7 hektar alana sahiptir. İlçenin beldesi yoktur. İlçe merkezine bağlı 11 mahalle ve 44 köyü vardır. Köylerin çoğunluğu dağınıktır. 30 köyün 115 mahallesi vardır. 2000 yılı genel sayımı sonuçlarına göre, ilçe merkezinin nüfusu 8095 kişi, köyleriyle birlikte toplam nüfusu 26061 kişi idi. İlçe göç veren bir yerleşim birimidir. Sahada ekonomik ve kültürel faaliyetlerin çeşitlenerek gelişmesi, dışarıya olan nüfus hareketlerini azaltacak, yörenin kalkınmasını hızlandıracaktır. İlçenin çevresi dağ ve tepelerle çevrilidir. İlçe merkezi, Selendi Çayı Vadisi'nde kurulmuştur. İlçenin içinden Gediz Nehri'nin en büyük kolu olan, Selendi Çayı geçmektedir. Rakımı 440 metredir. Arazi genellikle dağlık, vadilik ve kısmen de ovalıktır.

Araştırma sahası, Akdeniz ile karasal iklim arasında geçiş özelliği gösteren yarı kurak-yarı nemli, ılıman bir iklim hüküm sürmektedir. Kurak – az nemli, mezotermal (orta sıcaklıkta) su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, okyanus tesirine yakın(?) iklim tipine girmektedir.

Çalışma alanında temel ekonomik etkinlik tarım ve hayvancılıktır. Ticaret ve sanayi gelişme aşamasındadır. İlçe turizm açısından önemli bir potansiyele sahip değildir.

Selendi, E-23 (İzmir- Ankara) karayolunun Kula- Uşak hattı arasında ve 16 km. kuzey yönünde içeride kalmaktadır. Bu da ilçede aktivite azlığını doğurmuştur. Selendi bağlı olduğu il merkezi Manisa'ya 162 km. gibi uzak bir mesafedeyken Uşak merkeze 65 km. gibi daha yakın bir mesafededir.

Ülkemizde, Selendi gibi ekonomik ve sosyal açıdan gelişmemiş kırsal, kasaba görünümlü birçok yerleşim merkezleri vardır. Ülkemiz genelinde çok olan bu tür yerleşmelerin coğrafi bir bakış açısıyla da incelenmeleri, sorunlarının tespit edilmesi, çözüm önerilerinin getirilmesi ve kalkınma planlarının hazırlanması bakımından büyük yararlar sağlayacaktır. Bu tip yerleşme yerlerinin böyle çalışmalarla daha iyi durumlara geleceği düşünülerek, Selendi İlçe merkezinin coğrafi etüdü çalışılmıştır.

İlçe göç veren bir yerleşim birimidir. Sahada ekonomik ve kültürel faaliyetlerin çeşitlenerek gelişmesi, dışarıya olan nüfus hareketlerini azaltacak, yörenin kalkınmasını hızlandıracaktır.

ABSTRACT

THE SUMMARY OF THESIS OF MASTER'S DEGREE
THE GEOGRAPHICAL STUDY OF CITY CENTRE OF SELENDİ
(MANİSA)

Şuhayip TÜRKYILMAZ

Afyon Kocatepe University
The Insitute of Social Sciences

2007

Consultant: Yrd. Doç. Dr. Selahattin POLAT

The city of Selendi which is the subject of our research is in the borders of Manisa which is located in the west part of Aegean Region.

The city which is administratively dependent to Manisa is 162 kms far to the city centre of Manisa. It is surrounded by Uşak in the East and Southeast the city of Kula of Manisa in the South and Southwest, the city of Demirci of Manisa in the North and Northwest and the city of Simav of Kütahya in the North and Northeast.

The city centre of Selendi has an area of 233,7 hectares. There aren't any smaller cities dependent to Selendi. There are 11 wards and 44 villages which are dependent to Selendi. Most of villges are scattered. There are 115 wards of the 30 villages . According to the 2000 census, the population of the city centre is 8095 people, and the total population of the city with its villages is 26061 people. The city is a "migrating – from" settlement. Developing of the varied economical and cultural activities in the area will reduce the population movement out of the city and will quicken the development of the neighbourhood. The city is surrounded with mounts and hills and was founded in the Valley of Selendi Stream. Selendi Stream which is the biggest baranch of Gediz River passes through the city. The elevation of the city is 440 meters. The land is generally mountainous, having valleys and partly having plains.

The research area has a half dry – half moist, mild climate which shows a transition characteristic between the Mediterranean and continental climates. It is a type of dry – low moist, mezothermal (medium heat)(the excess of water is in Winter season and very strong) near to ocean effect climate.

In the research area, the main economical activities are agriculture and stock – breeding. Trade and industry are in progress. The city hasn't got a considerable tourism potantiel.

Selendi is located between Kula – Uşak line of E – 23 (İzmir – Ankara) road and it is 16 kms interior in the North direction. This caused the lack of activity in the city. Although Selendi is in a long distance of 162 kms to the city centre of Manisa where it is administratvely dependent, it is nearer to the city centre of Uşak such as 65 kms.

In our country, there are a lot of settlement areas which haven't developed economically and socially, in the appearance of rural small town like Selendi. Examining also geographically of this kind of settlements which are generally a lot in our country will provide big advantages in finding out the problems, giving solution suggestions and preparing of development plans. Believing that this kind of settlements wich have been out of sight, will become better by the help of studies like this, the geographical research of the city centre of Selendi has been studied.

The city is a migrating – from settlement. The development of economical and cultural activites in the area varidly will reduce the population movement out of town and will quicken the development of the area.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Selahattin POLAT

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Lütfi ÖZAV

: Yrd. Doç. Dr. Yahya KADIOĞLU

Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Anabilim Dalı Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencilerinden Şuhayip TÜRKİYILMAZ'ın “SELENDİ (MANİSA) İLÇE MERKEZİNİN COĞRAFİ ETÜDÜ” başlıklı tezi 31/01/2007 tarihinde yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Coğrafya Anabilim dalında, Yüksek Lisans Yeterlilik tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR
MÜDÜR

ÖNSÖZ

Selendi İlçe Merkezinin Coğrafi Etüdü adlı bu çalışma bölgesel coğrafya yöntemiyle hazırlanmış bir yüksek lisans tezidir.

İki yıla yaklaşan zaman dilimi içerisinde tamamlayabildiğimiz bu çalışmayı seçme nedenlerinin başında, bu sahada ayrıntılı olarak coğrafi bir araştırma yapılmamış olması gelmektedir. İlçe, sahip olduğu kaynaklardan yeterince yararlanamadığı için geri kalmış bir özellik göstermektedir. Bu nedenle araştırmanın temel amacı sahanın doğal ve beşeri kaynaklarının coğrafi yaklaşımla ortaya konulması olmuştur.

Ülkemizin ekonomik ve sosyal yönden gelişmesi ve kalkınması her şeyden önce coğrafi potansiyelin tespiti ile mümkün olabilir. Bunun için de en küçük coğrafi ünitelerin ayrıntılı bir şekilde araştırılarak fiziki coğrafya, beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinin ortaya çıkarılması gereklidir. Devletimizin ve özel sektörün bu gibi yerlere yapacağı ekonomik ve sosyal yatırımların isabetli olması bu tür araştırmalara verilecek öneme bağlıdır.

İlçenin sosyo- ekonomik sorunlarına getirilebilecek kalıcı çözümler, ancak bu kaynakların titizlikle analiz edilmesi ve bilimsel görüşler doğrultusunda sentezlerinin yapılması ile gerçekleştirilebilir. Bu açıdan ilçede kalkınmayı geciktiren veya güçleştiren temel etkenler için saptanan bilimsel sonuçların bölgede yapılacak plan ve yatırım kararlarına ışık tutması en büyük dileğimizdir.

Araştırma sahasının seçiminde, araştırmanın yürütülmesinde, arazi gözlem ve etüdlerinde, fikir yapısının belirlenmesi ve düzeltilmesinde, kaynak temininde ve ayrıca çalışmanın bütün aşamasında destek ve yardımlarını hiç esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Selahattin POLAT'a şükranlarımı sunarım.

Ayrıca kendilerinden büyük ölçüde yararlandığım yüksek lisans ders hocalarım Prof. Dr. Lütfi ÖZAV, Prof. Dr. Adnan ŞİŞMAN, Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA, Yrd. Doç. Dr. Yahya KADIOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Basim SAATÇİ' ye teşekkür ederim

Araştırmanın veri toplama aşamasında, her türlü yardım ve kolaylığı sağlayan kamu kurum ve kuruluş yetkilileri ile bazı haritaların çiziminde yardım eden Çağrı ÖZTÜRK'e ve yardımsever Selendi halkına da ayrıca teşekkür ederim.

Şuhayip TÜRKYILMAZ

Uşak 2007

ÖZGEÇMİŞ

Şuhayip TÜRKYILMAZ

Coğrafya Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans : 2000, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi

Lise : 1996, İzmir – Kiraz Sağlık Meslek Lisesi

İş/ İstihdam

2001 – Öğretmen, Uşak – Sivasslı Pınarbaşı Kasabası Recep Dinç İlköğretim Okulu

2003 – Uşak Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı : 20 Nisan 1978 - Selendi

Cinsiyet : Erkek

Yabancı : İngilizce

İÇİNDEKİLER	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	II
ABSTRACT.....	IV
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
ÖZGEÇMİŞ.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	XV
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XVIII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XX
KISALTMALAR.....	XXI

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ.....	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ.....	5

1. BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOLojİK ÖZELLİKLER.....	6
1.1.1. Paleozoik.....	7
1.1.1.1. Eşme Formasyonu.....	7
1.1.2. Senozoik.....	7
1.1.2.1. Yeniköy Formasyonu.....	7
1.1.2.2. Dikendere Volkanitleri.....	9
1.1.2.3. Ahmetler Formasyonu :.....	9
1.1.2.3.1. Balçıklıdere Üyesi.....	10
1.1.2.3.2. Gedikler Üyesi.....	11
1.1.2.4. Beydağı Volkanitleri.....	11

1.1.2.5. Ulubey Formasyonu	12
1.1.2.6. Asarteppe Formasyonu	12
1.1.2.7. Alüvyonlar	13
1.1.2.7.1. Eski Alüvyonlar.....	13
1.1.2.7.2. Yeni Alüvyonlar	13
1.2. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER	15
1.2. 1. Kalkerler Üzerinde Gelişmiş Pliosen Aşınım Yüzeyleri	15
1.2.2. Platolar Çevresinde Gelişmiş Dik Yamaç (Korniş)	16
1.2.3. Badlands	17
1.2.4. Glasiler (Etek Düzlükleri)	19
1.2.4.1. Yamaçönü Glasileri.....	21
1.2.4.2. Vadi Glasileri	21
1.2.4.3. Fayönü Glasileri	22
1.2.5. Selendi Çayı Sekileri.....	23
1.2.6. Heyelanlar.....	23
1.2.7. Selendi Volkanikleri.....	25
1.3. İKLİM ÖZELLİKLERİ.....	26
1.3.1. SICAKLIK	28
1.3.1.1. Yıllık Ortalama Sıcaklık.....	28
1.3.1.2. Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklıklar	30
1.3.1.3. Ekstrem Sıcaklıklar	30
1.3.2. YAĞIŞ VE NEMLİLİK	31
1.3.2.1. Yağışlar.....	31
1.3.2.2. Nemlilik	35
1.3.2.3. Güneşlenme Durumu.....	35
1.3.2.4. Yağış Etkinliği	37
1.3.3. BASINÇ VE RÜZGÂRLAR.....	39
1.3.3.1. Basınç	39
1.3.3.2. Rüzgârlar.....	41
1.3.3.2.1. Rüzgârın Yönü	41
1.3.3.2.2. Rüzgâr Hızı	41
1.3.3.2.3. Rüzgârın Esmeye Sıklığı (Frekansı)	42

1.3.3.2.4. Rüzgâr Gülü ve Hâkim Rüzgâr Yönü.....	43
1.3.4. İKLİM TİPİ	45
1.4. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ.....	47
1.4.1. Bitki Örtüsünün Ekolojik Şartları	47
1.4.2. Selendi Bitki Örtüsünün Coğrafi Dağılımı.....	50
1.4.2.1. Kuru Ormanlar	50
1.4.2.1.1. Dağlık Sahalar üzerindeki Kuru Ormanların Dağılımı.....	51
1.4.2.1.2. Plato Sahaları Üzerinde Kuru Ormanların Dağılımı	51
1.4.2.2. Çalı Formasyonu	54
1.5. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER	56
1.6. TOPRAK ÖZELLİKLERİ	59
1.6.1. TOPRAK YAPISI VE ÖZELLİKLERİ.....	59
1.6.1.1. Rendzina Toprakları	60
1.6.1.2. Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları	62
1.6.1.3. Kireçsiz Kahverengi Topraklar.....	62
1.6.1.4. Kahverengi Orman Toprakları.....	63
1.6.1.5. Alüvyal Topraklar	63
1.6.2. ARAZİ KABİLİYET SINIFLARI VE KULLANMA DURUMU.....	65
1.6.3. TOPRAKLARIN TARIMSAL POTANSİYELLERİ	67

2. BÖLÜM

BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS ÖZELLİKLERİ	69
2.1.1. GENEL BAKIŞ	69
2.1.2. NÜFUSUN GÖSTERDİĞİ BAŞLICA ÖZELLİKLER	70
2.1.3. NÜFUS ARTIŞLARI.....	71
2.1.4. NÜFUS HAREKETLERİ	73
2.1.4.1. Doğumlar ve Ölümler.....	73
2.1.4.2. Göçler	74
2.1.4.2.1. Dış Göçler	74
2.1.4.2.2. İç Göçler.....	76
2.1.5. NÜFUSUN SOSYAL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ.....	78

2.1.5.1. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Yapısı	79
2.1.5.2. Nüfusun Eğitim Durumu	84
2.1.5.3. Nüfusun Beslenme ve Sağlık Durumu	87
2.1.5.4. Aile Büyüklüğü	88
2.1.5.5. Nüfusun Ekonomik Özellikleri	89
2.1.5.5.1. İktisadi Faaliyetlerine Göre Aktif Nüfus	90
2.1.5.5.2. İktisadi Faaliyetlerine Göre Aktif Olmayan Nüfus	92
2.1.5.6. Nüfus Yoğunlukları	93
2.1.5.6.1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	93
2.1.5.6.2. Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu	94
2.1.5.7. Nüfusun Diğer Özellikleri	95
2.2. YERLEŞME ÖZELLİKLERİ	97
2.2.1. GENEL BAKIŞ	97
2.2.2. SELENDİ KASABASI	100
2.2.3. YERLEŞMENİN TARİHİ GELİŞİMİ	101
2.2.4. İLÇE MERKEZİNDE ARAZİ KULLANIM DURUMU	102
2.2.4.1. KONUT ALANLARI	104
2.2.4.1.1. Doğal Çevre Özellikleri ve Konutlar	106
2.2.4.1.2. Beşeri Çevre Özellikleri ve Konut	107
2.2.4.1.1. İnşa Tarzına Göre Konutlar	108
2.2.4.1.1.1. Eski Tip Konutlar	108
2.2.4.1.1.2. Yeni Tip Konutlar	111
2.2.4.2. TİCARET VE SANAYİ FONKSİYON ALANLARI	113
2.2.4.3. YÖNETİM FONKSİYON ALANLARI	114
2.2.4.4. DİĞER FONKSİYON ALANLARI	116

3. BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. GENEL BAKIŞ	117
3.2. TARIM	118
3.2.1. TARIMSAL FAALİYETLER VE GELİŞİMİ	118
3.2.2. TARIMSAL ÜRETİM	120
3.2.2.1. Tahıl Tarımı	121

3.2.2.1.1. Buğday	122
3.2.2.1.2. Arpa	122
3.2.2.1.3. Mısır	123
3.2.2.1.4. Yulaf	124
3.2.2.2. Sanayi Bitkileri	124
3.2.2.2.1. Tütün	124
3.2.2.2.2. Haşhaş	125
3.2.2.2.3. Susam	126
3.2.2.2.4. Ayçiçeği	126
3.2.2.3. Baklagiller	127
3.2.2.4. Yem Bitkileri Tarımı	128
3.2.2.4.1. Yonca	128
3.2.2.4.2. Korunga	128
3.2.2.4.3. Fiğ	129
3.2.2.5. Sebze ve Meyvecilik	129
3.2.2.6. Zeytincilik	132
3.3. HAYVANCILIK	133
3.3.1. Küçükbaş Hayvancılık	134
3.3.2. Büyükbaş Hayvancılık	135
3.3.3. Kümes Hayvancılığı	136
3.3.4. Arıcılık	136
3.3.5. Hayvansal Üretim	137
3.4. SANAYİ FAALİYETLERİ	138
3.5. TİCARET	140
3.6. ULAŞIM ve HABERLEŞME	141
3.7. TURİZM	145

4. BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ TEMEL SORUNLARI VE BAŞLICA ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ

4.1. DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİNDEN KAYNAKLANAN BAŞLICA SORUNLAR VE ÖNERİLER.....	148
4.2. BEŞERİ ÇEVREDE KAYNAKLANAN BAŞLICA SORUNLAR	149
4.3. EKONOMİK FAALİYETLERLE İLGİLİ BAŞLICA SORUNLAR	150
SONUÇ.....	152
KAYNAKÇA.....	156

TABLolar LİSTESİ	Sayfa
Tablo 1. Selendi Meteoroloji İstasyonuna Ait Sıcaklık Değerleri (1985–1991).	29
Tablo 2. Selendi ve Kula'nın Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı(mm.).	32
Tablo 3. Selendi ve Kula İstasyonlarının Ortalama Orajlı Gün Sayısı.	32
Tablo 4. Selendi'de Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı.	33
Tablo 5. Selendi'nin Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı ve Karla Örtülü Gün Sayısı.	34
Tablo 6. Kula'da Ortalama Kar Yağışlı, Karla Örtülü Gün Sayısı Aylara Göre Dağılımı (30 yıllık).....	34
Tablo 7. Selendi'de Bağıl Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılımı.....	35
Tablo 8. Selendi'de Ortalama Açık, Bulutlu, Kapalı Günleri Aylara Göre Dağılımı.....	36
Tablo 9. Selendi'de Ortalama Sisli Günler Sayısının Aylara Göre Dağılımı.....	37
Tablo 10. Selendi'nin Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilânçosu.	38
Tablo 11. Salihli Meteoroloji İstasyonunda Ölçülen Yıllık Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerleri (1975 -2004).	40
Tablo 12. Selendi'de En Çok Esen Rüzgârın Yönünün Aylara Göre Dağılımı (1985 – 1991).	41
Tablo 13. Selendi'de Ortalama Rüzgâr Hızının Aylara Göre Dağılımı(1985 – 1991). ..	42
Tablo 14. Selendi'de En Hızlı Esen Rüzgârın Yönü ve Kuvvetinin Aylara Göre Dağılımı.	42
Tablo 15. Selendi'de Yıllık Rüzgârların Yönlere Göre Esme Sayıları ve % Frekansları.	43
Tablo 16. Selendi'de Yıllık Rüzgârların Yönlere Göre Esme Sayıları ve % Frekansları.	44
Tablo 17. Selendi'nin Aylık Ortalama Yağış Değerleriyle Selendi Çayı'nın Aylık Ortalama Akım Miktarlarının Yıl İçindeki Seyri.....	57
Tablo 18. Selendi Belediyesi İçme Suyu Fiziksel ve Kimyasal Analiz Raporu(2006)...	58
Tablo 19. Selendi 'de Büyük Toprak Gruplarına Göre Toprakların Dağılımı.	60
Tablo 20. Selendi Topraklarının Arazi Kabiliyet Sınıflarına Göre Dağılımı.	65
Tablo 21. Selendi'de Arazi Kullanma Şekillerinin Kabiliyet Sınıflama Dağılımı.	66
Tablo 22. Selendi'de Toprakların Tarımsal Potansiyellerine Göre Sınıflandırılması.....	68
Tablo 23. Kula ve Demirci'nin Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Artışı (1950–1955)..	70

Tablo 24. Selendi İlçe Merkezinde Sayım Yıllarına Göre Nüfusta Görülen Değişmeler (1927–2000).....	72
Tablo 25. Selendi İlçe Merkezi'nden Yurt Dışına Yapılan Göçlerin Ülkelere Dağılımı(2005).	75
Tablo 26. Selendi İlçe Merkezinin Yurtiçine Göç Verme Durumu(1985–2005).	77
Tablo 27. Selendi Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Özelliği(1955–2000).	80
Tablo 28. Selendi İlçesinde Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2005).....	82
Tablo 29. Selendi İlçesinde Nüfusun Geniş Aralıklı Gruplandırılması(2005).	83
Tablo 30. Selendi İlçe Merkezinin Nüfusunun Eğitim Durumu (2000).....	85
Tablo 31. Selendi İlçe Merkezinde 2005–2006 yılında İlköğretim, Lise ve Dengi Okulların Sayıları, Öğrenci Sayıları, Öğretmen ve Derslik Sayıları.	86
Tablo 32. Selendi İlçe Merkezinde Nüfusun Hane Sayısına Dağılımı(2005).	89
Tablo 33 . Selendi İlçe Merkezinde Çalışan, İşsiz ve İşgücünde Olmayan Nüfusun Dağılımı.	90
Tablo 34. Selendi İlçe Merkezi Nüfusunun Sektörlere Göre Dağılımı.....	90
Tablo 35. Selendi İlçe Merkezinde Aktif Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı(2000).....	92
Tablo 36. Selendi İlçe Merkezinde Aktif Olmayan Nüfusun Dağılımı(2000).	92
Tablo 37. Selendi İlçe Merkezi Mahallelerinin Alanları ve Nüfus Yoğunlukları(2006).....	94
Tablo 38. Selendi İlçe Merkezinde Fonksiyonel Arazi Kullanışı.....	103
Tablo 39. Selendi Arazisinin Kullanılış Durumu(2005).	118
Tablo 40. Çalışma Alanında Ekili Arazilerin Tarımı Yapılan Ürün Gruplarına Göre Dağılımı(2005).	121
Tablo 41. Araştırma Sahasındaki Tahıl Tarım Arazisinin Tahıl Türlerine Göre Dağılımı(2005).....	123
Tablo 42. Araştırma Sahasında Endüstri Bitkilerinin Tarım Alanı ve Üretim Durumu(2005).	126
Tablo 43. Araştırma Sahasında Baklagillerin Ekim Alanı ve Üretim Durumu(2005)..	127
Tablo 44. Araştırma Sahasında Yem Bitkilerinin Tarım Alanı ve Üretim Durumu(2005).	128
Tablo 45. Çalışma Alanında Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).....	130

Tablo 46. Çalışma Alanında Yumuşak Çekirdekli Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).	130
Tablo 47. Çalışma Alanında Sert Kabuklu Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).	131
Tablo 48. Çalışma Alanında Taş Çekirdekli Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).	131
Tablo 49. Çalışma Alanında Üzümsü Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005)...	132
Tablo 50. Çalışma Alanında Zeytin Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).....	133
Tablo 51. Araştırma Sahasında Beslenen Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı(2004).....	134
Tablo 52. Araştırma Sahasında Beslenen Kümes Hayvanları ve Arıcılık Varlığı(2004).	136
Tablo 53. Araştırma Sahasındaki Hayvansal Üretimler (2004).....	138
Tablo 54. Selendi İlçe Merkezinde Atölye Tipi İşletmelerin Mesleklere Göre Dağılımı(2006).....	139
Tablo 55. Selendi İlçe Merkezinde Ticari İşyerlerinin Dağılımı(2006).....	140
Tablo 56. Selendi'deki Motorlu Araç Tipinin ve Sayısının Dağılımı(2005).....	143
Tablo 57. Selendi İlçe Merkezinde meydana Gelen Trafik Kaza Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.	144
Tablo 58. Selendi'deki Haberleşme Sistemlerinin Yıllara Göre Durumu.....	144

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa**

Şekil 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası.	2
Şekil 2. Selendi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası.	3
Şekil 3. Selendi ve Yakın Çevresi Jeoloji Haritası.	8
Şekil 4. Selendi'nin Genelleştirilmiş Stratigrafik Kesiti.....	10
Şekil 5. Selendi İlçe Merkezi Jeoloji Haritası.....	14
Şekil 6. Selendi Jeomorfoloji Haritası.....	20
Şekil 7. Selendi'nin Kuzeyindeki Yamaç Önü Glasileriyle Güncel Vadi Glasilerinin İlişisini Gösteren Şematik Kesit.	21
Şekil 8. Selendi'de Ortalama Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı.....	29
Şekil 9 . Selendi'de Sıcaklık Değerlerinin Yıllık Dağılımı.....	31
Şekil 10. Selendi ve Kula'da Ortalama Yağış Miktarlarının Aylara Göre Dağılımı.....	32
Şekil 11. Selendi'de Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı.	33
Şekil 12. Selendi ve Kula'da Yıllık Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı.....	34
Şekil 13. Selendi'de Bağıl Nem Miktarlarının (%) Aylara Göre Dağılımı.....	35
Şekil 14. Selendi'de Ortalama Açık, Bulutlu, Kapalı Günlerin Aylara Göre Dağılımı...36	
Şekil 15. Selendi'de Ortalama Sisli Günler Sayısının Aylara Göre Dağılımı.....	37
Şekil 16. Selendi'nin Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilânçosu Diyagramı.	39
Şekil 17. Salihli'de Yıllık Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerleri.	40
Şekil 18. Selendi Rüzgâr Frekans Gülü.....	43
Şekil 19. Selendi'nin Rubinstein Formülüne Göre Hâkim Rüzgâr Yönü.....	45
Şekil 20. Selendi ve Yakın Çevresi Bitki Örtüsü Haritası.....	52
Şekil 21. Selendi Çayı Aylık Ortalama Akım – Yağış İlişisini Gösteren Diyagram. ...	57
Şekil 22. Araştırma Alanı ve Yakın Çevresinin Büyük Toprak Grupları.	61
Şekil 23. Selendi ve Yakın Çevresi Toprak Haritası.....	64
Şekil 24. Selendi İlçe Merkezinin Sayım Yıllarına Göre Nüfus Miktarları.	73
Şekil 25. Selendi İlçe Merkezinden Yurt Dışına Yapılan Göçlerin Ülkelere Dağılımı. 75	
Şekil 26. Araştırma Sahasından Ülke İçine Olan Göçlerin Dağılımı.....	78
Şekil 27. Selendi İlçe Merkezi Nüfusunun Cinsiyet Özelliği(1955–2000).	80
Şekil 28. Selendi İlçe Merkezinin Nüfus Piramidi(2005).	82
Şekil 29. Selendi İlçe Merkezinde Nüfusun Geniş Aralıklı Dağılımı(2005).....	83

Şekil 30. Selendi İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı.	85
Şekil 31. Selendi İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyinin Genel Dağılımı.	86
Şekil 32. Selendi İlçe Merkezinde Aktif Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı.	91
Şekil 33. Selendi İlçe Merkezinde Nüfus Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılımı (2006).	96
Şekil 34. Selendi Kasabası Yönetim Bölgesindeki Köy Yerleşmelerinin Dağılımı.	99
Şekil 35. Selendi İlçe Merkezi Arazi Kullanım Durumu.	105
Şekil 36. Eski Cami Mahallesi'nde Eski Tip İki Katlı Bir Konut Planı.	110
Şekil 37. Selendi Arazisinin Kullanılış Durumu(2005).	118
Şekil 38. Çalışma Alanında Ekili Arazilerin Tarımı Yapılan Ürün Gruplarına Göre Dağılımı.	122
Şekil 39. Selendi'deki Tahıl Tarım Arazisinin Tahıl Türlerine Göre Dağılımı(2005).	124
Şekil 40. Araştırma Sahasındaki Endüstri Bitkileri Tarım Alanları ve Üretim Durumu(2005).	126
Şekil 41. Araştırma Sahasındaki Baklagillerin Ekim Alanları ve Üretim Durumu(2005).	127
Şekil 42. Selendi'de Yem Bitkilerinin Ekim Alanlarının Dağılımı.	129
Şekil 43. Selendi İlçesi'nin Ulaşım Haritası.	142
Şekil 44. Selendi'deki Telefon Abone Sayısının Yıllara Göre Değişimi.	145

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ**Sayfa**

Fotoğraf 1. Selendi'nin Kuzeyinde Kalkerden Oluşan Korniş.	17
Fotoğraf 2 . Selendi Kuzeyinde Gelişmiş Badlands Topoğrafyası.	18
Fotoğraf 3. Selendi'nin İnnice Mahallesi Çevresindeki Fayın ve Eski Heyelanın Görünümü.	22
Fotoğraf 4. Selendi'nin Şerefiye Mahallesinin Kuzeyinde ve İnnice Mahallesi Çevresinde Badlands Şekilleri	49
Fotoğraf 5. Selendi Çayı Vadisinin Güney Kenarında Söğüt, Ilgın ve Kavak Ağaçları	53
Fotoğraf 6. Selendi Kuzeyindeki Yamaçlarda Ağaççık veya Çalı Haline Dönüşmüş Meşe Toplulukları, 600.	54
Fotoğraf 7. Tarım ve Hayvancılık Amacıyla Tahrip Edilmiş Bitki Örtüsünün Doğal Görünümü	55
Fotoğraf 8. Selendi Devlet Hastanesi.	88
Fotoğraf 9. Selendi İlçe Merkezinden Atatürk Caddesinden Bir Görünüm.	95
Fotoğraf 10. Eski Cami Mahallesinden Eski Tip Bir Konut.	109
Fotoğraf 11. Zafer Mahallesinde Dar Sokaklara Bir Örnek.	111
Fotoğraf 12. Karşıova Mahallesi'nden Yeni Tip Konutlar.....	112
Fotoğraf 13. Selendi Küçük Sanayi Sitesi.	113
Fotoğraf 14. Selendi Eski Hükümet Konağı (1953).....	115
Fotoğraf 15. Selendi Yeni Hükümet Konağı (2006).....	115
Fotoğraf 17. Selendi Belediyesi Nazmi Gürcan Parkı.	116
Fotoğraf 18. Selendi İlçe Merkezinde Bir Zeytinlik.	133
Fotoğraf 19. Veteriner Hekim Yıldırım Şafak Besihanesi.	135
Fotoğraf 20. İlçe Merkezinde Perşembe Günleri Kurulan Pazar.	141
Fotoğraf 21. Slandos Kentinden Çeşitli Sütun, Stell ve Kemerler.....	146
Fotoğraf 22. Selendi Kilimleri ve Halıları.	147

KISALTMALAR

DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
Üniv	: Üniversite
Edb	: Edebiyat
Fak	: Fakülte
Coğ	: Coğrafya
Ens	: Enstitü
age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agr	: Adı geçen rapor
s	: Sayfa
İst	: İstanbul
DMİGM	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
mm	: Milimetre
ha	: Hektar
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ETF	: Ev Tespit Fişi
EİEİ	: Elektrik İşleri Etüt İdaresi
Vb	: Ve benzeri

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

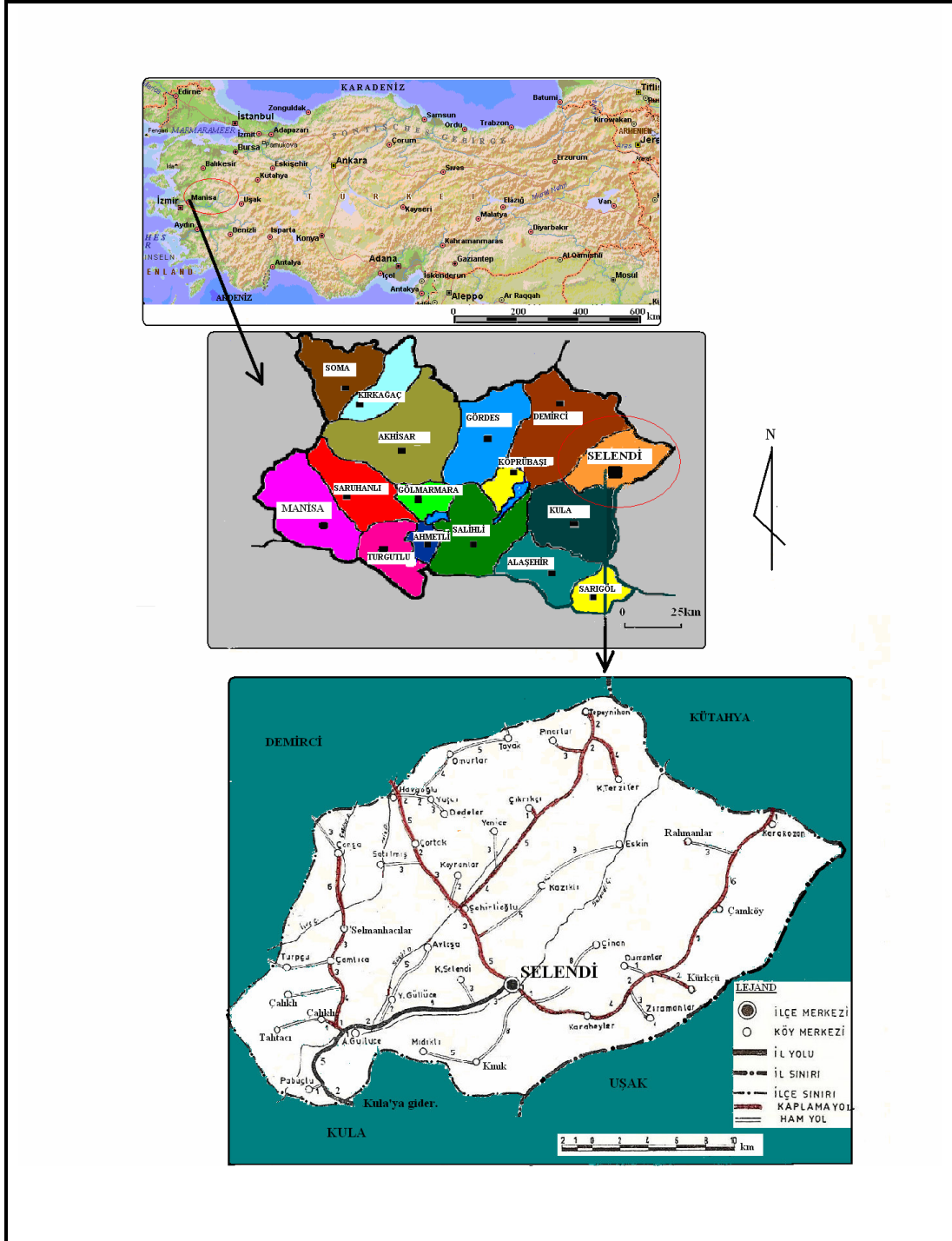
Araştırma sahasını oluşturan Selendi İlçe Merkezi, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü'nde, Manisa İli sınırları içinde yer alır(Şekil 1.). Ege Bölgesi İç Batı Anadolu Bölümü, Uşak – Simav Ovası ve dağlık yöresi, Yukarı Gediz Havzası ve Simav Dağları doğal yöresi içindedir.¹

Selendi, E-23 (İzmir- Ankara) karayolunun Kula- Uşak hattı arasında ve 16 km. içeride yer almaktadır. İlçe merkezi yerleşim biriminin yüzölçümü 233 hektar 7413 dönümdür. Selendi İlçesi, idari açıdan doğu ve güneydoğusunda Uşak İli, güney ve güneybatısında Manisa'nın Kula İlçesi, kuzey - kuzeybatıda Manisa'nın Demirci İlçesi ve kuzey, kuzeydoğuda Kütahya İli'nin Simav İlçesi ile çevrilidir.

Selendi yerleşmesinin ortalama yükseltisi 440 metredir. Saha Gediz Irmağı hidrografik havzası içindedir. Gediz Nehrinin yukarı çığırını oluşturan ve en büyük kolu olan Selendi Çayı ve onun kolları yörenin sularını drene etmektedir. Kuzeydoğu güneybatı doğrultusunda uzanan bu çay Selendi İlçe merkezinden geçerek Tahtacı köyü güneyinde Gediz Irmağı'na katılmaktadır. Saha, Selendi Çayı ve ona katılan kollarının yarmış olduğu platoluk, ovalık ve tepelik alanların yaygın olduğu engebeli arazi görünümündedir.

İnceleme alanında, Akdeniz ile karasal iklim arasında geçiş özelliği gösteren yarı nemli, ılıman bir iklim hüküm sürmektedir. Kurak – az nemli, mezotermal (orta sıcaklıkta) su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, iklim tipine girmektedir. Selendi İlçesi meteoroloji istasyonunun rasat verilerine göre(1986–1991), 6 yıllık ortalama değerlerine göre sıcaklık 14,1°C ve 33 yıllık yağış verilerine göre yıllık ortalama yağış miktarı 505,6 mm.'dir. Araştırma sahasına 30 km.. mesafede olan Kula meteoroloji istasyonunda ise yıllık ortalama yağış miktarı 596,7 mm. kadardır. 720 m. yükseklikteki Kula yıllık ortalama 596,7 mm. yağış alırken, bu değer 440 m. yükseklikteki Selendi'de 505,6 mm.'ye düşmektedir. Bu durum rasat merkezlerinin yükselti farkından kaynaklandığı söylenebilir.

¹ Oğuz EROL, "Türkiye'nin Doğal Yöre ve Çevreleri", Ege Coğrafya Dergisi, sayı:7, İzmir, 1993, s. 31.

Şekil 2. Selendi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası.

Selendi’de ekolojik şartların imkan verdiği bitki formasyonları, kuru ormanlar ve çalı formasyonu şeklinde iki grupta toplanır. Kuru ormanlar, dağlık alanların 850–900 m’lerinde kızılçamlarla karışan saçlı meşe ve palamut meşesi toplulukları şeklindedir. 1000 m.’nin üstündeki seviyelerde içlerine karaçamın karıştığı, saçlı meşe ormanları yayılış gösterir. Plato sahaları üzerinde mazi meşesi, tüylü meşe, palamut meşesi, kızılçamlar görülür. Dikkati çeken diğer türler, kermez meşesi, akçakesme, menengiçtir. Bunlar içinde en geniş yayılış alanı plato üzerindeki kuru ormanlardır. Çalı formasyonu ise kuru ormanların alt katında veya tahrip sahalarında yaygındır.

Selendi 1282 yılına kadar latince ismi Slandos olarak anılmaktaydı. Tarihi Slandos yerleşim birimi günümüzdeki Karaselendi Köyü’nün yakınlarındadır. Slandos şehri Lidyalılar’ın başkenti Sard’a bağlı idi. Lidya Devleti’nin M.Ö. 7.yy. da Pers Kralı Kross’un baskısına uğramasıyla Sart ve Slandos şehirleri büyük yıkımlar görmüştür. Bu şekilde Slandos şehri Lidyalılar’dan çıkararak Persler’in egemenliği altına girmiştir. Günümüzde Karaselendi Köyü ve çevresinde Lidya Krallığı’na ait madeni paralar sütun, stell ve kemerler bulunmuştur. Bu kalıntılar ve diğer bulgular yerleşme dip tarihinin M:Ö. 7.yy.’a kadar uzandığını göstermektedir.

İnceleme alanının sahip olduğu yüzey şekilleri ve iklim koşulları nedeniyle sahada toplu yerleşme özellikleri görülmektedir. Kütahya’nın Simav İlçesinden gelen, Selendi İlçe merkezinden geçerek E–23 (İzmir- Ankara) karayoluna bağlanan yol güzergâhında yol boyu yerleşmeleri gözlenebilmektedir. Selendi – Uşak eski karayolu güzergâhında da yol boyu yerleşmeleri bulunmaktadır.

Araştırma sahasında egemen olan temel ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Tarım, nüfusun önemli bir bölümünün geçim kaynağını oluşturur. Selendi’de tarımın gelişim hızını etkileyen faktörlerin başında sulama gelmektedir. Plato özelliğindeki dalgalı yüzeylerde genellikle kuru tarım yapılmaktadır. Topografya, intansif tarım faaliyetlerinin gelişmesini olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda ürün çeşitliliğini de sınırlandırmaktadır. Ayrıca az da olsa sulanabilir araziler yer almaktadır. Ancak Selendi Çayı’nın kanalizasyon atıklarıyla kirlenmesi ve sulamaya ihtiyaç duyulan dönemlerde debisinin önemli ölçüde düşmesi sahanın diğer önemli bir sorunudur. Günümüzde özellikle büyükbaş ve kümes hayvancılığı, ulaşım, kültür – eğitim ve sanayi alanlarındaki yeni gelişmeler, ilçe merkezinin ekonomisini olumlu yönde etkilemiş ise de, beklenen gelişme henüz yeterince gerçekleşmemiştir.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Bu araştırmanın amacını, Manisa İli Selendi İlçe merkezini coğrafi prensipler (nedensellik, dağılış, bağıllık) çerçevesinde sentezci bir yaklaşımla incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma alanı olarak Selendi İlçesi'nin seçilmesinin temel nedenleri, ilçenin, kalkınma hızı bakımından çevresine göre geri kalmış bir yerleşim birimi olması ve coğrafi yönüyle araştırılmamış olmasıdır.

Araştırma alanında içinde yer aldığı Yukarı Gediz Havzası'nın fiziki ve beşeri coğrafi özellikleri, F.S.OZANER(1987), N.GÜNAL(2003) tarafından araştırılmıştır. Ancak bu çalışmalarda çalışma sahasını ilgilendiren bilgiler oldukça sınırlıdır.

Bu araştırma, Selendi İlçesini Fiziki ve Beşeri -Ekonomik coğrafya yöntemlerine göre, monografya tarzında incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu nedenle araştırma alanında hem fiziki yapı hem de beşeri ve ekonomik coğrafya gözlemleri yapılarak; coğrafi olayların nedenleri, sonuçları, birbirleriyle olan ilişkileri, alansal dağılışları ve kıyaslamaları üzerinde durulmuştur.

Belirtilen amaçlar doğrultusunda çalışma alanıyla ilgili basılı kaynakların incelenmesi, literatürün taranması ve tasnifi, araştırmanın ilk aşamasını oluşturmuştur. Bunu, saha gözlem ve dokümanter veri toplama aşaması izlemiştir. Sahadaki gözlem amaçlı geziler 2005 ve 2006 yıllarının ilkbahar ve yaz aylarında yapılmıştır.

Mevcut bilgi ve malzemelerin ışığı altında haritalama çalışmaları sırasında, Harita Genel Komutanlığının 1/25.000 ölçekli (Uşak- Manisa) topografya haritaları paftaları, MTA 1/25.000 ölçekli Selendi jeoloji haritası, topografik eğim haritası, Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 1/100.000 ölçekli Manisa İli arazi varlığı haritasından yararlanılmıştır. Ayrıca F. Sancar Ozaner'in Kula ve Selendi Yörelerinin jeoloji, jeomorfoloji ve toprak haritaları ile N. Günal'ın bitki örtüsü haritalarından yararlanılmıştır. Araştırmanın son aşaması olarak dokümanter verilerin bu yollarla elde edilmesinden sonra, coğrafya temel düşünce ilkeleri çerçevesinde dağılımı, korelatif ilişkiler ve nedensellik ilkeleri ile anlatım tekniklerine bağlı kalınarak, yazım aşamasına geçilmiştir. Sahanın doğal çevre özellikleri, birinci bölümde ele alınmıştır. Beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri ikinci bölümde, İnceleme alanını temel sorunları ve başlıca çözüm önerileri ise üçüncü bölümde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son olarak elde edilen verilerin değerlendirildiği sonuç ve özet ile çalışma tamamlanmıştır.

1. BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOLJİK ÖZELLİKLER

Çalışma alanının temelini Menderes Masifinin metamorfik ve granitik kayaları oluşturur (Eşme Formasyonu). Üzerinde Perm-Trias yaşlı mermerler yer alır. Senozoik kaya birimleri olarak, Miosen yaşlı Kurtköy formasyonu, Yeniköy formasyonu, Dikendere volkanitleri, Pliosen yaşlı Ahmetler formasyonu, Beydağı volkanitleri, Ulubey formasyonu ve Kuaterner yaşlı Asarteppe formasyonu saptanmıştır.²

İncelememize konu olan Selendi ve yakın çevresinde Paleozoik, Senozoik ve Kuaternere ait formasyonlar yüzeylemektedir. Sahanın temelinde Paleozoik yaşlı birimler bulunmaktadır. Paleozoik, metamorfik birimlerle temsil edilmektedir. Senozoik formasyonunda ise Neojen yaşlı gölssel fasiyesde oluşmuş kilaşı- kumtaşı- tüfit ve marn aralanması konglomera bantlarıyla devam etmektedir. Selendi Çayı boyunca yer yer alüvyon oluşmuştur.

Çalışma Sahası ve çevresinde geniş bir alanda gözlenen Pliosen seri, gölssel ortam ürünü olup, silttaşı- kilaşı ve tüfit aralanmasından oluşmuştur. Genelde yatay ve yataya yakın katmanlı gri, yeşil, sarımsı ve bej renklerde. Orta sertlikte kırılabilir özelliktedir.

Selendi çay yatağı boyunca yer alan alüvyon iki aşamalı oluşmuştur. Birincisi karasallaşma neticesinde çay yatağı boyunca kil – kum – çakıl boyutunda sedimanlar çökelmiştir. Bunlar Kuaterner yaşlı olup eski alüvyon olarak adlandırılır. İkincisi ise daha sonra oluşan akarsu ortamı ürünü olup kum – çakıl – moloz boyutunda ve faaliyetini sürdüren ve şu anda dahi akış halinde olan ve Selendi Çayı boyunca yer alan güncel alüvyondur.³

² Tuncay ERCAN, Günay ERDOĞDU, Ali DİNÇEL, Ahmet TÜRKECAN, “Kula – Selendi (Manisa) Dolaylarının Jeolojisi”, Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Jeoloji Mühendisliği Dergisi, sayı 17, Ankara, Mayıs 1983, s.3.

³ Osman VURAL, Selendi İlçesi Çortak Köyü Ömer Nimet Karaman İ.Ö.O.Zemin Etüt Raporu, Salihli, 2005, s.4.

1.1.1. Paleozoik

1.1.1.1. Eşme Formasyonu

Menderes Masifi'nin kuzeydoğu ucunu teşkil eden gnays ve şistlerden oluşmuş bu kayaç topluluğu Eşme formasyonu olarak adlandırılmaktadır.⁴ Menderes masifi örtü şistleri ve mermer merceklerinden oluşur. Gri, siyahımsı yeşil ve toprağımsı renklerde çeşitli şistlerden oluşan sedimenter kökenli birim içerisinde şu kayaç gruplarına rastlanmıştır. Granit, şist, biyotit-muskovit, kuvars-grafitşist, kuvarsit, biyotit-kuvars-muskovitşist, klorit-serizitşist ve fillitler ile mermer blok mercekleri. Eşme formasyonu en tipik olarak araştırma sahasının dışında Eşme İlçesi ve batısında yayılım gösterir. Adını da buradan almıştır.⁵ YALÇINLAR, bu litolojik birimlerinin yaşını Alt Paleozoike kadar götürmektedir.⁶ Selendi ve yakın çevresinde ise Selendi Çayı'nın kuzeybatısında, Dırazlar köyü kuzeydoğusunda, Zıraman Köyü kuzeybatısında yüzlek verirler (Şekil 4.).

1.1.2. Senozoik

Selendi Yöresi, Ege Bölgesi'ndeki batı – doğu yönlü Gediz, Küçük Menderes ve Büyük Menderes grabenlerinin aksine Gördes, Uşak – Güre grabenleri gibi kuzeydoğu – güneybatı doğrultulu graben içinde yer alır. Senozoik; Tersiyer ve Kuaterner yaşlı, çeşitli çökeller ile belirgindir. Miosenden itibaren oluşmaya başlamıştır. Miosen yaşlı kaya birimleri, Yeniköy Formasyonu, Dikendere volkanitleridir. Daha sonra Pliosen yaşlı Ahmetler formasyonu, Beydağı Volkanitleri, Ulubey Formasyonu yüzlek verirler. Kuaterner ise Asartepe formasyonu, taraçalar, yamaç molozları, eski ve yeni alüvyonlar ile karakterize edilmektedir.⁷

1.1.2.1. Yeniköy Formasyonu

Fluviyal karakterli, koyu sarı, turuncu, gri renkli konglomera, kumtaşı, silttaşı, kiltası, kalker ve marn aralanmalı çökellerden oluşur. Bu formasyonda akarsu ortamında oluşmuş olup, akarsuların, taşıdıkları eski kaya birimlerini, yataklarının

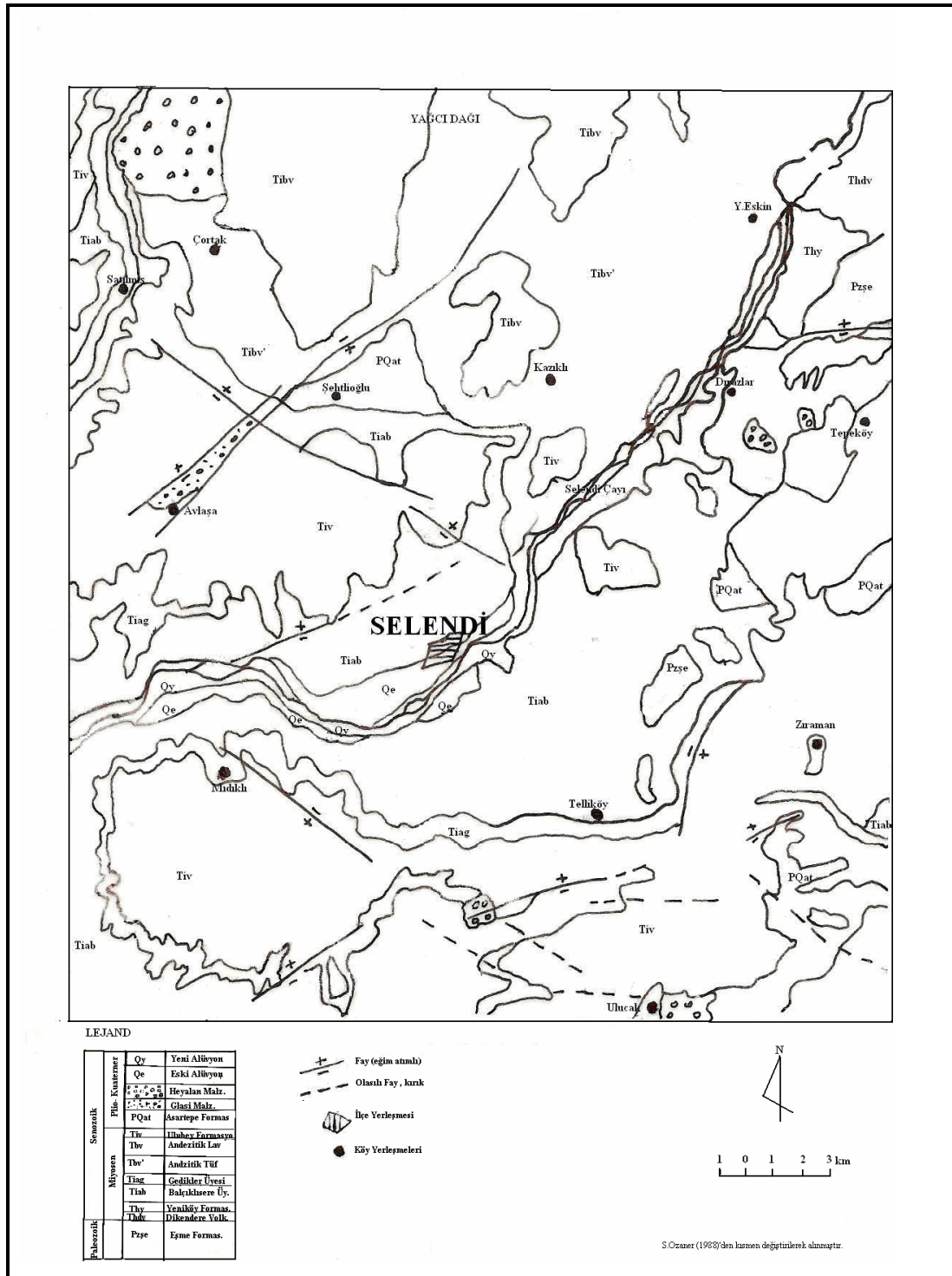
⁴ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.5.

⁵ <http://www.geocities.com/mustafaoguzozkan/cografikapsam.htm> (04.09.2006).

⁶ İsmail YALÇINLAR, Türkiye Jeolojisine Giriş (Paleozoik Açısından), İst. Üniv., Edb. Fak., Yay. No: 87, İst., 1976, s.114.

⁷ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.3.

uygun yerlerinde katmanlı olarak yığmalarıyla oluşmuşlardır.⁸ Yaklaşık 800 metreyi aşan bir kalınlık gösterir.

Şekil 3. Selendi ve Yakın Çevresi Jeoloji Haritası.

⁸ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.12.

Katman kalınlıkları 3-40 cm. arasında değişen bu formasyon, adını en geniş olarak görüldüğü Uşak il merkezinin yaklaşık 30 km. kuzeybatısındaki Yeniköy'den alınmıştır.⁹Bu formasyon Gediz ve Selendi nehirleri yakınlarında, Selendi'nin Eskin köyü civarında geniş olarak görülür. Eskin köyü civarında eş yaşı Dikendere volkanitlerinden türemiş ince tüfit düzeyleri bu formasyonun kayaçlarıyla ardalanmalı bir şekilde bulunur. Kuzeyde Satılmış köyü civarında yüzlek veren örneklerinde badlands gelişmiş olup, diğer kesimlerde üzerinde heyelanların yer aldığı duraysız yamaç zonları halinde görülür ¹⁰ (Şekil 4.).

1.1.2.2. Dikendere Volkanitleri

Çalışma alanında Tersiyerin ilk volkanitlerini temsil eden bu kayaçlar riolitik, riyodasitik, dasitik lav ve tüflerden oluşmaktadır. Formasyon adını Uşak ilinin yaklaşık 20 km. kuzeydoğusundaki Eğlence Köyü güneybatısından geçen Dikendere çevresinden alır. Riolitik ve dasitik lavlar gri, yeşilimsi olup porfiritik yapıda, riyodasitik lavlar ise koyu gri, pembe, mor renkli olup ince tanelidir. Yeniköy formasyonunun çökelimine katılarak onun içinde tüfit düzeyleri oluşturduğu için onunla eş yaşı olarak kabul edilmektedir. Ancak volkanik evre Yeniköy formasyonunun çökeliminin tamamlanmasından önce son bulmuştur.¹¹ Dikendere volkanitleri Selendi'nin Yukarı Eskin köyü çevresinde yüzlek verirler. Bu birim oldukça aşınarak tipik volkan topoğrafyası görünümünü kaybetmiş ve bütünüyle duraysız yamaç zonu haline dönüşmüştür ¹² (Şekil 4.).

1.1.2.3. Ahmetler Formasyonu :

Üst Miosen yaşı Ahmetler formasyonu çalışma alanında, Balçıklıdere ve Gedikler üyelerini kapsar.

⁹ OZANER, 1988, a. g. e., s. 28.

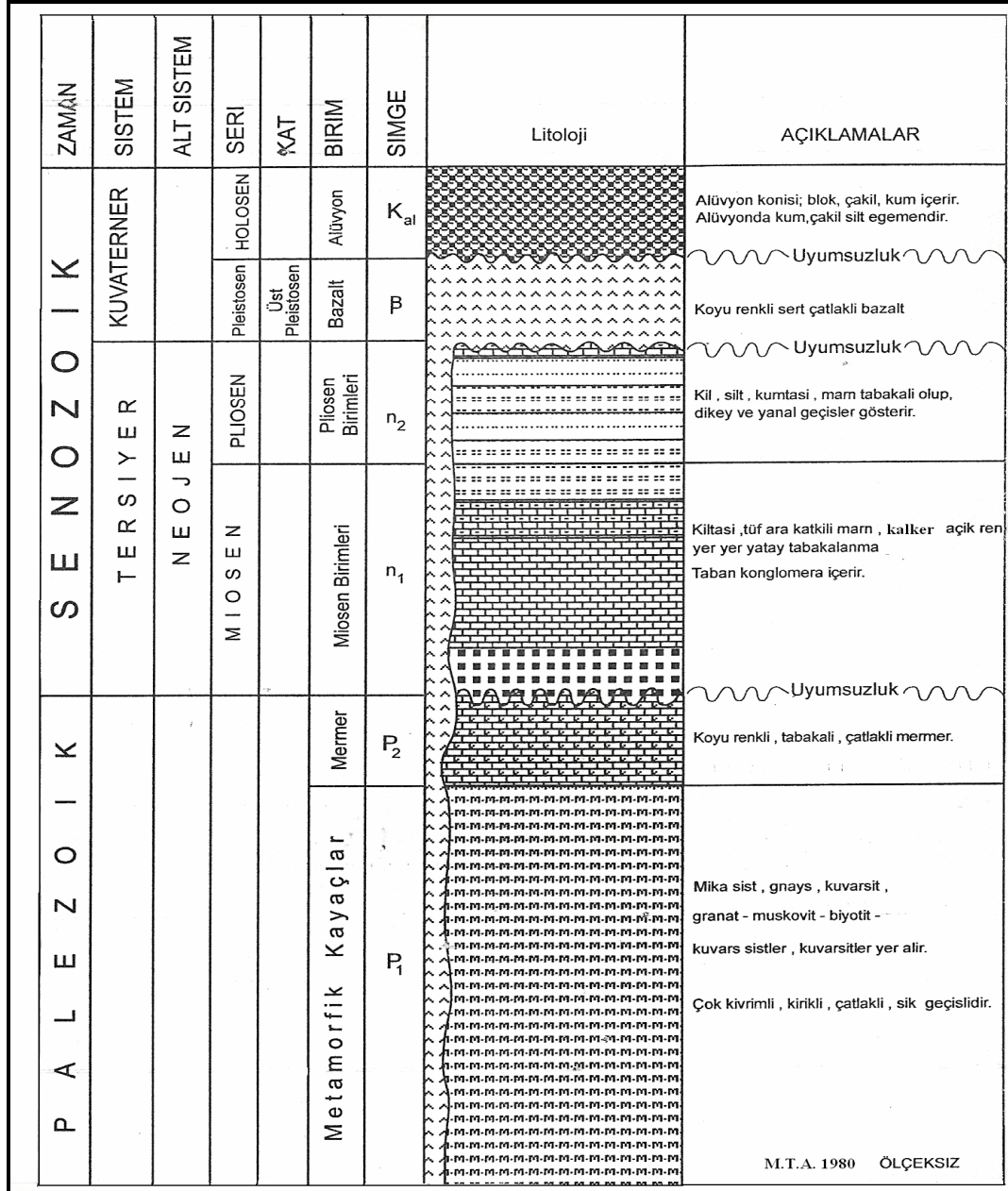
¹⁰ OZANER, 1988, a. g. e., s. 29.

¹¹ OZANER, 1988, a. g. e., s. 30.

¹² OZANER, 1988, a. g. e., s. 30.

1.1.2.3.1. Balçıklıdere Üyesi

Akarsu ortamı ürünü, yataya yakın konglomera – tüfit – kıltaşı- marn ve kalker aralanmasından oluşan birim yer yer çapraz katmanlanma da gösterir. Kayaçlar genelde iyi pekişmemiştir. Yaklaşık 200 m. kalınlığa ulaşır.¹³

Şekil 4. Selendi'nin Genelleştirilmiş Stratigrafik Kesiti.

¹³ Rob Westway Malcolm PRINGLE, Sema YURTMEN, Tuncer DEMİR, David BRİDLAND, George RAWBOTHAM, Darrel MADDY, "Pliosen and Quaternary regional uplift in western Turkey the Gediz River terrace staircase and the volcanism Kula", Tectonophysics 391, s. 127., Elsevier 121 – 169.

Bu üyenin çökelleri içerisinde görülen tüfit bantları aynı dönemde etkin olmuş Beydağı volkanitlerine aittir. Yer yer kaolenleşmiş olan tüfitler de zeolit zenginleşmeleri görülür. Üye adını, Eşme İlçesinin doğusunda, içerisinde zengin omurgalı fosillerin bulunduğu Balçıklıdere mevkiinden almaktadır. İçerdiği omurgalı ve gastropod fosillerine dayanılarak Alt Pliosen olarak yaşlandırılmıştır.¹⁴ Balçıklıdere üyesine ait kayalar çalışma alanında çok geniş yüzlekler verir. Selendi Çatalbayır arasında ve Selendi'nin Çalıkı, Karaselendi ve Satılmış köyleri civarında görülmektedir (Şekil 4.). Selendi çevresinde bu üyenin çökelleri içerisinde 200 – 7500 c/s'lik zayıf değerler veren uranyum zenginleşmeleri saptanmıştır. Tüfit düzeyleri içerisindeki bu zon limonitik bir klavuz seviye ile izlenebilmektedir. Balçıklıdere üyesi çökelleri çok zayıf bir biçimde çimentolandığı ve genellikle dirençsiz kayalardan oluştuğu için büyük ölçüde aşınarak alçalmış ve geniş badlands üniteleri ve üzerinde yer yer heyelanların yer aldığı duraysız yamaç zonlarına dönüşmüştür.¹⁵

1.1.2.3.2. Gedikler Üyesi

Balçıklıdere üyesi üzerine uyumlu olarak gelen, bataklık ve göl ortamında oluşmuş kiltası – silttaşı ve tüfit aralanmalarından oluşan çökellerdir. Açık sarı ve açık yeşil renkleri tipik olup en çok 60 m. kalınlık gösterirler. Katmanların eğimi yatay ve yataya çok yakındır. Yer yer ince bitümlü şeyl düzeyleri ve jips mercekleri içerirler.¹⁶ Üye adını Eşme İlçesi doğusunda yüzlekler veren Gedikler köyü çevresinden almıştır. Bu üyeye ait birimler Selendi vadisinin doğusunda, Mıdıklı – Telliköy arasında ayrıca Avlaşa köyü güneyinde ve kuzeydoğusunda görülür (Şekil 4.).

Çalışma alanında Gedikler üyesine ait birimler aşınması kolay kiltası – silttaşı – tüfit gibi kayalardan oluştukları için yarılmalarda sonunda üzerinde badlands oluşuklarına da yer veren sarp bir yamaç zonuna dönüşmüşlerdir.¹⁷

1.1.2.4. Beydağı Volkanitleri

Salt andezitik nitelikte lav, tüf ve aglomeraları içeren bir volkanizma ürünü olan litolojik birimlerden oluşurlar.

¹⁴ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.15.

¹⁵ OZANER, 1988, a. g. e., s.30.

¹⁶ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.15.

¹⁷ OZANER, 1988, a. g. e., s.32.

Bu kayaçları meydana getiren volkanizmanın, mutlak yaş tayini yapılmamakla birlikte stratigrafik konumuna göre, Üst Miosenin büyük bir bölümünde etkin olduğu anlaşılmaktadır. Adını Eşme İlçesi'nin doğusunda çok yaygın olarak görüldüğü Beydağı yöresinden almaktadır.¹⁸

Bu formasyona ait kayaçlar çalışma alanının kuzeyinde geniş bir bölgeyi işgal ederler. Selendi'nin kuzeyinde Yağcı Dağ ve Yumru Dağ ana kraterlerinden ve çevrelerindeki parazit konilerden çıkan lav, aglomera ve tüfler geniş bir alana yayılarak tipik bir volkan topografyası oluşturmuşlardır (Şekil 4.). Fazla akıcı olmayan andezitik lavlar daha kısa mesafelere yayılmış ve daha az aşınarak yüksek kütleli bir topografyayı oluşturmuştur. Aglomera ve tüfler ise daha kolay aşınarak vadiler, sivri doruklu badlands üniteleri ve yer yer de erozyon glasilerinin oluşumuna neden olmuştur.¹⁹ Yöredeki ilk volkanik ilk aktivite sırasında riyolitik ignimbiritler ile başladığı tespit edilmiştir.²⁰

1.1.2.5. Ulubey Formasyonu

Yatay konumlu, yaklaşık 250 m. kalınlıktaki gölssel kalkerlerden oluşmuştur. Genellikle altta killi marnlı, daha üstte kumlu ve en üstte de karbonat kayaçları yer alır. Ulubey ilçe merkezinde çok geniş alanlar kapladığı için Ulubey formasyonu olarak adlandırılmıştır. Bu formasyon içinde Beydağı volkanitlerine ait piroklastik tefra gereçleri ile gastropod, ostrakod fosilleri bulunmaktadır. Bu fosillerden çıkarılan yorumlara göre bu formasyonun yaşı Üst Miosendir.²¹

Bu formasyona ait kalkerler Selendi- Çanşa –Encekler üçgeninde ve Selendi'nin Zıraman – Mıdıklı köyleri arasında geniş alanlarda yüzeylenirler²²(Şekil 4.).

1.1.2.6. Asartepe Formasyonu

Genellikle kıvılcık ve turuncu renktedir. Akarsu ortamında oluşmuş çökellerdir. Olasılıkla Üst Pliosen sonunda inceleme alanı çevresi, göl fasiyesine sahip iken daha sonra iklimde kuraklaşma sonucu göller çekilmiş ve gölssel kalkerler (Ulubey Formasyonu) teşekkül etmiş. Yeniden yağışlı iklim şartları hüküm sürmüş ve gelişen

¹⁸ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.16.

¹⁹ OZANER, 1988, a. g. e., s. 33.

²⁰ Erkan AYDAR, Early Mioceno Quaternary evolution of volcanism and basin formation in western Anatolia. a review. Journal of volcanology and Geothermal Research 85., Ankara, 1998, s.76-77.

²¹ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.17.

²² OZANER, 1988, a. g. e., s. 34.

büyük akarsuların temeldeki kaya birimlerinden kopardıkları küçük parçaları yataklarının uygun yerlerinde katmanlı olarak yığılmasıyla bu litolojik birimler oluşmuştur.²³ Fosil içermezler, ancak daha altta yer alan Ulubey Formasyonu'nun yaşı Üst Pliosen kadar çıktığından bu formasyonun olasılıkla Alt Kuaterner yaşta olduğu kabul edilmiştir.²⁴ Genellikle kuvarsit çakılların hâkim olduğu formasyonda yer yer kireçli çimento ile iyi pekişmiş breşiyatik seviyeler de görülür. En çok 200 m. kalınlığa ulaşan formasyon genellikle Menderes Masifi ve melanj birimleri çevresinde görülür.

Bu formasyon Selendi'nin hemen yakınındaki Şehitlioğlu Köyü çevresi ve Dırazlar çevresinde geniş alanlarda görülür. Ayrıca Zıraman Köyü çevresinde küçük parçalar halinde yüzlekler verir²⁵ (Şekil4.).

1.1.2.7. Alüvyonlar

Selendi çay yatağı boyunca yer alan alüvyonlar eski alüvyonlar ve yeni alüvyonlar şeklinde iki aşamalı oluşmuştur.

1.1.2.7.1. Eski Alüvyonlar

Selendi çay yatağı boyunca karasallaşma neticesinde çay yatağı boyunca kil – kum – çakıl boyutunda sedimanlar çökelmiştir. Bunlar Kuaterner yaşlı olup eski alüvyon olarak adlandırılır. Alüvyonlar üzerinde, yer yer yakın mesafeden taşınmış kolüvyal bir örtü bulunur²⁶ (Şekil 4.; Şekil 6.). Selendi İlçe merkezinin büyük bir kısmı bu eski alüvyonlar üzerinde kurulmuştur.

1.1.2.7.2. Yeni Alüvyonlar

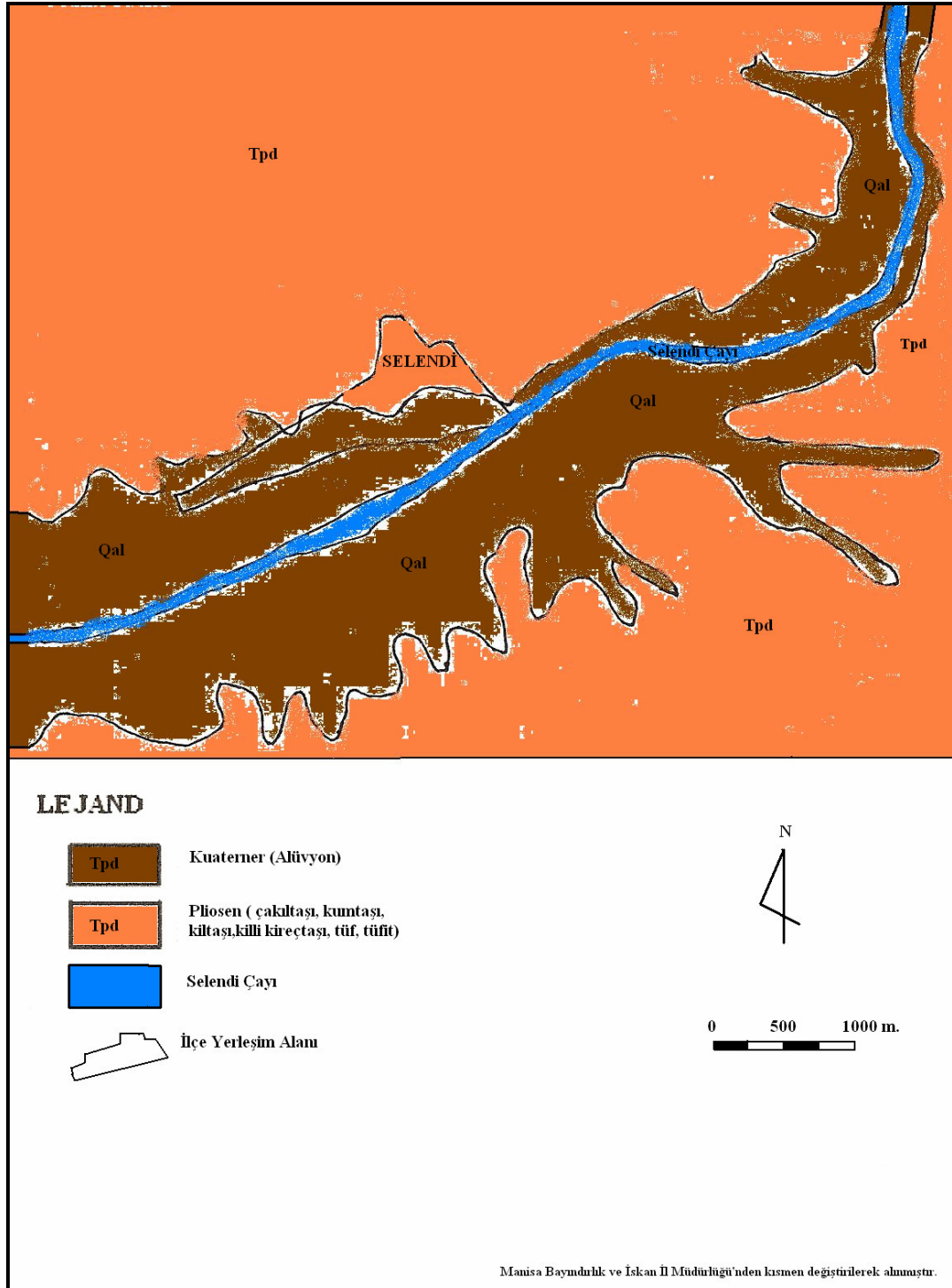
Çakıl, kum ve kil boyutundaki gereçlerden oluşan akarsu depolarıdır. Selendi Çayı'na ait seki taşkın tabanı ve bu taban üzerine yayılmış alüvyon / kolüvyal çökellerden oluşmuştur. Selendi Çayı yatağı boyunca görülür (Şekil 4.).

²³ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.17.

²⁴ ERCAN ve diğerleri, Mayıs 1983, a. g. m., s.18.

²⁵ OZANER, 1988, a. g. e., s. 30.

²⁶ VURAL, 2005, a. g. e., s. 2.

Şekil 5. Selendi İlçe Merkezi Jeoloji Haritası.

1.2. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER

Selendi, Uşak- Banaz- Ulubey- Kula- Gediz arasında uzanan jeomorfolojik bir ünite olan plato sahasında yer alır. Bu plato Selendi- Kula platosu olarak nitelendirilebilir. Bazı araştırmacılar yükselmiş peneplen platosu olarak nitelendirmekte ve Kula Platosu adını vermektedir.²⁷ Selendi İlçe merkezi, bu platoyu derince yarmış olan Selendi Çayı Vadisi'nde kurulmuş ve gelişme göstermiştir. Selendi ve çevresindeki jeomorfolojik birimler, Alçak Kalker Platoları, Korniş, Badlands, Glasiler, Selendi Çayı Sekileri, Heyelanlar ve Selendi Volkanikleri şeklinde gruplandırılabilir.

1.2. 1. Kalkerler Üzerinde Gelişmiş Pliosen Aşınım Yüzeyleri (Alçak Kalker Platoları)

Sahada Üst Miosen sonlarında geniş alanlar kaplayan kalkerlerin oluşturduğu birikim düzlükleri, Pliosen süresince meydana gelen aşındırmalarla geriletilmiş, istif içerisinde daha altta yer alan diğer dirençli kalker tabakaları yumuşak düzeylerin sıyırılmasıyla ortaya çıkarak önce yapı platformlarına dönüşmüştür. Aşınımın daha ileri safhasında bazı yapı platformları çepeçevre yamaç zonuyla kuşatılarak alçak platolar haline dönüşmüştür.²⁸

Selendi İlçesi'nin kuzeyinde ve kuzeybatısında yer alan bu yüzeyler, Ulubey formasyonunun alt seviyelerindeki killi kalkerler üzerinde gelişmiş olup, dört ayrı plato parçası halinde görülürler. Güneyindeki Üst Miosen birikim yüzeyinden yaklaşık 140 m. daha aşağıda bulunan bu yüzeylerin, aradaki kot farkı dikkate alınarak, Üst Pliosen'de geliştiği düşünülmektedir.²⁹

Pliosen yüzeylerinin anlatımında doğudan batıya doğru bir sıra izlenecektir. Doğudaki, kuzeye eğimli yüzey dışındakiler hemen hemen yataya yakın konumdadırlar. Bu yapısal yüzeylerin en doğuda olanı, kuzeye doğru eğimlidir. Üzerinde 691 m. yükseklikteki Küçükburun Tepe yer alır. Doğu- batı yönünde yaklaşık 1,5 km. uzunluğa, kuzey – güney yönünde 1 km. genişliğe sahiptir. Kuzey kesimde, doğu ve batıya doğru kamalanarak yaklaşık 3 km.'ye kadar genişler. Güney kesimde 720 metre civarında yüksekliğe sahip olan plato yüzeyi bariz olarak kuzeye eğimlenerek 670 metrelere kadar iner. Platonun güneybatıya olan devamı büyük ölçekli heyelanlarla

²⁷ Necdet TUNÇDİLEK, Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı, İst. Üniv., Deniz Bilimleri ve Coğrafya Ens., Yay. No:3., İstanbul, 1985, s. 111.

²⁸ OZANER, 1988, a. g. e., s. 64.

²⁹ OZANER, 1988, a. g. e., s. 66.

ortadan kaldırılmıştır. Bunun dışında heyelanlı alan yoktur. Platonun batısında yer alan yaklaşık 120 m. derinlikteki Keklik Dere Vadisi'nin güney kesimleri, her iki yakada yer alan heyelanlar nedeniyle büyük ölçüde tahrip edilmiş, bunun sonucunda Keklik Dere, heyelan loblarının sınırlarını izleyecek biçimde ötelenmiştir³⁰ (Şekil 7.).

Keklik Vadisi'ninsinin batısında Enezler Platosu yer alır. Kuzeydeki genişliği yaklaşık 2.5 km.olan bu plato, güney kesimde iki kanada ayrılarak yaklaşık 5km. daha devam eder. Yüzeyi hemen hemen yataya yakın olup 690 m. civarındadır. Bu platonun da güneybatı kanadı heyelanlarla tahrip edilmiş olup, platonun batısında yer alan Göveren dere bu nedenle güney kesimde ötelenmiştir(Şekil 7.).

Daha batıda, üzerinde Fırdanlı Mahallesinin yerleştiği plato alanı yer alır. Kuzeydoğu –güneybatı yönünde yaklaşık 5 km. kadar uzanan platonun güney bölümü Deveci Mahallesi civarında kuzeybatı- güneydoğu yönlü bir kırık hattına yerleşen tali vadilerle kuzeydeki bölümden ayrılarak izole bir durum kazanmıştır. Plato yüzeyinin yüksekliği kuzeye 690 metreler civarındayken güneyde 670 metrelere düşer(Şekil 7.). Yukarıda değinilen, Selendi'nin kuzey ve kuzeybatısındaki platolar killi kalkerler üzerinde gelişmiştir.

1.2.2. Platolar Çevresinde Gelişmiş Dik Yamaç (Korniş)

Çalışma alanının platolar çevresinde gelişmiş olan bu birim jeomorfolojik bir süreç sonunda, kalker platolarının ve yapı platformlarının çevresinde görülür. Bütünüyle flüviyal ve gölsel, Üst Miosen çökel kayaçları üzerinde gelişmiştir. Üst kesimde, yatay uzanımlı dirençli kalker, onun altında çoğunlukla heyelan kütlelerinin oluşturduğu basamaklı bölüm yer alır. Alttaki dirençsiz kayaçların erozyonla oyulması sonucu üstteki dirençli kayaçlar koparak göçmeler şeklinde düşmekte böylece yamaç dikliğini koruyarak paralel bir şekilde gerilemektedir. Yamacın üstünde yer alan dirençli tabaka ve akarsuyun alttan oyma işlevi, yamacın göçme şeklindeki heyelanlar yoluyla gelişimini sürdürmesinde en önemli iki faktörü oluşturur. Yüzeysel seyelan ve az derin veya çok derin yarıntı erozyonu(rill, gully) bu şeklin oluşumunda ikinci derece önemli aşındırıcı süreçlerdir. Göçme (slump)şeklindeki heyelanların sürekli olarak yinelenmesi nedeniyle yamaç yer yer basamaklı bir görünüm kazanmıştır.

³⁰ OZANER, 1988, a. g. e., s.66.

Fotoğraf 1. Selendi'nin Kuzeyinde Kalkerden Oluşan Korniş.

Bu kornişli yapı Selendi'nin kuzeyinde İnnice ve Yıldız mahalleleri arasında olduğu gibi topoğrafyada belirgin bir vaziyette görülmektedir. Kornişlerin bulunduğu bu yerlerde kaya düşmesi en önemli sorunlardandır. Nitekim İnnice ve Yıldız mahalleleri bu kütle hareketi tehlikesiyle karşı karşıyadır (Fotoğraf 1.; Şekil 7.).

1.2.3. Badlands

Çalışma alanının kuzey, güney ve kuzeydoğu kesimlerinde yer yer görülen ve günümüzde gelişimini tüm hızıyla sürdürdüğü bu jeomorfolojik birimler, Üst Miosen yaşlı, iyi pekişmemiş kıltaşı- kumtaşı –marn ardalı malı fluvial ve göl sel formasyonları üzerinde gelişmiştir(Şekil 7.). Dar vadiklerle kısa ve dik yamaçlardan oluşan dendritik bir drenaj hâkimdir. Yamaçların, erozyonun hâkim olduğu yukarı bölümleri çok yarılmış olup, sarp bir görünüm yansımasına karşın birikimin hâkim olduğu vadi tabanlarına yakın kesimlerde ise minyatür birikim glasileri gelişmiştir.³¹

Badlands oluşumu, yanal ve düşey yönlü hızlı aşınma, çalışma alanında tüm şiddeti ile sürmektedir. Kalker platolarının gerilemesi, yamaç gelişimi ve heyelanlarla, badlands oluşumu arasında yakın bir ilişki vardır. Platoları oluşturan üstteki dirençli

³¹ OZANER, 1988, a. g. e., s.122.

kayaçlar heyelanlar yoluyla gerilemekte ve böylece koruyucu tabakalardan mahrum kalan alttaki killi siltli yüzeyler kolayca aşınarak badlands'a dönüşmektedir(Fotoğraf 2.).

Çalışma alanındaki badlands oluşumunda etkili olan faktörlere aşağıda kısaca değinilmiştir. Badlands gelişimi için uygun litolojik özelliklerin yanı sıra uygun iklim koşullarının da bulunması gerekir. Bilindiği gibi badlands yarı kurak iklim şartlarının hüküm sürdüğü alanlarda gelişen yer şekillerindedir. Yağışlarda mevsimsel bir zıtlık çok fazla olup da yaz aylarında belirgin bir kurak dönem yaşanmaktadır. Genellikle sağanak yağışlar getiren orajlı günler ilkbahar ve sonbahar aylarında görülmektedir (Tablo 3.) Kurak mevsimin ardından kuru ve çıplak zemine hızla düşen yağmur başta damla erozyonu olmak üzere yüzeysel ve çizgisel akışlı sellenmelere dönüşmekte ve erozyon artmaktadır. Böylece her sağanak yağış sonrasında her eski vadecikler biraz daha derinleşip genişlerken bir yandan da yeni küçük vadecikler gelişmektedir. Gediz Nehri'nin en önemli sediment kaynağı bu badlands topoğrafyasının geliştiği litolojik birimdir.

Aşırı otlatma şeklindeki insan tahribatının da badlands oluşumunda önemli bir payı vardır. Çalışma alanında, bitkinin en son kalan zerrelerini ve ağaç sürgünlerini yiyen bir hayvan olan keçinin yoğun olarak beslenmesi var olan ormanların tahrip olmasına, toprağın çıplaklaşmasında olumsuz bir faktör oluşturmuştur.

Fotoğraf 2 . Selendi Kuzeyinde Gelişmiş Badlands Topoğrafyası.

Çalışma alanında badlands üniteleri üzerinde erozyonu durdurmanın veya kısa sürede yavaşlatmanın günümüz ekonomik koşullarında olanağı yoktur. Ancak ilk planda alınması gereken önlem, şekil 7.'da heyelan tehlikesi gösteren duraysız yamaç zonu olarak gösterilen, badlands gelişimine aday olan bölgelerde doğal vejetasyonu tahrip edecek her türlü faaliyetten kaçınılmasıdır. Ancak bu da yöre sakinlerinin içinde buldukları bugünkü ekonomik olanakların değişmesine bağlı olduğundan zaman içinde gerçekleşebilecek bir durumdur.

Tez sahasındaki badlands gelişimini kısa sürede önlemek mümkün değildir. Bunun için yapılması gereken işlerden biri de var olan badlands topografyasından yararlanabilme olanaklarını araştırmaktır. Selendi çevresinde gelişmiş olan badlands topografyası, doğa turizmi programlarına alındığı takdirde büyük ölçüde ilgi çekeceği düşünülmektedir.

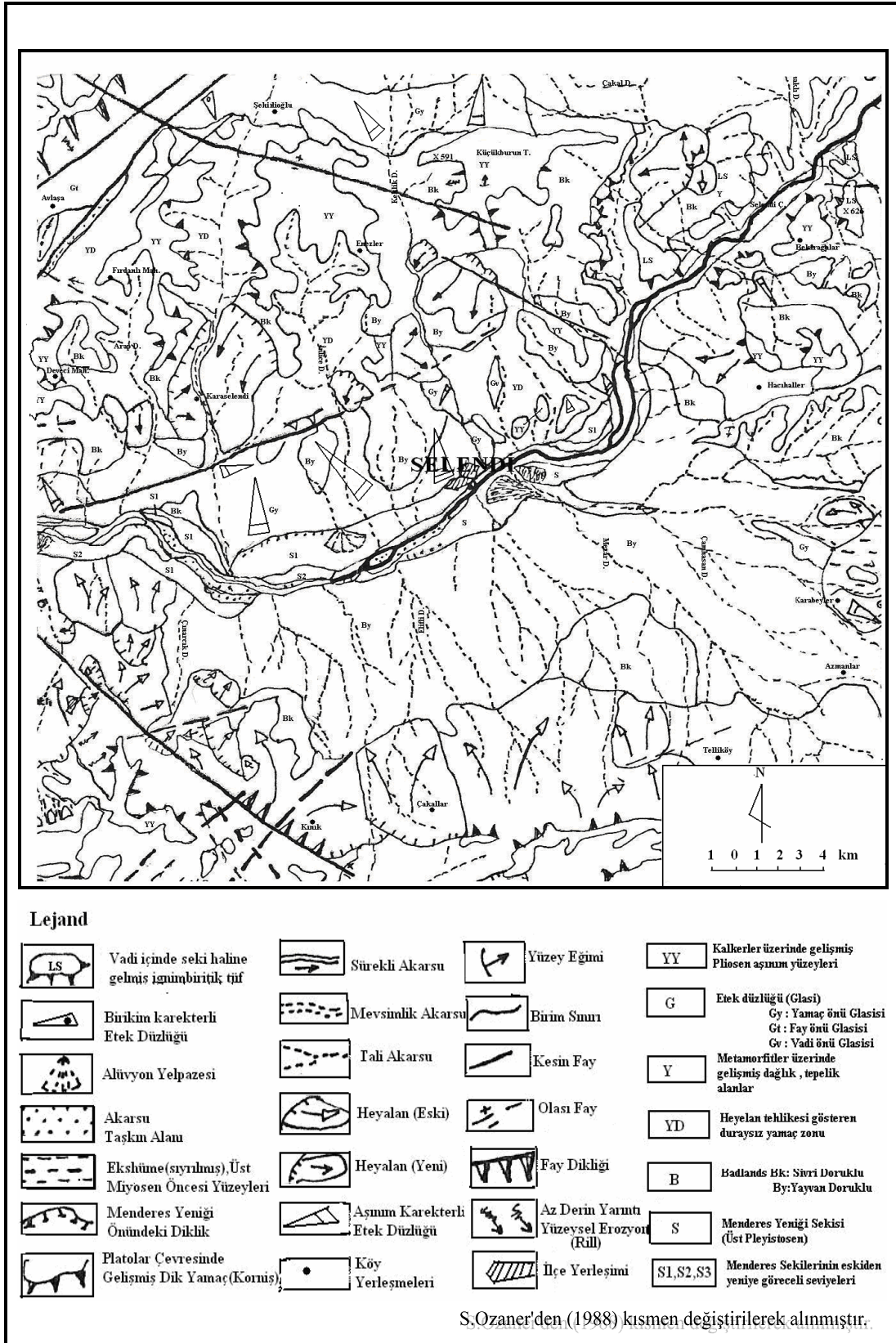
1.2. 4. Glasiler (Etek Düzlükleri)

Çalışma alanında platolar ve bazı fayların önünde yer alan ve ana vadilere doğru az eğimle uzanan, oluşumlarında aşındırıcı ve biriktirici dinamik süreçlerin birlikte rol oynadığı etek düzlükleri glasi olarak sınıflandırılmıştır. Glasiler çalışma alanında arazinin morfolojik gelişimine bağlı olarak farklı yüksekliklerde yer alırlar. Fay önü glasileri de dâhil olmak üzere tüm glasilerin eğiminin ana vadilere doğru oluşu bunların fluvial süreçlere bağlı olarak geliştiği sonucunu ortaya koyar. Heyelan, yüzey sellenmesi bu yüzeylerin oluşumunda etkili olan süreçlerdir. Glasiler Üst Pliosen ve Pleistosen'de yarı kurak iklim koşullarında oluşmuşlardır.³²

Araştırma sahasındaki glasiler oluşum yerlerine göre üç ayrı sınıfta incelenmiştir. Bunlar:

1. Yamaçönü Glasileri (Aşınım / birikim glasileri)
2. Vadi Glasileri (Aşınım/birikim glasileri)
3. Fayönü Glasileri(Birikim glasileri)

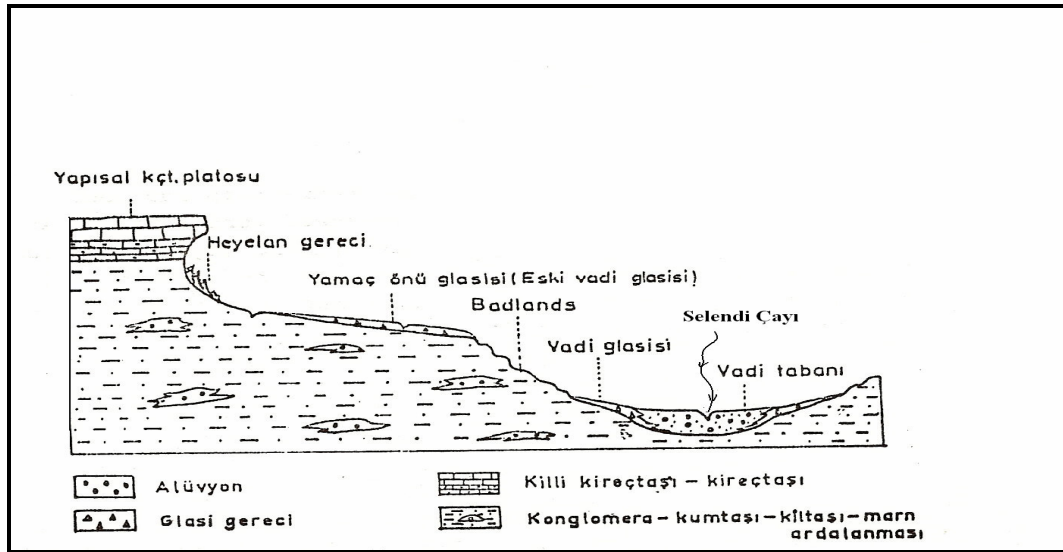
³² OZANER, 1988, a. g. e., s.97.

Şekil 6. Selendi Jeomorfoloji Haritası.

1.2.4.1.Yamaçönü Glasileri

Bu glasiler çalışma alanındaki kalker platoları önündeki dik yamaçların altındaki killi-siltli formasyonlar üzerinde gelişmiştir. Selendi'nin kuzeyinde yer alan alçak kalker platolarının güney eteklerinde, 550-450 metreler arasında yamaç önu glasilerine rastlanmaktadır(Şekil 7.; Şekil 8.). Ayrıca çalışma alanı dışında en geniş olarak Yağcı Dağ andezit kütlelerinin batısı ve güneyinde izlenmektedir.³³ Bu jeomorfolojik birim akarsular tarafından yarılarak parçalı bir durum almıştır.

Şekil 7. Selendi'nin Kuzeyindeki Yamaç Önü Glasileriyle Güncel Vadi Glasilerinin İlişisini Gösteren Şematik Kesit.

1.2.4.2.Vadi Glasileri

Araştırma sahasında, vadi tabanları ile ana yamaç arasında geçiş zonu oluşturan, kolüvyal malzemenin hâkim olduğu az eğimli yüzeyler vadi glasileri olarak sınıflandırılmıştır. Akarsuyun büyüklüğüne ve yamacı oluşturan kayacın aşınmaya karşı olan dayanıklılığına bağlı olarak geniş veya dar alanlar kaplayan vadi glasileri birikimin, aşınımından daha etkili olduğu yüzeylerdir.³⁴

Vadi glasileri, akarsuyun yanal aşındırma yoluyla vadisini genişletmesi sırasında yamaçlardan taşınan kolüvyal gereçlerin vadi tabanı ve sekileri üzerinde birikmesiyle oluşmuşlardır. Çalışma alanında Selendi Çayı ve tali kollarına ait vadilerin yamaçlarında yaygın olarak gelişmiştir.(Şekil 7.; Şekil 8.).

³³ OZANER, 1988, a. g. e., s.97.

³⁴ OZANER, 1988, a. g. e., s.108.

1.2.4.3. Fayönü Glasileri

Çalışma alanında, düşey atımlı fayların önünde oluşmuş ve genellikle fazla belirgin olmayan bir akarsu vadisiyle sınırlanan az eğimli düzlüklerdir. Glasilerin uzanımı kendilerini oluşturan fayların ana doğrultularına uygunluk gösterir. Faylanmadan sonra, düşen blok tarafından meydana gelen lokal alçalma yeni bir çökel alanı oluşturmakta ve böylece nisbi olarak yüksekte kalan kesimden kaynaklanan aşındırıcı ve taşıyıcı süreçlerle (seyelan, yarıntı erozyonu, kaymalar, rüzgar erozyonu vb.) taşınan malzeme bu kesimi doldurarak zamanla fay önünde az eğimli bir düzlük meydana getirmektedir. Glasilerin içeriğinde yakından taşınmış kolüviyal karakterli gereçler hâkimdir.³⁵ Çalışma alanında fayönü glasisi, Selendi İlçesi'nin batısında yer alır. Yaklaşık kuzeydoğu – güneybatı doğrultulu bir fayın önünde 440–520 metreler arasında gelişen bu yüzey Selendi Çayı'nın yan kollarıyla derince yarılarak yer yer badlands oluşumuna neden olmuştur (Şekil 7.). Burada izole bir durumda görülen Akkible tepe, kuzey bölümdeki kalkerlerine ait olup, faylanma sonucunda düşmüştür. İnnice Mahallesi civarındaki heyelanlar, tahminen bu faya bağlı olarak meydana gelmiştir (Şekil 7. ; Fotoğraf 3.).

Fotoğraf 3. Selendi'nin İnnice Mahallesi Çevresindeki Fayın ve Eski Heyelanın Görünümü.

³⁵ OZANER, 1988, a. g. e., s.104.

1.2.5. Selendi Çayı Sekileri

Selendi Çayı, ilçenin yaklaşık 4 km. kuzeydoğusuna kadar olan mesafede andezitleri yarmıştır. Bu dirençli kayalardan kurtulduktan sonra, akarsu yaklaşık 20 km. kadar batıdaki Çalıklı Köyü'ne kadar olan mesafede Üst Miosen yaşta dirençsiz fluvial formasyonları kat eder. Değinilen bu mesafe içinde Selendi Çayı menderesler yaparak sağa sola yer değiştirmiş ve bunun sonucunda yanal ve düşey aşındırma yoluyla güncel taşkın tabanının dışında iki farklı seviyede menderes sekilerini oluşturmuştur³⁶(Şekil 7.).

Selendi'nin doğusunda ortalama 445 m. olan yüksek seki seviyesi menderesli gidişin çarpak – yığınak patternine uygun olarak, vadinin her iki tarafında genişleyip daralan bir kuşak halinde uzanarak Çalıklı Köyü civarında 380 m.'lere iner. Bu seviyenin en geniş alanlı görüldüğü kesim Selendi İlçesi'nin batısındadır. Burada seki alanının doğu- batı yöndeki uzunluğu 3,7 km. olup genişliği yer yer 700m.'yi bulmaktadır. Güncel akarsu tabanına göre en çok 15m. yükseklikte yer alan bir kuşak halindedir. Üst seviye ile yer yer belirgin bir çapraz dikliği ile ayrılan alt seviye nispeten daha dar alanlı olup eski seviye ile ortalama 5m.'lik bir kot farkı oluşturur.³⁷

Çalıklıdan itibaren Gediz'e karıştığı yere kadar olan mesafede akarsu, nispeten daha iyi pekleşmiş Alt-Orta Miosen çökellerini ve yer yer de metamorfik kayaları kat ederek, bu bölümde vadisini ancak düşey yönde kazabilmiştir. Selendi Çayı sekileri de dönemsel olmayan tipik menderes yeniği sekileridir. Selendi Çayı sekilerinin seviye farklılıkları akarsuyun aynı aşınım döngüsü içinde denge profiline ulaşmak amacıyla yatağını sürekli kazması sonucu oluşmuşlardır. Ancak, menderes büklümlerinin değişimi sırasında sekilerin fazla aşınmadan korunabilmiş olmaları bölgenin epirojenik olarak sürekli yükselmesiyle gerçekleşmiştir.³⁸

1.2.6. Heyelanlar

Sahada dikkati çeken diğer bir yer şekli ise heyelanlardır. Çalışma alanının kuzeyi ve güneyi ile kuzeydoğu kesimlerinde, genellikle kalker platoları çevresindeki duraysız yamaç zonları üzerinde heyelanlar görülür. İnceleme alanındaki heyelanlar

³⁶ OZANER, 1988, a. g. e., s.132.

³⁷ OZANER, 1988, a. g. e., s.132.

³⁸ OZANER, 1988, a. g. e., s.132.

litolojik olarak iyi çimentolanmamış gevşek kumtaşı- kiltası-kalker ardalımalı fluvial ve gölsel formasyonlar üzerinde gelişmiştir.

Heyelanların oluşumunda killerin fonksiyonunu araştırmak amacıyla çalışma alanının kuzeydoğusunda Hacıhaller Mahallesi civarında, kalker yüzeylerinin alt seviyelerindeki tipik heyelanlı zondan alınan kil örneğinin M.T. A. laboratuvarlarında analizinin yapılması sonucunda elde edilen değerlere göre illit grubu killerin yaygın olduğu belirlenmiştir.³⁹

Grim (1968) tarafından verilen cetvellere göre örnek daha çok illit grubu killeri ve daha az miktarda montmorillonit ve feldspat içermektedir. Bilindiği gibi illit grubu killerde, SiO₂ oranı %46,0'dan yüksek Al₂O₃ oranı ise düşük olmaktadır. Yine aynı örneğin toz yöntemi ile difraksiyonu da aragonit ve illit vermektedir.⁴⁰

Sonuç olarak kil örneğinde illit grubu killerin hâkim olduğu söylenebilir. Bu da beklenen bir sonuçtur. Akalın (1965)'in belirttiği gibi, illit grubu killerin volkanik orijinli kayalardan türeyebileceği belirtilmektedir. Özellikle fazla miktarda potas ve magnezyum içeren asit püskürük kayaların ayrışması sonucu açığa çıkan potasyum ve magnezyumun fazla yıkanmayışi sonucunda illit ve montmorillonit meydana gelebilmektedir. Bu verilere göre bölgedeki illit karakterli killerin ana kaynağını kuzeydeki andezit karakterli volkaniklerin olduğu sonucuna varılabilir.⁴¹

İllit killerin, montmorillonit kadar şişme kabiliyetinin olmadığı ve yine çatlama ve plastiklik özelliklerinin de montmorillonite kıyasla daha az olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, bölgedeki heyelanların oluşumunda, kilin özelliğinden ziyade, geçirimli- geçirimsiz ardalımalı yapı, yağış karakteri, ana akarsuyun alttan oyma işlevi, eğim, üstte bulunan dirençli kayacın etkisi ve tektonik hareketler gibi diğer faktörlerin daha etkili olduğu belirtilebilir.⁴²

Çalışma alanının Akdeniz yağış rejimi kuşağında yer alması dolayısıyla yıl içerisindeki yağışların mevsimlere göre dağılışı çok dengesizdir. Tablo 2.'de görüldüğü gibi azami yağışın kış aylarında gerçekleşmesi bu mevsimde yamaç yükünün aşırı şekilde artmasına neden olmaktadır. İlkbahar ve sonbaharda gerçekleşen sağanak

³⁹ OZANER, 1988, a. g. e., s.120.

⁴⁰ OZANER, 1988, a. g. e., s.120.

⁴¹ OZANER, 1988, a. g. e., s.121.

⁴² OZANER, 1988, a. g. e., s.121.

karakterli yağışlar ise ıslanma ve kurumunun sık sık yinelenmesine neden olmakta bu durum yamaç dengesini bozan diğer bir etmen olmaktadır.

Çalışma sahasında menderesli bir akış gösteren Selendi Çayı'nın alttan oyma işlevi heyelanların oluşmasını hazırlayan önemli diğer bir faktördür.

Dirençsiz gevşek çökellerin üzerinde yer alan yatay uzanımlı dirençli kalker tabakaları sellektif erozyon sonucunda sarp bir yamaç zonunun oluşmasına neden olmakta ve bu dik eğim yeni heyelanları hızlandırmaktadır.

İnceleme alanında heyelanlar, Selendi'nin yaklaşık 1-2 km. kuzeyinde Keklik dere vadisinin batı ve doğu yamaçlarında, İnnice Mahallesi güneyindeki yamaçlarda (Fotoğraf 3), Hacıhaller Mahallesi'nin batı kesiminde görülmektedir (Şekil 7.).Selendi ile güneyindeki Kınık, Çakallar ve Telli Köyleri arasında eski ve yeni heyelanlara rastlanmaktadır(Şekil 7.). Hatta Telli Köy yerleşmesi şimdiki yerleşmesinden daha güneyde yer alıyordu. Ancak heyelan olayı sonucu bugünkü yerleşmesinin olduğu yere daha sonradan yerleştirilmiştir. Selendi – Kula karayolunun Kınık dağına doğru olan, yamaç kesimi üzerindeki kısmı heyelan üzerine kurulmuş ve tehlike arz etmektedir.

Sahada iskân yoğunluğunun çok düşük oluşu nedeniyle, heyelanlar, bugüne dek basına yansıyan sosyal sorunlar yaratmamıştır. Ancak ileride ülkemizin geri kalmış bu yerleşmesinin kalkınmasına yönelik olarak gerçekleştirilecek projelerde, yol güzergâhlarının ve diğer yapılaşmaların seçiminde heyelan bölgelerinden mümkün olduğunca kaçınmak, bu mümkün olmadığı takdirde gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

1.2.7. Selendi Volkanikleri

Çalışma alanı dışında, Selendi'nin yakın çevresinde farklı iki türde volkanizma etkili olmuştur. Bunlardan Selendi-Eskin Köyü arasında yer alan ve Yağcıdağı'nı oluşturan pembe-gri renkli andezitik türde lavlar (Şekil 4.), genellikle porfirik dokulu olup, plajiyoklaz, biotit, hornblend ve ojit kristalleri içerirler. Plajiyoklazlar (andezin) makro ve mikrofeno-kristaller halinde hipidiyomorf olarak kristalleşmişlerdir. Genellikle zonlu yapı gösterirler. Kahverenkli hornblendler genelde idiyomorf olup, opasilleşmişlerdir.

Ojitler hipidiyomorf ve idiyomorf mikrofeno-kristaller olarak izlenirler. Biotitler kahverenkli ve açık sarı renkli olmak üzere iki türdedirler. Rb/Sr yöntemi ile her iki tür biyotitte ayrı ayrı yaş tayini yapılmış, kahverenkli olanda $18,0 \pm 0,2$ milyon

yıl, açık sarı renkli biyotitte ise $11,0 \pm 0,1$ milyon yıllık sonuç elde edilmiştir. Bunlardan ilk yaş volkanizmanın gerçek yaşını, ikincisi ise aliterasyon yaşını işaret etmektedir.⁴³

İkinci volkanik evreyi oluşturan ve bazaltik türde olan siyah renkli lavlar ise Selendi İlçe merkezi doğusundaki Dumanlar-Tepeköy arasında yüzlekler verirler ve alınan örnek (Şekil 4.), porfirik dokulu olup, plajiyoklaz (labrador), olivin ve az miktarda da ojit içermektedir. Hamur, intergranüler dokuda olup, çok az da intersertal doku gözlenmiştir. Olivinlerde iddingsitleşmeler vardır. K/Ar yöntemi ile ölçülen yaş $8,5 \pm 0,2$ milyon yıldır. Selendi bazaltları küçük lav akıntıları şeklinde arazide yer almaktadır.⁴⁴

Batı Anadolu'da geniş alanlarda yüzlekler veren ve çeşitli evrelerde meydana gelen Tersiyer ve Kuaterner yaşlı volkanik kayalardan 17 örnek alınarak yaş problemlerine açıklık getirmek için K/Ar ve Rb/Sr yöntemleri ile radyometrik yaş ölçümleri yapılmış ve volkanizmanın bölgesel yorumlanmasına katkı sağlayacak jeokimyasal veriler elde edilmiştir. Ölçülen en eski yaş $18,0 \pm 0,2$ milyon yıl olarak andezit türde ve kalkalkalen nitelikli Selendi volkaniklerine, en yeni yaş ise 100.000–200.000 yıl ile alkali nitelikli bazaltik Kula volkaniklerine aittir.⁴⁵

1.3. İKLİM ÖZELLİKLERİ

Herhangi bir yerin iklim özelliklerini sıcaklık, atmosfer basıncı, rüzgâr, nem ve yağış gibi iklim elemanları oluşturur. Bu elemanların yıl içindeki değişmelerini Jenetik-Dinamik faktörler yönetir. Bu faktörler iklim olaylarının karşılıklı ilişkilerini düzenleyen planeter faktörler ve bunların bağlı olduğu esasları yerel değişikliğe uğratan coğrafi faktörler olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Planeter faktörler olarak adlandırılan grupta genel atmosfer dolaşımı, hava kütlelerinin mevsimlere göre durumları ve hareketleri ile enleme bağlı olarak güneş radyasyonunun durumu etkili olmaktadır. Coğrafi faktörler grubu içerisinde ise, yüzey şekilleri, yükselti, bakı ve karasallık derecesi yer almaktadır.⁴⁶

⁴³ Tuncay ERCAN, Muharrem SATIR, Dilek SEVİN, Ahmet TÜRKECAN, “Batı Anadolu’daki Tersiyer ve Kuaterner yaşlı Volkanik Kayalarda Yeni Yapılan Radyometrik Yaş Ölçümlerinin Yorumu”, MTA Dergisi 119, Ankara, 1996, s.107.

⁴⁴ ERCAN ve diğerleri, 1996, a. g. m., s.107–108.

⁴⁵ ERCAN ve diğerleri, 1996, a. g. m., s.103.

⁴⁶ Sırrı ERİNÇ, Klimatoloji ve Metotları, İstanbul Üniversitesi, Yayın No:994, İstanbul, 1969, s.294.

Türkiye, coğrafi konumu bakımından kuzey yarımkürede, orta kuşakta eski dünya karalarının ortasında yer alır. Ancak üç tarafı denizlerle çevrilidir. Ortalama yükseltisi 1100 m. kadar olan, engebeli bir yapıya sahip ülkedir. Konum ve relief özelliklerinin etkisiyle iklim özellikleri de çok çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle Türkiye'nin iklimini etkileyen etkenlerin başında ülkenin dünya üzerindeki yeri gösterilebilir.⁴⁷

Planeter faktörler açısından incelendiğinde, Türkiye makroklima zonları bakımından subtropikal kuşakta Akdeniz iklim tipi etkisi altındadır. Bu iklimi oluşturan etkenlerin etkisi altındadır.⁴⁸ Bu nedenle araştırma sahasının temel özelliği kışın kutupsal, yazın tropikal kökenli hava kütlelerinin etkisi altında kalmasıdır. Ülkenin tüm iklim olaylarını bu hava kütlelerinin mevsimlik değişimleri düzenler. Bununla birlikte hava kütleleri yeryüzünde sürtünme, zeminin özelliği, yükselti ve yer şekillerinin uzanış doğrultusu nedeniyle termik ve dinamik değişimlere uğrar.⁴⁹

Türkiye ve yakın çevresinde, hava ve iklim koşulları üzerinde etkili olan , belirli hava kütleleri yer almaktadır. Yazın mP (Denizel Kutbi) ve cP (Karasal Kutbi) hava kütleleri kuzeye çekilmiş olduğundan saha tamamen tropikal hava kütlelerinin etkisi altındadır. Kuzeydeki kutbi cephe çok gerilemiş olup saha üzerinde frontoliz hakimdir. Yaz mevsimini karakterize eden kuraklık, yüksek sıcaklık ve zemine yakın yükseltilerde egemen olan NW, N ve NE rüzgârlarının nedeni budur. Yaz mevsiminin başlarında ve sonlarında kutbi hava kütleleri sahaya girme olanağı bulduklarında, frontal yağışlara, geçici sıcaklık düşmelerine neden olabilmektedir. Bunun dışındaki yaz yağışlarının nedeni konveksiyonel hareketlerdir.⁵⁰

Araştırma sahası, kış aylarına doğru serin soğuk hava kütlelerinin etkisi altına girmeye başlar. Bu mevsimin sahayı etkileyen başlıca kutbi hava kütleleri, kuzeye doğru sokulan (mPw) denizel kutbi sıcak ve kuzeye doğru sokulan (cPk) karasal kutbi soğuk hava kütleleridir. Sahanın güneyinde ise (mTk) denizel tropikal soğuk ve (cTw) karasal tropikal sıcak hava kütleleri yer almaktadır. Bu farklı hava kütlelerinin birbirleri ile karşılaşması kış aylarında sık sık frontal siklonize yol açar. Kış mevsimini karakterize

⁴⁷ Asaf KOÇMAN, Türkiye İklimi, Ege Üniv. Edebiyat Fakültesi, Yay. No:72, İzmir, 1993, s.1.

⁴⁸ ERİNÇ., 1969, a. g. e., s.295.

⁴⁹ KOÇMAN, 1993, a. g. e., s.2.

⁵⁰ ERİNÇ., 1969, a. g. e., s.297.

eden soğuk hava koşulları, frontal yağışlar birbirini izleyen sıcak ve soğuk devreler bu yolla oluşmaktadır.⁵¹

İklim üzerinde etkili olan diğer faktör coğrafi özelliklerdir. Araştırma sahası İç Batı Anadolu bölümünde yer alır. Yukarı Gediz havzası içinde, Selendi Çayı Vadisi tabanında yerleşmiştir. Çevrede yer alan yüksek dağlar Ege Denizi'nden gelen nemli rüzgârların iç kesimlere kadar ulaşmasını kısmen engellediği düşünülmektedir. Manisa (728,2 mm.), Turgutlu (575,1 mm.) ve Salihli (486,1 mm.) ortalama yağış almaktadır.⁵² Selendi'de ise ortalama yağış 505,6 mm.civarındadır. Buda bize denizel etkinin iç kesimlere doğru sokuldukça azaldığını göstermektedir.

Çalışma alanının iklim karakterini ortaya koymak için Selendi ve güneyindeki Kula İlçesi meteoroloji istasyonlarının rasat sonuçları değerlendirildi. Kula istasyonu 1929 yılında, Selendi ise 1955 yılında kurulmuş ve her ikisi de 1985 yılına kadar yağış istasyonu olarak hizmet vermiştir. Bu tarihten sonra büyük klima istasyonuna dönüştürülmüşlerdir. Ancak 1991 yılında tamamen kapanmıştır. Selendi ve Kula istasyonlarında basınç ölçümleri yapılmadığı için Salihli istasyonunun rasat verilerinden yararlanılarak bir yaklaşım sağlanılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle yağış 33 yıllık verilere, diğer iklim elemanları ise 1985–1991 yılları arasında elde edilen rasat sonuçlarına göre yorumlanmaya çalışılmıştır.

1.3.1. SICAKLIK

1.3.1.1. Yıllık Ortalama Sıcaklık

Selendi İlçesi meteoroloji istasyonunun rasat verilerine göre, yıllık ortalama sıcaklık 14,1 °C'dir. Ortalama sıcaklık değerlerinin yıl içinde aylara gösterdiği değişiklik incelendiğinde, en düşük aylık ortalama sıcaklık 4,3 °C ile Ocak ayına aittir. Ortalama aylık sıcaklığın en yüksek olduğu ay ise 35,6 °C Ağustos'ta kaydedilmiştir. Ocak ayından başlayarak yükselen sıcaklığın Temmuz ve Ağustos aylarında en yüksek değerlere ulaştığı görülür. Eylül ayından itibaren azalmaya başlayan sıcaklık değerleri, Ocak ayında en düşük değere ulaşır(Tablo1.; Şekil 9.).

⁵¹ ERİNÇ., 1969, a. g. e., s.299.

⁵² Nurten GÜNAL, “Manisa, Akhisar, Turgutlu, Salihli ve Alaşehir Ovaları ile Yakın Çevrelerinde Yıllık ve Aylık Yağış Değişimleri” Türk Coğrafya Dergisi, sayı:31, İstanbul, 1996, s.61.

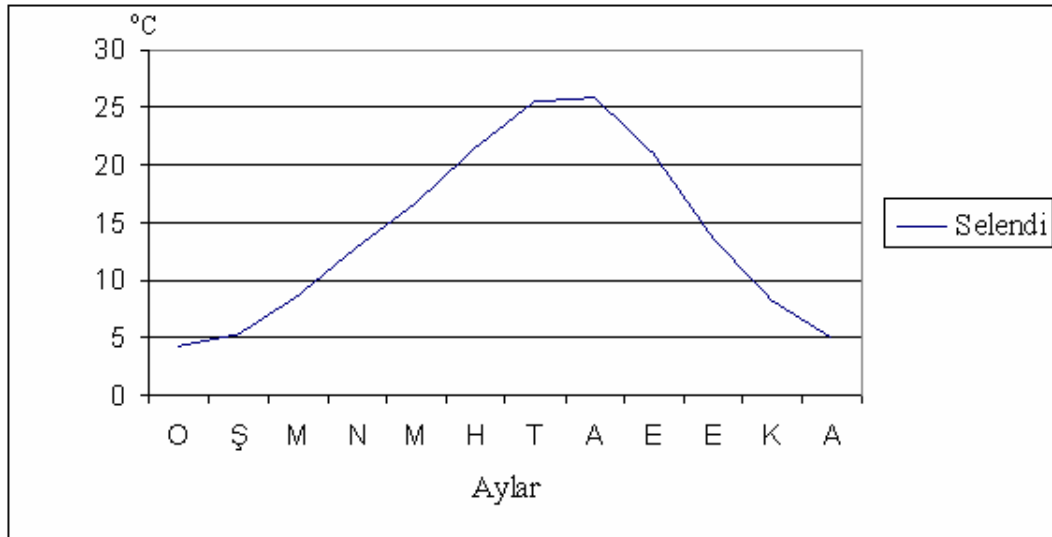
Tablo 1. Selendi Meteoroloji İstasyonuna Ait Sıcaklık Değerleri (1985–1991).

Sıcaklık Değerleri(°C)	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık Orta.
Yıllık Ort.Sıc.	4.3	5.4	8.7	13.0	16.8	21.6	25.6	25.9	21	13.6	8.3	5	14.1
Orta. Yüksek Sıc.	11.7	14.7	16.7	21.5	25.5	30.8	34.8	35.6	30.8	22.2	15.5	12.3	22.7
Orta. Düşük Sıc.	-0.7	-0.3	2.6	6.5	9.7	12.8	16.3	15.5	11.5	6.6	3.0	-0.8	6.9
En Yüksek Sıc.	17.8	21.0	26.6	31.6	34.2	37.8	42.0	42.0	37.8	34.2	24.0	19.6	42.0
En Düşük Sıc.	-8.4	-7.8	-8.3	0.6	2.4	3.4	7.2	8.6	4.2	1.9	-5.2	-9.2	-9.2

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Tablo 1. incelendiğinde, ortalama sıcaklıkların, yılın hiçbir ayında 0 °C'nin altına düşmemiştir. Kış mevsimi ortalama sıcaklığının 4,9 °C olması araştırma sahasında kış aylarının çok soğuk geçmediğini göstermektedir.

Çalışma sahasında yaz mevsiminin ortalama sıcaklığı 24,3 °C dolayındadır. Temmuz ve Ağustos ayları ortalama 25,8 °C ile en sıcak aylardır. Eylül ayından itibaren düşmeye başlayan sıcaklıklar Kasım ayında 8,3 °C'ye iner. Kış ve yaz mevsimlerinin uzaması, ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinin tam anlamıyla yaşanmadığını ortaya koymaktadır.

Şekil 8. Selendi'de Ortalama Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı.

Selendi meteoroloji istasyonunun verilerine göre en soğuk ay ile en sıcak ay arasında ortalama sıcaklık farkı (yıllık amplitüd) 21,6 °C'dir. Ekim – Mayıs ayları arasındaki sekiz ayın sıcaklığı 20 °C'nin altındadır. Düşük sıcaklıkların fazla görülmediği bir kış mevsimi yaşanır. Türkiye'deki termik rejim tiplerinden karasal geçiş tipinin özelliği, en soğuk ayda (Ocak) ortalama sıcaklık yerine göre 1–5 °C arasında değişir. Yazın iki veya üç ayın ortalaması 20 °C'nin üzerindedir. Yıllık ortalama sıcaklıklar 12–24 °C'dir. Amplitüd ise, 20–21 °C civarındadır.⁵³ Buna göre Selendi termik rejimi, karasal geçiş tipine girmektedir.

1.3.1.2. Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklıklar

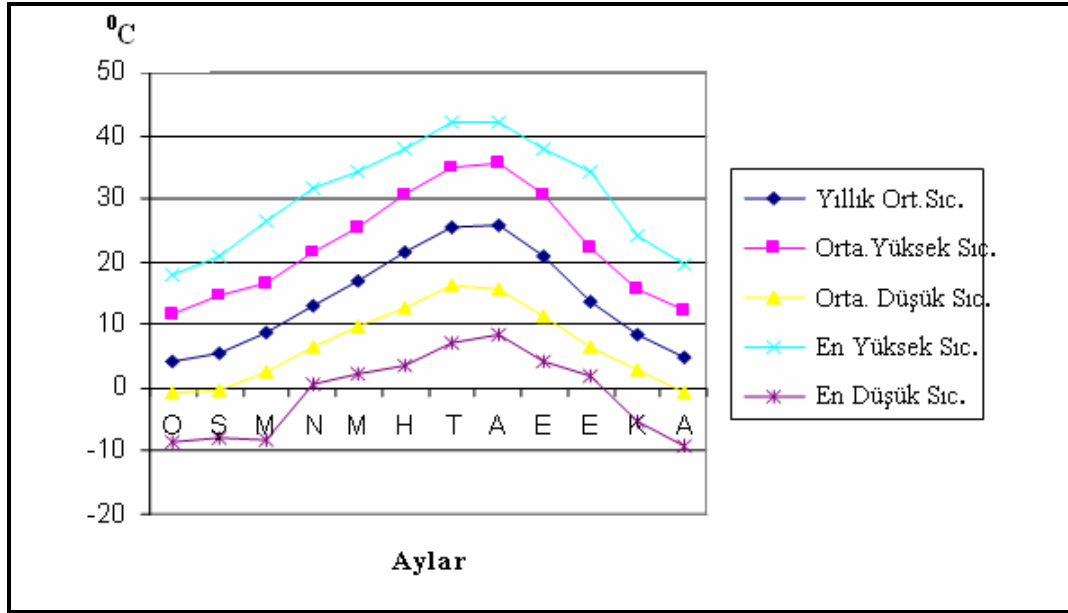
Ortalama yüksek sıcaklıklar Ocak ayından (11,7 °C) başlayarak yükselme eğilimi gösterir. Maksimum değere Ağustos ayında (35,6 °C) ulaşır. Bu aydan itibaren ortalama yüksek sıcaklık değerlerinde, Aralık ayına kadar hızlı bir düşme göstermektedir. Aralık, Ocak ve Şubat aylarında 10 °C ile 15 °C arasında değişmektedir.

Ortalama düşük sıcaklıkların aylara göre seyri ele alındığında, sıcaklığın kış aylarında 0 °C'nin altına düştüğü görülmektedir. Aralık(-0.8 °C) ,Ocak (-0.7 °C) ve Şubat (-0.2 °C) aylarında birbirine çok yakın değerler izledikleri dikkati çekmektedir. Mayıs – Eylül döneminde ortalama düşük sıcaklıklar, 10 °C'nin üzerinde görülürken, 16,3 °C ile Temmuz ayı dönemin en sıcak ayı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortalama yüksek ve ortalama düşük sıcaklık eğrilerinin yıl içindeki uzanışına baktığımızda yıllık ortalama sıcaklık eğrisi ile paralellik arz eder (Şekil10.).

1.3.1.3. Ekstrem Sıcaklıklar

Selendi'de 0 °C'nin altında en düşük sıcaklık değerlerine Mayıs – Eylül döneminin dışındaki diğer aylarda rastlanabilmektedir. En düşük sıcaklık değeri -9,2 °C ile 3 Aralık 1986 tarihinde ölçülmüştür. En yüksek sıcaklık ise 42 °C ile 1987 yılının Temmuz ayının 28'i ve 1990 yılının Ağustos ayının 28. gününe aittir. En yüksek ve en düşük sıcaklık değerlerinin yıl içerisinde gösterdiği değişiklikler ile ortalama sıcaklık değerleri arasındaki paralellik dikkat çekmektedir.

⁵³ KOÇMAN, 1993, a. g. e., s.26.

Şekil 9 . Selendi'de Sıcaklık Değerlerinin Yıllık Dağılımı.

1.3.2. YAĞIŞ VE NEMLİLİK

1.3.2.1. Yağışlar

Selendi Meteoroloji istasyonunun 33 yıllık yağış verilerine göre yıllık yağış miktarı 505,6 mm.'dir. Araştırma sahasına 30 km. mesafede olan Kula meteoroloji istasyonunda ise yıllık yağış miktarı 596,7 mm. kadardır. Bu iki istasyon arasındaki farklılık Selendi'nin kuzeybatısında yükselen dağların NW'dan gelen nemli hava kütlelerinin ilerlemesini engellenmesinden ileri gelmektedir. Nitekim Ege Bölgesi'nde NW'a bakan yamaçları SE'ye bakan yamaçlara göre daha fazla yağış almaktadır. Yıllık ortalama yağışın aylara göre dağılımı incelendiğinde Selendi'de en yağışlı ay 85,3 mm. ile Aralık ayıdır. Bu ayı 73,6 mm. ile Ocak, 64,0 mm. ile Şubat ayları takip eder. En az yağışların ise 7,7 mm. ile Ağustos ayında düştüğü saptanmıştır. Yüksek kesimler genellikle daha fazla yağış almaktadır. Örneğin 720 m. yükseklikteki Kula yıllık ortalama 596,7 mm. yağış alırken, bu değer 440 m. yükseklikteki Selendi'de 505,6 mm.'ye düşmektedir. Şekil 11. incelendiğinde de anlaşılacağı üzere, alanda Akdeniz – İç Anadolu Tipi yağış rejimi hüküm sürer. Çünkü bu yağış rejiminde en fazla yağış Aralık, Ocak ve Şubat aylarında, en az Temmuz, Ağustos aylarında düşmektedir.⁵⁴

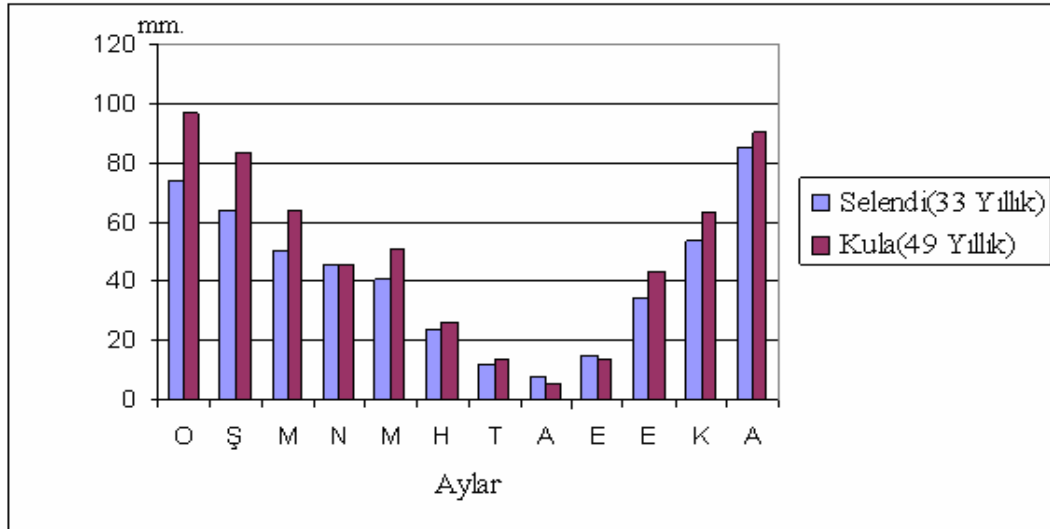
⁵⁴ Ecmel TEMUÇİN, "Aylık Değişme Oranlarına Göre Türkiye'de Yağış Rejimi Tipleri", Ege Coğrafya Dergisi, sayı:5, İzmir, 1990, s.175.

Tablo 2. Selendi ve Kula'nın Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı(mm.).

İstasyon Adı	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Selendi(33 Yıllık)	73.6	64.0	50.4	45.4	40.6	23.5	12.1	7.7	15.1	34.5	53.4	85.3	505,6
Kula(49 Yıllık)	96.6	83.2	64.1	45.9	51.1	25.9	14.0	5.3	13.8	43.3	63.4	90.1	596,7

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Selendi ve Kula istasyonlarına ait ortalama orajlı gün sayısını gösteren tablo 3. incelendiğinde; çalışma alanında orajlı günlerin, yağışın daha bol olduğu kış aylarından ziyade nispeten daha az olduğu ilkbahar ve sonbahar aylarında gerçekleştiği görülmektedir. Her iki istasyonda da sağanak yağışların en çok olduğu dönem Mayıs ve Haziran aylarıdır.

Şekil 10. Selendi ve Kula'da Ortalama Yağış Miktarlarının Aylara Göre Dağılımı.**Tablo 3. Selendi ve Kula İstasyonlarının Ortalama Orajlı Gün Sayısı.**

İstasyon Adı	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Selendi(1955–1986)	0,2	0,5	0,3	1,2	3,7	3,2	1,5	0,9	1,0	0,9	0,6	0,2	14,2
Kula(1941–1986)	0,3	0,5	0,5	1,2	3,3	2,8	1,3	0,6	1,3	1,2	1,0	0,5	14,5

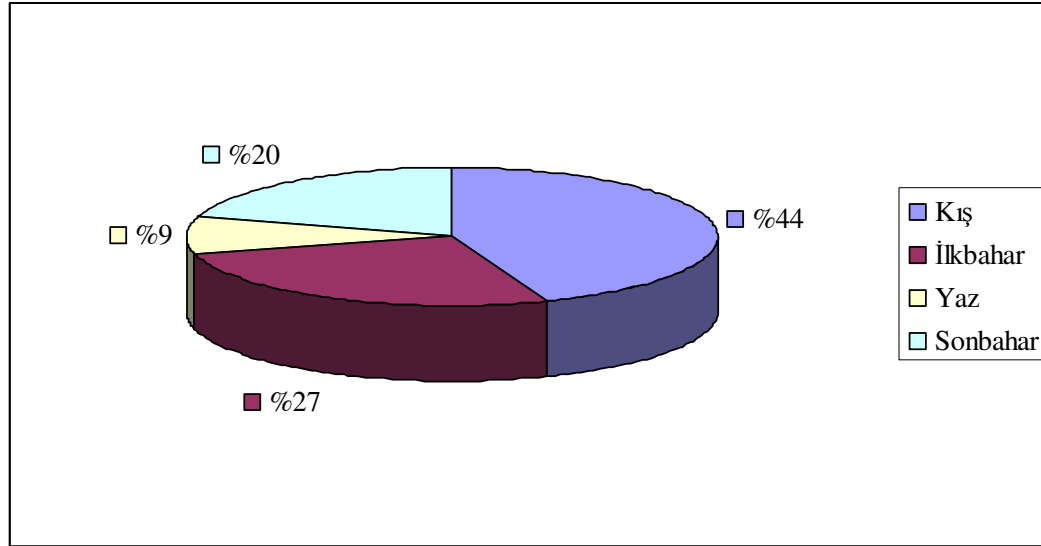
D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Yağışların mevsimlere göre dağılımı incelendiğinde yılın en yağışlı mevsimi kıştır. Toplam yağışın % 44'ü bu mevsimde düşmektedir. Kış mevsimini % 27 ile ilkbahar takip etmektedir. Bu mevsimleri % 20 ile sonbahar ve % 9 ile yaz mevsimi izlemektedir. (Tablo 4.; Şekil 12.). Yağışlar daha çok kış mevsimi ve çevresinde toplanmıştır.

Tablo 4. Selendi'de Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı.

Mevsimler	Yağış Miktarı(mm.)	%'si
Kış	2229,8	44
İlkbahar	1363,7	27
Yaz	432,1	9
Sonbahar	1029,5	20
Toplam	5055,2	100

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Şekil 11. Selendi'de Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı.

Çalışılan alan, Ege bölümü ile İç Batı Anadolu bölümünün sınırında bulunmaktadır. Buna göre çalışma alanı ana hatlarıyla Akdeniz ikliminin nemli-kurak devrelerini içermekte, ancak kışları nispeten daha soğuk geçmektedir.⁵⁵

Araştırma sahasında kış aylarında kar yağışları görülmektedir. Selendi'de yıllık kar yağışlı gün 1,3 iken karla örtülü gün sayısı yıllık 0,8 gündür. Kar yağışı en fazla 0,6

⁵⁵ERİNÇ,1969, a.g.e., s. 334-336.

gün ile Şubat ayında. Kar yağışları Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında görülmektedir. Diğer aylarda ise kar yağışı görülmemektedir (Tablo 5.; Şekil 13.).

Tablo 5. Selendi'nin Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı ve Karla Örtülü Gün Sayısı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Kar Yağ. Gün Sayısı	0.3	0.8	0.2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.3
Karla Örtülü Gün Sayısı	.	0.6	.	.	.	.	.	.	.	.	.	0.2	0.8

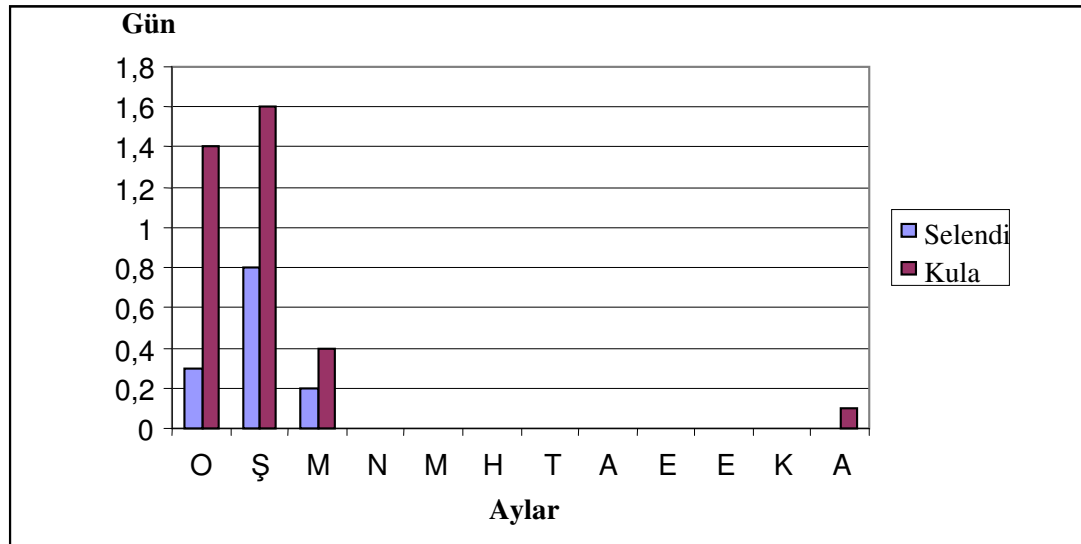
D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Kula'da yıllık kar yağışlı gün 3,5 iken kar örtülü gün sayısı 9,7'dir. Kar yağışları Kasım ayı başlarından Mart ayı sonlarına kadar olan dönemde görülmektedir. En fazla kar yağışı 1,6 gün ile Şubat ayında, en az kar yağışı ise 0,1 gün ile Aralık ayında gerçekleşmektedir. Kula'da kar yağışlı gün sayısı ve karla örtülü gün sayıları Selendi'den çok daha yükseklerdir (Tablo 6.; Şekil 13.).

Tablo 6. Kula'da Ortalama Kar Yağışlı, Karla Örtülü Gün Sayısı Aylara Göre Dağılımı (30 yıllık).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ortalama Kar Yağ. Gün Sayısı	1.4	1.6	0.4	.	.	.	.	.	.	.	.	0.1	3.5
Karla Örtülü Gün Sayısı	3.6	2.4	1.1	0.1	.	.	.	.	.	.	0.3	2.2	9.7

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Şekil 12. Selendi ve Kula'da Yıllık Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısının Aylara Göre Dağılımı.

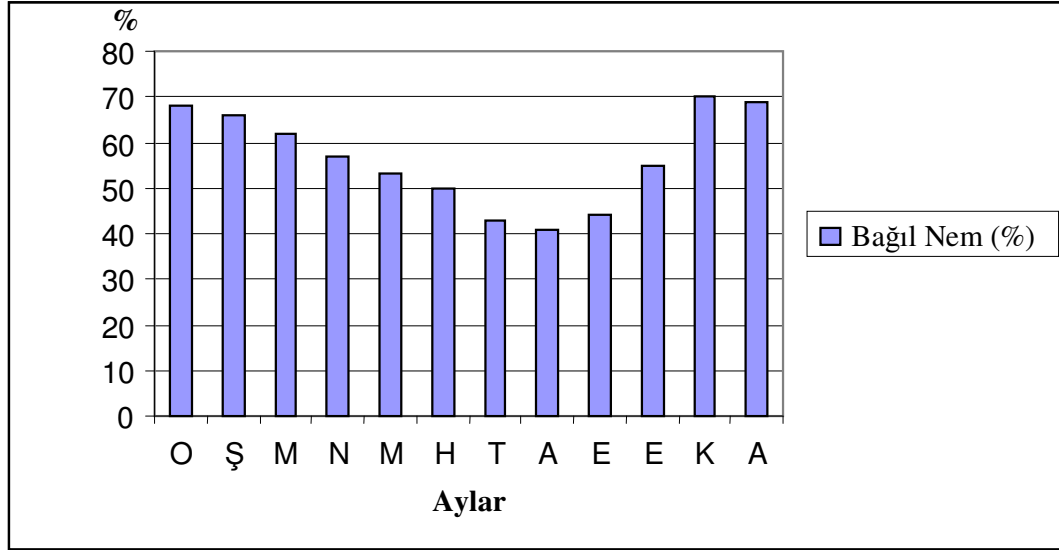
1.3.2.2. Nemlilik

Selendi meteoroloji istasyonunun verilerine göre yıllık bağıl nem ortalaması %56'dır. Ortalama bağıl nem oranının aylara göre dağılımı incelendiğinde %70 oranıyla Kasım ayı en yüksek nem değerine sahiptir. Bu ayı %69 ile Aralık, Ocak ve Şubat ayları izler. En düşük bağıl nem oranı Ağustos ayında % 41 olarak ölçülmüştür (Tablo 7.; Şekil 14.).Bağıl nemin yaz mevsiminde en düşük, kış mevsiminde ise en yüksek değerlere ulaşması, yağış ve sıcaklık rejimleri ile ilişkilidir. Nitekim sahada elde edilen meteorolojik verilere göre bağıl nem miktarının mutlak nemlilik ile doğru, sıcaklık ile ters orantılı olarak gerçekleştiği gözlenmektedir.

Tablo 7. Selendi'de Bağıl Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılımı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Bağıl Nem (%)	68	66	62	57	53	50	43	41	44	55	70	69	56

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Şekil 13. Selendi'de Bağıl Nem Miktarlarının (%) Aylara Göre Dağılımı.

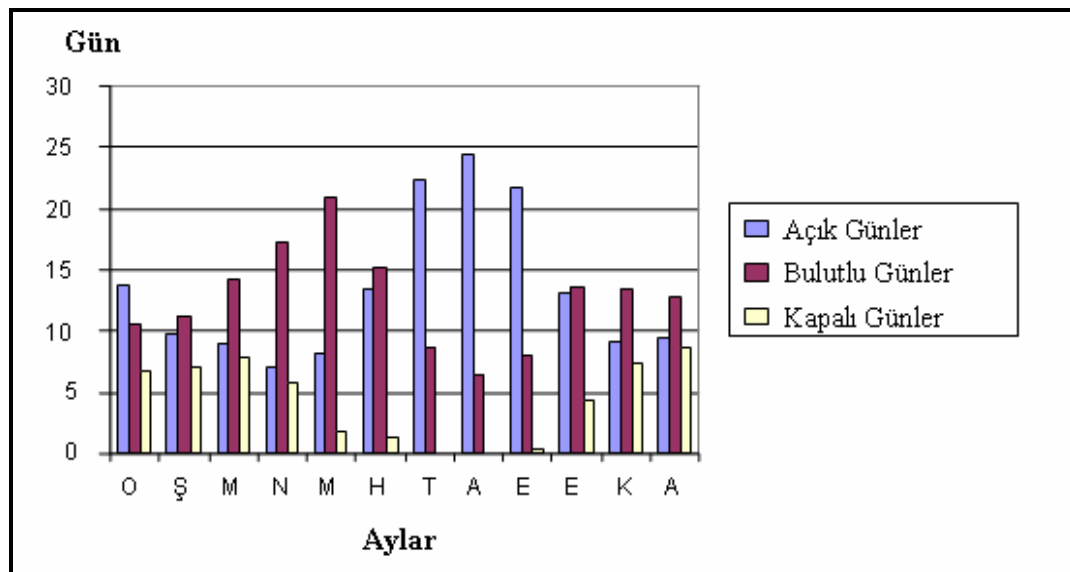
1.3.2.3. Güneşlenme Durumu

Araştırma sahasının güneşlenme durumu incelendiğinde ortalama olarak yılın 161,6 günü açık, 152,4 günü bulutlu, 51 günü ise kapalı geçmektedir(Tablo8.; Şekil 15.).

Tablo 8. Selendi'de Ortalama Açık, Bulutlu, Kapalı Günleri Aylara Göre Dağılımı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Açık Günler	13,8	9,8	9,0	7,0	8,3	13,5	22,3	24,5	21,7	13	9,2	9,5	161.6
Bulutlu Günler	10,5	11,3	14,2	17,2	20,8	15,2	8,7	6,5	8,0	13,7	13,5	12,8	152.4
Kapalı Günler	6,7	7,0	7,8	5,8	1,8	1,3	.	.	0,3	4,3	7,3	8,7	51.0

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Şekil 14. Selendi'de Ortalama Açık, Bulutlu, Kapalı Günlerin Aylara Göre Dağılımı.

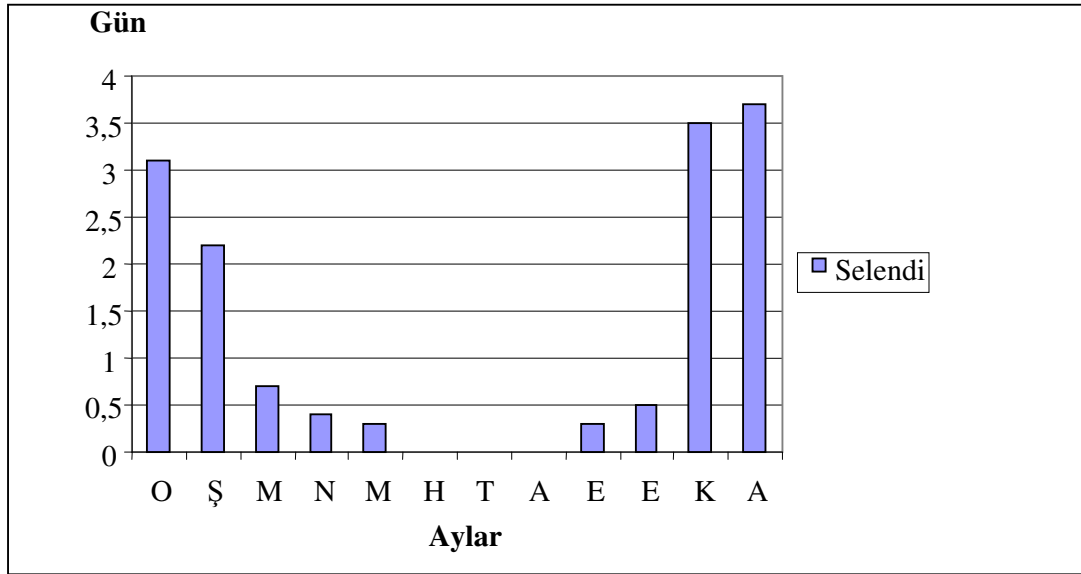
Selendi meteoroloji istasyonunda yıllık sisli günler toplamı 14,7'dir. Sisli günlerin en çok görüldüğü ay 3,7 gün ile Aralık ayıdır. Bu ayı Kasım (3,5 gün) ve Ocak (3,1 gün) ayları takip eder. Yılın en az sis olayı 0,3 gün Mayıs, Eylül aylarında görülür. Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında görülmemektedir (Tablo 9.; Şekil 16.).

Sis olayları kış mevsimi ve çevresinde yoğunluk kazanmış olup, havanın açık ve yer radyasyonunun fazla olduğu günlerde zemin radyasyonu sisleri özelliği görülür. Soğuk olan zemine göre daha sıcak olan hava kütleleri içersindeki su buharı yoğunlaşarak, havada su buharı damlacıkları halinde sisleri oluşturur. Ayrıca Selendi Çayı vadisi boyunca sis oluşumu kolaylaşmaktadır.

Tablo 9. Selendi'de Ortalama Sisli Günler Sayısının Aylara Göre Dağılımı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Sisli Günler	3.1	2.2	0.7	0.4	0.3	-	-	-	0.3	0.5	3.5	3.7	14,7

D. M.İ. G. Mdrlg Verileri.

Şekil 15. Selendi'de Ortalama Sisli Günler Sayısının Aylara Göre Dağılımı.

1.3.2.4. Yağış Etkinliği

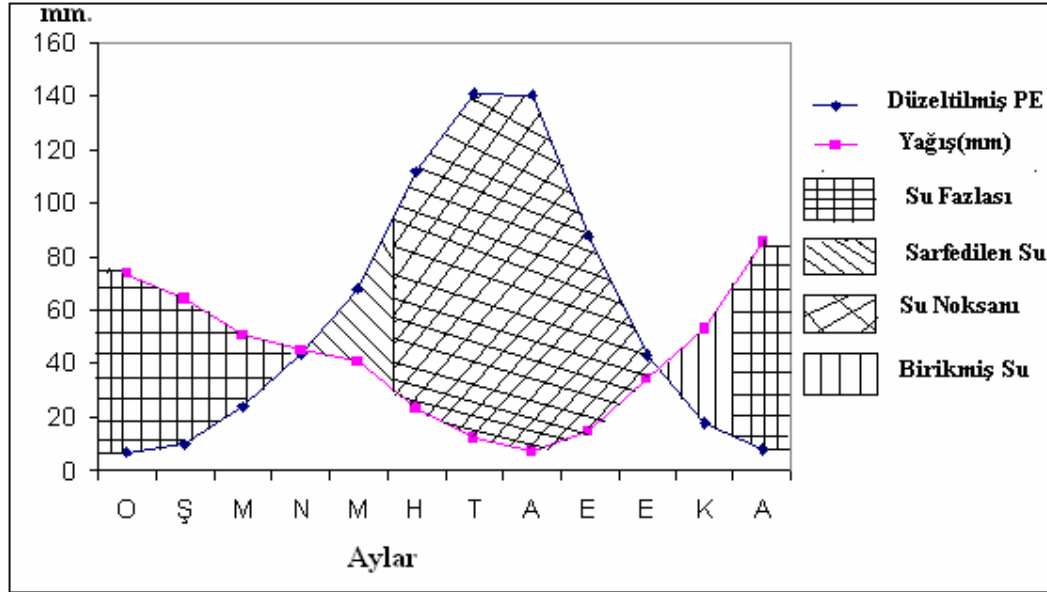
Selendi meteoroloji istasyonu verilerinden yararlanarak, Thornthwaite yöntemine göre hazırlanan su bilnosu ve tablosu incelendiğinde şu özellikler dikkati çekmektedir. Düzeltilmiş potansiyel evapotranspirasyon değeri 703 mm.'dir. Gerçek evapotranspirasyon 344,5 mm.'dir. Yıllık yağış toplamı gerçek evapotranspirasyondan 161,1 mm.daha fazla olmasına rağmen 358,5 mm. su noksanı olduğu görülmektedir (Tablo 10.). Thornthwaite metoduna göre belirtilen indislerin uygulanması sonucu araştırma sahası, Thornthwaite iklim tasnifine göre $C_1 B'_1 s_2 b'_3$ sembolleri ile ifade edilen, kurak – az nemli, mezotermal (orta sıcaklıkta) su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, okyanus tesirine yakın (?) iklim tipine girmektedir. Selendi'ye ait su bilnosunu gösterir diyagrama göre; yağışlar, Aralık ayında düzeltilmiş potansiyel evapotranspirasyon'dan (PE) ok fazla olup bu ayın sonunda toprak su ile doymuş duruma gelmiştir. Birikmiş su (rezerv su) değeri 100'dr. Böylece Aralık'tan itibaren su

fazlası belirir. Ocak, Şubat, Mart ve Nisan aylarında yine yağışların bol olması ve buna bağlı olarak PE'nin düşük değerler göstermesi nedeniyle, birikmiş su daima 100 olup, rezerv suyun değişimi de sıfırdır (0). Su fazlasının değeri ise Ocak ayına kadar arttığı halde bu aydan sonra düşer. Mayıs'ta yağışların kısmen azalması ile artan PE yüzünden, birikmiş sudan (rezerv su) hızlı kullanma (sarfiyat) sonucu Haziran ayında su eksikliği belirir. Dolayısıyla birikmiş suyun değeri sıfıra (0) inmiş olur. Yaz aylarında yağış yok denecek kadar azaldığı gibi toprakta da hiç su bulunmaz buna karşılık düzeltilmiş evapotranspirasyon değerlerinde büyük artışlar söz konusudur. Buna göre Eylül'den itibaren tedricen artan yağışlara rağmen Ekim'de de kuraklık devam etmektedir. Başka bir deyişle, Kasım – Nisan devresinde yağış yeterli olduğu halde Mayıs – Ekim devresinde yağış yetersizliği söz konusudur. Bu durum, nemlilik oranının belirlenmesinden elde edilen pozitif ve negatif değerlere göre de anlaşılabilir. Nemlilik oranına göre Selendi'de Kasımdan Mart ayına kadar pozitif değerler nedeniyle su yeterli, diğer aylarda ise negatif değerli su yetersizdir. Nisan'da ise fazla veya eksik sudan bahsedilemez(Tablo 10.; Şekil 17.).

Tablo 10. Selendi'nin Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu.

	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Sıcaklık	4.3	5.4	8.7	13.0	16.8	21.6	25.6	25.9	21	13.6	8.3	5	14.1
Sıcaklık İndisi	0,8	1,12	2,31	4,25	6,26	9,17	11,85	12,06	8,78	4,55	2,15	1	64,3
Düzeltilmemiş PE	8	11,5	23	40	55	90	112,5	120	85	45	22	10	
Düzeltilmiş PE	7	10	24	44	68	112	141	140	88	43	18	8	703
Yağış (mm.)	73.6	64.0	50.4	45.4	40.6	23.5	12.1	7.7	15.1	34.5	53.4	85.3	505,6
Birik. Suy. Aylık Değişimi(mm.)	0	0	0	0	27,4	72,6	0	0	0	0	35,4	64,6	
Birikmiş Su	100	100	100	100	72,6	0	0	0	0	0	35,4	100	
Gerçek evapotranspirasyon	7	10	24	44	68	96,1	12,1	7,7	15,1	34,5	18	8	344,5
Su Noksanı	0	0	0	0	0	15,9	128,9	132,3	72,9	8,5	0	0	358,5
Su Fazlası	66,6	54	26,4	1,4	0	0	0	0	0	0	0	12,7	161,1
Yüzeysel Akış	36,5	45,3	35,8	18,6	9,3	4,7	2,3	1,2	0,6	0,3	0,1	6,4	161,1
Nemlilik Oranı %	9,5	5,4	1,1	0,03	-0,4	-0,8	-0,9	-0,9	-0,8	-0,2	2,0	9,6	

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Şekil 16. Selendi'nin Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilânçosu Diyagramı.

1.3.3. BASINÇ VE RÜZGÂRLAR

1.3.3.1. Basınç

Bilindiği gibi dünyamız atmosfer adı verilen bir hava tabakası ile kuşatılmıştır. Hava küre yerin çekimine bağlı olup, atmosferin herhangi bir yerdeki ağırlığına atmosfer basıncı denilmektedir. Bu basınç havanın yoğunluğu ile ilgilidir. Yükselti arttıkça hava kürenin kalınlığı ve yoğunluğunun azalmasına bağlı olarak basınç da azalır. Ayrıca sıcaklık da atmosfer basıncı üzerinde etkilidir. Isınan havanın genişlemesi ve yükselmesi ile yoğunluğu ve yeryüzüne yaptığı basınç azalmaktadır. Bu nedenle yeryüzünün farklı sıcaklıklara sahip yörelerinde basınç değerleri değişmektedir.

Selendi ve Kula meteoroloji istasyonlarına ait basınç ölçümleri yapılmadığından 140 m. yüksekliğindeki ve çalışma alanına 90 km. uzaklıktaki Salihli meteoroloji istasyonunun basınç değerleri bir yaklaşım sağlamak amacıyla kullanıldı (Tablo 11.). Sahada, yazın güneyden gelen tropikal hava kütleleri basıncın azalmasına, Eylül ayından sonra kuzeyden gelen soğuk hava kütleleri de basıncın artmasına neden olur.

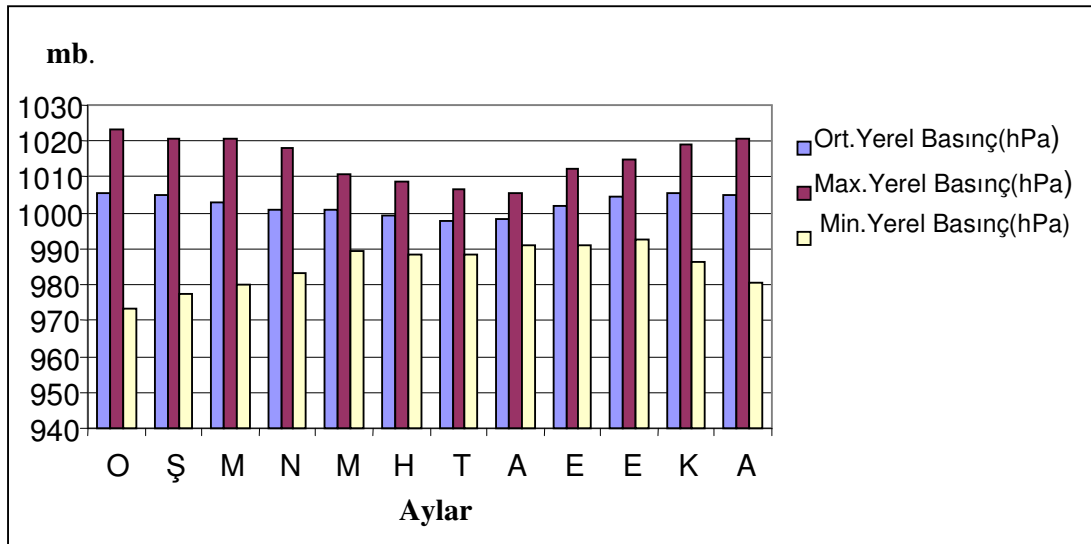
Salihli'de yıllık ortalama yerel basınç 1002,3 milibardır. En yüksek yerel basınç 1023,2 milibar, en düşük yerel basınç ise 973,4 milibar olarak ölçülmüştür.

Tablo 11. Salihli Meteoroloji İstasyonunda Ölçülen Yıllık Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerleri (1975 -2004).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort.Yerel Basınç(hPa)	1005.5	1004.8	1003.1	1000.8	1000.9	999.4	997.5	998.3	1001.7	1004.5	1005.4	1005.2	1002.3
Max.Yerel Basınç(hPa)	1023.2	1020.5	1020.6	1018.1	1010.6	1008.7	1006.5	1005.6	1012.1	1015.0	1019.2	1020.5	1023.0
Min.Yerel Basınç(hPa)	973.4	977.5	980.2	983.3	989.3	988.2	988.5	991.1	990.8	992.5	986.2	980.8	973.4

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Ortalama yerel basıncın aylara göre dağılımı incelendiğinde basınç değerleri arasında fazla bir fark görülmemektedir. Basıncın en yüksek olduğu ay 1005,5 mb. ile Ocak ayıdır. Kasım (1005,4 mb.) , Aralık (1005,2 mb.) , Ekim (1004,5 mb.) ve Şubat (1004.8 mb.) ayları, basıncın yıllık ortalama üzerinde seyrettiği diğer aylardır. Ortalama en düşük basınç ise 997,5 mb. ile Temmuz ayındadır (Tablo11.; Şekil 18.).

Şekil 17. Salihli'de Yıllık Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerleri.

Sıcaklık değerlerinin sürekli azaldığı sonbahar ve kış aylarında basıncın yükseldiği, yaz aylarında ise basıncın düştüğü görülmektedir. Ayrıca sonbahar ve kış aylarında Avrupa üzerine yerleşen Yüksek Basınç, Anadolu'nun batı kesimlerini etkisi altına almakta ve atmosfer basıncının yükselmesine neden olmaktadır. Yaz mevsiminde ise Basra Alçak Basıncı'nın etki alanları genişlemekte ve basıncın düşmesinde etkili olmaktadır.

1.3.3.2. Rüzgârlar

Yerin etrafını çeviren atmosfer hareketsiz değildir. Bu hareket kendini rüzgâr şeklinde gösterir ki bu da hava kütlelerinin yer değiştirmelerinin bir neticesidir. Havanın yer değiştirmesi daima, civar bölgeler arasında mevcut basınç farklarından ileri gelir.⁵⁶ Rüzgâr; yüksek basınç (antisiklon) alanlarından, alçak basınç (siklon) alanlarına doğru olan yatay hava hareketlerine denir. Rüzgâr, akarsuyun yüksekte alçak alanlara doğru aktığı gibi yüksek basınç alanlarından alçak basınç alanlarına doğru hareket ederler.

Rüzgâr, etkileri bakımından üç belirgin özelliği olan bir iklim elemanıdır. Bu üç belirgin özellikler, rüzgârın yönü, hızı ve esiş sıklığıdır.

1.3.3.2.1. Rüzgârın Yönü

Rüzgârın bulunduğu yere doğru geldiği yöne rüzgâr yönü denir. Rüzgâr yönünün rasadı, sadece iklim çalışmaları için önem teşkil etmez. Günlük yaşantımız ile iç içe olduğu gibi uçuşlar, deniz yolculuğu şehir ve tarım alanlarının kurulmasında da rüzgâr yönünün bilinmesinin büyük yararı vardır. Selendi meteoroloji istasyonunun (1985 – 19919) 6 yıllık gözlem süresi içinde en çok esen rüzgârın yönünün aylara göre dağılımı incelendiğinde Nisan – Ekim döneminde en fazla batı (w) yönlü rüzgârların esmekte olduğu görülmektedir (Tablo 12.).

Tablo 12. Selendi’de En Çok Esen Rüzgârın Yönünün Aylara Göre Dağılımı (1985 – 1991).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
En Çok Esen R.Yönü	N	E	N	W	W	W	W	W	W	N	N	N	W

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

1.3.3.2.2. Rüzgâr Hızı

Rüzgârın belirli bir yönde ve süre içinde saniyede kaç metre veya saatte kilometre cinsinden ne kadar estiğini ifade eder. Selendi’nin 1985 – 1991 yılları arasında yapılan gözlem sonuçlarına göre yıllık ortalama rüzgâr hızı 1,6 bofor * olarak

⁵⁶ Ahmet ARDEL, Ajun KURTER, Yusuf DÖNMEZ, Klimatoloji Tatbikatı, Baha Matbaası, İstanbul, 1965, s. 84.

* Bofor (Beaufort) rüzgâr ıskalası

Rüzgârın Şiddeti (Beaufort’a Göre) Bofor	Esiş Hızı m/sn
0	Durgun Hava 0 - 0,2
1	Hafif Hava 0,3 - 1,5

saptanmıştır. Ortalama rüzgâr hızının aylara göre gösterdiği değişiklikler incelendiğinde, ortalama en yüksek hızın 1,8 bofor ile Haziran ayında, en düşük rüzgâr hızının ise 1,4 bofor ile Aralık ayında gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 13.).

Tablo 13. Selendi’de Ortalama Rüzgâr Hızının Aylara Göre Dağılımı(1985 – 1991).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Rüzgâr Hızı (Bofor)	1.6	1.5	1.7	1.6	1.5	1.8	1.6	1.6	1.5	1.6	1.5	1.4	1.6

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Araştırma sahasında en hızlı esen rüzgârın hızı 6 bofor ile güney, güneybatı ve doğu yönlerinden esmektedir (Tablo 14.).

Tablo 14. Selendi’de En Hızlı Esen Rüzgârın Yönü ve Kuvvetinin Aylara Göre Dağılımı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
En Hızlı Esen Rüzgârın Yönü	SW	S	W	E	N	SE	N	E	N	NE	S	S	S
En Hızlı Esen Rüzgârın Kuvveti (Bofor)	6	5	3	6	4	4	5	5	4	5	6	6	6

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

1.3.3.2.3. Rüzgârın Esme Sıklığı (Frekansı)

Rüzgâr her zaman aynı yönden esmez. Rüzgâr yönleri zaman zaman değişir ve bu değişimler hava şartları üzerinde önemli etkiler yapar. Bu nedenle rüzgârın hangi

2	Hafif Meltem (Briz)	1,6 - 3,3
3	Zayıf Meltem (Briz)	3,4 - 5,4
4	Orta Meltem (Briz)	5,5 - 7,9
5	Sert Meltem (Briz)	8,0 - 10,7
6	Güçlü Rüzgâr	10,8 - 13,8
7	Sert Rüzgâr	13,9 - 17,1
8	Fırtınamsı Rüzgâr	17,2 - 20,7
9	Fırtına	20,8 - 24,4
10	Sert Fırtına	24,5 - 28,4
11	Kasırğa	28,5 - 32,6
12	Büyük Kasırğa (Okran)	32,7’den çok

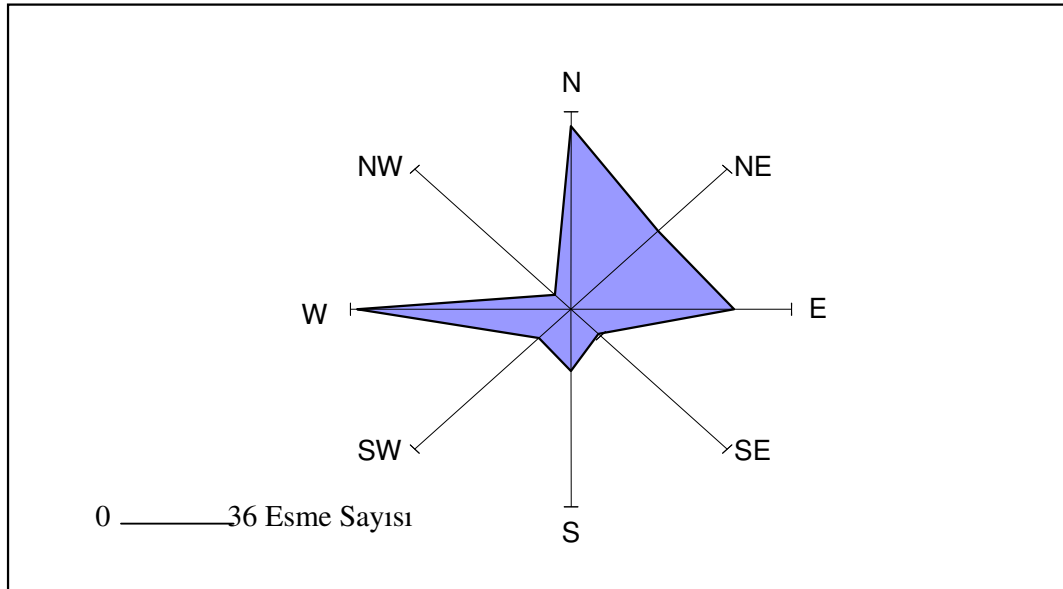
Reşat İZBIRAK, Coğrafya Terimler Sözlüğü, M.E. Basımevi, İstanbul, 1986., s.37.

yönden ne kadar süreyle ve ne kadar sık estiğinin bilinmesi gereklidir. Bu bakımdan rüzgârın esme durumunu, o yerde rüzgârın belirli süre (zaman birimi) içinde çeşitli yönlerden esme sayıları ortaya koyar. Selendi'nin (1985 – 1991) 6 yıllık meteoroloji gözlem sonuçlarına göre en fazla esme sıklığı % 24,1 ile batı (W) yönündendir. Bunu %23,2 ile kuzey (N) yönü takip eder (Tablo 15.).

Tablo 15. Selendi'de Yıllık Rüzgârların Yönere Göre Esme Sayıları ve % Frekansları.

Esme Yönü	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Toplam
Esme Sayısı	871	529	696	163	292	199	905	98	3753
Frekans %	23,2	14,1	18,5	4,3	7,9	5,3	24,1	2,6	100

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Şekil 18. Selendi Rüzgâr Frekans Gülü.

1.3.3.2.4. Rüzgâr Gülü ve Hâkim Rüzgâr Yönü

Selendi rüzgârgülü üzerindeki gözlemlerimizi şu şekilde açıklayabiliriz; Selendi istasyonunun esme sayısı (frekansı) en fazla olan sektör, kuzey (N) sektörüdür. Gerçekten bu sektörü oluşturan N, NE ve NW yönlerinden esen rüzgâr, 1498 esme sayısı ve % 39,9 frekansı ile diğerlerinden fazla olduğu görülmektedir. Frekansı en fazla olan sektörün kuzey sektörü olması, bu istasyonun yılın büyük bir zaman birimi içinde, kuzey kesiminde mevcut antisiklon sahası ile güney kesiminde mevcut siklon sahasının tesiri altında bulunmasındandır.

Esmeye sayısı en fazla olan yön ise batı (W)'dır. Rüzgâr gülünde bu durum açık bir şekilde kendini gösterir. Selendi'de hâkim rüzgâr yönünün bu yönde olduğunu gösterir.

Selendi'de doğu (E) sektörü (NE, E ve SE), kuzey sektörü kadar etkili olmamakla beraber ikinci derece önemli bir sektör sayılabilir. Bu da hâkim olan aksiyon merkezinin oldukça kararsız olduğunu ifade eder.

Yıllık rüzgâr gülünde dikkatimizi çeken bir diğer gözlemimiz, Selendi'de yıl içinde esas itibariyle NE (poyraz) rüzgârlarının tesiri altında bulunmasıdır.

Genel atmosfer sirkülasyon şartları düşünüldüğünde yüksek basınç ile yüklü aksiyon merkezleri genellikle yurdumuza kuzey sektöründen sokulur. Bilindiği üzere zemine yakın esen bu rüzgârların reliefin etkisiyle sapmaya uğrar. Selendi istasyonunun coğrafi konumu itibariyle Selendi Çayı vadisi boyunca doğu ve kuzeydoğu (poyraz) rüzgârları olarak yıl içinde egemen ve karakteristik rüzgâr oldukları sonucu çıkar. Nitekim Selendi'de egemen rüzgârların yönünü ve sektörel etkinliğini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak için "Rubinstein yöntemi"den yararlanıldı.⁵⁷ Bu yöntemle yıllık egemen rüzgâr yönleri bulunmuş ve yüzde olarak frekansları hesap edilmiştir. Rubinstein formülüne göre, Selendi'de iki hâkim rüzgâr yönü vardır.

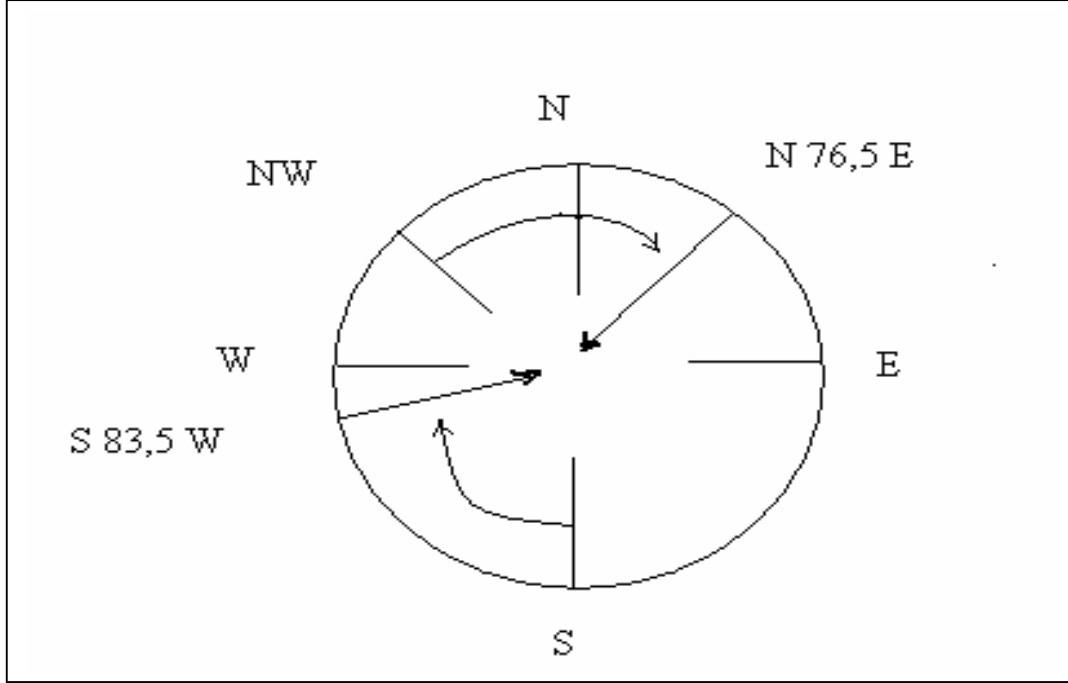
Tablo 16. Selendi'de Yıllık Rüzgârların Yönlere Göre Esmeye Sayıları ve % Frekansları.

Esiş Yönü	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Toplam
Esmeye Sayısı	871	529	696	163	292	199	905	98	3753
Frekans %	23,2	14,1	18,5	4,3	7,9	5,3	24,1	2,6	100

D. M.İ. G. Müdürlüğü Verileri.

Rubinstein formülüne göre, Birinci hâkim rüzgâr yönü yıllık % 37,6'lık frekansla N 76.5° E'dir. İkinci hâkim rüzgâr yönü ise yıllık % 30,2'lik frekansla S 83.5° W'dir (Şekil 12.). Hâkim rüzgâr yönlerinin bu şekilde olmasında ise yeryüzü şeklini göz ardı etmek mümkün değildir. Selendi Çayı Vadisi'nin uzanmış doğrultusu bunda etkili olmaktadır. (Şekil 6.).

⁵⁷ ARDEL, KURTER, DÖNMEZ,1965, a. g. e., s. 125.

Şekil 19. Selendi'nin Rubinstein Formülüne Göre Hâkim Rüzgâr Yönü.

1.3.4. İKLİM TİPİ

Bir yerin ikliminin ortaya konmasında sadece o yerdeki sıcaklık, sadece basınç ve rüzgârlar yahut nem ve yağış yeterli değildir. O yerdeki iklim hakkında ancak iklimin bu elemanlarının hep bir arada mütaalası bir fikir verir. Zira iklim birbiri ile alakası olan bu hadiselerin bütünüdür. Selendi'nin iklim tipinin belirlenmesinde de iklim elemanları birlikte kullanılmış ve Köppen, De Mortonne, Thornthwaite ve Eriñç formüllerinde uygulanarak iklim tipi belirlenmiştir.

Köppen'in iklim sınıflandırmasına göre, araştırma sahası yağış miktarı bakımından step iklimi içerisinde görülmekle birlikte, ne soğuk ne de sıcak devredeki yağışların, yıllık yağışın % 75'ni bulmadığı yerlerde uygulanan, step iklimleri ile nemli iklimler arasındaki sınırın saptanması için kullanılan formülü uyguladığımızda iklim sınıflandırmasına göre "r"nin değeri 2 (t + 7) büyük olduğu için nemli iklime girer.⁵⁸

De Mortonne kuraklık indisi formülüne göre, Selendi'nin kuraklık indisi 20,9 olup, kuraklık indisi (I' nin değeri $20 < 20,9 < 30$) 20 ile 30 arasında olan yerler yarı

⁵⁸ ARDEL, KURTER, DÖNMEZ, 1965,a. g. e., s. 208.

kurak iklimlerle yağışlı iklimler arasındadır.⁵⁹ Selendi'nin değeri 20,9 olduğu için yarı kurak iklimlere daha yakındır.

De Mortonne'nin 1942 yılındaki formülüne göre; $I = 11,7$ olarak bulunur. De Mortonne kuraklık indisi formülüne göre 10 – 20 indisleri yarı kurak sahalarla yağışlı bölgeler arasındaki yerleri göstermektedir.⁶⁰ Selendi'nin kuraklık indisi 11,7'dir. 1942 İndis değerlendirmesine göre, yarı kurak sahalarla, yağışlı bölgeler arasında yer almakta fakat yarı kurak sahalarla daha yakın bulunmaktadır.

Thornthwaite Formülüne göre, Thornthwaite yağış tesirlilik indisi formülünü uyguladığımızda değeri; $I_m = -7,7$ olarak bulunur. Thornthwaite yağış tesirlilik indisi (I_m) 0 ile -20 arası C_1 , kurak az nemlidir.⁶¹ Buna göre Selendi'nin Yağış tesirlilik indisi C_1 'dir.

Sıcaklık Tesirlilik İndisi, yıllık PE değerleri esas alınarak bulunur. Selendi'nin $PE = 703$ 'dür. PE'nin 570 ile 712 arasında ifade edildiği harf B_1 , Mezotermal (orta sıcaklıktaki iklimler)'dir.⁶² Selendi'nin $PE = 703$ olduğundan dolayı sıcaklık tesirlilik harfi B'_1 , orta sıcaklıktaki iklimlere girer.

Yağış rejimine göre indislerde, yağış tesirlilik indisi (C_1 , D ve E) olan yani kurak iklimler için nemlilik indisi bulunur. $I_h = 22,9$ 'dur. Buna göre 20 ve daha fazlası olan nemlilik indisi için “ s_2 (su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan tali iklim tipi)” ile ifade edilmektedir.⁶³ Selendi'nin nemlilik indisi 22,9 olduğu için “ s_2 ” harfi ile gösterilir.

PE' nin üç yaz ayına nispet indisine göre, Selendi'nin PE'nin üç yaz ayına indisi değeri; % 55,9'dur. İfade ettiği harf ise b'_3 , okyanus tesirine yakın yerleri ifade eder.⁶⁴

Belirtilen indislerin uygulanması sonucu araştırma sahası, Thornthwaite iklim tasnifine göre $C_1 B'_1 s_2 b'_3$ sembolleri ile ifade edilen, kurak – az nemli, mezotermal (orta sıcaklıkta) su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, okyanus tesirine yakın iklim tipine girmektedir.

Erinç formülüne göre, yağış etkinliği konusunda Mortonne, Köppen ve Thornthwaite formüllerine farklı bir açıdan yaklaşan Erinç, yıllık ortalama sıcaklık

⁵⁹ARDEL, KURTER, DÖNMEZ,1965, a. g. e., s.220.

⁶⁰ARDEL, KURTER, DÖNMEZ,1965, a. g. e., s.221.

⁶¹ARDEL, KURTER, DÖNMEZ,1965, a. g. e., s.238.

⁶²ARDEL, KURTER, DÖNMEZ,1965, a. g. e., s.240.

⁶³ARDEL, KURTER, DÖNMEZ,1965, a. g. e., s.240.

⁶⁴ARDEL, KURTER, DÖNMEZ,1965, a. g. e., s.240.

yerine ortalama yüksek sıcaklık değerini ele alarak yıllık yağış miktarı ile ilişki kurarak, iklim tasnifinden çok indis sonuçlarını vejetasyon formasyonlarının yayılış alanları ile kontrol ederek, konuya açıklık getirmiştir. Eriç'in 1965 yılında ortaya koyduğu formüle göre $\hat{I} m = 22,3$ 'tür.

Eriç formülüne göre, Selendi'nin yağış etkinliği $\hat{I} m = 22,3$ olması nedeniyle saha yarı kurak, step iklimi özelliği gösterir.

1.4. DOğAL BİTKİ ÖRTÜSÜ

Ülkemiz coğrafi konum itibariyle çok çeşitli iklimlerin etkisindedir. Bu nedenle Türkiye'de bitki örtüsü açasından farklı alanların bulunması doğaldır. Bununla beraber yükseklik ve bakı gibi şartlar bu flora bölgelerinin kesin çizgilerle birbirinden ayrılmasını güçleştirmektedir. Ülkemizdeki Akdeniz (Ege-Akdeniz) Fitocoğrafya Bölgesi, Marmara kıyılarından başlayarak Ege'de Uşak bölgesine kadar sokulur.⁶⁵ Selendi, hem coğrafi konum hem de bitki örtüsü türleri bakımından Akdeniz (Ege-Akdeniz) Fitocoğrafya bölgesine girmektedir.

Çalışma alanının bitki örtüsü, arazi çalışmaları sırasında çeşitli yönlerden incelenmiş, özellikle bitki örtüsü açasından farklılık yaratan dağlık kütleler kuzey – güney, batı-doğu yönlerinden geçilerek bitki örnekleri toplanmış, arazi gözlemleri yapılmıştır. Yukarı Gediz Havzası Bitki Örtüsü Haritasından⁶⁶ kısmen değiştirilerek Selendi ve Yakın Çevresi Bitki Örtüsü Haritası hazırlanmıştır. Selendi'nin bitki örtüsü incelenirken, bitki örtüsünün ekolojik şartları ve bitki örtüsünün çalışma sahasında coğrafi dağılışına yer verilmiştir. Ayrıca fotoğraflarla çalışma sahasının bitki örtüsünün daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

1.4.1. Bitki Örtüsünün Ekolojik Şartları

Bir sahada bitki örtüsünün varlığı, gelişimi ve yaşamını devam ettirmesi o yerin ekolojik şartlarıyla yakından ilişkilidir. Her coğrafi alanda farklı olan ekolojik şartlarının başında iklim, toprak ve relief gelir. Çalışma alanında bitki örtüsünün özelliklerini ortaya koyarken iklim, toprak ve relief şartlarının incelenmesiyle mümkündür. Bu amaçla, inceleme alanının ekolojik şartlarıyla bitki örtüsü arasındaki ilişkiler önem sırasına göre ele alınacaktır.

⁶⁵ İbrahim ATALAY, Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay. No:19, İzmir, 1983, s.82.

⁶⁶ Nurten GÜNAL, Yukarı Gediz Havzası'nın Bitki Coğrafyası, Çantay Kitabevi, 2003.

Bilindiği gibi, iklim yeryüzündeki bitki türleri ve topluluklarının karakterleriyle yayılış alanlarını belirleyen en önemli faktördür. Bir yerin bitki örtüsü, sıcaklık, yağış, nem, rüzgâr gibi iklim elemanlarının ortak etkileri sonucunda şekillenir. İklimde meydana gelen bir değişiklik bitki topluluklarının yayılış alanlarında değişmesine yol açar. Yıllık yağış değerinin yarısına yakınının kış mevsiminde düştüğü, yaz yağışları oranının az olduğu inceleme sahasında, hâkim bitki örtüsünü kurakçıl karakterde ormanlar oluşturur. Aşağı seviyelerde maki elemanları eşliğinde kızılçam ve meşelerle başlayan ormanlar, üst seviyelerde yerlerini ardıcılara bırakırlar. Dağlık sahaların yağışlı olan kesimlerinde orman formasyonu içinde nemcil türlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Yağışın mevsimlere göre dağılışı vejetasyon açısından önemlidir. Bilindiği üzere sahada kış ayları en fazla yağışın düştüğü dönemdir. Bu dönemde sıcaklığın 8 °C'nin altına düşmesi nedeniyle yaşamsal faaliyetlerini durdurur. Bu nedenle kışın bitkiler kış yağışlarından pek faydalanamazlar.

Ekstrem sıcaklıklardan bitki hayatı için önem taşıyan düşük sıcaklıklardır. Düşük sıcaklıklar oluştukları devrelere ve frekanslarına göre bitki yaşamı üzerinde olumsuz etkiler meydana getirirler. Bitkiler için önemli olan yetiştirme devresinde meydana gelen ve bu süre içinde sık sık tekrarlayan ilkbahar ve sonbahar donlarıdır. Yetiştirme devresi dışında meydana gelen kış donlarının bitki yaşamı üzerinde fazla bir zararı yoktur.⁶⁷ Yörede vejetasyon süresi 230–250 gün arasında değişmektedir. Nitekim Gediz'de 235 gün, Simav'da 250 gün ve Uşak'ta ise 230 gündür.⁶⁸

Eriç formülünün çalışma alanına uygulanmasıyla elde edilen yağış etkinlik indisleri ele alınırsa, indis değerinin 22,3 olduğu (23- 40 yarı nemli iklim ve bitki örtüsü park görünümlü kuru orman) görülür. Çalışma sahasında doğal bitki örtüsünün şekillenmesi, iklim kadar relief şartlarıyla da yakından ilişkilidir. Reliefin doğal bitki örtüsü üzerindeki etkisi dolaylı olarak yükselti, bakı ve eğim ile kendini gösterir. İnceleme sahasında kuzey, doğu ve güneydoğuda yükselen dağlık sahalar arasında geniş plato yüzeyi yer alır. Bu platonun yükseltisi batıdan doğuya doğru artar. Batıda yaklaşık 500-600m. olan yükselti doğuda 700-800m.'ye kadar yükselir. Bu platolar Selendi Çayı tarafından kuzeydoğu – güneybatı doğrultusunda yarılmıştır. Vadi yamaçlarında yapı platformları ve kornişler bulunur. Kırık hatlarına bağlı olarak meydana gelen tektonik

⁶⁷ GÜNAL, 2003, a., g., e., s.12.

⁶⁸ Recep EFE, "Yukarı Gediz Havzası'nda İklimin Doğal Bitki Örtüsü Dağılışına Etkisi", Türk Coğrafya Dergisi, sayı:33, İstanbul, 1998, s. 83.

çukurlukların kuzeydoğu – güneybatı doğrultusunda uzandığı platolar, kuru ormanların yayılış alanıdır. Kuzey ve doğudan yüksek dağlarla, bu yönlerden gelecek etkilere karşı kapalı olan bu alan, sıcaklık isteği yüksek, nemli rüzgârlara ve dona karşı dayanıksız bir meşe türü olan palamut meşesine geniş bir yetiştirme ortamı sağlamıştır. Ayrıca Selendi Çayı ve Gediz Irmağı Vadileri vasıtasıyla, Akdeniz bitki örtüsünün karakteristik türlerinden kızılçam ve bazı maki elemanlarının bu vadilerin çevresindeki alanlara yayılmasına neden olmuştur. Selendi'nin kuzeyi ve güneyindeki platoların kenar kesimlerinde, kumlu, killi ve marnlı yamaçlar üzerinde aşırı derecede yarıma ve parçalanma sonucu badlands topografyasının oluştuğu görülür. Bu durum özellikle Selendi'nin kuzeyi ve güneyindeki yükseltisi 600–800 m. arasında değişen tepelerin yamaçlarında karakteristiktir(Fotoğraf 4.). Selendi Çayı vadileri yamaçlarında da badlands şekillerine rastlanır. Bu yamaçlar bitki örtüsü açısından oldukça fakir olup, genellikle meşe ağaççıkları ile yer yer garig özelliği kazanmış akçakesme(*Phillyrea media*), kermez meşesi (*Quercus coccifera*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*) gibi kurakçıl türlerin görüldüğü sahalardır.⁶⁹

Fotoğraf 4. Selendi'nin Şerefiye Mahallesi Kuzeyinde ve İnnice Mahallesi Çevresinde Badlands Şekilleri. Seyrek Olarak Gelişme Gösteren Meşe Türleri, Palamut Meşesi (*Q. ithaburensis* subsp.*macrolepis*) , Kermez Meşesi (*Q. coccifera*) Ağaçları ile Çalı Formunu Almış Akçakesme (*Phlyrea media*) ve Katran Ardıç (*Juniperus oxycedrus*)'ları, 600m.

⁶⁹ GÜNAL, 2003, a. g. e., s.31.

Çalışma alanındaki toprak tipleri bitki örtüsü üzerinde önemli etkiye sahiptir. Çalışma sahasında yaygın olarak bulunan toprak tipi ana kayaya bağlı olarak oluşan rendzinalardır (Tablo 19; Şekil 21.). Rendzinalar kalker ve marnlar üzerinde oluşan, horizonları tam belirlenmemiş, A, C horizonlu intrazonal topraklardır. Yükseltisi 600–800 m. arasında değişen Selendi kuzeybatısındaki ve güneydoğusundaki geniş saha rendzina topraklarıyla kaplıdır. Sığ ve granüler bir yapıya sahip olan bu topraklarda organik madde miktarı orta derecededir. Kil miktarı fazla, su tutma kapasitesi ve drenajı iyi olan bu topraklar bitkilerin yetişmesine elverişli bir ortam oluştururlar. Günümüzde tahrip edilmedikleri yerlerde palamut meşesi (*Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis*) ve saçlı meşe (*Quercus cerris*) topluluklarının yayılış alanlarıdır.

İnceleme sahasında rendzinalardan sonra yaygın olan toprak tipi kireçsiz kahverengi topraklardır (Tablo 19; Şekil 21.). Bu topraklar gevşek ve taneli tekstürleri dolayısıyla su tutma kapasitesi zayıf olduğundan buharlaşmaya elverişli bir zemin oluştururlar. Bu açıdan yağışların nispeten az ve yaz sıcaklıklarının yüksek değerlere eriştiği yerlerde kireçsiz kahverengi topraklar bitki örtüsü açısından pek elverişlilik taşımaz. Bu sahalar seyrek meşe, kurakçıl karakterli maki elemanları ve diğer çalı türlerinin görüldüğü alanlardır.

Alüvyal topraklar ise inceleme sahasında Selendi Çayı vadisi boyunca dar bir şerit halinde uzanır. Su tutma kapasitesi yüksek olan bu topraklar üzerinde ılgın, söğüt, karaağaç, kızılbaş, titrek kavak ve doğu çınarı gibi nemcil türler yetişme ortamı bulmuştur.

1.4.2. Selendi Bitki Örtüsünün Coğrafi Dağılımı

Selendi’de ekolojik şartların imkan verdiği bitki formasyonları, kuru ormanlar ve çalı formasyonu şeklinde iki grupta toplanır. Kuru ormanlar, dağlık sahalar plato sahaları üzerinde dağılım gösterir. Genel olarak kurakçıl karakterlidir. Çalı formasyonu ise kuru ormanların alt katında veya tahrip edildiği sahalarında kalıntıdır.

1.4.2.1. Kuru Ormanlar

Araştırma sahasında geniş bir yayılışa sahip olan kuru ormanlar, dağlık sahalar ve platolar üzerinde hâkim bitki formasyonudur. Çoğu yerde tahribe uğrayan bu formasyonun hakim elemanlarını kızılçam (*Pinus brutia*), anadolu karaçamı (*P. nigra*),

meşe (*Quercus cerris*, *Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis*, *Q. infectoria*), ve ardıç (*Juniperus excelsaa*) oluşturur.

1.4.2.1.1. Dağlık Sahalar üzerindeki Kuru Ormanların Dağılımı

Selendi'nin kuzeyindeki Yağcı Köyü güneydoğusunda yükselen Yağcı dağı (1514m.) volkanik kayalardan oluşan bir kütledir. 850–900 m'lerde kızılçamlarla karışan saçlı meşe ve palamut meşesi toplulukları görülürken, 1000 m.'nin üstündeki seviyelerde içlerine karaçamın karıştığı, saçlı meşe ormanları yayılış gösterir. Kuzeydoğu ve doğu yamaçlarda karaçamlar, diğer yamaçlara oranla daha çok yoğunlaşır. Alt katında yaygın olarak defne yapraklı ladenin (*Cistus laurifolius*) görüldüğü meşe toplulukları üst seviyelerde oldukça fakirdir. 1400 m.'den sonra orman altında sadece geven (*Astragalus* sp.) görülür. Kurakçıl ormanlar sınırlı bir alanda değişen ekolojik şartlara bağlı olarak yerini nemli ve yarı nemli ormanlara bırakırlar.

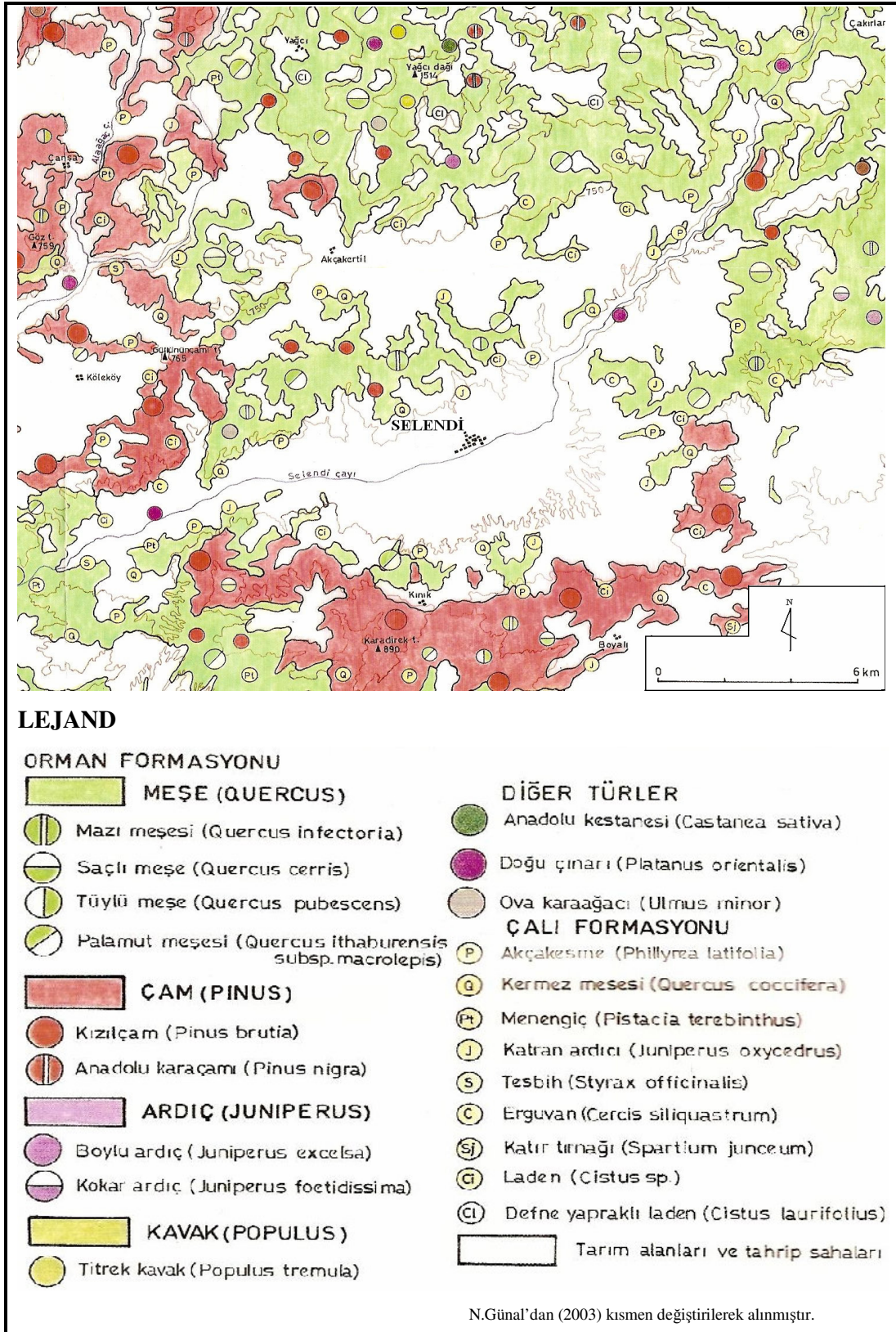
Vadi içlerinde dikkati çeken türler doğu çınarı (*Platanus orientalis*), ova karaağacı (*Ulmus minor*), titrek kavak (*Populus tremula*) ve pırnal meşesi (*Quercus ilex*)'dir ⁷⁰ (Şekil 21.).

1.4.2.1.2. Plato Sahaları Üzerinde Kuru Ormanların Dağılımı

İnceleme sahasında geniş alan kaplayan platolarda kuru ormanların hakim türleri kızılçam (*Pinus brutia*) ve meşe (*Quercus cerris*, *Q.ithaburensis* subsp. *macrolepis*, *Q. infectoria*, *Q. pubescens*)'dir. Kızılçamlar Akdeniz ikliminin etkilerinin daha iyi hissedildiği Selendi Çayı vadileri yakın çevresindeki alanlarda yayılış gösterirken, plato sahasının diğer kesimleri meşe türlerinin yayılış alanıdır. Selendi Çayı Vadileri'ni yakın çevresindeki tepelerde ve hafif eğimli yamaçlarda kızılçamlar elverişli yetişme ortamı bulmuşlardır.

Kızılçam topluluklarının yoğunluk kazandığı diğer bir alan, Selendi güneyindeki Aşağı Güllüce, Kınık, Telliköy yerleşmeleri çevreleri ile daha güneydeki Karadirek (890 m) tepeleridir (Şekil 21; Fotoğraf 5.).

⁷⁰ GÜNAL, 2003, a. g. e., s.60.

Şekil 20. Selendi ve Yakın Çevresi Bitki Örtüsü Haritası.

İçlerinde mazı meşesi (*Q. infectoria*), tüylü meşe (*Q. pubescens*), palamut meşesi (*Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis*), ova karaağacı (*Ulmus minor*)'nın görüldüğü kızılçamların alt katında dikkati çeken türler, kermez meşesi (*Q. Coccifera*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*), menengiç (*Pistacia terebinthus*), ve laden (*Cistus* sp.)'dir.

Fotoğraf 5. Selendi Çayı Vadisinin Güney Kenarında Söğüt, Ilgın ve Kavak Ağaçları, Güney Yamaçlarında Garig Görünümü Almış Akçakesme (*Phillyrea latifolia*) ve Katran Ardıcı (*Juniperus oxycedrus*) Birlikleri ile Meşe (*Quercus cerris*, *Q. ithaburensis* subsp.*macrolepis*, *Q. İnfectoria*,) Çalılıkları. Geri Planda Kınık Tepesinde Kızılçam (*Pinus brutia*) ve Meşe (*Quercus cerris*, *Q. ithaburensis* subsp.*macrolepis*) Ormanları, 500m.

Kızılçamların tahrip edildiği yerleri ağaççık veya çalı halinde meşe (*Quercus cerris*, *Q. ithaburensis* subsp.*macrolepis*, *Q. infectoria*,) birlikleri kaplamıştır. Aynı görünüm Selendi kuzeyindeki yamaçların 600-650m. seviyelerinde de görülür. Aralarına ahlât, ateş diken, geyik diken gibi türler karışan kızılçamların alt katında yer yer boşluklar görülür. Bazı kesimler sığırkuyruklarının yayılış alanıdır. Bazı kesimlerde ise garig görünümünü almış akçakesme (*Phillyrea latifolia*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), abdest bozan (*Sarcopoterium spinosum*) gibi kurakçıl türler görülür (Fotoğraf 6.).

Fotoğraf 6. Selendi Kuzeyindeki Yamaçlarda Ağaççık veya Çalı Haline Dönüşmüş Meşe (*Quercus cerris*, *Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis*, *Q. infectoria*), Kermez Meşesi (*Q. coccifera*) ve Laden (*Cistus* sp.) Toplulukları, 600.

Selendi'nin kuzey yamaçlarında da kermez meşesi (*Q. coccifera*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*), laden (*Cistus salvifolius*) ve tüylü laden (*C. creticus*) en çok rastlanan çalı türleridir.⁷¹

1.4.2.2. Çalı Formasyonu

Ormanın tahrip edilmesi sonucu meydana gelen ve asli bir formasyon olmayan çalı formasyonu, inceleme sahasında kuru ormanların alt katına ve tahrip sahalarına bağlı kalan ve çoğunlukla kuraklığa dayanıklı türlerin meydana getirdiği bitki topluluklarıdır. Yoğunlukları ve türleri ortama bağlı olarak değişen bu çalı topluluklarını çoğu yerde, maki elemanlarıyla yaprak döken türler, bazı yerlerde ise garig elemanları oluşturur.

Kızılçamın hâkim olduğu kuru ormanların altında ve tahrip sahalarında maki elemanları yayılış gösterir. Çalışma sahasında en yaygın türler kermez meşesi (*Q. coccifera*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*), laden (*Cistus salviifolius*, *C. Cretikus*), menegiç (*Pistacia terebinthus*), katırtırnağı (*Spartium junceum*), tesbih (*Styrax officinalis*) ve erguvan (*Cercis siliquastrum*)'dır (Şekil 21).

⁷¹ GÜNAL, 2003, a. g. e., s.66.

Çalışma alanında taşlık kayalık alanlarda ve kumlu, killi, marnlı yamaçlarda yer yer badlands şekilleri görülür. Bu yerlerde elverişsiz ortam şartlarıyla maki elemanlarının son derece kurakçılaştığı ve garig özelliği kazandıkları dikkati çeker. Selendi güneybatısı ve güneyindeki yamaçlarda, Selendi Çayı vadisi yamaçlarında görülen bu formasyonun hâkim türlerini ise akçakesme(*Phillyrea latifolia*), kermez meşesi (*Q.coccifera*), laden (*Cistus saviifolius*, *C. creticus*), ve abdest bozan (*Sarcopoterium spinosum*) oluşturur (Şekil 21.).

İnceleme sahasında görülen çeşitli bitki topluluklarının bugünkü sınırları doğal olmaktan uzaktır. Bunda antropojen etkilerin rolü büyüktür. Yakacak temini, tarım arazisi açma ve hayvancılık faaliyetleri gibi etkenlerden dolayı orman sahaları tahrip edilmiştir. Bitki örtüsünün görünümü bozulmuş, doğal sınırlar gerilemiş, orman alanları daralmış, birçok yerde asli karakteri değişmiş, bazı yerlerde bütünüyle ortadan kalkmıştır (Fotoğraf 7.).

Fotoğraf 7. Selendi'nin Şerefiye Mahallesi Kuzeyi ve Yıldız Mahallesi Çevresinde Tarım ve Hayvancılık Amacıyla Orman Sahaları Tahrip Edilmiş. Bitki Örtüsünün Doğal Görünümü Bozulmuş.

Ormanın tahribi sadece platoluk sahalarda değil, dağlık alanların yüksek kesimlerinde de kendini göstermiş, orman üst sınırı değişmiş ve otsu türler sahaya hâkim olmuştur. Doğal bitki örtüsünün daha fazla tahrip olmaması için önlemler

alınmalıdır. Ağaçlandırma çalışmaları yapılmalıdır. Yöre halkı ormanın korunması konusunda bilinçlendirilmelidir.

1.5. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER

Çalışma alanının hidrografik özelliklerinden yüzey sularının ana drenajını Gediz Nehri'nin en büyük tali kolu olan Selendi Çayı oluşturur. Selendi Çayı, Gediz Nehri ile çalışma alanı dışında birleşir. Jeolojik devirler içerisinde beliren morfolojik oluşumlar sonucu bugünkü görünümelerini kazanmışlardır. Selendi Çayı, Demirci, Gördes Çayı gibi tektonik çukurların uzun eksenine uygun bir şekilde kuzeydoğu – güneybatı yönünde akış gösterir. Bu akarsular birbirine paraleldir. Her biri kuzeydoğu – güneybatı yönlü tektonik oluklar içine yerleşmiştir.⁷²

Selendi Çayı, Kütahya'nın Simav İlçesi merkezinin yaklaşık 15 km. güneydoğusundaki Salhane ve Derbent dağlarının güney yamaçlarından doğar. Selendi Çayı'nın su toplam alanı yaklaşık 702 km.²'dir. Dereköy'de yapılan ölçümlere göre yıllık ortalama debisi 2,90 m³/sn'dir. Bir yılda akıttığı toplam su miktarı 143 milyon m³ dolayındadır.⁷³ Dağlık bir alanda derin vadiler açarak yaklaşık 45 km. kadar akarak Selendi platosunu baştanbaşa geçen çay, Tahtacı Köyü güneyinde Gediz Irmağı'na katılmaktadır. Çalışma alanında kabaca kuzeydoğu- güneybatı yönünde akar. Azami debisi 174 m³/sn, asgari debisi 0.142 m³/sn, pH değeri 8'dir.⁷⁴

Akarsuyun debisi ile ilgili değerlerden anlaşılacağı gibi, taşıdığı su miktarında mevsimler arasında büyük fark bulunmaktadır. Kış mevsiminde ortalama akım 19,77 m³/sn'dir. Akım maksimum değere yağışların arttığı kış mevsiminde ulaşır. Yaz mevsiminde ortalama akım 1,3 m³/sn'dir. Akımda minimum seviyeye bu mevsimde rastlanılır. Yaz aylarında, sıcakların ve buharlaşmanın artması, yağışın az düşmesi akımın azalmasında etkili olmaktadır. Selendi Çayı kenarlarındaki sebze meyve bahçelerinin sulama ihtiyaçlarının bu mevsimde artması akımın azalmasında etkindir. Bu düzensizliğin ana nedeni büyük ölçüde yağış rejiminin mevsimlere göre büyük farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Ege ve Akdeniz bölgelerindeki akarsularımızda Kasım'dan itibaren seviye yükselmesi başlar. Ocak ve Şubat aylarında en yüksek seviye ulaşır. Buna karşılık, Haziran ve Ekim ayları arasında akarsuyun

⁷² YALÇINLAR, 1976, a. g. e., s. 112.

⁷³ Manisa Tarım İl Müdürlüğü, Manisa Tarım Mastır Planı, Manisa, 2004.

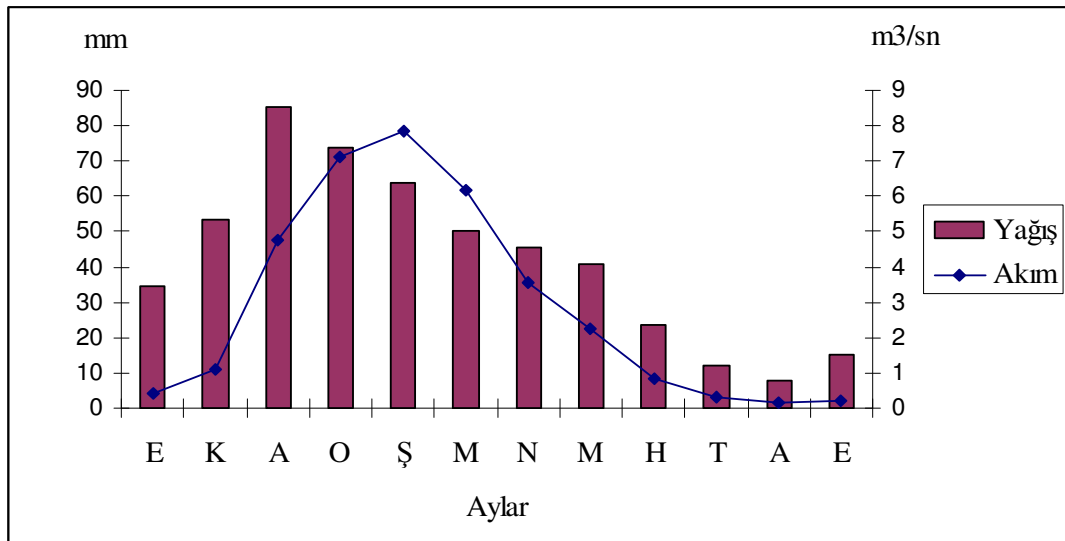
⁷⁴ OZANER, 1988, a. g. e., s.131.

akımı son derece azalır.⁷⁵ Selendi Çayı, rejim bakımından basit rejimli akarsular grubuna girmekte, akım Akdeniz rejimi özelliği göstermektedir (Tablo 17.; Şekil 22.). Nitekim İnandık'ta basit rejimli olduğunu ifade etmektedir.⁷⁶

Tablo 17. Selendi'nin Aylık Ortalama Yağış Değerleriyle Selendi Çayı'nın Aylık Ortalama Akım Miktarlarının Yıl İçindeki Seyri.

	Ek	K	A	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Yıllık
Yağış(33 Yıllık)mm.	34,5	53,4	85,3	73,6	64	50,4	45,4	40,6	23,5	12,1	7,7	15,1	505,6
Akım(30 Yıllık)m ³ /sn	0,44	1,1	4,78	7,12	7,87	6,2	3,54	2,23	0,86	0,29	0,15	0,23	2,90

E.İ.E.İ. Verileri.

Şekil 21. Selendi Çayı Aylık Ortalama Akım – Yağış İlişkisini Gösteren Diyagram.

Selendi'de sürekli akışa sahip olan bu akarsudan başka, mevsimlik akışa sahip olan birçok küçük dere de bulunmaktadır. Bunlar Karaman Deresi, Türbe Deresi, Elifli Dere, Kaklık Dere, Kurban Dere ve Ümmetçik Deresidir. Bu dereler şiddetli ve etkin yağışın olduğu dönemlerde akışa geçmektedir. Bazen ilçe merkezinde tehlikeli olabilmektedirler.

⁷⁵ İbrahim ATALAY, Türkiye Coğrafyası, İnkılâp Kitap Evi, Anka Basım, İzmir, 2000, s.99.

⁷⁶ Hamit İNANDIK, " Akarsularımızın Düzensizlik Katsayısı", İst. Üniv., Coğr. Ens. Dergisi, Cilt. 6, sayı:11, İstanbul, 1960, s. 44.

İlçede neojen formasyonlarının kumlu ve çakıllı seviyeleri ve alüvyonun kumlu ve çakıllı seviyeleri yeraltı suyu yönünden zengindir. Topografik olarak yüksek yerlerde yeraltı suyu derindedir. Selendi Çayı çevresinde yeraltı suyu seviyesi yüksektir (3-5m.kadar). Mevsimsel olarak yeraltı suyu seviyesi değişmekte olup, yağışlı mevsimlerde 1-2 m. kadar yükselmektedir.⁷⁷ İlçede kayda değer kaynak suyu da yoktur.

Kovancı, İç Ege Bölgesi sulama sularının bitki besleme açısından nitelikleri ve kimyasal içerikleri üzerine yaptığı araştırmada yeraltı sulama sularında NO₃ içeriklerinin genel olarak tehlikeli düzeyde olmadığını toplam 48 adet su örneği içerisinde sadece Selendi (Manisa) İlçesinden alınan su örneğinin diğer su örneklerine göre daha yüksek miktarda (448.3 mg/l) NO₃ içerdiğini saptamıştır.⁷⁸ İlçedeki içme suyu, Selendi Çayı kenarında açılan 4 adet sondaj kuyusundan temin edilmektedir. L-5 No'lu Sondaj kuyusundan alınan numunelerin fiziksel ve kimyasal analizleri yapılmıştır. İller Bankası 3.Bölge Müdürlüğü'nün yaptığı fiziksel ve kimyasal analiz raporuna göre, elektriki geçirgenlik, toplam demir ve sülfat değerleri standardın tavsiye ettiği değerlerden fazla, izin verdiği maksimum değerlerden azdır(Tablo 18.).

Tablo 18. Selendi Belediyesi İçme Suyu Fiziksel ve Kimyasal Analiz Raporu(2006).

GORUNUŞ :			Tortusuz		
BULANIKLIK :			1,0	Birim (NTU)	
REFAH :			1,0	Birim	
KOKU VE TAT :			Kokusuz		
ELEKTRİKİ GEÇİRGENLİK : (25 C)			712,0	Mikromho / cm	
pH :			7,31		
TOPLAM SERTLİK :			27,20	Fr.S	
GEÇİCİ SERTLİK :			21,60	Fr.S	
KALICI SERTLİK :			5,60	Fr.S	
FENOL FTALEİN ALKALİNİTESİ : (CaCO ₃ CİNSİNDEN)			0,00	mg / l	
TOPLAM ALKALİNİTE : (CaCO ₃ CİNSİNDEN)			216,00	mg / l	
BUHARLAŞTIRMA KALINTISI : (180 C)			534,00	mg / l	
ORGANİK MADDE (PERMANGANAT İNDEKSİ) :			1,38	mgO ₂ / l	
KATYONLAR			ANYONLAR		
	mg/l	mek/l		mg/l	mek/l
KALSİYUM	68,00	3,39	KARBONAT	0,00	0,00
MAGNEZYUM	24,80	2,04	BİKARBONAT	263,50	4,32
AMONYUM	0,00	0,00	KLORÜR	21,00	0,59
SODYUM	-	-	SÜLFAT	68,00	1,41
POTASYUM	-	-	NİTRİT	0,00	0,00
TOPLAM DEMİR	0,16	0,002	NİTRAT	-	-
TOPLAM MANGAN	-	-	ORTO FOSFAT	-	-

Selendi Belediyesi Su İşleri Müdürlüğü.

⁷⁷ Selendi İlçesi İmar Planına Esas Jeolojik Etüt Raporu, 1987.

⁷⁸ Kovancı, İ., İç Ege Bölgesi Sulama Sularının Bitki Beslemesi Açısından Kimi Nitelikleri ve Kimyasal İçerikleri Üzerinde Bir Araştırma, E.Ü. Ziraat Fak. Yayınları, No: 364, Bornova-İzmir., 1979, s. 6.

1.6. TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Dünyamızın kara alanlarını saran çeşitli bileşim ve renkte bulunan tortul, volkanik ve metamorfik kayalar dış etkenlerin tesiri ile ayrışmaya, çözülmeye uğramaktadır. Kayalar ve depolar üzerinde en az birkaç mm. en fazla birkaç metreye kadar ulaşan çözülmüş veya ayrışmış zon ya dış kuvvetler tarafından devamlı olarak süpürülmekte ya da oldukları yerde kalmaktadır. İşte çeşitli etkenler tarafından kaya veya pekişmemiş çökeller üzerinde çözülen bu yerli zona toprak katı veya toprak tabakası denilmektedir.⁷⁹

Toprak oluşumunda ana kaya, iklim, topografya şekilleri, organik etkenler ve zaman gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu etkenlerin yeryüzünde farklı dağılışı farklı özellikte birçok toprak türünün oluşumunda rol oynamıştır. Bu farklar toprak profilinde kendini açıkça belli eder. Birçok toprağın profilinde, yukarıdan aşağıya doğru renk, yapı, kimyasal bileşim, fiziksel özellikler bakımından farklı yatay zonlar görülür. Bu yatay tabakalara toprak horizonu adı verilir. A B C harfleri ile gösterilir. A (üst toprak) ve B (alt toprak) esas toprağı oluşturur. En altta çözülmemiş ana kaya yer alır.

1.6.1. TOPRAK YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

Başbakanlık Köy hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce yayınlanan “Manisa İli Arazi Varlığı” raporu ve bu raporla ilgili 1/ 25.000 ölçekli toprak haritası ve Topraksu Genel Müdürlüğü'nün “Gediz Havzası Toprakları, 1974” adlı yayından sadeleştirilerek alınan toprak haritaları dikkate alınarak büyük toprak grupları tespit edilmiştir.⁸⁰ Buna göre Selendi'nin 72601 hektar ile toplam arazi varlığının % 47,6 rendzina toprakları en fazla alanı kaplamaktadır. Bunu 19309 hektar ve % 26,6 oranı ile kireçsiz kahverengi orman toprakları izler. Sahada yaygın olan topraklardan kireçsiz kahverengi topraklar ise 10602 hektar alana sahip olup % 14,6 oranı ile üçüncü sırada yer alır. Kahverengi orman toprakları % 4,4, alüvyal toprakları % 2,2, Kırmızı Akdeniz toprakları %1, kolüvyal topraklar % 0,5 ve diğer arazi tipleri %3,1 oranı ile yer kaplamaktadır (Tablo 19.)

⁷⁹ İbrahim ATALAY, Toprak Coğrafyası, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:8, İzmir, 1989, s.1.

⁸⁰ OZANER,1988, a.g. e., s.20.

Tablo 19. Selendi ‘de Büyük Toprak Gruplarına Göre Toprakların Dağılımı.

Büyük Toprak Grupları	Selendi	
	Alan (Hektar)	%
Alüvyal Topraklar	1631	2,2
Kolüviyal Topraklar	345	0,5
Kahverengi Orman Toprakları	3173	4,4
Kireçsiz Kahverengi Topraklar	19309	26,6
Kırmızı Akdeniz Topraklar	710	1,0
Kireçsiz Kahverengi Topraklar	10602	14,6
Rendzinalar	34546	47,6
Diğer Arazi Tipleri	2285	3,1
Toplam	72601	100

Manisa İli Arazi Varlığı Raporu.

Sahada yer alan toprak gruplarının yapıları ve kullanım şekilleri bakımından özellikleri, yayılma alanlarının büyüklük sırasına göre incelendiğinde (Şekil 23.) şu toprak grupları görülmektedir.

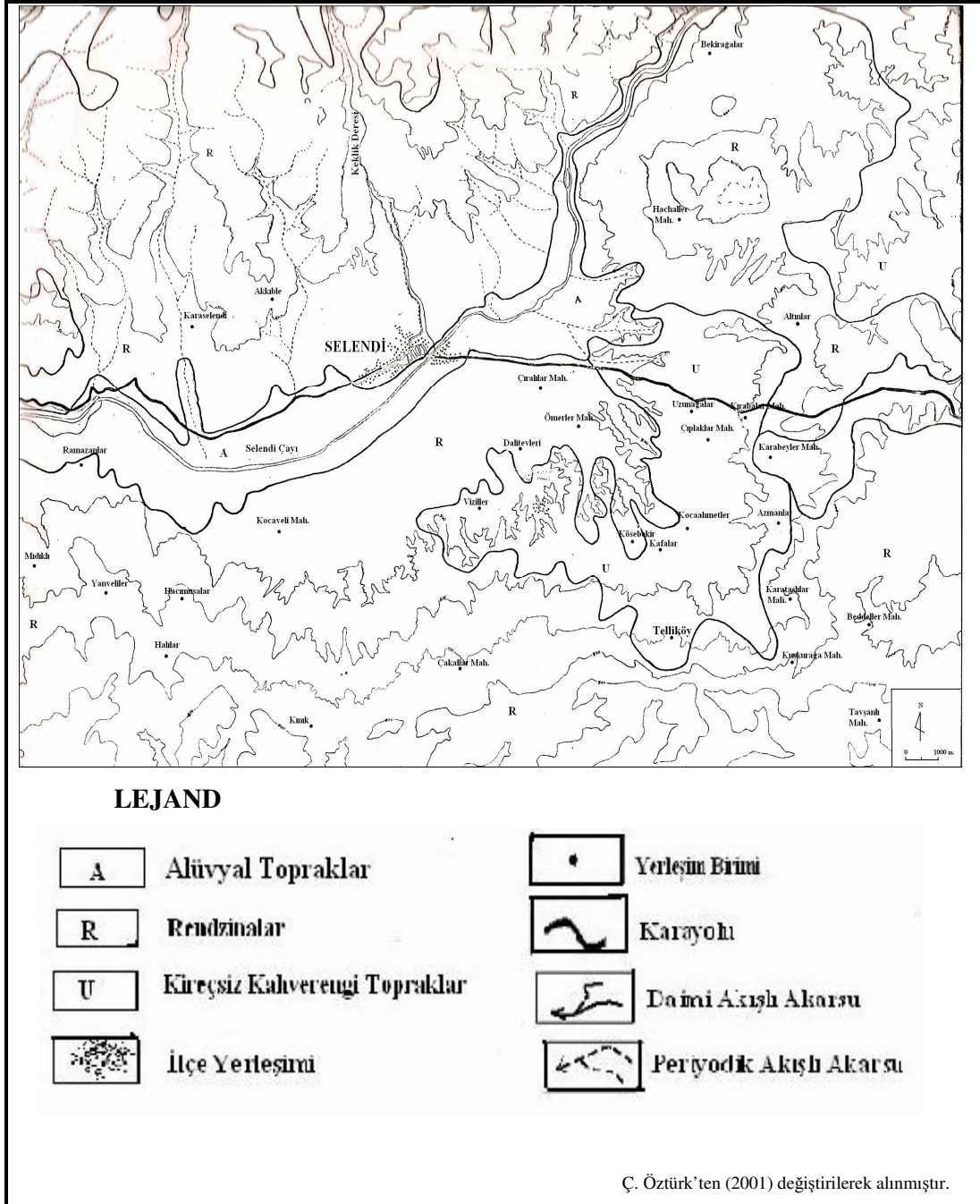
1.6.1.1. Rendzina Toprakları

Rendzina toprakları yumuşak killi kalker, marnlardan ibaret araziler üzerinde görülmektedir.⁸¹ İntrazonal toprakların kalsimorfik gruba dâhil olması sebebiyle bütün özelliklerini yüksek derecede kirece sahip ana maddeden alır. Ana kayanın çok kireçli olması nedeniyle profil CaCO_3 bakımından zengindir. Etrafındaki zonal topraklara nazaran horizonlar çok zayıf olup A ve C profillidirler. Bu toprak grubu Neojen’e ait kireçli, marnlı, tüflü havza dolguları üzerinde gelişmiş olup A ve C horizonlu topraklardır. A horizonu ince olup granüler yapıda, koyu renkte ve kalevi reaksiyondur. Organik madde zengin kalker sebebiyle mineral madde ile iyice karışmıştır. Organik madde miktarı ve toprak derinliği, kalkerli materyal üzerinde teşekkül etmiş litosol ve regosollerden fazladır. CaCO_3 bütün profile dağılmış durumdadır.⁸²

⁸¹ İbrahim ATALAY, Lütfi SEZER, Ecmel TEMUCİN, Şevket IŞIK, Mustafa MUTLUER, “Ege Bölümü’nde Toprak Oluşumunu Etkileyen Faktörler”, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:5, İzmir, 1990, s. 39.

⁸² TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Manisa İli Arazi Varlığı, 1998, Ankara, s.18.

Rendzina toprakları ilçe toprakları içindeki payı % 47,6'dır. Erozyona kolay uğrayan bu topraklarda daha çok tahıl tarımı ve baklagil üretimi yapılmaktadır. Çalışma alanının kuzeyinde ve güneyinde geniş alanları kaplamaktadır (Şekil 23.).

Şekil 22. Araştırma Alanı ve Yakın Çevresinin Büyük Toprak Grupları.

1.6.1.2. Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları

Gnays ve şistler üzerinde gelişmiş kireçsiz topraklardır. Ana madde Miosen ve Pliocene ait kumlu kilitaşı, kumlu, killi veya çakıllı depozitlerden ibarettir. Çok eğimli ve sığ olduklarından tarıma uygun değildir. Çok dik eğimli, çok sığ ve şiddetli erozyonlu topraklardır.

A , B, C profiline sahip topraklardır. A horizonu iyi teşekkül etmiş gözenekli yapı arz eder. A horizonundaki organik madde genellikle asit karakterinde olup mineral kısımdan ayrı veya çok az bir karışma gösterir. B horizonu zayıf teşekkül etmiş kahverengi veya koyu kahverenginde granüler veya yuvarlak köşeli blok yapıdadır. B horizonunda kil birikmesi yok veya pek azdır. Profilin aşağılarına doğru gidildikçe pH 6,0'dan daha düşüktür. Silikat killeri kaolin veya illit grubundandır. Horizon hudutları geçişli veya tedricidir. Derinlikleri normal olarak 40- 70 cm. arasındadır.⁸³

Çalışma alanında kireçsiz kahverengi orman toprakları % 26.6 oranı ile ikinci büyük toprak grubudur. Selendi'nin Karabeyler Köyü'nün kuzeydoğusunda ve kuzeyindeki Yağcı Köyü çevresinde görülmektedir (Şekil 24.). Bu topraklardan kuru tarım alanı ve mera alanı olarak yararlanılmaktadır.

1.6.1.3. Kireçsiz Kahverengi Topraklar

Bu topraklar step ormanı veya kuru orman örtüsü altında görülmektedir. Özellikle granit, silisli şist, andezit kayaları üzerinde yaygındır. Ana materyalin kireçsiz oluşu ve özellikle toprakta kalsiyum bulunmaması veya eksikliği kil birikimini kolaylaştırmıştır.⁸⁴

A, B, C horizonludur. A horizonu koyu sarımsı kahve, kumlu killi balçık, killi balçık bünyede, kireç bulunmamakta ve genellikle nötr nadiren alkaleen reaksiyon göstermektedir. B horizonu koyu kahverenginde, blok, kaba blok, prizmasız strüktürde, kil miktarı A horizonuna göre daha fazladır. Kireç yoktur. C horizonu kuvarsit, mikaşist ve andezitlerin çözülmesinden oluşmuş kaya parçaları içermektedir. Çalışma alanında, kireçsiz kahverengi toprakları % 14,6 ile üçüncü büyük toprak grubu olarak

⁸³ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a.g. e., s.17.

⁸⁴ ATALAY, 1989, a. g. e., s.391.

bulunmaktadır. Selendi'nin Şehirlioğlu Köyü'nün doğusunda ve kuzeyinde, Yağcı Köyü kuzeyinde bu tip topraklara rastlamaktadır(Şekil 24.).

1.6.1.4. Kahverengi Orman Toprakları

Orman örtüsünün bulunduğu alanlarda organik maddenin toprakta birikmesinden dolayı renk kahverengi olmaktadır. Bu toprakların oluşumunda iklimin dışında ana materyal ve eğim de etkili olmaktadır. Gerçekten eğimin fazla dolayısıyla aşınmanın aktif olduğu alanlarda toprak üzerinde ana kayanın etkisi kuvvetle hissedilmektedir. Bu şekilde oluşmuş tiplerinde B horizonu yoktur.⁸⁵

Profilleri A, B, C şeklinde A horizonu çok gelişmiş olduğundan iyice belirgindir. Koyu kahverenkli ve dağılımandır. B horizonunun rengi açık kahverengi ile kırmızı arasında değişir. Çok az miktarda kil birikmesi görülebilir. Horizonun aşağı kısımlarında CaCO₃ bulunur. Drenajları iyidir.

Selendi'de kahverengi orman toprakları % 4.4 oranı ile dördüncü büyük toprak grubu olarak bulunmaktadır. Selendi'nin güneybatısında bu tip toprağa yaygın olarak rastlanmaktadır (Şekil 24.).

1.6.1.5. Alüvyal Topraklar

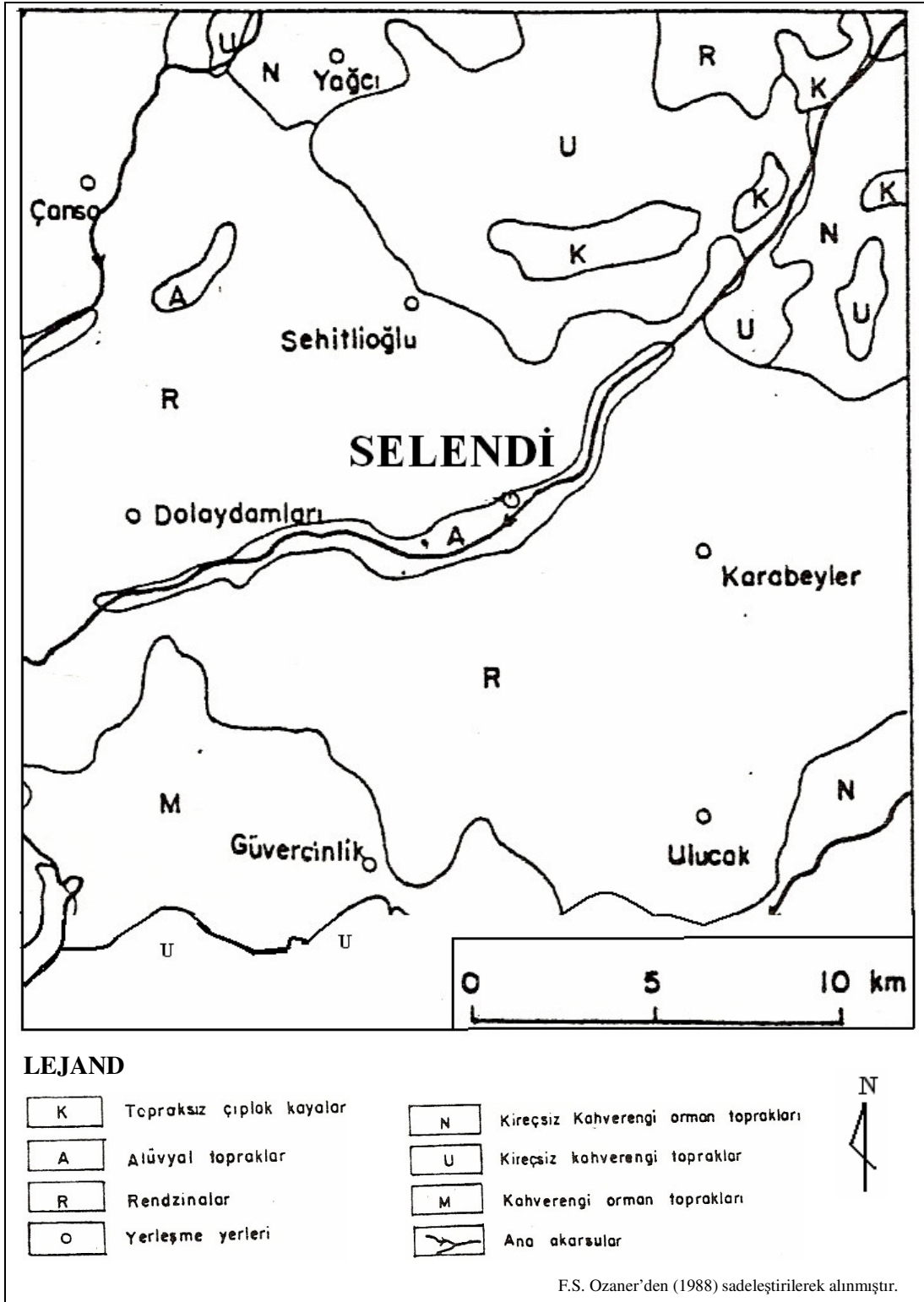
Bu topraklar akarsuların taşkın ve birikim yaptığı alanlarda bilhassa birikinti koni ve yelpazeleri üzerinde, suların durulduğu taşkın alanlarında ve eski akarsu yataklarında, dağlar ile ova arasında uzanan piedmont (dağeteği) alanlarında yer almaktadır. Bu toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerini, alüvyonun kaynaklandığı ana materyalin özelliği, taşınma ve birikme esnasında meydana gelen değişmeler etkilemektedir. Alüvyal topraklar gerek dikey gerekse yatay yönde devamlı bir değişme göstermektedir. Yani kumlu bir seviden aniden killi bir seviyeye, organik madde bakımından zengin bir horizontandan fakir bir horizona geçilebilmektedir.⁸⁶

Bu tip topraklar sedimanlar üzerinde düz, düze yakın meyile sahip A ve C horizonlu azonal genç topraklardır. Azonal topraklar olması nedeniyle özel bir iklim tipi ve vejetasyon yoktur. Her iklim ve vejetasyona sahip olabilir.

Çalışma alanının yüksek verim gücüne sahip topraklarını teşkil eder. Selendi bu topraklar üzerinde yer almaktadır. Genellikle orta bünyeli ve iyi drenajlı topraklardır.

⁸⁵ ATALAY,1989, a. g. e., s. 385.

⁸⁶ATALAY, 1989, a. g. e., s. 410.

Şekil 23. Selendi ve Yakın Çevresi Toprak Haritası.

Selendi’de % 2.2 oranı ile Selendi Çayı boyunca yaygın olarak bulunmaktadır(Şekil 23. ; Şekil 24.).

1.6.2. ARAZİ KABİLİYET SINIFLARI VE KULLANMA DURUMU

Arazi sınıflarının tespit ve değerlendirilmesi için gerek alınan örneklerin analizleri gerekse yapılan incelemeler sonucu toraklar çeşitli yönleriyle değerlendirilip derecelendirilmektedir. Bu derecelendirilmelerden birisi , daha çok tarımsal amaçla yapılmış olan “arazi kullanma kabiliyeti sınıflaması”dır. Burada kullanma kabiliyeti sekiz sınıfa ayrılmış olup ilk dört sınıf arazi iyi bir toprak yönetimi altında yöreye uyum sağlamış yerli bitkilerin yetişmesine elverişli arazilerdir. V. ve VI. sınıflarda kimi önlemlerle bazı özel bitkiler yetiştirilebilir. VII. sınıf araziler ise çeşitli ıslah çalışmaları ile düzenlenseler bile ekonomik değildir. VIII. sınıf araziler erozyon, taşlılık, kayalık tuzluluk gibi sınırlayıcılarının etkisiyle bitki yetişmesine elverişli olmayan alanlardır.⁸⁷

Tablo 20. Selendi Topraklarının Arazi Kabiliyet Sınıflarına Göre Dağılımı.

Kullanma Şekli	Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıfları								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Toplam
Alan (ha)	1667	3483	3787	7300	-	28965	25114	2285	72601
%	2,3	4,8	5,2	10,1	-	39,9	34,6	3,1	100

Manisa İli Arazi Varlığı Raporu.

Araştırma sahasında arazilerin sınıflandırılması bu açıdan incelendiğinde ; % 39.9 oran ile en büyük alanı VI. sınıf araziler oluşturmaktadır (Tablo 20.). Büyük bölümü rendzinalar ve kireçsiz kahverengi toprakları olup , % 76’sı dik eğime sahiptir. Eğim fazla olduğu için ciddi erozyona maruz kalmaktadır. VI. sınıf arazilerin kullanım şekilleri açısından dağılımı incelendiğinde 18088 hektarında (% 62.4) orman – funda alanı, 2264 hektar (%7.8) çayır – mera alanı, 8516 hektar(% 29.4) kuru tarım alanı, 97 hektar (%0.3) yerleşim alanı olarak kullanılmaktadır(Tablo 21.).

VII. sınıf araziler 25114 hektarlık alanı ile Selendi’nin arazi varlığının % 34,6’sını kaplamaktadır. Bu sınıfa giren arazilerin büyük bölümü kireçsiz kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi toprakları oluşturur. Bu sınıftaki arazilerin %99,5 dik eğime sahiptir. Toprak derinlikleri ise genellikle çok sığdır. Çok şiddetli erozyona

⁸⁷ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s.20–29.

maruz kalır.⁸⁸ Bu grup arazinin 20416 hektarlık (% 81,2) bölümünde orman- fundalık alan olarak kullanılmaktadır. 3465 hektarlık (% 13.8) kısmı ise kuru tarım alanı 1002 hektar (%3.9) çayır – mera alanı, yerleşim alanı (% 0.5) , bağ – bahçe (%0.3) alanı olarak yararlanılmaktadır(Tablo 21.). Selendi arazi varlığı içinde üçüncü büyük arazi IV. sınıf araziler 7300 hektar olup genel arazi varlığının % 10,1’ni kaplar. Bu arazilerin büyük bölümünü rendzina, alüvyal, kireçsiz kahverengi topraklar oluşturmaktadır. Bu arazilerin % 49 orta eğimli , % 29 dik eğimli , %19 düze yakın eğime sahiptir. Toprak derinliği bakımından % 36’sı derin , %14’ü orta derin , % 45’i sığ , % 4 çok sığ topraklardır.⁸⁹ Arazi kullanma şekli olarak % 95’i kuru tarım , % 4.5’i orman – fundalık alan , % 0.4’ü yerleşim alanı olarak kullanılmaktadır (Tablo 21.).

Tablo 21. Selendi’de Arazi Kullanma Şekillerinin Kabiliyet Sınıflama Dağılımı.

Kullanma Şekli	Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıfları								
	I.	II.	III.	IV.	V	VI.	VII.	VIII	Toplam
Kuru Tarım	1116	3011	3557	6938	-	8516	3465	-	27246
Sulu Tarım	515								515
Bağ- Bahçe	36						92		128
Çayır- Mera						2264	1002		3266
Orman-Funda		453	212	330		18088	20416		39499
Yerleşim Alanı		19	18	32		97	139	8	313
Su Yüzeyi								94	94
Diğer Arazi.								2183	2183
Toplam	1667	3483	3787	7300		28965	25114	2285	72601
Oran %	2.3	4.8	5.2	10.1	0	39.9	34.6	3.1	100

Manisa İli Arazi Varlığı Raporu.

İnceleme alanın % 5,2’si III. sınıf arazilerden oluşmaktadır. Bu arazilerde rendzina, kahverengi orman toprakları yaygın olarak bulunmaktadır. % 83 orta eğimli , % 12 düze yakın , % 3 hafif eğimli ve % 0,1 dik eğimli topraklardır. Bu sınıftaki toprakların %12,2 hafif eğimli ,% 87 orta ve % 0,3’ünde şiddetli derecede erozyon hüküm sürmektedir.⁹⁰ Bu arazilerin kullanım durumu ise % 93,9 kuru tarım alanı , %

⁸⁸ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s. 27.

⁸⁹ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s. 24.

⁹⁰ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s. 22–23.

5.6 orman - fundalık olarak ve % 0.5 yerleşim alanı olarak kullanılmaktadır(Tablo 21.). Selendi arazi varlığının % 4,8'ni II. sınıf araziler oluşturmaktadır. Bu arazilerin % 29'nu alüvyal , % 23'nü kollüviyal, % 6'sını kahverengi orman ,% 3'ünü kireçsiz kahverengi topraklar yaygın olarak bulunmaktadır. Bu arazilerin % 97'sinde % 0-6 eğim ve %2,3'ünde ise eğim % 6 – 12'dir. Bu sınıftaki toprakların % 19.8'inde drenaj yetersizliği vardır.⁹¹ İlçede II. sınıf arazilerin kullanımı 3011 hektar (%86.4) kuru tarım alanı, 453 hektar (%13) orman – fundalık alan ve % 0.5 yerleşim alanı olarak kullanılmaktadır(Tablo 21).

Selendi İlçesi'nin arazi varlığının % 2,3'ünü ise I. Sınıf araziler oluşturmaktadır. Bu sınıfın topografyası hemen hemen düzdür. Su veya rüzgâr erozyonu yok veya çok azdır. Toprak derinliği fazla, drenajları iyidir. Tuzluluk, alkalilik ve taşlılık gibi sorunu yoktur. Su tutma kapasiteleri yüksek ve verimlilikleri iyidir. Kültür bitkileri yetiştirilmesinde olduğu kadar çayır, mera, orman içinde güvenli olarak kullanılabilir.⁹² Çalışma alanındaki Selendi Çayı boyunca bulunan bu arazilerden % 67 kuru tarım alanı, % 30 sulu tarım ve % 2.2 bağ- bahçe alanı olarak kullanılmaktadır(Tablo 21.).

1.6.3.TOPRAKLARIN TARIMSAL POTANSİYELLERİ

Topografya özellikleri, iklim şartları, mevcut sulama durumu ve arazinin kullanma şekli de dikkate alınarak yapılan bu sınıflandırmaya göre topraklar tarımsal potansiyelleri bakımından dört grupta toplanmıştır.

1. Birinci Derecede Önemli Tarım arazileri (Mutlak Tarım Arazileri)

Tarımsal üretimde önemli bir yere sahip olup 4678 hektarlık alanlarıyla ilçe topraklarının % 6.5' ini oluşturmaktadır. Selendi Çayı boyunca devam eden tabanlı vadi, eğimin azaldığı yerlerde genişlemiş olup özellikle ilçe merkezinin güneyinde çayın her iki tarafında 100- 150 m. genişleme imkânı bulmuştur. Batıya doğru gidildikçe eğime bağlı olarak daralma gösterir. Bu vadi içerisinde çeşitli bağ ve bahçe ürünleri, çeşitli sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Selendi Çayı vadisi boyunca bu tarım arazilerine rastlanmaktadır. Bu arazilerden % 67 kuru tarım alanı ,% 30 sulu tarım ve % 2.2 bağ – bahçe alanı olarak faydalanılmaktadır(Tablo 21.).

⁹¹ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s. 21 – 22.

⁹² TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s. 20.

Tablo 22. Selendi’de Toprakların Tarımsal Potansiyellerine Göre Sınıflandırılması.

	1.Sınıf Tarım Ar.	2. Sınıf Tarım Ar.	3. Sınıf Tarım Ar.	Diğer Araziler	Toplam
Alan(ha)	4678	3557	92	64180	72507
Oran (%)	6.5	5	0.1	88.5	100

Manisa İli Arazi Varlığı Raporu.

2. İkinci Derecede Önemli Tarım Arazileri

Ülke ekonomisinde önemli bir yeri olan tahıl ve bazı endüstri bitkileri yetiştirilen alanlardır.⁹³ Şartlar uygun olduğunda birinci grupta yer alan arazilerden alınan verim kadar yüksek verim elde edilebilir. Ancak bu grupta yer alan , % 6 – 12 arasında eğim, şiddetli erozyon, sık toprak derinliği, düşük su tutma kapasitesi, orta derecede tuzluluk gibi bazı sorunlara sahiptir.⁹⁴ İlçe tarım arazisinde 3557 hektarlık bir alana yayılma gösteren bu araziler % 5’lik bir alan kaplamaktadır. Bu arazilerin tamamında kuru tarım yapılmaktadır. Selendi’nin kuzeyinde ve güneyinde, 700 m.’nin altında kalan platoluk alanlarda buğday, arpa, aynı zamanda endüstri bitkilerinden tütün yaygın olarak yetiştirilmektedir.

3. Üçüncü Derecede Önemli Tarım Arazileri (Tesis Edilmiş Bağ – Bahçe ve Özel Ürün Arazileri)

Birinci ve ikinci derecede önemli tarım arazileri dışında kalan arazilerden, üzerlerinde ekonomik olarak ürün elde edilebilecek nitelikte bağ – bahçe tesis edilmiş olanlarla, özel ürün yetiştirilen topraklar bu gruba girmektedir.⁹⁵ 92 hektarlık alanlarıyla ilçe toprak varlığının %0,1’ni oluşturmaktadır.

4. Diğer Araziler

İlk üç grup dışında kalıp, işlemeli tarıma uygun olmayan veya sınırlı uygun olan arazilerle, orman ve fundalık rejimindeki bütün araziler bu gruba girmektedir.⁹⁶ Bu araziler, ilçe arazilerinde 64180 hektarlık bir alanla arazilerin % 88,5’ni oluşturmaktadır(Tablo 22.).

⁹³ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s.37.

⁹⁴ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s.36.

⁹⁵ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,1998, a. g. e., s.38.

⁹⁶ TC. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1998, a. g. e., s. 38.

2. BÖLÜM

BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS ÖZELLİKLERİ

2.1.1. GENEL BAKIŞ

İnsan ve doğal çevre arasındaki ilişkiler tabiatın insan üzerindeki etkisi ve insanın tabiat üzerindeki karşı etkisi, beşeri coğrafyanın konuları arasındadır. Belirli bir alanda yaşayan insanların dağılımları, faaliyetleri ve nitelikleri beşeri coğrafyada birinci derecede öneme sahip olaylardır.⁹⁷ Yeryüzünün herhangi bir yerinde yaşayan insan topluluklarının nüfus sayısını ve diğer özelliklerini saptayabilmek için, sağlıklı nüfus sayımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. En geniş anlamı ile belli bir sayım gününde bir ülkede sayılarak belirlenen toplam insan sayısına, nüfus denir.⁹⁸

Nüfus sayısındaki değişimler, nüfusun yaş ve cins durumu, eğitim düzeyi, etkin nüfusun çalışma alanlarına ve mesleklere göre dağılımı gibi, nüfus değişkenleri ile ilgili en sağlıklı bilgiler, daha önce de değinildiği üzere nüfus sayımları ile elde edilmektedir.

Selendi İlçesi'nin nüfus sayısı ile ilgili ilk bilgilere, Osmanlı devleti dönemindeki salnamelerde rastlanılmaktadır. 1896 (Hicri1312) tarihli Aydın salnamesinde “Mevki coğrafi ve nahiye-i meskure şarken Eşme, garben Timurçî(Demirci ve Gördes), cenuben Kula ile sınırlı bir araziden teşekkül etmiş ve 20 köyü vardır. Bu nahiyenin 2651 erkek ve 2361 kadın olmak üzere 5014 nüfusu ve 1144 haneden oluşmaktadır. Merkez nahiyede 455 erkek ve 438 kadın olmak üzere toplam 893 kişi ve 182 hane bulunmaktadır⁹⁹” ifadesi kullanılmaktadır.

Türkiye’de ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. 1927 yılında Kula’ya bağlı bir köy olan Selendi nüfus bilgilerine, Kula Nüfus Müdürlüğü verilerinde ve Türkiye İstatistik Kurumu verilerinde ulaşılamamıştır. Cumhuriyet döneminde 1935 yılında yapılan ikinci nüfus sayımında Selendi’nin nüfusu 1211 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun 615’i kadın, 596’sı da erkektir. 1940 yılındaki sayımda Selendi nüfusunun 1189 kişi olduğu belirlenmiştir. Bu sayım döneminde bir önceki döneme göre nüfus

⁹⁷ Ali TANOĞLU, Beşeri Coğrafya Nüfus ve Yerleşme, İst. Üniv., Yayın No:1183, C.I, Taş Matbaası, İstanbul, 1969, s.29.

⁹⁸ Hayati DOĞANAY, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğt.Fak., Ankara, 1994, s.141.

⁹⁹ Oktay AKYÜZ, Her Yönüyle Selendi, İstanbul, 2002, s. 16.

sayısında azalma olduğu dikkati çekmektedir. Daha sonra yapılan nüfus sayımlarında 1945’da 1294 kişi, 1950 yılında 1044 kişi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 24.).

Selendi daha önce Kula’ya bağlı nahiye merkezi iken 1954 yılında 6324 sayılı kararla Kula’dan ayrılarak Manisa’ya bağlı bir ilçe olmuştur. Nüfus Müdürlüğü de 01.06.1954 tarihinde kurulmuştur. Selendi’ye, Kula’ya bağlı bazı köyleri ile Demirci’nin Yağcılar, Dedeler, Çanşa vb. köyleri dâhil edilmiştir. Bunun bir sonucu olarak 1950 ve 1955 sayımlarında Demirci ve Kula ilçelerinin nüfuslarında önemli bir düşüş meydana gelmiştir (Tablo 23.).

Tablo 23. Kula ve Demirci’nin Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Artışı (1950–1955).

Yıl	1950	1955	Azalan Nüfus
Kula	38242	27684	10558
Demirci	34015	30260	3755

D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

Selendi İlçesi, 1950 yılında nahiye iken köyleriyle birlikte 9.740 nüfusa sahiptir. 1954 yılında ilçe olmasıyla birlikte nüfusu 9.629 kişi artarak, Demirci ve Kula’dan devir olunan nüfusla birlikte 19369’a ulaşmıştır. 1955 yılındaki nüfus sayımına göre ilçe merkez nüfusu 1542 kişi iken, köylerin nüfusu 18478’dir.

İnceleme sahamız olan Selendi İlçe merkezinin nüfus gelişimi, 1955–2000 yılları arasındaki 45 yıllık dönemde, düzenli olarak artma göstermektedir. Bu süreçte, 1955 yılında 1542 olan nüfus, 2000 yılında 8095’e yükselmiştir. Buna göre aynı dönemdeki nüfus artış oranı ise, % 424’tür. Bu dönemde nüfusun yıllık artış hızı %9,4 oranında gerçekleşmiştir. Ancak bununla birlikte ilçe merkezinde, bazı sayım dönemlerinde, ortalama artış oranından oldukça farklı değerlerde görülebilmektedir. Nitekim 1955–1960 döneminde yıllık nüfus artışı %7,7 iken, 1990–1997 döneminde % 1,3 olarak gerçekleşmiştir. Nüfus sayımında görülen bu hızlı değişimler, doğum ve ölüm oranlarıyla birlikte, daha çok göç hareketlerinin bir sonucudur.

2.1.2. NÜFUSUN GÖSTERDİĞİ BAŞLICA ÖZELLİKLER

Araştırma sahasında nüfusun göstermiş olduğu başlıca özellikleri; nüfus sayıları ve artışları, nüfus hareketleri, nüfusun sosyal ve ekonomik özellikleri ve nüfus yoğunlukları olmak üzere dört grupta incelemek daha uygun olacaktır.

2.1.3. NÜFUS ARTIŞLARI

Nüfus sayılarındaki artışlar ve azalışlar, doğum, ölüm ve göç gibi olaylar sonucunda meydana gelmektedir. Toplam nüfustaki artma süreçleri ile belirtilen nüfus gelişimi, inceleme alanında sürekli artış göstererek istikrarlı gelişme özelliği göstermektedir. Ayrıca nüfus artış hızının, Türkiye ortalamasının altında seyretmekte olması da dikkat çekicidir. Bu durum ilçeden dışarıya göç yoluyla sürekli bir nüfus kaybının yaşanmakta olduğunun göstergesidir.

Selendi İlçe merkezi nüfusu 1955 yılında 1542 kişi iken, 1960 yılında nüfusu 2135 kişi olmuştur. Beş yıllık toplam nüfus %38,5 oranında artış gösterirken, yıllık ortalama nüfus artış hızı %7,7 olarak gerçekleşmiştir(Tablo 24.). Aynı sayım döneminde Türkiye'nin ortalama yıllık nüfus artış hızı ise %2,9'dur.¹⁰⁰ Bu oran, oldukça yüksek sayılabilecek bir artışı ifade eder. Bu durumun en önemli sebebi Selendi'nin ilçe merkezi haline getirilmesidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının sayısında artmanın olması ve dışarıdan bu kurumlarda çalışmak için birçok insanın göç etmesi, nüfus artışında temel nedendir.

1960- 1965 döneminde toplam nüfusta artış devam etmiştir. Dönemin artış oranı %21,1 olmuş, yıllık artış hızı 4,2 olmuştur. Bu oran Türkiye nüfus artış hızından(% 2,3) yüksektir.¹⁰¹ Bu dönemde erkek nüfus artmış fakat kadın nüfusta azalma olmuştur(Tablo 24.).

1965- 1970 yılları arasındaki dönemde de nüfus artışı görülmektedir. 1965'te 2586 olan nüfus 1970'de 3384 kişiye ulaşmıştır. Yıllık nüfus artışı % 6,2'dir.(Tablo 24.). Nüfus artışında genel sağlık koşullarının iyileşmesi, ekonomik durumdaki gelişmeler etkili olmalıdır.

1970–1975 yılları arasında da nüfus artış hızı% 6,3 olarak gerçekleşmiştir. 1975 yılındaki nüfus sayımında %46,7 oranında kadın, % 53,6 oranında erkek nüfus bulunmaktadır. Bu dönemde erkek nüfusunun kadın nüfusundan fazla olduğu görülmektedir (Tablo 24.).

¹⁰⁰ DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.147.

¹⁰¹ DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.147.

Tablo 24. Selendi İlçe Merkezinde Sayım Yıllarına Göre Nüfusta Görülen Değişmeler (1927–2000).

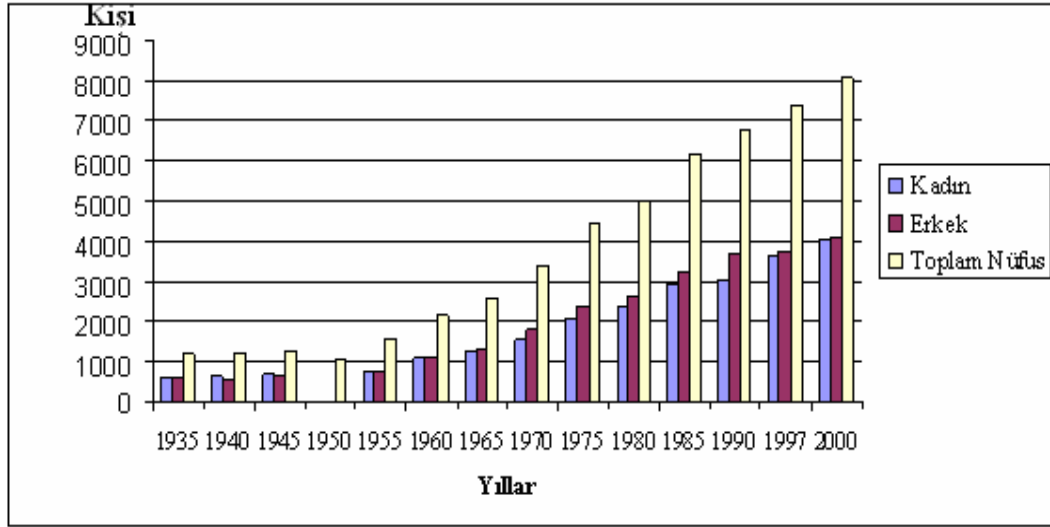
Sayım Yılı	Kadın		Erkek		Toplam Nüfus	Yıllık Artış%’si
	Nüfus	%’si	Nüfus	%’si		
*1927	-	-	-	-	-	-
1935	615	50,8	596	49,2	1211	-
1940	619	52,1	570	47,9	1189	- 0,4
1945	660	51,0	634	49,0	1294	1,8
**1950	-	-	-	-	1044	-3,9
1955	769	49,9	773	50,1	1542	9,5
1960	1073	50,3	1062	49,7	2135	7,7
1965	1268	49,0	1318	51,0	2586	4,2
1970	1573	46,5	1811	53,5	3384	6,2
1975	2068	46,4	2389	53,6	4457	6,3
1980	2396	48,3	2616	52,7	4965	2,3
1985	2942	47,8	3217	52,2	6168	4,8
1990	3011	45,2	3644	54,8	6773	2,0
1997	3627	49,1	3753	50,9	7380	1,3
2000	4019	49,6	4076	50,4	8095	3,2

TUİK ve İlçe Nüfus Müdürlüğü Verileri.

Selendi İlçe merkezinde 1975–2000 yılları arasında da nüfus artışı sürmüştür. 1975 yılındaki nüfus 4457, 2000 yılındaki sayımda ise nüfus 8095 kişiye ulaşmıştır. Ancak 1975 yılından itibaren genel olarak yıllık nüfus artış hızlarında düşmeler olmuştur(Tablo 24.). Bunda da 1975 yıllarından sonra Selendi’de göç hareketi başlamış ve 2000’li yıllarda iyice hızlanmıştır. 1997 yılındaki nüfus sayımında 7380 olan nüfus 2000 yılındaki nüfus sayımında 8095’e çıkmıştır. Yıllık nüfus artışı hızı ise % 3,2 olarak gerçekleşmiştir.

* 1927 yılında köy bazında bilgi bulunmadığından nüfus bilgileri verilememektedir.

** 1950 yılında cinsiyet ayrımında bilgi bulunmadığından sadece toplam bazında bilgi verilmektedir.

Şekil 24. Selendi İlçe Merkezinin Sayım Yıllarına Göre Nüfus Miktarları.

2.1.4. NÜFUS HAREKETLERİ

Araştırma sahasında sayım dönemleri arasında nüfus artış oranlarında görülen önemli değişiklikler, doğal nüfus artışı doğum, ölüm ve göç olayları ile açıklanılmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi nüfus hareketlerinin değerlendirilmesinde doğum ve ölüm oranları ile göç olayları temel nüfus değişkenleri olarak ele alınmaktadır. Bu değişkenlerin inceleme alanında gösterdiği özelliklerin ortaya konulması, nüfus hareketlerinin açıklanması açısından oldukça önemlidir.

2.1.4.1. Doğumlar ve Ölümler

Her nüfus kitlesinin başlıca değişkenlerinden biri de doğumlar ve ölümlerdir. Bir yerdeki doğumlar ve ölümler arasındaki fark o yerin doğal nüfus artış hızını vermektedir.¹⁰² Genel doğum oranı ile genel ölüm oranı arasındaki farkı ifade eden doğal nüfus artışının ortaya konulabilmesi için, doğum ve ölüm sayılarının bilinmesi gerekir.¹⁰³ Araştırma sahasındaki doğumlar ve ölümler hakkındaki istatistikî veriler Selendi Nüfus Müdürlüğü, Manisa İl Sağlık Müdürlüğü ve Selendi Sağlık Ocağından alınmıştır. Bu verilere dayanarak değerlendirme yaptığımızda Selendi’de ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

¹⁰² DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.152.

¹⁰³ Lütfi ÖZAV, Sivash İlçesinin Coğrafi Etüdü, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yayın no:30, Afyon, 2002, s.61.

Selendi İlçesinde 2005 yılında 153 doğum ve 26 ölüm meydana gelmiştir. Buna göre aynı yıl genel doğum oranı % 0 87,8, genel ölüm oranı ise %04,0 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile 2005 yılında sahada doğal nüfus %083,8 oranında artış göstermiştir. Ancak bu hesaplamada göçler dikkate alınmadığından, elde edilen değer daha çok teorik anlam ifade etmektedir.

2.1.4.2. Göçler

Nüfusun devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine göç etmek denir. Önemli nüfus parametrelerinden biri olan göç hareketi, değişik sosyal, ekonomik ve siyasal nedenlerden kaynaklanır.¹⁰⁴ Sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik nedenlere bağlı olarak insanlar ilk çağlardan günümüze gelinceye kadar yer değiştirmişlerdir. Göç nedenleri arasında en önemli etken, ekonomidir. Nüfus değişimindeki unsurlardan biri olan göçler, nüfus ile kaynaklar arasında daha iyi bir denge sağlanmasını başarmak için kendiliğinden meydana gelen bir çaba olarak yorumlanmaktadır.¹⁰⁵ Ülkemizde göç hareketi çok değişken bir yapıya sahiptir. Bunun içinde göçle ilgili verilere ulaşmak oldukça güçtür. Yani bireylerin veya ailelerin bir yerden başka bir yere göç ettiklerinde bu hareketlerini gerek muhtarlığa gerekse nüfus müdürlüklerine bildirmemeleri göç hareketinin tespitini zorlaştırmaktadır. Bunun için de yerinde yapılan gözlem ve incelemeler, kırsal ve kentsel nüfusun değişimlerine bakarak nüfus müdürlüğünün istatistiklerine dayanarak çalışma sahamızdaki göç hareketlerini dış göçler ve iç göçler olarak inceleyeceğiz.

2.1.4.2.1. Dış Göçler

Ülkemiz genelinde olduğu gibi Selendi'de de dış ülkelere olan göçler işçi göçü olarak görülmektedir. İlçemizden yurt dışına olan göçler özellikle 1974'lü yıllardan itibaren başlamış ve 2005 yılına kadar yaklaşık olarak toplam 48 ailenin yurt dışına göç ettiği tespit edilmiştir. Yurt dışına olan göçlerin çoğunun Almanya'ya olduğunu en az yurt dışı göçün ise Libya ve Türk Cumhuriyetlerine olduğu tespit edilmiştir. Yurt dışından kesin dönüş yapan 8 aileden 6'si Selendi'de yaşamaktadır. Diğer aileler ise Uşak, Salihli ve İzmir'e yerleşmişlerdir. İlçemizdeki bu göçlerin esas nedeni işsizliktir.

¹⁰⁴ DOĞANAY, 1994 , a.g.e., s.165.

¹⁰⁵ Erol TÜMERTEKİN, Beşeri Coğrafyaya Giriş, İstanbul Üniversitesi, Yayın no:3819, İstanbul, 1994, s.160

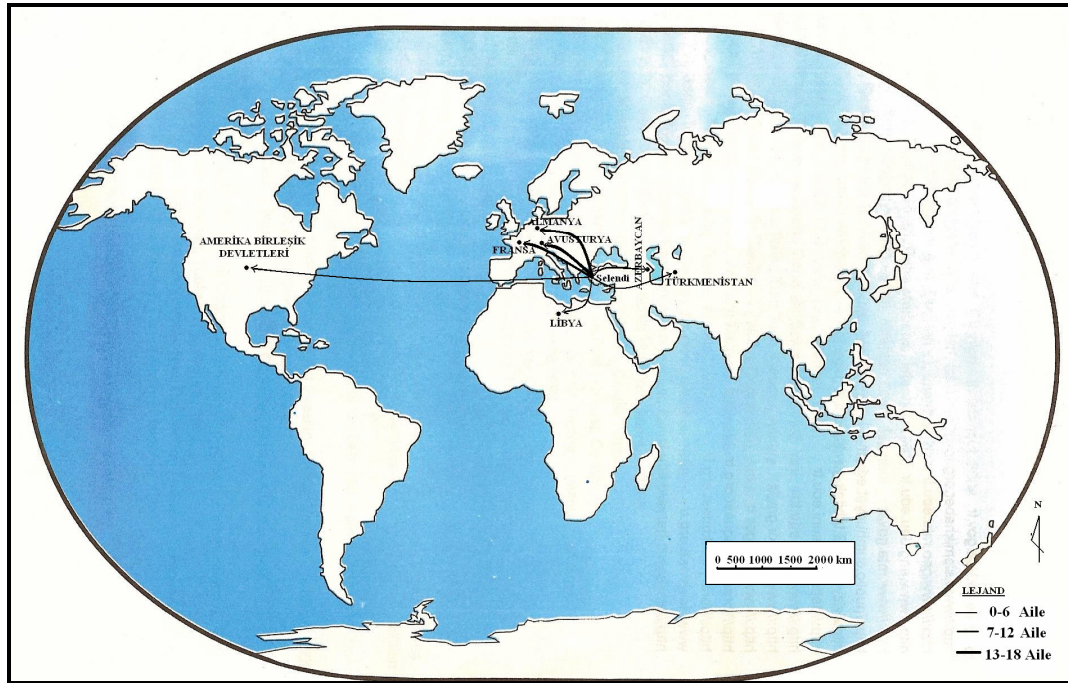
Yurt dışına göçenlerin genelinin işçi olarak çalıştıklarını tespit etmiş bulunmaktayız (Şekil 26.).

Yurt dışından Selendi'ye göçler vardır. Bu göçler de daha çok evlilik yoluyla gelen nüfusu ifade etmektedir. İlçe Nüfus Müdürlüğü verilerine göre, yurt dışından Selendi'ye gelen kişi sayısı ise 7'dir.

Tablo 25. Selendi İlçe Merkezi'nden Yurt Dışına Yapılan Göçlerin Ükelere Dağılımı(2005).

Ülke	Aile Sayısı	% si
Almanya	18	45
Fransa	8	20
Avusturya	10	25
ABD	1	2.5
Libya	1	2.5
Türk Cumhuriyetleri	2	5
Toplam	40	100

Yerinde yapılan Gözlem ve Mülakat Sonuçlarından, 2005.

Şekil 25. Selendi İlçe Merkezinden Yurt Dışına Yapılan Göçlerin Ükelere Dağılımı.

2.1.4.2.2. İç Göçler

İnceleme alanında asıl büyük nüfus hareketlerini iç göçler oluşturmaktadır. Selendi'deki iç göçleri köylerden Selendi İlçe merkezine, ilçe merkezinden yakın çevredeki ilçelere(Kula, Salihli, Turgutlu vb.), illere ve mevsimlik göçler olmak üzere üç bölümde incelemek mümkündür.

Köylerden ilçe merkezine göç hareketi genellikle eğitim amaçlıdır. Çünkü Selendi'ye bağlı herhangi bir kasaba yoktur. Yaptığımız çalışma sonucunda orta öğretim kurumlarının tamamı Selendi merkezde toplanmıştır. Merkez dışında sadece iki köyün (Rahmanlar, Pınarlar köyünde) ilköğretim okulu vardır. Diğer köylerdeki öğrenciler de taşınmalı olarak merkeze gelmektedir. Selendi'nin köylerinde yaşayan birçok aile çocuklarını okutmak için merkeze göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu tip göçler sezonluktur. Eğitim – öğretim dönemi bitince tekrar köye dönülmektedir. Direk olarak Kula, Salihli, Turgutlu ve Uşak gibi yerleşim yerlerine de göç olmaktadır. Bu tip göçlerde pek geri dönüş olmamaktadır. Ayrıca köylerden ekonomik nedenlerle merkeze göçler de olmuştur. Bunlar atölye tipi işyerlerinde veya kendilerine küçük işyeri açarak çalışmak amacıyla gelenlerde de vardır.

Selendi merkezden diğer ilçelere ve illere çok fazla göç olayı vardır. Bu göçün başlıca sebepleri arasında geçim sıkıntısı, eğitim, kültür ve daha rahat yaşama koşullarından yararlanmak, sosyal güvenceli bir işte çalışabilmek gibi nedenler etkilidir. Yeryüzü şekilleri bakımından engebeli bir yapıya sahip olması, tarım alanlarının azlığı, kırsal bir araziye sahip olması ve sadece Selendi Çayı kenarında sulanabilen sınırlı bir araziye sahip olması geçim şartlarını zorlaştırmaktadır. Ayrıca geçimin tarımla yapıldığı bu yerleşim yerinde diğer iş kolları (sanayi, ticaret vb.) gelişmemiştir. Genel hizmet yatırımları da yoktur. Selendi'nin geçim kaynakları nüfusunu barındıramamaktadır. Selendi'den çevre ilçelere ve illere doğru hızlı bir nüfus hareketi görülmektedir.

Selendi köylerinde nüfusun hızla artması ekonomisi tarıma dayalı nüfusu besleyememektedir. Bu nedenle gizli ve açık işsizler ortaya çıkmaktadır. İster istemez köylerden iş sahalarının olduğu Kula, Salihli, Turgutlu, İzmir, Uşak vb. kentlere göç olmaktadır. Hatta Turgutlu'da Selvitepe ve Uşak'ta Dikilitaş semtlerinde Selendi nüfusuna kayıtlı ailelerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Belli mahallelerde nüfusun toplanması şehir yaşantısına daha hızlı ve iyi uyum sağlayabilmek için olsa gerektir.

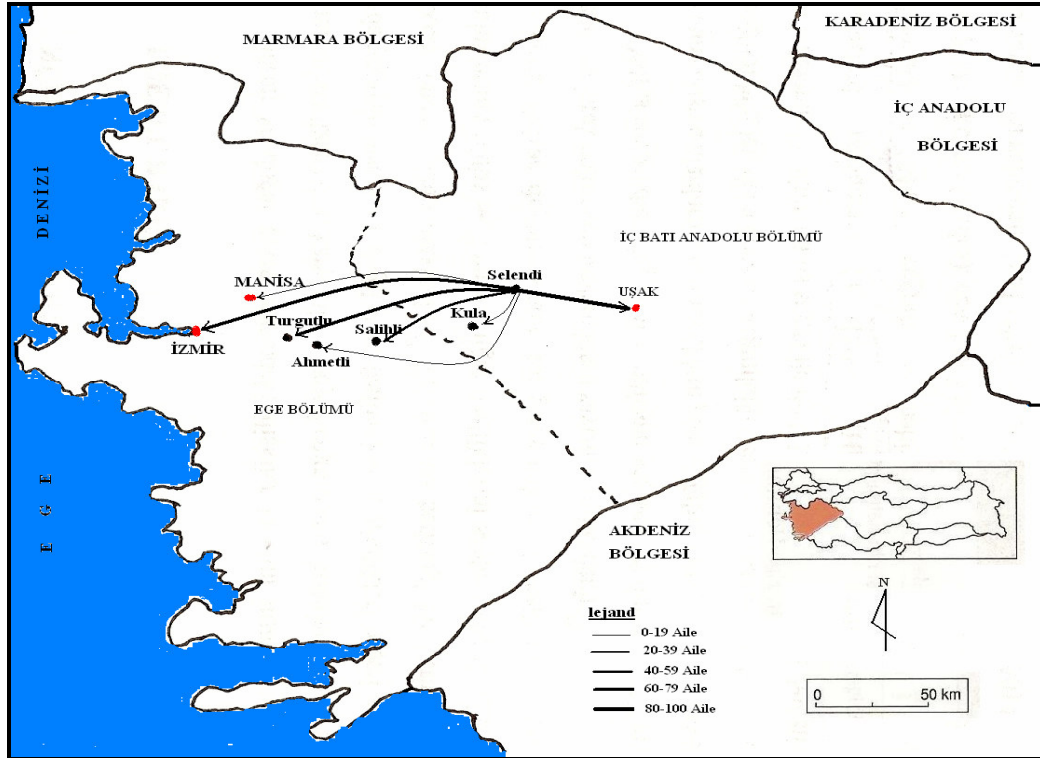
Köylerde tarım topraklarının miras yoluyla parçalanması ile aile fertlerine düşen toprak miktarı azalmaktadır. Küçük ve parçalanmış topraklar ailelerin geçimini sağlamaya yetmemektedir. Buna bir de Selendi'nin köylerinin kırsal ve engebeli toprakları eklenince göç olayı kaçınılmaz olmaktadır. Ayrıca 1993 yılında devlet diğer tarım ürünlerini de düşünerek tütün ekimine ve alımına sınırlama (kota uygulaması) getirmiştir. Bu da köylülerin ana geçim kaynaklarından olan tütün tarımının azalmasına neden olmuştur. Tütünle uğraşan nüfusun işsiz kalmasına neden olmuş ve bu nüfusun göç etmesine sebep olmuştur. Buna karşılık alternatif tarım ürünlerinin olmaması köylerde göçü zorlayan diğer bir faktördür. Alternatif tarım ürünleri ise sahada sınırlıdır.

Hububat gibi alternatif tarım ürünlerinin getirisinin düşük olması ilçede göçü engellemeye yetmemektedir. Ayrıca makineleşme tarımda çalışan insan sayısını azaltmaktadır. Kırsal alanlarda makinenin kullanılması toprakları az olan kırsal nüfusun özellikle şehirlere göç etmesine yol açmıştır. Özellikle yakın çevredeki Uşak, Kula, Salihli, Ahmetli, Turgutlu, Manisa ve İzmir gibi kentlere göç vermektedir (Tablo 26.; Şekil 27.).

Tablo 26. Selendi İlçe Merkezinin Yurtiçine Göç Verme Durumu(1985–2005).

Göç Alan Yerler	Aile Sayısı	% si
Manisa	12	3.2
Uşak	100	26.6
Kula	8	2.1
Salihli	50	13.3
Ahmetli	6	1.6
Turgutlu	79	21
İzmir	63	16.8
Diğerleri	57	15.2
Toplam	375	100

Yerinde yapılan Gözlem ve Mülakat Sonuçlarından,2005.

Şekil 26. Araştırma Sahasından Ülke İçine Olan Göçlerin Dağılımı.

Çalışma sahasında görülen diğer bir göç şekli ise mevsimlik tarımsal işçi göçleridir. Özellikle Ağustos ayı başlarında Salihli, Alaşehir, Ahmetli ve Turgutlu gibi bağıcılığın yaygın olduğu yerlere üzüm kesmeye gidilmektedir. 1999 yılında Selendi'den üzüm kesimi için Alaşehir'e göç ettiği tespit edilmiştir.¹⁰⁶ İşçi olarak göçen bu aileler çadırlarda veya bağ evlerinde kalırlar. Pamuk toplama işleri de yapıldıktan sonra Kasım ayı ortalarında dönülmektedir. Tespitlerimize göre yaklaşık olarak 125 aile her yıl bu şekilde işçi olarak göç etmektedir.

2.1.5. NÜFUSUN SOSYAL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Nüfusun sosyal ve ekonomik özelliklerini, cins ve yaş yapısı, eğitim durumu, beslenme ve sağlık durumu, aktif nüfusun sektörel dağılımı alt başlıkları altında incelenmiştir.

¹⁰⁶ Halil KOCA, Mustafa GİRĞİN, "Alaşehir İlçesi'ne Mevsimlik İşgücü Göçü", Doğu Coğrafya Dergisi, sayı:4, Erzurum, 2000, s. 307.

2.1.5.1. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Yapısı

Nüfusta ele almamız gereken konulardan biri de nüfustaki kadın erkek sayılarının birbirlerine oranlarıdır. Selendi İlçe merkezinde, nüfusun cinsiyet özellikleri yıllara göre çok büyük farklılıklar göstermemektedir. Gerçekten de günümüze kadar yapılan sayım sonuçlarına göre, kadın ve erkek nüfus sayılarında hemen hemen birbirine yakın veriler elde edilmiştir. Nitekim kadın ve erkek nüfus oranları %49 ile %51 arasında değişmektedir.

1955- 1960 yılları arasındaki 5 yıllık dönemde, kadın nüfus, toplam nüfusun %50,1'ni, erkek nüfus ise %49,9'nu oluşturmuştur. 1965 yılından itibaren denge erkek nüfus lehine değişmeye başlamıştır. Nitekim 1990 yılına kadar olan dönemde erkek nüfus oranı, 1965'te %51,0, 1970'te %53,5, 1975'te %53,6, 1980'de %52,7, 1985'te %52,2, 1990'da %54,8 olarak tespit edilmiştir (Tablo 27.). 1965'li yıllarda dışarıdan ilçeye başlayan göç hareketleri, bu değişimin temel nedenidir.

1990– 2000 döneminde kadın nüfusta görülen artış 1990 yılında da devam etmiştir. Ancak 1997 sayımında kadın nüfusun %49,1'e yükseldiği, erkek nüfusun ise %50,9'a düştüğü görülmüştür. 2000 yılındaki nüfus sayımında ise bu oran dengeye ulaşmış ve kadın nüfus oranı %49,6, erkek nüfus oranı ise %50,4'e düşerek denge sağlanmıştır(Tablo 27.). Bu yıllarda erkek nüfusun azalmasının temel nedeni, ilçe dışına göç hareketlerinin başlamış olmasıdır.

1965–2000 yılları arasındaki dönemde, Selendi İlçe merkezinde erkek sayısı kadından fazladır. Doğum ve ölüm oranlarındaki dengesizlikler ve Selendi merkeze köylerden yapılan göç hareketleri erkek nüfusun fazla olmasında etkili olmuştur. İlçe merkezinde erkek nüfus fazla iken, köylerde ise kadın nüfus fazladır(Şekil 28).

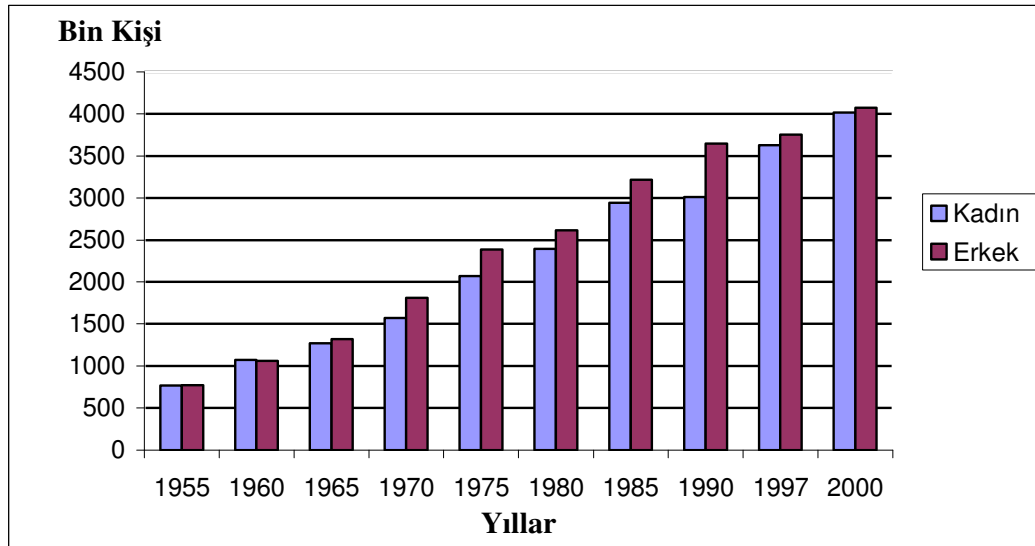
Selendi Merkez nüfusunda cinsiyet oranı¹⁰⁷(100 kadına) en az 1960 yılında 98,9 erkek, en fazla ise 1990 yılında 121 erkek düşmekteydi. Köylerin toplam nüfusunda cinsiyet oranı en az 2000 yılında 92 erkek, en fazla ise 1965 yılında 104 erkek düşmektedir(Tablo 27.).

¹⁰⁷ DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.156.

Tablo 27. Selendi Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Özelliği(1955–2000).

Sayım Yılları	Selendi Merkez Nüfusu		Cinsiyet Oranı (100 kadına)
	Kadın	Erkek	
1955	769	773	100,5
1960	1073	1062	98,9
1965	1268	1318	103,9
1970	1573	1811	115,1
1975	2068	2389	115,5
1980	2396	2616	109,1
1985	2942	3217	109,3
1990	3011	3644	121,0
1997	3627	3753	103,4
2000	4019	4076	101,4

D.İ.E.Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri ve Selendi Nüfus Müdürlüğü Verilerinden.

Şekil 27. Selendi İlçe Merkezi Nüfusunun Cinsiyet Özelliği(1955–2000).

İlçe merkezi nüfusunun 2005 yılına ait yaş yapısı incelendiğinde, 0–44 aralığındaki yaş gruplarının, kalabalık gruplar oluşturdukları görülmektedir. Nitekim bu gruptaki nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı %73,3'tür. Bununla birlikte dar aralıklı nüfus grupları arasında en yüksek oran 20 -24 yaş grubuna aittir. 316'sı erkek ve

298'i kadın olmak üzere toplam 614 kişinin yer aldığı bu grubun toplam nüfus içerisindeki oran ise %9,5'dir. Bilindiği gibi bu nüfus grubu, genç nüfusu oluşturmaktadır (Tablo 28.; Şekil 29.). Bu yaş dilimini %9,4 oranla 30–34 yaş grubu izlemektedir. Olgun yaş grubunu oluşturan bu yaş grubu 310 erkek ve 297 kadın olmak üzere toplam, 607 kişi ile yaş grupları içerisinde ikinci sırayı almıştır.

Üçüncü ve dördüncü sıralarda, 10–14 yaş arasındaki nüfusu ilköğretim ikinci kademeyi oluşturan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu yaş grubu toplam nüfus içerisindeki payı %8,7'dir.

Dördüncü sıradaki yaş grubunu 15–19 yaş grubu, 273 kişi erkek ve 241 kadın toplam 514 kişi ile toplam nüfusun %7,9'unu oluşturmaktadır. Diğer yaş gruplarının genel nüfus içerisinde paylarının düşük olduğu ve üst yaş gruplarına doğru nüfus sayısı ve oranlarında, belirgin azalmalar gösterdiği dikkati çekmektedir.

Nüfusunun geniş aralıklı olarak gruplandırılması halinde, ekonomik alanda aktif nüfus miktarıyla birlikte, aktif olmayan nüfusun bağımlılık oranı da belirlenebilir. Selendi İlçe merkezinin nüfusunun geniş aralıklı gruplandırılmasına göre, okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocukların yer aldığı 0–14 yaş grubunda 790'ı erkek, 770'i kız olmak üzere toplam 1560 kişi bulunduğu görülür. Bu grubun genel nüfus içerisindeki oranı ise %24 olup, genç ve yetişkin yaş gruplarından sonra ikinci sırayı almaktadır. (Tablo 29.; Şekil 29.).

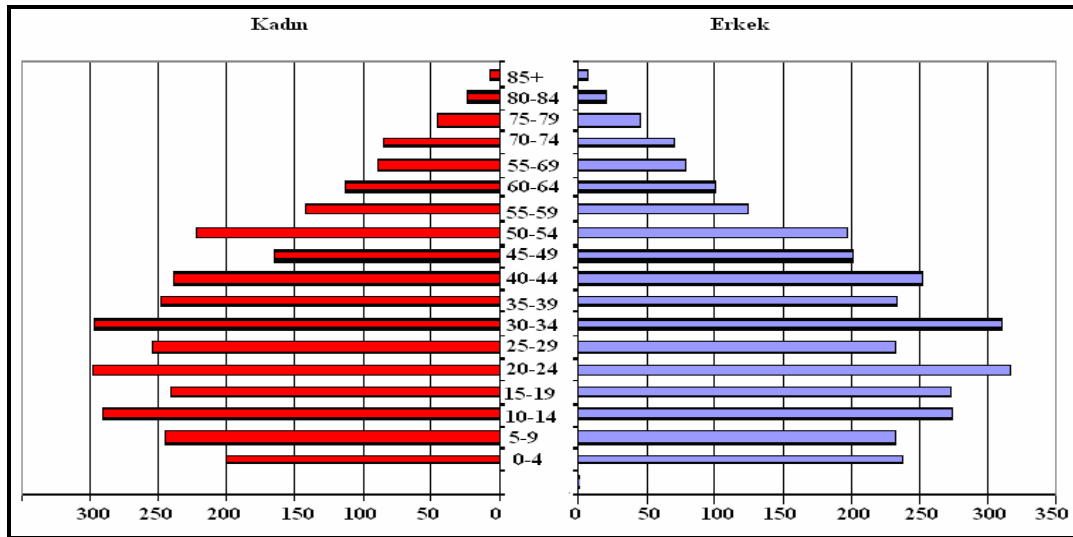
15–64 yaş grubu, toplam nüfusun %68,7'ni oluşturmaktadır. Bu nüfus aralığı içinde yer alan nüfus gruplarını ikiye ayırarak incelemek de mümkündür. 15–24 ve 25–34 yaş grupları genç nüfusun toplandığı gruplardır. İlçe merkezi nüfusundan 1132'si erkek, 1090'ı kadın olmak üzere toplam 2222 kişinin yer aldığı 15–34 yaş grubunun genel nüfus içerisindeki oranı %34,2 olup ikinci en kalabalık yaş grubudur (Tablo 29.; Şekil 30.).

35–65 yaş arasındaki yaş grupları ise, yetişkin nüfusu oluşturmaktadır. Bu grupta 1110'u erkek, 1128'i kadın olmak üzere toplam 2238 kişi bulunmaktadır. Yetişkin nüfusun genel nüfus içerisindeki oranı %34,5 olup, geniş aralıklı yaş grupları içinde en kalabalık grubu teşkil etmektedir.

Tablo 28. Selendi İlçesinde Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2005).

Yaş Grubu	Erkek	%si	Kadın	% si	Toplam	Topl.Nüfusa %
0-4	237	54,2	200	45,8	437	6,7
5-9	232	48,6	245	51,4	477	7,3
10-14	274	48,6	290	51,4	564	8,7
15-19	273	53,1	241	46,9	514	7,9
20-24	316	51,5	298	48,5	614	9,5
25-29	233	47,8	254	52,2	487	7,5
30-34	310	51,1	297	48,9	607	9,4
35-39	234	48,5	248	51,5	482	7,4
40-44	252	51,4	238	48,6	490	7,6
45-49	202	55,1	165	44,9	367	5,7
50-54	197	47,1	222	52,9	419	6,4
55-59	125	46,8	142	53,2	267	4,1
60-64	100	46,9	113	53,1	213	3,3
65-69	79	47,1	89	52,9	168	2,6
70-74	71	45,8	84	54,2	155	2,4
75-79	45	49,5	46	50,5	91	1,4
80-84	20	45,5	24	54,5	44	0,7
85+	6	50	6	50,0	12	0,1
Toplam	3253	50,1	3237	49,9	6490	100

Selendi Sağlık Ocağı Verileri.

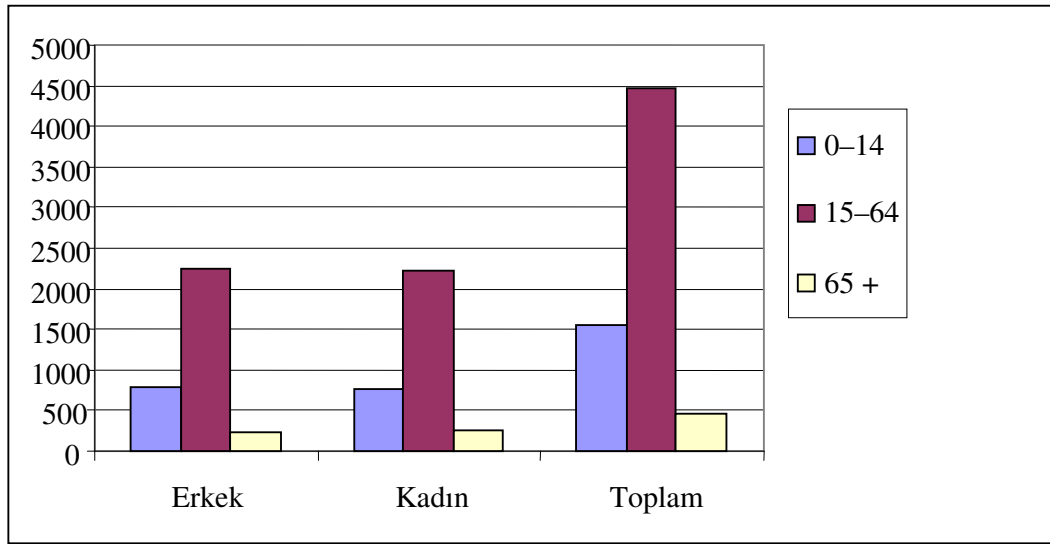
Şekil 28. Selendi İlçe Merkezinin Nüfus Piramidi(2005).

Yaşlıların oluşturduğu 65 yaş ve üzerindeki yaş grubu 221'i erkek, 249'i kadın olmak üzere toplam 470 kişidir. Bu grup genel nüfus içerisinde %7,3 oranlarıyla en son sıradadır.(Tablo 29.; Şekil 30.).

Tablo 29. Selendi İlçesinde Nüfusun Geniş Aralıklı Gruplandırılması(2005).

Yaş Grupları	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	790	50,6	770	49,4	1560	24,0
15-64	2242	50,3	2218	49,7	4460	68,7
65 +	221	47,0	249	53,0	470	7,3
Toplam	3253	50,1	3237	49,9	6490	100

Selendi Sağlık Ocağı Verileri.

Şekil 29. Selendi İlçe Merkezinde Nüfusun Geniş Aralıklı Dağılımı(2005).

15 yaşın üzerinde faal olmayan çok sayıda kişi olmasına rağmen, 15-64 yaş grubunu genel değerlendirme çerçevesinde aktif nüfus olarak ele alınması halinde ilçe merkezi nüfusunun %68,7'ni aktif nüfusun oluşturduğu görülür. İktisaden faal olmadığı kabul edilen 0-14 yaş grubu ile 65 yaş üzerindeki yaş grupları ise toplam nüfusun %31,3'nü teşkil etmektedir(Tablo 29.).

0-14 yaşları ile 65 ve daha yukarı yaş dilimleri nüfusunun toplamına, hepsinin işi olan ve çalıştığı varsayılan 15-64 yaş grubundaki nüfusun üretimine ortak olduğundan bağımlı nüfus olarak kabul edilmektedir. Bağımlı nüfusun çalışan etkin nüfusa oranı ise nüfusta bağımlılık oranını vermektedir. Selendi İlçe merkezinde bu

oran %45,5 olup Türkiye ortalamasının altındadır. 2000 yılında Türkiye nüfusunun bağımlılık oranı %55,1 kadardır.¹⁰⁸

2.1.5.2. Nüfusun Eğitim Durumu

Nüfusun eğitim durumu denildiğinde, çoğu kez okur - yazar olan ve olmayan nüfus anlaşılmaktadır. Bir nüfus kitlesinde eğitim düzeyi sadece okur - yazarlık oranlarıyla ölçülemez.¹⁰⁹ Nüfusun eğitim düzeyinde, okullaşma oranı, okul, öğretmen, öğrenci sayısı dengesi ve okul çağı nüfusun eğitim kademeleri arası öğrenci akışı ile ilgilidir.

Selendi İlçe merkezinde 2000 yılında okur- yazar oranı kadınlarda %45,2 ve erkeklerde %54,8 olup, toplam nüfus içerisinde okuryazarlık oranı %87,0'dir. Erkeklerde okur - yazarlık oranı kadınlara göre daha yüksektir. Okuma- yazma bilmeyen nüfus kadınlarda %77,9 ve erkeklerde ise %22,1'dir. Kadınlarda okuma - yazma bilmeyenlerin oranı erkeklere göre daha yüksektir. Toplam nüfus içerisinde okuma - yazma bilmeyen oranı %13,0'tür (Tablo 30.). Türkiye'de okuma yazma bilmeyenlerin oranı %12'dir.¹¹⁰ Bu durumda Türkiye ortalamasının üzerinde olduğunu işaret etmektedir. Okur - yazar nüfus içinde en son bitirdiği okula göre, %30,8'lik oranla ilkokul mezunları ilk sırayı almaktadır. Lise ve dengi okul mezunları %12,4'lük oranla ikinci sırayı, orta ve dengi okul mezunları %5,1 oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Okulsuz okur - yazar nüfusun toplam nüfus içindeki payı ise %30,9 kadardır. İlçe merkezinde yüksek öğrenim kurumları mezunlarının oranı ise, %3,4 olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 30.; Şekil 32.).

¹⁰⁸Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Yıllığı (2000 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Hazırlanmıştır.), 2004, s.37.

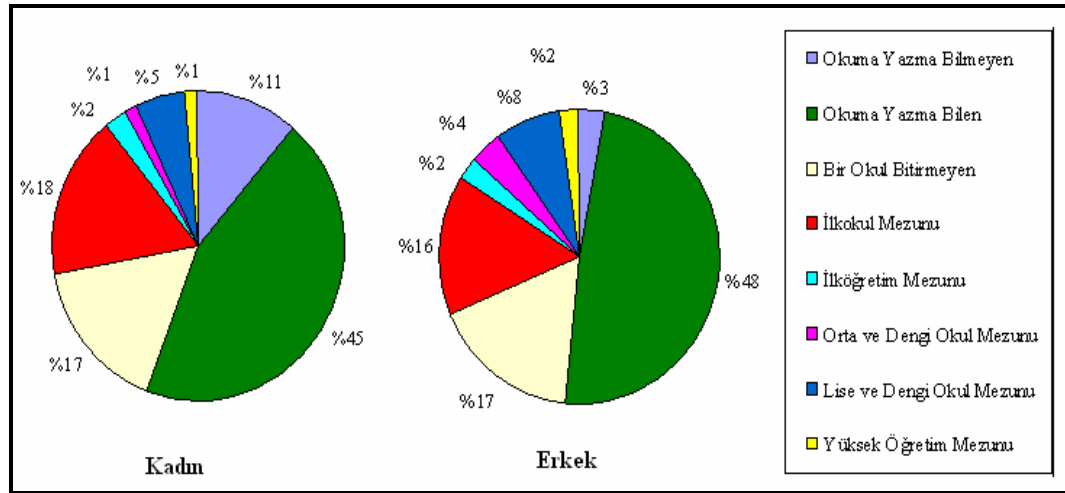
¹⁰⁹ DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.163.

¹¹⁰Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Yıllığı (2000 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Hazırlanmıştır.), 2004, s.38.

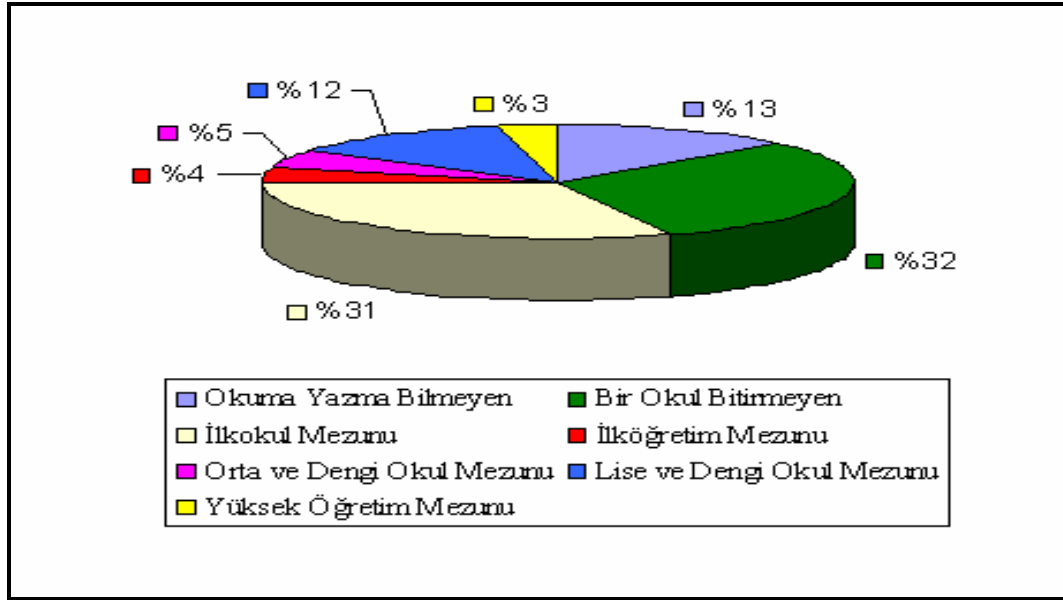
Tablo 30. Selendi İlçe Merkezinin Nüfusunun Eğitim Durumu (2000).

	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okuma Yazma Bilmeyen	213	22,1	751	77,9	964	13,0
Okuma Yazma Bilen	3545	54,8	2929	45,2	6474	87,0
Bir Okul Bitirmeyen	1230	53,8	1067	46,5	2297	30,9
İlkokul Mezunu	1145	50,0	1146	50,0	2291	30,8
İlköğretim Mezunu	169	51,5	159	48,5	328	4,4
Orta ve Dengi Okul Mezunu	287	75,1	95	24,9	382	5,1
Lise ve Dengi Okul Mezunu	556	60,5	363	39,5	919	12,4
Yüksek Öğretim Mezunu	157	61,6	98	38,4	255	3,4
Mezuniyeti Bilinmeyen	1	50,0	1	50,0	2	0,0
Toplam	3758	-	3680	-	7438	-

DİE, Genel Nüfus Sayımı, 2000.

Şekil 30. Selendi İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı.

Sosyal ve ekonomik nedenlerin etkisiyle, okumaya duyulan ilginin fazla olduğu ilçede, 2006 yılı itibari ile ilköğretim ve lise seviyesinde toplam 38 okul mevcuttur. Bunların 5 tanesi lise ve dengi okul, 9 tanesi de ilköğretim okullarıdır. İlköğretim okullarının 5 tanesi ilçe merkezinde, 4 tanesi köylerdedir. 25 tane de birleştirilmiş sınıf bulunmaktadır (Tablo 31.).

Şekil 31. Selendi İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyinin Genel Dağılımı.

İlçe merkezinde 2006 yılı itibariyle toplam 2707 öğrenci bulunmaktadır. Lise ve dengi okullarda ise 751 öğrenci bulunurken ilköğretim okullarında ise 1956 öğrenci bulunmaktadır. Lise ve dengi okullarda öğretmen başına 15 öğrenci düşerken ilköğretim okullarında ise bu sayı 15'tir (Tablo 31.).

Tablo 31. Selendi İlçe Merkezinde 2005–2006 yılında İlköğretim, Lise ve Dengi Okulların Sayıları, Öğrenci Sayıları, Öğretmen ve Derslik Sayıları.

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı	Derslik Başına Düşen Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci	
İlköğretim	Merkez	5	91	57	34	21	
	Köy	4	28	41	25	36	
	Birleş. Sınıf	25	23	660	50		
	Toplam	34	142	3626	148	25	26
Lise	Genel Lise	3	3	112	10	11	37
	Meslek Lisesi	2	47	639	31	21	14
	Toplam	5	50	751	41	18	15
İlköğretim+ Lise	39	192	4377	189	23	23	

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

2.1.5.3. Nüfusun Beslenme ve Sağlık Durumu

Türkiye genelinde görüldüğü gibi araştırma sahasında beslenme bozuklukları iki temel sorundan kaynaklanmaktadır. Bunlardan birincisi, ekonomik gelir düzeyi düşük ve geçim sıkıntısı çeken ailelerde görülen beslenme yetersizliğidir. Temel besin maddeleri olarak adlandırılan, et, süt, yumurta, balık gibi gıdaların gerekli miktar ve sıklıkta alınmaması bu sorunun temel nedenidir. Diğer sorun ise, gelir düzeyi yüksek olup, her tür besin maddesini alabilme gücüne sahip ailelerde ortaya çıkan ve daha çok sosyo-ekonomik yapı ile bilgi yetersizliğinin bir sonucu olan dengesiz beslenme olayıdır.

Araştırma sahasında tarım ve hayvancılık en yaygın ekonomik faaliyettir. Selendi Çayı vadisi boyunca uzanan alüvyal saha en verimli sebzeçilik alanlarıdır. Selendi Çayı suları herhangi bir sanayi tesisinden çıkan kirleticilerle kirletilmemektedir. Bununda verim ve sağlıklı besin maddeleri üretiminde çok önemli bir yeri vardır. Aileler gereksinimlerinin bir kısmını kendileri ürettikleri gibi, bir kısmını da ticari işyerlerinden ve haftalık olarak kurulan pazardan sağlamaktadır. Bununla birlikte, özellikle bahçeli konutlarda oturan ailelerin bazıları, bahçelerinde imkânları ölçüsünde

4.2.2. İç Göçler

İnceleme alanında asıl büyük nüfus hareketlerini iç göçler oluşturmaktadır. Selendi'deki iç göçleri köylerden Sea birçok aile, et, süt, peynir ve yoğurt gibi hayvansal ürünler elde etmek amacıyla, küçükbaş ve özellikle büyükbaş hayvan beslemektedirler. Bu da halkın hayvansal gıdaları almasına ve dengeli beslenmesine katkıda bulunur.

Araştırma sahasında, 2005 yılında il sağlık müdürlüğü verilerine göre, sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde, 25 yataklı hastane (Fotoğraf 8.), 1 sağlık ocağı ve 3 tane eczaneden yararlanılmaktadır. Bu sağlık kuruluşlarında 1 uzman doktor, 5 pratisyen doktor, 2 diş hekimi, 8 sağlık memuru ve 19 hemşire – ebe hizmet vermektedir. Sağlık hizmetleri ilçe ihtiyacını karşılamakla birlikte, sağlık kuruluşlarında personel ihtiyacının yanı sıra çeşitli araç- gereç eksikliği de bulunmaktadır. Acil ve komplike olaylar için Kula, Salihli ve Uşak il merkezi ile çevre illerdeki üniversite hastanelerine gidilmektedir. Yerleşme büyük ölçüde sağlık fonksiyonu açısından çevredeki yerleşmelere bağlıdır.

Fotoğraf 8. Selendi Devlet Hastanesi.

2.1.5.4. Aile Büyüklüğü

Yerleşme yerlerinin nüfus özelliklerinin ortaya konulmasında kullanılan kriterlerinden birisi de aile büyüklüğüdür. Nüfus yapısında hane halkı sayısının az ya da fazla olması çeşitli nedenlerden ileri gelmektedir. Ancak bu nedenler arasında en önemlilerini, gelenek, görenek ve ekonomik yapı oluşturmaktadır.¹¹¹

Selendi İlçe merkezinin, 2005 yılındaki nüfusu 6490 kişi olup, toplam hane sayısı 1650'dir. Buna göre 2005 yılında Selendi'nin ortalama aile büyüklüğü 3,9 kişi olarak tespit edilmiştir. Belirlenen bu değer Türkiye ortalamasının(5,5 kişi) oldukça altındadır.

İlçedeki hane büyüklük değerleri mahallelere göre değişiklik arz eder (Tablo 32.). İnnice Mahallesi 6,2 kişi ile ortalama hane büyüklüğünün en fazla olduğu yerleşim birimidir. Bunu 6,0 ile Yıldız Mahallesi takip eder. Bu iki mahallenin aile büyüklüğü değerleri Türkiye ortalamasından(5,5 kişi) yüksektir. Bu mahallelerde ortalama aile büyüklüğü sayılarının yüksek olmasında kırsal yerleşme olmalarının etkili olduğu söylenebilir. Bu mahallelerdeki insanların ekonomik uğraşlarında daha çok tarım ve hayvancılık olması ve aile yapısının ataerkil olması etkili olmaktadır.

¹¹¹ DOĞANAY, 1994, a. g. e., s.156.

Tablo 32. Selendi İlçe Merkezinde Nüfus Hane Sayısına Dağılımı(2005).

Mahalle	Hane Sayısı	Nüfus	Ort. Hane Büyüklüğü
Eskicami Mah.	115	472	4,1
Fatih Mah.	170	685	4,0
Karşıova Mah.	176	698	3,9
Kurtuluş Mah.	277	1046	3,7
Şerefiye Mah.	346	1277	3,7
Yenicami Mah.	234	846	3,6
Zafer Mah.	149	514	3,4
Bekirağalar Mah.	27	99	3,6
H.Haliller Mah.	40	150	3,8
İnnice Mah.	48	292	6,2
Yıldız Mah.	68	411	6,0
Toplam	1650	6490	3,9

Selendi Sağlık Ocağı verileri.

İlçe merkezindeki Eskicami, Fatih, Karşıova, Kurtuluş, Şerefiye, Yenicami, Zafer mahallelerdeki ortalama aile büyüklüğü 3,7 civarındadır (Tablo 32.). Eskicami, Fatih, Karşıova, Kurtuluş, Şerefiye, Yenicami, Zafer mahallelerindeki hane halkı sayısındaki düşmede ise ataerkil geniş aileden, çekirdek aileye doğru geçiş olduğunu göstermektedir.

2.1.5.5. Nüfusun Ekonomik Özellikleri

Selendi İlçe merkezinde 2000 yılında 12 ve daha yukarı yaştaki 6184 kişi olan toplam nüfusun %73,5'i, 4541 kişininin iktisaden aktif olmadığı görülmektedir. İktisaden faal olmayan yani iş gücünde olmayan nüfusun %28,2'sini 1742 kişiyi erkekler ve %45,3'ünü 2799 kişi kadın nüfus oluşturmaktadır. Aktif nüfusun yani işgücünde olan toplam nüfus 1379 kişi olup ve toplam nüfusun %22,3'ünü oluşturmaktadır. Bununda %19,0'unu erkek, % 3,3'ünü de kadın nüfus oluşturmaktadır (Tablo 33.).

Araştırma sahasında iş gücünde olan toplam insan sayısı 1643'tür. Toplam nüfusun %26,6'sını oluşturmaktadır. İşgücünde olan nüfusun %22,3'ü istihdam edilmektedir. Selendi İlçe merkezinde çalışan, aktif nüfus %22,3'tür. Bunlar içinde ise kadınların oranı %3,3 ile sınırlıyken, erkekler %19 oranına sahiptir. Çalışan, aktif nüfus içerisinde bulunmasına rağmen 264 kişi toplam nüfusun %4,3'ü işsiz olarak

bulunmuştur(Tablo 33.). Günümüzde istihdam koşullarının yetersizliği işsiz nüfusu giderek arttırdığı söylenebilir.

Tablo 33 . Selendi İlçe Merkezinde Çalışan, İşsiz ve İşgücünde Olmayan Nüfusun Dağılımı.

Cinsiyet	İş Gücünde Olanlar				İş Gücünde Olmayanlar		Toplam	
	İstihdam		İşsiz		Sayısı	%’si	Sayısı	%’si
	Sayısı	%’si	Sayısı	%’si				
Erkek	1178	19,0	166	2,7	1742	28,2	3086	49,9
Kadın	201	3,3	98	1,6	2799	45,3	3098	50,1
Toplam	1379	22,3	264	4,3	4541	73,5	6184	100

DİE, Genel Nüfus Sayımı, 2000.

Selendi İlçe merkezinde iş gücünde olmayan toplam nüfusun %73,5 gibi yüksek bir oranda olması, ilçede istihdam olanaklarının sınırlı olması sonucu nüfusu göçe zorlamıştır. Zaten iş gücünde olan toplam nüfusun %26,3 gibi düşük olması ve özellikle de işsizlik oranının %4,3 düşük olması bunu göstermektedir(Tablo 33.).

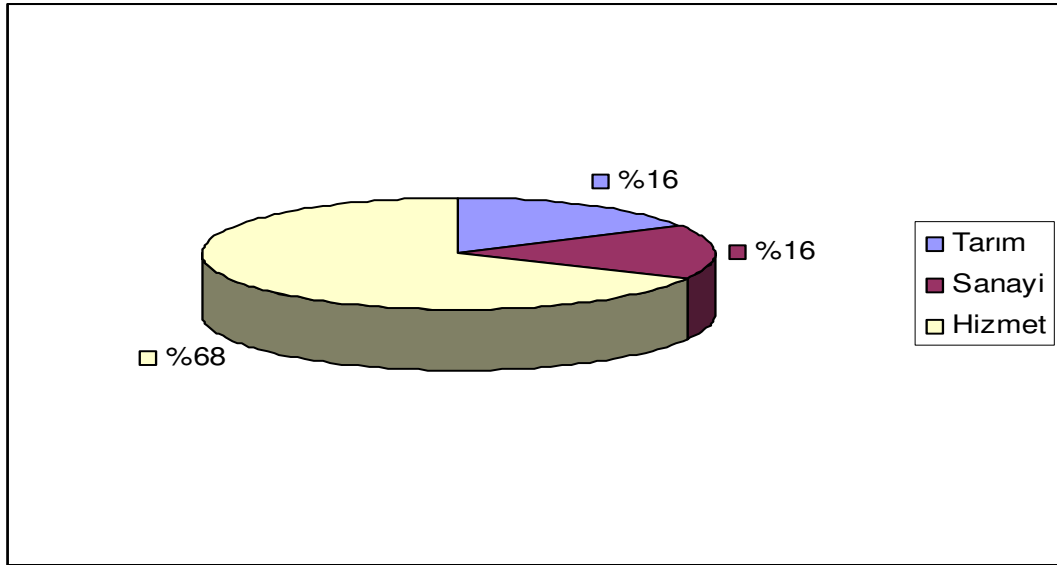
2.1.5.5.1. İktisadi Faaliyetlerine Göre Aktif Nüfus

Araştırma sahasında aktif nüfusun faaliyet gösterdiği fonksiyon alanlarını, tarım, sanayi ve hizmetler sektörü olarak üç grupta incelemek mümkündür. İlçe merkezindeki toplam aktif nüfus 1379 kişi olup 2 kişi de belirli olmayıp, bunun %16,3’ü tarım sektöründe, %16,1 sanayi sektöründe ve %67,5’si ise hizmet sektöründe çalışmaktadır(Tablo 34.; Şekil 33.).

Tablo 34. Selendi İlçe Merkezi Nüfusunun Sektörlere Göre Dağılımı.

Tarım		Sanayi		Hizmet		Toplam	
Sayısı	%’si	Sayısı	%’si	Sayısı	%’si	Sayısı	%’si
225	16,3	222	16,1	932	67,5	1381	100

D.İ.E.2000 Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

Şekil 32. Selendi İlçe Merkezinde Aktif Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı.

Çalışma alanında tarım ve hayvancılık yaygın olmasına rağmen, nüfusun sektörel dağılımında tarım sektöründe çalışan nüfus %16,3 olmasında tarım ve hayvancılığı ikincil meslek olarak yapan insan sayısı fazladır. Yani hizmet ve sanayi sektöründe çalışan nüfusun hayvancılık ve tarımla da uğraşması etkili olmaktadır. Örneğin ticaretle uğraşan bir esnaf tarım ve hayvancılıkla da uğraşmaktadır.

Selendi İlçe merkezinde aktif nüfusun en önemli faaliyet alanını hizmet sektörü oluşturmaktadır. Bu sektör içinde toplum hizmeti alanında çalışanlar, toplam aktif nüfusun %42,6'sını oluşturur. Bunu %16,5 oranıyla perakende ticaret ve %4,6 ulaşım, haberleşme ve %3,8 oran ile mali kurum, sigorta izlemektedir (Tablo 35.).

Sahada aktif nüfusun faaliyet gösterdiği ikinci önemli ekonomik sektör, tarım sektörüdür. Bu sektörde çalışan nüfus ise tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanlar ifade etmektedir. Tarım sektöründe çalışan nüfusun %82,6'sını (186 kişi) erkek ve %17,3'ünü (39 kişi) kadın nüfus oluşturmaktadır (Tablo 35.).

Aktif nüfusun faaliyet gösterdiği üçüncü önemli ekonomik sektör, sanayi sektörüdür. Modern sanayi kuruluşlarının sayısı az olmakla birlikte, atölye tipi imalat işletmelerinde çalışanlar, iktisaden faal nüfusun %10,9'unu oluşturmaktadır. Bunu inşaat- bayındırlık %4,3 ve elektrik su, gaz %0,7 oranı ile izlemektedir.

Tablo 35. Selendi İlçe Merkezinde Aktif Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı(2000).

Sektörün Adı	Çalışan İş Gücü			
	Erkek	Kadın	Toplam	%'si
TARIM	186	39	225	16,3
HİZMETLER	774	158	932	67,5
İdari Hizmetler	455	133	588	42,6
Perakende Ticaret	214	14	228	16,5
Mali Kurum, Sigorta	42	10	52	3,8
Ulaşım, Haberleşme	63	1	64	4,6
SANAYİ	218	4	222	16,1
Atölye Tipi Sanayi	147	4	151	10,9
İnşaat -Bayındırlık	59	-	59	4,3
Elektrik, Gaz, Su	10	-	10	0,7
DİĞER	2	-	2	0,2
TOPLAM	1180	201	1381	100

D.İ.E.2000 Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

2.1.5.5.2. İktisadi Faaliyetlerine Göre Aktif Olmayan Nüfus

Selendi İlçe merkezinde 2000 yılında, 12 ve daha yukarı yaştaki 4541 kişi iktisaden aktif değildir. Bu da toplam nüfusun %73,5'i oluşturmaktadır.

Tablo 36. Selendi İlçe Merkezinde Aktif Olmayan Nüfusun Dağılımı(2000).

	Erkek	Kadın	Toplam	%'si
Emekli	225	43	268	5,9
Öğrenci	813	636	1449	31,9
Ev Kadını	-	1966	1966	43,3
Gelir Sahibi	59	7	66	1,5
Diğer	538	47	585	12,9
İşsiz	107	100	207	4,6
Toplam	1742	2799	4541	100

D.İ.E.2000 Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

İktisaden faal olmayan nüfusun %28,2'sini 1742 kişiyi erkekler, %45,3'ünü 2799'nu kadın nüfus oluşturur (Tablo 36.). Aktif olmayan nüfusun %43,3'ünü ev

kadınları, % 31,9'unu öğrenci, %5,9'unu emekliler ve %12,9'unu da diğer nüfus grubu oluşturmaktadır (Tablo 36.).

2.1.5.6. Nüfus Yoğunlukları

Toprak ve nüfus sayısı arasındaki ilgi derecesini ortaya koyan nüfus yoğunlukları, belli bir coğrafi üniteye barınan nüfus sayısının, bu ünitelerin yüzölçümü değerlerine oranlanması sonucunda elde edilen bir orantı değeridir. Birimi, nüfus/ Km². veya nüfus/ha. şeklindedir.¹¹²

Nüfus yoğunluğu coğrafyanın temel kavramlarından biri olup, esas konusu insan topluluklarının yaşamakta oldukları alanlarda, çevre ile ilişkilerini incelemektir. Uygulanış yöntemi açısından aritmetik, fizyolojik ve tarımsal nüfus yoğunlukları diye, başlıca üç tip nüfus yoğunluk hesaplama metodu vardır.¹¹³

2.1.5.6.1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Nüfusun sahaya eşit olarak dağılmış olduğu varsayımından hareket ederek hesaplanır. Selendi İlçe merkezinin yerleşim yeri alanı yaklaşık 233,7ha'dır. Selendi İlçe merkezindeki mahallelerin toplam nüfusu 5949'dur. İlçedeki aritmetik nüfus yoğunluğu yaklaşık 25,4 kişidir. Türkiye'nin 2000 yılı sayımına göre aritmetik nüfus yoğunluğu(kişi/km²) 89 kişidir.¹¹⁴ Bekirağalar, Hacıhaller ve İnnice mahalleleri de Selendi İlçe merkezine dâhildir. Fakat bu mahalleler imar planında yer almamaktadır. İlçedeki hektar alana Zafer mahallesinde 44,6 kişi, Yenicami mahallesinde 39,9 kişi, Şerefiye mahallesinde 37,4 kişi düşmektedir. Bu mahalleler en yoğun nüfuslu yerlerdir. Eski cami 13,3 kişi, Fatih 17,7 kişi, Karşıova 22,4 kişi, Kurtuluş 23,7 kişi, Yıldız mahallesi 23,4 kişi/ha'dır. Bu mahalleler en seyrek nüfuslu yerleşim birimleridir(Tablo 37.). İlçenin merkezi mahallelerinde yüksek değer gösteren nüfus yoğunluğu kenar mahallelere doğru azalmaktadır (Şekil 34.).

İlçe merkezinde nüfusun en yoğun olduğu yerleri Zafer Mahallesi ve Atatürk caddelerinin çevreleri oluşturmaktadır. Yerleşme çekirdeğini oluşturan Atatürk Caddesi boyunca ticari meskenler, konut meskenleri ve kamuya ait kurum ve kuruluşlar yer almaktadır.

¹¹² DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.202.

¹¹³ DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.54.

¹¹⁴ Ertuğrul ERDOĞAN, Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Doğan Yayıncılık, Ankara, 2003, s.29.

Tablo 37. Selendi İlçe Merkezi Mahallelerinin Alanları ve Nüfus Yoğunlukları(2006).

Mahalle	Yüz ölçüm(ha)	Nüfus	Nüfus Yoğ.(kişi/ha)
Eskicami Mah.	35,5	472	13,3
Fatih Mah.	38,7	685	17,7
Karşıova Mah.	31,1	698	22,4
Kurtuluş Mah.	44,1	1046	23,7
Şerefiye Mah.	34,1	1277	37,4
Yenicami Mah.	21,2	846	39,9
Zafer Mah.	11,5	514	44,6
Yıldız Mah.	17,5	411	23,4
Toplam	233,7	5949	25,4

Nüfus Sağlık Ocağı ETF'lerinden, Yüzölçümler 1/5000 ölçekli İmar Planından hesaplanmıştır.

Aritmetik nüfus yoğunluk değerleri hesaplanırken, nüfusun araziye eşit dağılmış olduğu varsayılmaktadır. Oysa ürün getirmeyen araziler ile çayır ve otlaklar, tarım dışı araziler olmasına karşın buralarda nüfuslanmış gibi sayılmaktadır. Ayrıca nüfusun sahaya eşit olarak dağıldığı kabul edildiğinden, nüfus ile geçim kaynakları ilişki kurmak mümkün olamamaktadır. Teorik sonuçlar veren aritmetik nüfus yoğunlukları, arazi ve nüfus ilişkilerinin derecesinin ortaya koyması yönüyle, pratikte fazla bir yararı olmamasına rağmen nüfus konusunda karşılaştırmalar yapma bakımından önemlidir.

Araştırma sahasında, aritmetik yoğunluğun en fazla olduğu alanlar, ilçe merkezinin ilk yerleşim alanlarını oluşturan, Zafer, Yeni cami mahalleleridir.

2.1.5.6.2. Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu

Aritmetik nüfus yoğunluğuna göre gerçeğe daha yakın özellik taşıyan fizyolojik yoğunluk, ekilebilir ya da ekilen toprakların yüzölçümünün, nüfusa oranlanmasıyla hesaplanmaktadır.¹¹⁵ Selendi İlçesi'nin 2000 yılındaki fizyolojik nüfus yoğunluğu 246 kişi kadardır. Ülkemizin 2000 yılındaki fizyolojik nüfus yoğunluğu ise 282 kişidir.¹¹⁶ Fizyolojik nüfus yoğunluğu toprak ve nüfus ilişkileri bakımından aritmetik yoğunluğa göre daha az yanlıcıdır. Ancak bu yöntemin de bazı sakıncaları bulunmakta olup en

¹¹⁵ DOĞANAY, 1994, a.g.e., s.62.

¹¹⁶ ERDOĞAN, 2003, a.g.e., s.32.

önemli sakıncası ise sahadaki tüm nüfusun tarımla uğraşmış gibi kabul edilmesidir. Nitekim sahada aktif nüfusun sadece %16,3'ünün tarımsal faaliyetlerle uğraştığı dikkate alınır, belirlenen fizyolojik nüfus yoğunluğunun gerçeği yansıtmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak, yinede aritmetik nüfus yoğunluğuna göre daha gerçekçi sonuçlar ortaya koyması bakımından önemlidir. İlçede fizyolojik yoğunluğun aritmetik yoğunluktan fazla olması sahadaki tarım arazilerinin nispeten az olmasından kaynaklanmaktadır.

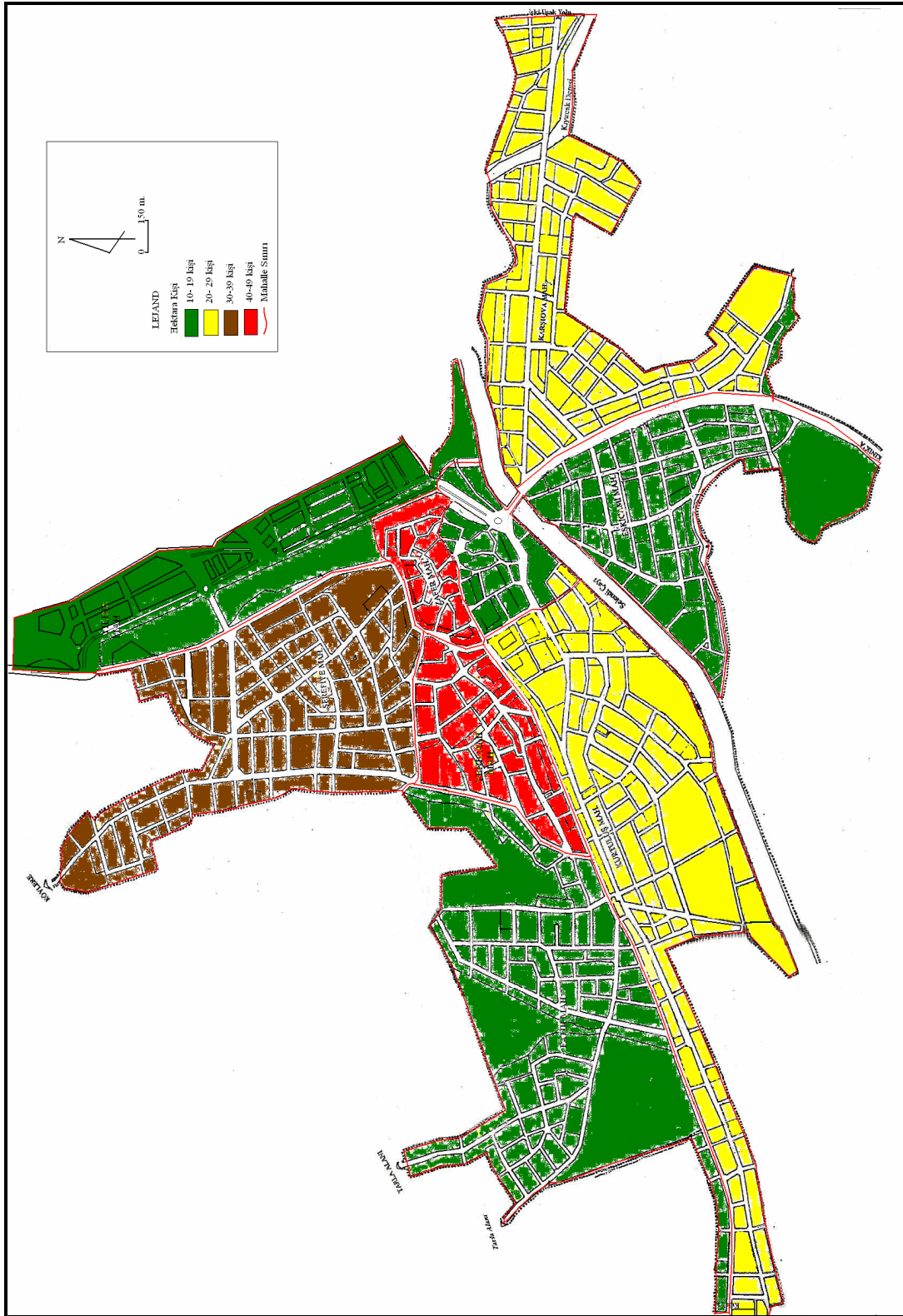
2.1.5.7. Nüfusun Diğer Özellikleri

İlçede halkın yaşam tarzını ve sosyal yaşamındaki aktiviteleri belirleyen en önemli faktörler, sahanın doğal, beşeri ve ekonomik özellikleri ile yakından ilgilidir. Günlük ihtiyaçlar, ilçe merkezinde Atatürk caddesi ile ona bağlanan sokaklarda yer alan çeşitli ticari işyerlerinden karşılanmaktadır(Fotoğraf 9.).

Fotoğraf 9. Selendi İlçe Merkezinden Atatürk Caddesinden Bir Görünüm.

Bu cadde aynı zamanda şehrin ticaret eksenidir. İlçe merkezinde bu sahalardan dışındaki yerleşim alanında, mesai saatleriyle okulların giriş çıkış saatleri haricinde ve tatil günlerinde genel bir durgunluk yaşanmaktadır. Ancak ilçe merkezinde haftalık olarak Perşembe kurulan pazarlara, yılın her mevsiminde ilgi çok fazla olmaktadır. İlçe halkının büyük bölümü gereksinim duyduğu gıda maddeleri ve diğer eşyaları pazardan karşıladığından, bu günün ilçede ayrı bir yeri vardır. Çünkü Perşembe günleri ilçe merkezinde çok yoğun bir ticari aktivite yaşanmaktadır.

Şekil 33. Selendi İlçe Merkezinde Nüfus Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılımı (2006).

2.2. YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

2.2.1. GENEL BAKIŞ

Genel anlamıyla yerleşme olayı, çok farklı şekillerde görülmektedir. Günümüzde, yılın sadece bir bölümünde oturlan eğreti yerleşmeler, göçebe ya da yarı göçebe yerleşme ile sedanter yerleşme arasında ara tip gibi görülen ağıl, oba, kom, mezraa ve divanlar, sedanter insanların oturduğu tek ev, çiftlik, köy, kasaba ve şehirler, yeryüzünde görülen yerleşme şekillerinin başlıcalarıdır.¹¹⁷ Bu yerleşmeler fiziki ve beşeri etkenlerin etkisi altında toplu dokulu ya da dağınık dokulu yerleşme özellikleri de gösterebilir.

Köy, kasaba, şehir gibi merkezlerinin birbirinden ayrılması konusunda, sosyolog, iktisatçı, şehirci, idareci, coğrafyacı gibi konu ile ilgilenen bilim adamları farklı kriterler ileri sürmüşlerdir. Bunun yanında, coğrafyacılar arasında da ortak bir yaklaşım söz konusu değildir. Resmi istatistikler, nüfus sayısı, fonksiyonel özellikleri, görünüşleri nasıl olursa olsun, bütün il ve ilçe merkezleri şehir, diğer yerleşmeleri ise köy olarak ele almaktadır. Başka bir ifade ile, köy ve şehir ayrımı sadece idari fonksiyon özelliğine dayanmaktadır. Ancak bu kriter şehirciler ve coğrafyacılar tarafından yeterli bulunmamaktadır. Şehir ve köy ayrımında, il ve ilçe merkezleri ile bunların dışında kalan yerleşmelerin birbirinden ayrılmasında, iş bölümü ve genel görünüm pek dikkate alınmamaktadır. Ancak kırsal ve kentsel yerleşmelerin ayrımında nüfus sayısı ile fonksiyon özellikleri arasında bir bağlantı olduğunu kabul etmek gerekir. Bu nedenle, coğrafyacıların ileri sürdüğü gibi bir yerleşme yerinin idari merkez yapılması, o yerin şehir olması için yeterli değildir.¹¹⁸

Yerleşmelerin fonksiyonel bakımdan ayrımında çeşitli yöntemler uygulanabilmektedir. Bu ayrımında yararlanılan yöntemler, yere ve zamana göre değişebilmektedir. Bununla birlikte ayrımında kullanılan belirli bir çalışma alanında ya da iş kolunda çalışan etkin nüfus sayısı ve oranları tartışma konusudur. Çalışma alanına göre etkin nüfusun, tarım(tarım, ormancılık, hayvancılık, balıkçılık vb.), endüstri (imalat, inşaat, madencilik) ve hizmet(ticaret, mali işler, diğer sosyal ve kişisel

¹¹⁷ TANOĞLU, 1969, a. g. e., s.247.

¹¹⁸ B. DARKOT, "Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri", İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi, C.8, Sayı:16, İstanbul, 1967, s.3.

hizmetler) sektörlerinde çalışan nüfusa oranları, yerleşmenin genel fonksiyon ya da karakterinin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır.¹¹⁹

Buradan hareketle yerleşmenin sosyal ve ekonomik yapılarını irdelemek mümkün olabilmektedir. Hizmet sektörünün fonksiyonel olarak yoğun olduğu merkezler; anayol üzerinde, turizmin canlı olduğu, askeri garnizonların yer aldığı ya da büyük şehirlerin banliyöleri olan yerleşmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Endüstriyel etkinliklerin ağırlık kazandığı yerleşmeler; ev tipi ya da atölye tipi endüstri(halıcılık, ağaç işlemeciliği vb.), maden çıkarımı ve fabrika tipi endüstri kuruluşlarında çalışanların ön plana çıkardığı yerleşmelerdir.

Toplu yerleşim şekli ilçe merkezine ait olup, ilçe merkezine bağlı İnnice, Yıldız, Hacıhaller ve Bekirağalar mahallelerinde dağınık yerleşme görülür. İklim, su kaynakları, yüzey şekli özellikleri ile zirai rejim, gelenek ve görenekler çalışma alanındaki yerleşmelerin dokusunu etkileyen faktörlerdir.

İlçe merkezinin yerleşme çekirdeğini, Eski cami mahallesi ve Atatürk Caddesinin bulunduğu kesim oluşturmaktadır. Bu kesimlerde yerleşme dokusu çok sık ve sokak araları oldukça dardır. Ayrıca, ilçe merkezinden geçen Kütahya- İzmir karayolunun güzergâhları da yerleşme dokusu üzerinde belirleyici rol oynamıştır.

Ortalama yükseltisi 440m. olan ilçe yerleşim sahası yatay yönde, Selendi Çayı Vadisi boyunca gelişme göstermektedir. İlçe yerleşmesi, güneş ışınlarından daha iyi yararlanabilmek için vadinin güney yamacını seçmiştir. Kamu kuruluşları ve eğitim kurumları ilçe çekirdeğine yakın yerde inşa edilmiştir. Dolayısıyla yerleşmede, bu doğrultuda yatay yönde gelişme gözlenmektedir. Eski cami mahallesinin yatay yönde gelişmesi sonucu Karşıova Mahallesi, Kurtuluş Mahallesinin yatay yönde gelişmesi sonucu ise Fatih mahallesi oluşarak ilçe merkezine eklenmiştir. İlçedeki ana caddeler topoğrafyaya uymuştur. Nitekim Atatürk, Yüzüncüyıl, Garaj ve Üç Eylül caddeleri Selendi Çayı Vadisi'ne paralel olarak uzanmaktadır.

Yerleşmenin dikey yönde büyümesi ise, Selendi Çayı kenarındaki Eski cami mahallesinin bir bölümü ve Karşıova Mahallesi'nin büyük bir bölümü, 440m yükseklikte yerleşirken, Şerefiye ve Zafer mahallelerinin en yüksek yerleşme yerleri yaklaşık 500 m. civarındadır. Aynı zamanda yerleşmenin dikey yönde büyümesi, bir yandan kamu kuruluşlarına ait yeni binaların diğer yandan da ekonomik olanakları

¹¹⁹ E.Murat ÖZGÜR, "Yeni İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler", Türk Kültürü Araştırma Dergisi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, XXXVII/1-2, Ankara, 1997, s.215-222.

gelişen ailelerin eskiyen binalarının yerine çok katlı olarak yenilerini yapmaları ile hız kazanmaktadır. Çok katlı binalara ilçenin hemen her mahallesinde rastlanmaktadır. Kat sayısı son yıllarda artmıştır. Özellikle 1980 yılından itibaren modern yapı malzemelerinin kullanılması kat sayısını arttırmıştır. Daha önce konutların yakın çevreden temin edilen malzeme ile inşa edilmesi kat sayısını, dolası ile yerleşimin dikey yönde gelişimini sınırlandırmıştır.

Selendi İlçe merkezine bağlı kırsal yerleşmeler de bulunmaktadır. Bu yerleşmeler ise Bekirağalar, Hacıhaller, İnice ve Yıldız Mahalleleri'dir. Bu mahalleler ilçe merkezine yakın olan kırsal yerleşmelerdir. Ayrıca ilçeye idari açıdan bağlı, 44 tane köy yerleşmesi bulunmaktadır (Şekil 34.).

Şekil 34.Selendi Kasabası Yönetim Bölgesindeki Köy Yerleşmelerinin Dağılımı.

2.2.2. SELENDİ KASABASI

Köyle şehir arasında geçiş özelliği gösteren yerleşmelere kasaba denilmektedir. Bir yerleşmenin kasaba olup olmadığını anlamak için her şeyden önce fonksiyon özelliklerine bakmak gerekir.¹²⁰

Kasabalar, köy yerleşmesi ile şehir arasında köprü oluşturan yerleşmelerdir. Kasabalar fonksiyonları itibarıyla şehirler kadar gelişmemiş, fakat köy yerleşmelerine oranla bir hayli gelişmiş yerleşmelerdir. Bu nedenle, kasabalarda hem köyün hem de şehrin hayat tarzını bir arada bulmak mümkündür. Birkaç istisna dışında kasabaların hemen hepsinin bünyesinde belediye örgütü bulunmaktadır. Diğer fonksiyonel özellikleri dikkate almadan sadece nüfus miktarını esas alarak genel bir sınıflandırma yapmak gerekirse, ülkemizin bugünkü nüfus şartlarına ve gelişmişlik düzeyine göre genel olarak nüfusu 2000 ve altında olan belediye örgütlü yerleşmeleri kasaba olarak nitelendirebiliriz. Nüfus miktarlarına göre kasabaları ayrıca şu şekilde isimlendirmek mümkündür. Nüfusu 5000 ve altında olanlar küçük kasabalar, nüfusu 5001–10000 arasında olanlar orta büyüklükte kasabalar, nüfusu 10001–20000 arasında olanlar büyük kasabalardır.¹²¹ Bu kritere göre, Selendi İlçe merkezinin nüfusu, 2000 nüfus sayımına göre 8095 kişidir ve kasaba yerleşmesi özelliği gösterir. Selendi Kasabası, köylerden yönetim, planlama, fonksiyon ve nüfus gibi kriterler yönünden farklılık gösterir. Çünkü eğitim, sağlık, banka, ticaret, ulaşım, idari hizmetler Selendi İlçe merkezinde toplanmıştır. Ancak adı geçen hizmetler bu yerleşmeyi köy olmaktan uzaklaştırmasına rağmen henüz şehir olmasını sağlayamamıştır.

Kasabalar ekonomik fonksiyonlarına göre; ekonomik bakımdan faal nüfus içerisinde primer (tarım, ormancılık, balıkçılık vs.), sekonder (maden çıkarımı, imalat, inşaat işleri) ve tersiyer (ticaret, mali işler, diğer sosyal ve kişisel hizmetler) sektörlerde çalışan nüfusun oranlarına göre kasaba yerleşmeleri; tarım, tarım endüstri, tarım-hizmet- endüstri kasabaları gibi tiplendirilebilir.¹²² Değerlendirmeye göre, Selendi İlçe merkezindeki toplam nüfusun %16,3'ü tarım sektöründe, %16,1 sanayi sektöründe ve %67,5'si ise hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bu nedenle Selendi yerleşmesi, hizmet - tarım kasabası özelliği gösterir.

¹²⁰ TANOĞLU, 1969, a. g. e., s.193.

¹²¹ ÖZÇAĞLAR, A., Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler, Ankara, 1997, s. 7-8.

¹²² ÖZGÜR, 1997, a. g. m., s. 221.

Ülkemizdeki kasabaları üstlendikleri idari fonksiyonlara göre de tiplendirmek mümkündür. Genellikle belediye örgütlü unvana sahiptirler. Ayrıca kasabalarda mülki idare kapsamında bucak merkezliği, ilçe merkezliği, hatta il merkezliği görevleri bulunmaktadır.¹²³ 1924 tarih ve 442 sayılı köy yasasına göre, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olan yerleşmeler kasaba olarak kabul edilmektedir.

Selendi yerleşmesinde, halkın tarım dışı faaliyetlerden de geçimini sağlamaya başlaması, esnaf ve zanaatkârların (bakkal, fırın, tuhafiyeci, demirci, oto tamircisi vs.) görülmeye başlaması, yerleşmeyi köylerden ayıran bir özelliktir. Bu açıklamalardan yola çıkarak, Selendi yerleşmesinin kasaba yerleşmesi özelliği gösterdiğini söyleyebiliriz.

2.2.3. YERLEŞMENİN TARİHİ GELİŞİMİ

Günümüzde Manisa İli'ne bağlı bir ilçe olan Selendi, 1282 yılına kadar Latince ismi ile "Slandos" olarak anılmakta idi. Slandos şehri ilçemize bağlı Karaselendi Köyünün harabelerinin olduğu yerde kurulmuş olup, bu şehir M.Ö. 7.yüzyılda "Lidyalılara" ait ve Lidyalıların başkenti Sard'a bağlı idi.¹²⁴

Lidya devletinin M.Ö 7. yüzyılda Pers Kralı Krios'un baskınına uğraması ile Sard ve Slandos şehirleri büyük yıkımlar görmüştür. Bu şekilde Slandos şehri Lidyalıların elinden çıkarak Perslerin egemenliği altına girmiştir. Makedonya Kralı Büyük İskender'in Pers Kralı İkinci Darius'u yenip Pers İmparatorluğu'nun Makedonya himayesine alınmasıyla; M.Ö 332 tarihinde şehir bu kez de Makedonya'ya geçmiş ve Makedonya Devleti'nin çökmesine müteakip, 3.yüzyılda Slandos şehri Doğu Roma İmparatorluğu'nun(Bizans) himayesine girmiş ve M.S 1282 yılına kadar da Bizanslıların hükümranlılığı devam etmiştir.¹²⁵

Köse dağ(1242) Savaşı sonrasında çöken Selçuklu Devleti'nden sonra sarsılan Anadolu'ya Moğol baskısıyla Orta Asya'dan boy boy göç eden Horasan Uç Türker'i Anadolu'da küçük küçük beylikler kurmaya başlamış; bu şekilde Anadolu'da beylikler devri başlamıştır. İşte Germiyan Beyliği'nin kurucusu Germiyan (Yağız) oğlu Ali Şir Bey M.S 1282 yılında Alaşehir ve Kula ile birlikte Selendi'yi de Bizanslılardan geri almış ve bu tarihte Selendi ilk defa Türk topraklarına katılmıştır. Bu arada Söğüt'te kurulan Osmanoğulları Beyliği'nin nüfusu günden güne artarak topraklarını

¹²³ ÖZÇAĞLAR, 1997, a. g. e., s. 8-9.

¹²⁴ Kaan ERGE, Selendi Guide 2000, R. K. Stüdyo Ajans Basım Tesisleri, İzmir, 2000, s.12.

¹²⁵ ERGE, 2000, a. g. e., s.12-14.

genişletmektedir. Yıldırım Beyazıt zamanında Kula İlçesi Germiyan Beyliği'ne bağlanmış, Süleyman Şah zamanında ise Kula imara kavuşmuş, bu çerçevede Kula-Selendi eski karayolu üzerinde bulunan Gediz köprüsü de onarılmıştır.

İmar faaliyetleri Süleyman Şah'tan sonra oğlu II. Yakup zamanında devam etmiş ancak II. Yakup'un Yıldırım Beyazıt tarafından İpsala'ya sürgüne gönderilmesi sonucu(1399–1400) Kula ve Selendi Osmanoğulları Beyliği'ne katılmış ve Bursa'ya bağlanmıştır. Artık Selendi Osmanlı topraklarının bir parçası haline gelmiştir.¹²⁶

Selendi İlçesi daha sonra Bursa'dan alınarak Manisa Sancağı'na bağlanmış, yakın tarihimiz 1918 yılında diğer ilçelerde olduğu gibi Selendi de düşman istilasına uğramıştır. Bu sırada yaklaşık 4 yıl düşmanla mücadele yapılmıştır. Bu süre içinde halk işkencelere maruz kalmış. Kadınlar, çocuklar öldürülmüş, yağmalama ve talanlar yapılmış, her taraf yakılıp yakılmıştır. Düşmana karşı Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem komutasında oluşturulan düşmanla mücadele birliğine Mehmet Efe komutasında ilçemiz civarında mücadele verilmiştir. İlçemiz düşman işgalinden 3 Eylül 1922'de temizlenmiştir.¹²⁷ Bu nedenle her yıl 3 Eylül tarihi Selendi'nin kurtuluş günü olarak kutlanmaktadır. Cumhuriyet döneminde Kula'ya bağlı bir nahiye iken 1954 yılında Manisa'ya ilçe olarak bağlanmış ve günümüze kadarda bu konumunu sürdürmüştür.

2.2.4. İLÇE MERKEZİNDE ARAZİ KULLANIM DURUMU

Yerleşmeler genellikle toplu, dağınık ve yarı dağınık olarak gruplandırılmaktadır. Selendi İlçe merkezi de şekil itibariyle toplu dokulu bir yerleşme özelliği göstermektedir. Yalnız sonradan ilçe merkezine bağlanan Bekirağalar, Hacıhaller, İnice ve Yıldız yerleşmeleri bu durumu bozmuştur. İlçe mekezi on bir mahalleden meydana gelmektedir. Eski cami ve Zafer mahalleleri ilçenin ilk yerleşme alanlarını oluşturmaktadır. Şehrin imar planı doğrultusunda, bu mahallelere Şerefiye Mahallesi, Zafer mahallesi, Fatih mahallesi, Yeni Cami Mahallesi ve Karşıova Mahallesi eklenmiştir.

Selendi İlçe merkezinde, konut alanları ile diğer fonksiyon alanları birbirinin içerisine geçmiş durumdadır. Küçük sanayi sitesinin faaliyete geçmesiyle birlikte,

¹²⁶ ERGE, 2000, a. g. e., s.14-15.

¹²⁷ İbrahim Ethem AKINCI, Demirci Akıncıları, Türk Tarih Kurumu, xvı.Dizi, Sayı:33a, Anklara, 1989, s. 74.

önemli sayıda sanayi kuruluşu bu sitede toplanmıştır. Ancak şehir merkezinde hala küçük sanayi faaliyetleri sürdüren kuruluşlara da rastlanmaktadır.

Konutları fonksiyon alanları olarak birbirinden ayırmak mümkün değilse de, farklı fonksiyonlara sahip konutların ilçe merkezinin belirli kesimlerinde yoğunluk kazandığı dikkati çekmektedir. Bu nedenle şehirsiz arazi kullanımını daha iyi açıklayabilmek için, fonksiyon alanlarının konut fonksiyon alanları, yönetim fonksiyon alanları, ticaret ve sanayi fonksiyon alanları ve diğer fonksiyon alanları olarak incelemek mümkündür. İlçe merkezindeki 233,7 ha. imar planına alınarak kullanıma sunulmuştur. Kullanım alanları içinde gerek kapladığı saha, gerekse fonksiyonel bakımdan kazandığı etkinlik açısından en büyük payı %48,6 olan konut (113,6 ha) alanlarıdır. Bunu % 19,1'lik değer ile diğer kullanım alanları (44,6 ha) ulaşım alanları, Selendi Çayı yatağı, dere yatakları, pazaryerleri, yerleşmeye uygun olmayan alanlar, vb., park ve yeşil alanlar, eğitim ve kültürel alanlar ile iş ve ticaret alanları izlemektedir(Tablo 38.; Şekil 35.). Park ve yeşil alanlar Selendi Çayı kenarında daha fazla yer almaktadır. Bu da zaman zaman meydana gelen sel baskınlarını önlemede önemli bir faktördür. Böylece çayın yatağı boyunca yeşil alanların varlığı erozyonu önlemede de etkili olmaktadır.

Tablo 38. Selendi İlçe Merkezinde Fonksiyonel Arazi Kullanışı.

Fonksiyon(Kullanım) Alanları	Kapladığı Alan(ha)	Oranı (%)
Konut Alanları	113,6	48,6
İş ve Ticaret Alanları	7,1	3,0
Sanayi Alanları	2,5	1,1
Eğitim ve Kültürel Alanlar	13,6	5,8
Sağlık Alanları	1,8	0,8
İdari ve Resmi Alanlar	4,5	1,9
Park ve Yeşil Alanlar	43,3	18,5
Spor Alanları	2,0	0,9
Otogar	0,7	0,3
Diğer Kullanım Alanları	44,6	19,1
Toplam	233,7	100

Selendi İlçe Merkezi 1/5000'lik İmar Planı ve Açıklaması.

2.2.4.1. KONUT ALANLARI

Yerleşme şekillerinin en küçük birimini ev ve eklentileri oluşturmaktadır.¹²⁸ Yerleşme çekirdeği olarak da ifade edilen konutlar yerleşmenin temel öğelerindedir. Mesken denince sadece içerisinde oturlan ev değil, ticari, sanayi, dini, askeri, kültürel ve eğlence ihtiyacını karşılamak için yapılmış bütün binalar kastedilmektedir.¹²⁹

Meskenlerin inşası ve şekli bölgeden bölgeye değişiklik gösterir. Konutlar her şeyden önce coğrafi çevre koşulları (relief, yükselti, jeolojik yapı, litoloji, bitki örtüsü) ile insan ve ekonomik faaliyetlerinin bir eseridir.¹³⁰

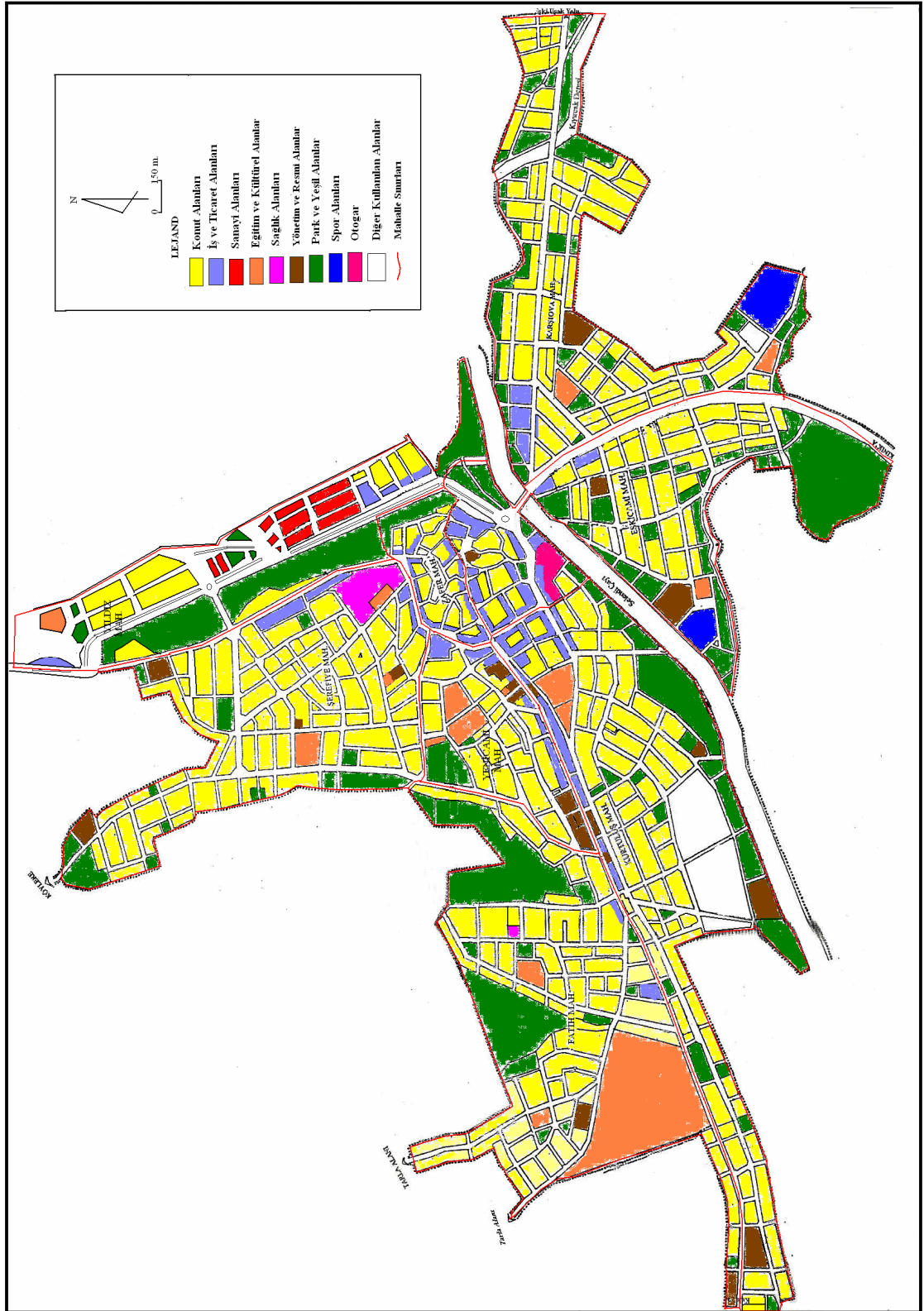
Konutlarının çoğunluğu ilçe merkezinin kuzeyinde yer alan Şerefiye Mahallesi ve İlçe çekirdeğini oluşturan Eski Cami mahallesinde toplanmıştır. Atatürk Caddesi ve bu caddeye bağlanan sokaklarda yer alan meskenlerin büyük bölümünün, birinci katları ticari amaçla kullanılmaktadır.

İlçe merkezinin çekirdeğini oluşturan Eski Cami ve Yeni Cami mahallelerinin yer aldığı kesimde, konutların büyük bölümü bulunmaktadır. Genellikle iki katlı olan konutların dağılışı gösterdiği bu mahallelerde meskenlerle işyerleri iç içe girmiş durumdadır. Dolayısı ile bu kesimde sık dokulu bir yerleşme özelliği görülmektedir. Söz konusu mahalleleri çevreleyen Karşıova, Zafer, Şerefiye, Fatih ve Kurtuluş mahallelerinde ise yerleşmenin daha planlı olduğu gözlenir. Bu mahallelerdeki binaların birçoğu daha yeni ve çok katlı iken bir kısmı da bahçeli binalardan oluşmaktadır.

¹²⁸ Hayati DOĞANAY, Türkiye Beşeri Coğrafyası, M.E.B. Yayın no:2982, İstanbul, 1997, s.21.

¹²⁹ Bedriye DENKER(TOLUN), Yerleşme Coğrafyası Kır Yerleşmeleri, İstanbul Üniv., Yayın no:2275, İstanbul, 1977, s.59-60.

¹³⁰ Necdet TUNÇDİLEK, Türkiye İskân Coğrafyası, Kır İskânı, Köy- Altı İskân Şekilleri, İstanbul Üniv., Coğrafya Enstitüsü, Yayın no:49, İstanbul, 1967, s.51.

Şekil 35. Selendi İlçe Merkezi Arazi Kullanım Durumu.

2.2.4.1.1. Doğal Çevre Özellikleri ve Konutlar

Doğal çevre koşullarının meskenler üzerindeki etkileri iki şekilde olmaktadır. Birincisi, coğrafi ortamın sağlayabildiği doğal yapı gereçlerinin meskenlerin inşasında kullanılması, ikincisi meskenlerin inşa şekli ve çeşitli eklentilerinin düzenlenme biçimidir.¹³¹ Doğal çevre koşullarının meskenler üzerinde görülen en belirgin etkisi, çevreden temin edilen ve meskenlerin yapımında kullanılan malzeme olarak görmek mümkündür.

Meskenler yapı malzemesi, şekil ve eklentilerinin düzenleri buldukları çevrenin coğrafi koşullarına bağımlılık gösterirler. Coğrafi çevreye uyan ve buldukları çevrenin etkisini taşıyan meskenler ise, daha çok kırsal kesimlerdeki konutlarda oluşmaktadır.¹³² Araştırma sahasında yer alan eski tip konutlar, doğal çevre mesken ilişkisini açık biçimde yansıtmaktadır. Yapılarda kullanılan malzemeler yakın çevreden sağlanıp, pencere duvar ve çatılar iklim özelliğine göre şekillenmiştir. Eski tip konutlarda taş, toprak, ahşap gibi geleneksel yapı malzemeleri kullanılmışken, sayıları giderek artmakta olan yeni tip konutlarda ise tuğla, çimento, kiremit gibi yapı malzemeleri kullanılmaktadır.

İlçe merkezinde yapı malzemelerine göre dağılımı incelendiğinde, en çok kullanılan yapı malzemesinin tuğla olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle son yıllarda yapılan binalarda betonarme yapı sistemi ağırlık kazanmıştır.

Çamur harcı ile taşın kullanıldığı konutlara, sahada artık çok fazla rastlanmamaktadır. Tek katlı bahçeli tipteki bazı eski konutlarda azda olsa briketin kullanıldığı gözlenmektedir. Bu yapı malzemesi Selendi Belediyesi'nin ürettiği briketlerden sağlanmaktadır. Kerpiç ve ahşap malzemelerinden yapılmış olan eski tip konutların sayıları da gün geçtikçe azalmaktadır. Bu tip konutlarda pencere, kapı, tavan, taban, merdiven ve süslemeleri, tamamen ahşaptan yapılmıştır. Kuşkusuz bunda da doğal çevrenin önemli rolü bulunmaktadır.

¹³¹ Ali TANOĞLU, Nüfus ve Yerleşme, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Coğr. Ens. Neşriyatı, Cilt.1, No:45, İstanbul, 1966, s. 202.

¹³² TANOĞLU, 1969, a.g.e., s.116.

2.2.4.1.2. Beşeri Çevre Özellikleri ve Konut

Meskenlerde kullanılan inşaat malzemesinden, meskenin planına kadar gelenek ve göreneklerin etkisi büyüktür. Gerçekten de evin kimin için yapıldığı, kimlerin ne şekilde yaşadığı, ev içinde nasıl bir nizamın hüküm sürdüğü ve bu nizamın eve nasıl görünüm kazandırdığı, ev halkının kendi yaşantıları ile ev yapısı arasındaki ilişkilerin önemi ve derecesi gibi hususlar, evin beşeri cephesini meydana getirir. Ev her şeyden evvel ferdi değil fertlerin toplandığı bir müessese olarak tezahür eder.¹³³

Çalışma alanında tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile uğraşan ailelerin konutlarının eklentilerinde ahır, samanlık ve tarım ürünlerinin bulunduğu ambar bulunmaktadır. Ambarlar bazen evin birinci katında da yer almaktadır. Ekonomik ve sosyal gelişmenin de etkisiyle, eski tip konutların yerine hızla yeni tip konutlar yapılmaktadır. Modern betonarme binalar yapılmaktadır. Gerek geniş aile tipinin giderek önemini kaybetmesi gerekse geçimini tarımsal etkinliklerden sağlayan aile sayısının azalması, konutların oda sayısının azalmasında etkili olmaktadır. Ekonomik faaliyetler açısından sadece tarımla geçinen ailelerin meskenleri oldukça basit bir şekilde inşa edilmiştir. Bu meskenler genellikle biri yemek veya oturma odası, diğeri yatak odası olmak üzere iki odadan oluşmaktadır. Tarım ürünlerinin saklanması amacıyla, odanın bir bölümü ambar olarak bölünebilmektedir. Bununla birlikte bazı konutlarda ambar evin hemen yanında ayrı bir eklenti olarak da bulunabilmektedir.

Tek katlı meskenlerin önünde genellikle hayat adı verilen bir alan bölme bulunmaktadır. Odaların kapıları çoğunlukla hayata açılmaktadır. Odalarda, boydan boya uzanan ve yüklük adı verilen ahşap dolaplar yer almaktadır. Bazı küçük meskenlerde ise ocak yüklüğün hemen yanında yapılmıştır. Gelir düzeyi yüksek ailelerde konut, aile fertlerinin sayılarına göre ikiden fazla odadan oluşabilmektedir. Ayrıca evin yanında ambar ve samanlık gibi iki eklenti göze çarpmaktadır. Ziraat için kullanılmakta olan araç ve gereçlerde burada muhafaza edilmektedir. Hayvanı da olan ailelerde ise ambarın yanına ahırda eklenmiştir. Ahırın bitişiğinde hemen samanlık yer alır. Ayrıca hayvan gübresinin biriktirildiği bir bölümünde oluşturulduğu gözlenmektedir.

¹³³ TUNÇDİLEK, 1967, a. g. e., s. 66-67.

2.2.4.1.1. İnşa Tarzına Göre Konutlar

Doğal çevre içersinde yaşamını sürdürmeye çalışan insanlar bir yandan dış etkenlerden korunmak, diğer yandan çeşitli ihtiyaçlarını gidermek amacıyla değişik tipte birçok konut yapmışlardır. Bu yönüyle meskenler insanların yeryüzünde meydana getirdikleri en önemli beşeri tesislerden birini oluşturmaktadır.

Araştırma sahasındaki konutların inşa tarzları üzerinde doğal çevre koşullarının yanı sıra, ekonomik faaliyetler, sosyal ve kültürel özellikler ile temel geçim kaynağını oluşturan ekonomik faaliyetlerin etkileri belirgin olarak izlenmektedir. Sahada etkili olan iklim tipine bağlı olarak eski tip konutların duvar kalınlıkları fazladır. Genellikle iki kat olan konutların eklentilerinin kapı ve pencereleri çok büyük değildir. Çatı her zaman yalnız duvar tarafından taşınmaz. Çatının yükü direkler ve çatı kirişleri tarafından taşınmakta (kirişli çatı) veya merteklerin üzerine oturtulmaktadır. Çatıların çoğunluğu güneye eğimli ve kiremit örtülüdür. Genellikle evler direkli ve kirişli çatılıdır.

Bu nedenle sahada konutları, eski tip ve yeni tip konutlar olarak iki grupta incelemek daha uygun olacaktır.

2.2.4.1.1.1. Eski Tip Konutlar

Mesken ve meskenlerin bir araya gelmesinden oluşan köy, kasaba ve şehirler yeryüzünde doğrudan doğruya insanın yarattığı beşeri unsurlar olup bölge ekonomisinin, medeniyetinin, gelenek ve göreneklerinin en belirgin ifadeleridir.¹³⁴ Özellikle eski tip meskenler gerek kullanılan yapı malzemesi, gerekse inşa tarzı ve eklentilerinin düzenleniş şekliyle, coğrafi çevre şartlarını en iyi yansıtan evlerdir.

Sahada yer alan eski tip konutlarda, taş ve tuğla ile ahşabın birlikte kullanıldığı dikkati çekmektedir. Doğal çevre şartlarına daha dayanıksız olan bu tip meskenlerde, sık sık bakım ve onarıma ihtiyaç duyulur. Eski tip konutlar daha çok Eski Cami ve Zafer mahallelerinde yer almaktadır. Geleneksel yapı malzemeleri ile yapılmış olan bu konutların bir bölümünün, sahibi olan ailelerce buldukları yerlere daha modern konutların yapılması, bir kısmının ise göç ya da daha çağdaş konutlara taşınılarak terk edilmesi sonucu kullanılamaz hale gelmeleri nedeniyle, sayıları giderek azalmaktadır (Fotoğraf 10.).

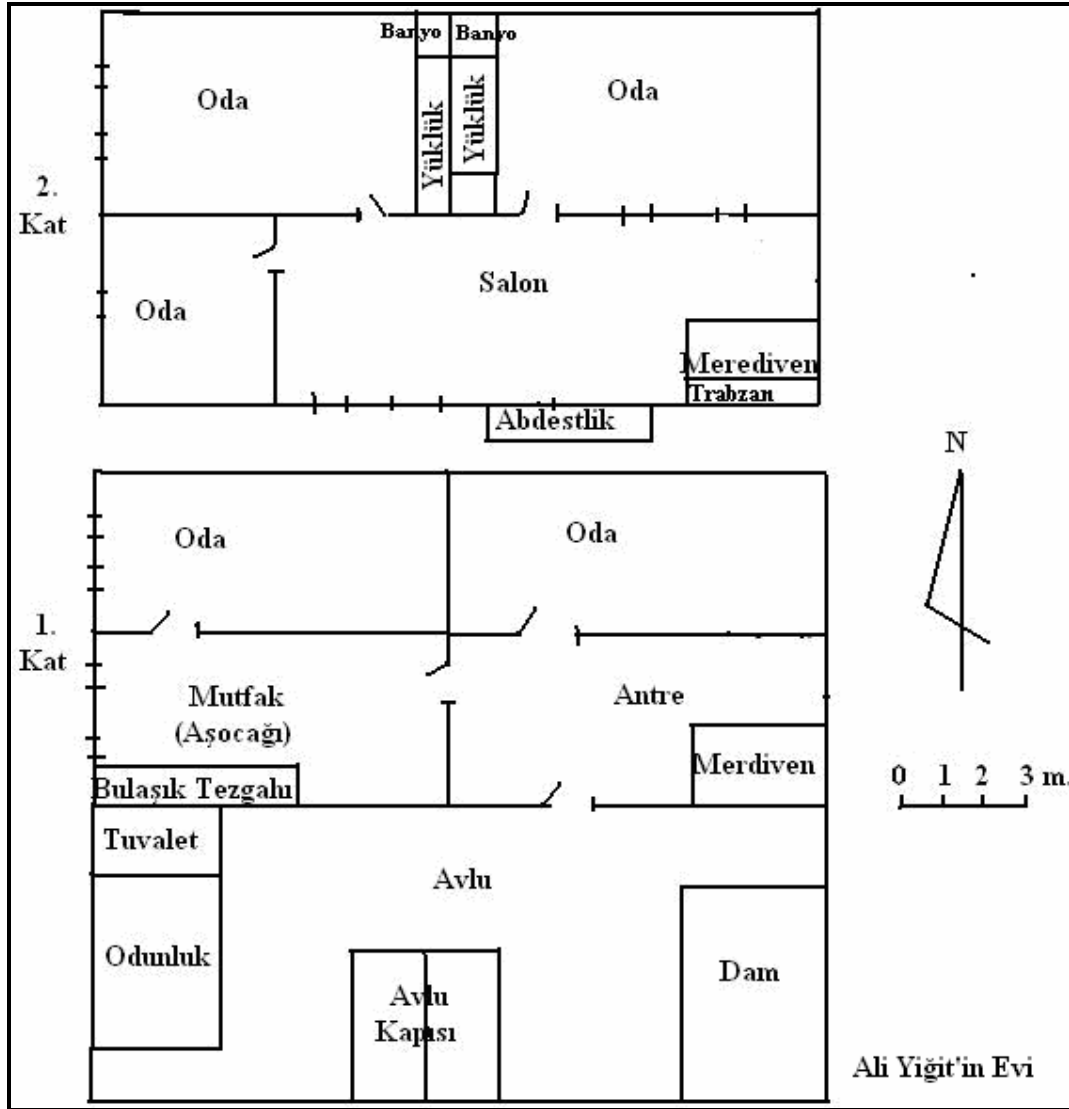
¹³⁴ TANOĞLU, 1969, a. g. e., s.212.

Fotoğraf 10 . Eski Cami Mahallesinden Eski Tip Bir Konut.

Eski tip konutlarda bir metreye kadar temel kazılarak, genellikle yontulmamış taşlar ve çamur harcı ile yapılan taş temel üzerine duvarlar inşa edilmiştir. Duvarların örülmesinde tuğlanın yerini kerpiç almakta, çimento yerine ise samanla karıştırılmış çamur kullanıldığı dikkati çekmektedir. Duvarların köşelerine gelen taşlar düzleştirilmiş olmasına rağmen, genelde yontulmamış taş kullanılmıştır. Duvar içlerine yer yer ahşap hatıllar atıldığı, özellikle kerpiç ve kesme tuğladan yapılan meskenlerde belirgin olarak gözlenmektedir.

Ailenin ekonomik yapısına göre konutlar tek ya da iki katlı olabilmektedir. Tek katlı olarak inşa edilen meskenlerde kirişlerin üzeri kalın tahtalarla örtülüp tavan oluşturulmaktadır. Özellikle 1970 yıllarından sonra inşa edilen evlerin damlarında örtü malzemesi olarak kiremit kullanılmıştır. Halen kiremit ile örtülü evler arasında saç, eternit ve diğer örtü malzemeleri ile kaplı çatılar yer almakla birlikte bu örtü meskenden çok, evlerin eklentilerine aittir.

Şekil 36. Eski Cami Mahallesi'nde Eski Tip İki Katlı Bir Konut Planı.

İki katlı eski tip konutlarda ise, belli bir seviyeye kadar yükseltilen duvar üzerine hatıllar konup, üzerine döşeme tahtalar çakılarak, birinci katın tavanı ve ikinci katın tabanı oluşturulmuştur. Bunun üzerine ikinci katın duvarları örülüp birinci katta olduğu gibi üzerine hatıl ve kirişler konularak çatı oluşturulmuştur. Çatılar, dört yana eğimli ve kiremitle kaplıdır. Pencerelerin genellikle güneye bakan yönlerde, küçük ve mümkün olan en az sayıda yapıldığı dikkati çeker. Tavanlar, merdiven korkulukları ve duvarlara yerleştirilmiş dolap ve raflar ahşaptan inşa edilmiştir. Gelir düzeyi yüksek olan bazı ailelerin ise meskenlerinde ahşap işleme ve süslemelerde kullandıkları gözlenmektedir.

İki katlı evlerin alt katları ahır, ambar ve samanlık halinde kullanıma sunulmaktadır. Ayrıca mutfak olarak kullanılan ve ocağın da yer aldığı aşhane de alt katta yer alır. Avludan bir merdivenle üst kata çıkılır. İkinci kat ise iki veya üç oda ile bir salondan oluşmaktadır.

Sahadaki eski tip meskenler, taş ya da kerpiç duvarlarla çevrili bahçeye sahiptir. Bahçeli konutlar, ziraat araçları ve hayvanların giriş- çıkışlarına elverişli büyük iki kanatlı bahçe kapıları ile dikkati çekmektedir. Eski tip evler oldukça bir birine yakın olup sokak araları çok dardır (Fotoğraf 11.). Ayrıca yer yer çıkmaz sokaklara da rastlanmaktadır.

Fotoğraf 11. Zafer Mahallesi'nde Dar Sokaklara Bir Örnek.

2.2.4.1.1.2. Yeni Tip Konutlar

Çalışma alanında yeni tip konutlarda bulunmaktadır. Ulaşım olanaklarının artması, inşaat teknolojisindeki gelişmeler ile ekonomik ve kültürel gelişim, çağdaş yapı malzeme ve teknikleri kullanılarak yapılan yeni tip mesken sayısının, araştırma sahasında hızla artmasına neden olmaktadır. Özellikle 1980 yıllardan itibaren gerçekleştirilen imar düzenlemelerine uygun çağdaş yapılaşma ilçeye modern bir görünüm kazandırmıştır. Öncelikle çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarınca ilçe merkezinde yapılan hizmet binaları ile başlayan bu gelişme, yeni okul binaları yapımı ile hız kazanmıştır. Bunun yanında gelir düzeyi yüksek olan bazı ailelerle, yurtdışında çalışmakta olan ailelerin bir kısmı da yeni tip konut yaptırmaya başlamışlardır. Ayrıca

yıpranan ve ihtiyacı karşılamayan eski tip evlerin yıkılması sonucu elde edilen arsalar üzerine, modern konutların yapılmış olduğu görülmektedir.

Yeni tip konutlar; taş, tuğla, briket, demir, kereste, alüminyum ve plastik doğama gibi çağdaş yapı malzemeleri inşa edilmişlerdir. Söz konusu meskenler ilçe merkezinin her yerinde bulunmaktadır. Bu binaların kat sayıları bir ile beş arasında değişmektedir (Fotoğraf 12.).

Fotoğraf 12. Karşıova Mahallesi'nden Yeni Tip Konutlar.

Bahçeli tek ya da iki katlı inşa edilen konutlarda yapı malzemesi olarak genellikle tuğla kullanılmaktadır. Çatılar iki ya da dört yana eğimli olup kiremitle kaplanmıştır. Duvarlar beton harçla sıvanmış olup genellikle boyanmaktadır. Bu tip evlerin büyük çoğunluğunda mutfak, banyo, tuvalet ve kiler gibi bölmeler konut içerisinde yer almıştır. Ancak bazılarında tuvalet, kiler, ahır, depo, garaj gibi eklentilerin bahçenin bir köşesinde yer aldığı görülür.

Yapılış tarihi nispeten eski olan bazı konutlar ise, ahşap karkas sistemi ile inşa edilmiştir. Araları kesme tuğla ile örüldükten sonra, iç ve dışı sıvanmaktadır. Çatıları eğimli olup, kiremitle örtülmüştür. Son yıllarda yapılan konutların tamamına yakını betonarme olarak inşa edilmektedir. Modern planların uygulandığı bu konutlarda, garaj dışındaki ev eklentileri konutların içerisinde yer almaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarına ait apartman tipindeki hizmet binaları ile lojmanlarda mevcuttur. Bunlarda genellikle ısıtma sistemi olarak kalorifer kullanılmaktadır. Diğer konutlar ise, yörenin iklim koşullarının çok sert olmaması nedeniyle genelde soba ile ısıtılmaktadır. Ekonomik durumuna bağlı bazı konutlarda kalorifer sisteminin kullanılmakta olduğu görülmektedir.

2.2.4.2. TİCARET VE SANAYİ FONKSİYON ALANLARI

Selendi İlçe merkezindeki sanayi tesisleri genellikle, atölye tipi küçük işletmeler şeklindedir. Ticari işyerlerinde de benzer durum söz konusudur. Bu işletmelerin daha çok yerel ihtiyaçları karşılayacak şekilde ve perakende ticarete yönelik olarak örgütlenmiş oldukları dikkati çekmektedir. İlçe merkezinin kuzeydoğusunda, Simav yolu üzerinde küçük sanayi işletmeleri toplu bir şekilde yer almaktadır.(Fotoğraf13.).

Fotoğraf 13. Selendi Küçük Sanayi Sitesi.

Ticaret işyeri alanları ise Atatürk Caddesi ve ona bağlanan sokaklar üzerinde yoğunlaşmıştır. İlçe merkezinin diğer cadde ve sokaklarında da ticari işyerlerine rastlanmaktadır. İlçe merkezinin ticaret ve sanayi alanında geçmişten günümüze kadar, çok önemli bir gelişme kaydettiğini söylemek pek mümkün değildir. Sahanın ana karayolu güzergâhı üzerinde yer almayışı, herhangi bir demir yolu bağlantısının bulunmaması, Kula ve Uşak gibi yerleşim yerlerine yakın olması, kent nüfusunun uzun yıllardan beri önemli bir artış kaydetmemiş olması hatta çevre il ve ilçelere büyük göç

hareketinin yaşanması, tarım ve hayvancılık dışında herhangi bir alanda iş sahasının bulunmaması, ilçenin bu fonksiyonlar açısından gelişmeyişinin başlıca nedenleri arasındadır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen, küçük sanayi sitesinin açılması ile ticari fonksiyon alanı içinde yer alan atölye tipi küçük sanayi işletmelerinin buraya taşınması ilçedeki sanayi fonksiyon alanlarını daha düzenli hale getirmiştir. İlçe merkezinde eğitime başlayan eğitim kurumlarına dışarıdan öğrencilerin gelmesi, ilçenin ticari fonksiyon alanlarının genişlemesi ve çeşitlenmesinde etkili olmuştur. Ticari fonksiyon alanlarında gelişim, eski işyerlerinin yeni düzenlemelerle modernleşmesi ve işlevini yitirmiş veya sanayi sitesine taşınmış işletmelerin yerlerine çağdaş ihtiyaçlara cevap verecek modern işyerlerinin açılması şeklinde gerçekleşmiştir.

2.2.4.3. YÖNETİM FONKSİYON ALANLARI

Selendi yönetim şekli bakımından, Osmanlı devleti döneminde Beyazıt zamanında Kula İlçesi Germiyan Beyliği'ne bağlanmıştır. (1399–1400) Kula ve Selendi Osmanoğulları Beyliği'ne katılmış ve Bursa'ya bağlanmıştır. Selendi bu suretle Osmanlı topraklarının bir parçasıdır.¹³⁵Selendi İlçesi daha sonra Bursa'dan alınarak Manisa sancağına bağlanmıştır. Cumhuriyet döneminde de Manisa'nın Kula İlçesi'ne bağlı bir nahiye merkezi iken 1954 yılında Manisa'ya bağlı bir ilçe olmuştur. 1955 yılı sayım sonuçlarına göre ilçe nüfusu 1542 kişi idi. İlçe yönetim örgütlenmesinin kurulması ile yeni kamu kurum ve kuruluşları kurulmuş, ayrıca şehrin fizyonomik özelliklerinde de önemli gelişmeler olmuştur. İlçe yönetim fonksiyonu özellikle ticaret, ulaşım, sanayi ve hizmet faaliyetlerinin gelişmesini özendirmiştir. Ayrıca mevcut altyapı kuruluşlarının geliştirilip tamamlanması, yeni hizmet binaları ve lojman gibi konutların yapımında yönetim fonksiyonunun katkıları büyük olmuştur.

Selendi İlçe merkezinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait binaların yer aldığı, yönetim fonksiyonu olarak ayrılmış belli bir alan yoktur. Ancak yönetim fonksiyon alanlarının ilçe merkezinin gelişmeye açık Atatürk Caddesi üzerinde toplanma eğilimi gösterdiği dikkati çekmektedir. Örneğin Belediye, PTT, Emniyet, Hükümet konağı, Tarım İlçe Müdürlüğü, Jandarma, Ziraat bankası gibi kamu kuruluşlarına ait binalar bu cadde üzerinde yer alır. Bu caddeye yakın mesafelerde ise sağlık ocağı, halk eğitim müdürlüğü, kütüphane, hastane ve çok sayıda öğretim kurumları bulunmaktadır.

¹³⁵ ERGE, 2000, a. g. e., s.14–15.

İlçedeki idari birimlerin çoğu kaymakamlık, Emniyet Amirliği, Müftülük, İlçe Milli Eğitim, Tapu, Adliye, Nüfus Müdürlüğü, Maliye, hükümet konağı içinde yer almaktadır. Bu binanın da günümüzde yeterli olmadığı bilinmektedir (Fotoğraf 14.;Fotoğraf15.).

Fotoğraf 14. Selendi Eski Hükümet Konağı (1953).

Fotoğraf 15. Selendi Yeni Hükümet Konağı (Kaymakamlık, Emniyet Amirliği, Müftülük, Milli Eğitim Müdürlüğü, Adliye, Maliye, Nüfus Müdürlüğü, Tapu Sicil Müdürlüğü), (2006).

2.2.4.4. DİĞER FONKSİYON ALANLARI

Çalışma alanında araziden yararlanma payları yüksek olan yukarıda belirtilen alanların yanı sıra, önem taşıyan diğer fonksiyonel kullanım alanları da bulunur. Bunların başında spor alanları gelir. Kurtuluş Mahallesi'nde 500 seyirci kapasiteli toprak yüzeyli futbol sahası, bir adet halı saha ve cirit sahası bulunmaktadır. Spor alanlarının toplam alanı 2,0ha'dır. Park ve Yeşil alanlar 43,3 hektar alandır. Bu alanı ilçedeki parklar ve Selendi Çayı Vadisi kenarındaki yeşil alanlar oluşturmaktadır. İlçede ayrıca otogar, pazaryerleri, ulaşım alanları ve bazı dere yatakları diğer alanları oluşturmaktadır. Araştırma sahasının askeri açıdan stratejik bir bölge olmaması nedeniyle, güvenliği sağlamak amacıyla ilçede bir jandarma birliği bulunmaktadır. İlçe kapalı cezaevi ise ilçenin batısında Kula eski yolu üzerinde bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda çağdaş bir kent olma çabaları içinde, alt yapı çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmış, yeşil alan olarak ayrılan sahalarda ağaçlandırma ve düzenleme çalışmaları olumlu sonuçlanmıştır. Yeşil alanların hemen yanlarında, alanları değişik çocuk parklarının varlığı dikkati çekmektedir.(Fotoğraf 17.)

Fotoğraf 16. Selendi Belediyesi Nazmi Gürcan Parkı.

Kültürümüzün bir parçası olan nişan ve düğün törenleri sosyal amaçlı tesislerde gerçekleştirilmektedir. İlçe halkı çok fazla sosyal ve kültürel etkinliklere katılmadığı için eğlence amaçlı bu etkinliklere büyük ilgi göstermektedir. Bu etkinlikler ilçede genellikle belediyenin yazlık ve kışlık düğün salonlarında gerçekleştirilmektedir.

3. BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. GENEL BAKIŞ

İnsanların yaşamlarını sürdürebilecek daha rahat bir ortama kavuşabilmek için yapmış oldukları etkinliklere, ekonomik faaliyetler denilmektedir. İnsanın hayatını kazanma faaliyetleri olarak üretim, tüketim, değişim gibi faaliyetler ekonomik coğrafyanın inceleme alanına girer¹³⁶.

İlçe merkezindeki ekonomik faaliyetleri; tarım ve hayvancılık, sanayi ulaşım, hizmet, ticaret ve turizm faaliyetleri olarak gruplandırmak mümkündür. Çalışan etkin nüfus içerisinde en büyük orana %67,5'lik hizmet sektörüne ait olmasına rağmen sahada egemen olan ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Hizmet, ulaşım, sanayi ve ticaret faaliyetleri, tarım ve hayvancılığı destekler niteliktedir.

Tarım faaliyetlerinin karakterini belirleyen en önemli faktör doğal çevre şartlarıdır. Özellikle hidrografik koşullarla tarım çeşitliliği arasında bir paralellik söz konusudur. Sahanın ortalama yükseltinin 450 m. olması, topografik yapı ve iklim koşulları ile hidrografik özelliklerin, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin önem kazanmasının temel nedenleri olarak göze çarpmaktadır.

Araştırma sahasında yürütülmekte olan ekonomik faaliyetleri ayrıntılı olarak ele almadan önce, sahanın ekonomik potansiyelini daha iyi belirleyebilmek için, ilçenin genel arazi kullanma durumunu incelemek doğru olacaktır.

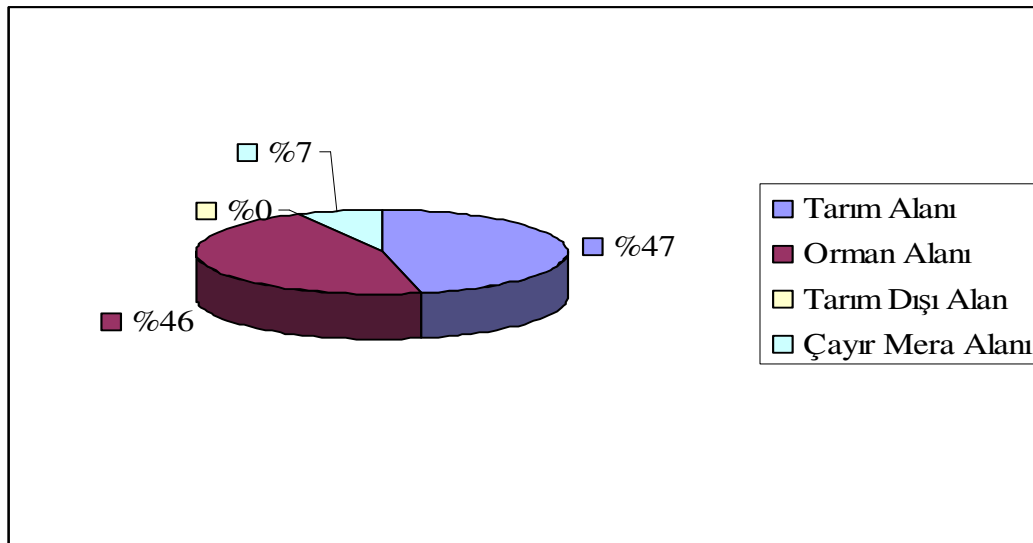
Selendi İlçesinde toplam arazinin % 46,8'ni ekilebilir tarım arazisi, % 45,6'sını orman alanı, %7,4 çayır- mera alanı ve %0,2'de tarım dışı alan oluşturmaktadır Bu durumda araştırma sahasının %99,8'i yararlanılabilir arazilerden oluştuğu görülmektedir(Tablo 40.;Şekil 37.).

¹³⁶ Erol TÜMERTEKİN, İktisadi Coğrafya, İst. Üniv., Edebiyat Fak. Yayın No:1703, İstanbul, 1972, s.23

Tablo 39. Selendi Arazisinin Kullanılış Durumu(2005).

Arazi Dağılımı	Arazi Yüzölçümü(ha)	%'si
Tarım Alanı	32.780	46,8
Orman Alanı	31.989	45,6
Tarım Dışı Alan	131	0,2
Çayır Mera Alanı	5.200	7,4
Yüz ölçüm	70.100	100

İlçe Tarım Müdürlüğü İstatistikleri.

Şekil 37. Selendi Arazisinin Kullanılış Durumu(2005).

3.2. TARIM

3.2.1. TARIMSAL FAALİYETLER VE GELİŞİMİ

Çalışma alanının ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Araştırma sahasında tarımsal etkinlikleri doğrudan ilgilendiren hizmetlerde, son yıllarda önemli gelişmeler görülmektedir. Ancak plato görünümündeki arızalı alanlar, iklim koşulları, sulanabilir arazinin azlığı ve sulama sorunları, ürün birim fiyatlarının düşük oluşu, tarımda gelişmeyi etkileyen faktörlerdir. Bu şartların doğal bir sonucu olarak geniş alanlarda kurak bölge ziraatı, sulanabilir alanlarda sebze – meyve üretimi ve hayvancılık bölgede yapılan başlıca ekonomik faaliyettir.

İlçe arazileri, ilçe merkezinden çevreye doğru gidildikçe yükseltisi artmaktadır. Ancak Selendi Çayı boyunca yer alan düzlük arazilerde ise sulanabilen tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Bu alanlar dışında kalan yerler sulama olanaklarından yoksun olarak, iklim koşullarına bağımlı kuru tarım alanlarına ayrılmıştır. Sonbahar ve İlkbahar mevsimlerinde yağışların istenilen düzeyde olması, elde edilen ürünün miktarı ve kalitesinde büyük rol oynamaktadır. Sulama olanaklarının kısıtlı olması, ilçede tarımın gelişmesini etkileyen en önemli etken olmuştur. Bu etki tarım ürünlerinin çeşitliliği üzerinde kendini belirgin şekilde hissettirmiştir. Sahada tahıl tarımı ve tütüncülük en yaygın tarımsal etkinlikler olmasının temel nedeni, sulama şartlarından ileri gelmektedir.

Araştırma sahasının kullanım alanı olarak önemli bir bölümü tarımsal faaliyetler için ayrılmış durumdadır. İlçenin yüzölçümü 70.100 hektar olup bunun 32.780 hektarı %46,8'i işlenebilir arazilerden oluşmaktadır. Yani 30741hektar (%93,8) kuru tarım alanı, 771 hektar (%2,4) sebze alanı, 798 hektar (%2,4) meyve alanı, 120 hektar(%0,4) zeytin alanı ve 350 hektar (%1) nadas alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Arazinin kıraç olması nedeniyle, ekilen tarım ürünleri arasında tahıl ürünleri ve tütün başta gelmektedir. Selendi Çayı vadisinde sebzeçilik ve meyvecilik yapılabilmektedir.

Sahada etkili olan, geçiş tipi iklim koşullarına bağlı olarak, kış ve ilkbahar mevsimlerinde yağışın düşme zamanı ve miktarı, elde edilen ürünlerin verimi üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Son yıllarda ilkel tarım yöntemleri büyük ölçüde terk edilerek, modern tarım yöntemlerinin kullanılmakta olduğu dikkati çekmektedir. Tarım alet ve makinelerinden, özellikle traktör, biçerdöver, kulaklı traktör pulluğu, pülverizatör, batöz kullanımının oldukça yaygın olduğu gözlenmektedir.

Tarım alanlarının genişliği, aktif nüfusun küçümsenemeyecek bir bölümünün tarım sektöründe faaliyet göstermesi, ürünlerin genelde ekonomik değeri olan ürünler olması tarımın önemli ölçüde gelişmesinde rol oynamıştır. Araştırma sahasında tarım sadece ev ihtiyacını karşılamaya yönelik olmayıp, ticari tarım özelliği kazanmış durumdadır. Tahıl tarımı ile baklagillerden nohut, endüstriyel bitkilerden tütün, haşhaş münavebeli (dönüşümlü) tarım olarak üretilmeye başlanmış ve böylece ilçede nadas alanları önemli oranlarda azalmıştır. İlçe merkezinde seracılık çalışmalarına da başlanmıştır. Bu seralarda örtü altı sebzeçiliği ile fide yetiştiriciliği yapılmaktadır.

İlçede hayvancılık faaliyeti tarımın ayrılmaz bir parçası olup, tarımla iç içedir. Örneğin yem bitkilerinin üretiminin yapılması, hayvan gübrelerinin de tarla gübrelemede kullanılması, tarım ve hayvancılığın birbirini desteklediğini göstermektedir.

Türkiye'nin gelişim sürecine paralel olarak, Selendi'de uygulanan modern tarım yöntemleriyle, yetiştirilen ürünlerin tür ve çeşitleri, gelişim göstermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilçedeki tarım alanları karasabanla sürülürken, buğday ve arpa en çok ekilen tarım ürünleri olarak karşımıza çıkmaktaydı. Sosyo-ekonomik gelişmeye paralel olarak çalışma alanında ilkel yöntem ve araçlar terkedilmiş durumdadır. Tarım ilçe müdürlüğünce düzenlenen programlar çerçevesinde modern alet ve ekipmanların kullanılış şekilleri ile ekim, dikim ve zararlılarla mücadele teknikleri konularında, çiftçilerin eğitimleri gerçekleştirilmektedir. Ayrıca demonstrasyon çalışmaları ile teorik bilgiler, uygulamaya yönelik olarak geliştirilmektedir. Tarım metotları tanıtılarak, tarımda makineleşme ve doğal koşullar çerçevesinde ürün çeşitlenmesinde önemli gelişmeler dikkati çekmektedir. İyi cins tohum kullanımı ile gübre tüketiminde giderek büyük artışlar gözlenmektedir. Tarımda gerçekleşen bu önemli gelişimde tarım kredi kooperatifinin de büyük katkıları olmuştur.

3.2.2. TARIMSAL ÜRETİM

Çalışma alanının kıraç olması ekim yapılan ürünler içerisinde tahıl ürünlerinin ön sıralarda yer almasına yol açmaktadır. Bu ürünlerden sonra ekim sırasını tütün ve nohut almaktadır. Bu bitkiler buğday ve arpa ile dönüşümlü olarak üretilmekte, böylelikle nadasa bırakılan alanların azaltılması mümkün olabilmektedir.

İnceleme alanında, ayrıca haşhaş, ayçiçeği, mercimek, mısır, yulaf, fiğ, korunga, susam ile kavun karpuz da yetiştirilmektedir. Selendi Çayı Vadi tabanında, alanları çok sınırlı da olsa sebze ve meyvecilik de yapılmaktadır. Bu tarım ürünleri, genelde ekonomik değere sahip ürünler olup, bir bölümü ailenin genel ihtiyacı için ayrılırken önemli bir bölümü ise ticari ürün olarak sunulmaktadır..

Sahada ekili- dikili arazilerin tarımı yapılan ürün gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, ekili arazilerin %61,5'inde tahıl tarımı yapıldığı görülür. Ayrıca % 18,6'sında endüstri bitkileri, % 18,4'ünde baklagiller, % 0,5'inde yumrulu bitkiler, % 1,0'inde yem bitkileri ve % 0,2'sinde yağlı tohumlar yetiştirilmektedir(Tablo 41.).

3.2.2.1.Tahıl Tarımı

Araştırma sahasında tahıl tarımı tarımsal faaliyetlerin en önemli bölümünü oluşturur. Bu önem ekili-dikili alanların tahıl tarımına ayrılan arazi payından da kolayca anlaşılmaktadır. Nitekim 2005 yılında, ilçedeki tarım arazisinin %61,5’u tahıl tarımına ayrılmıştır.

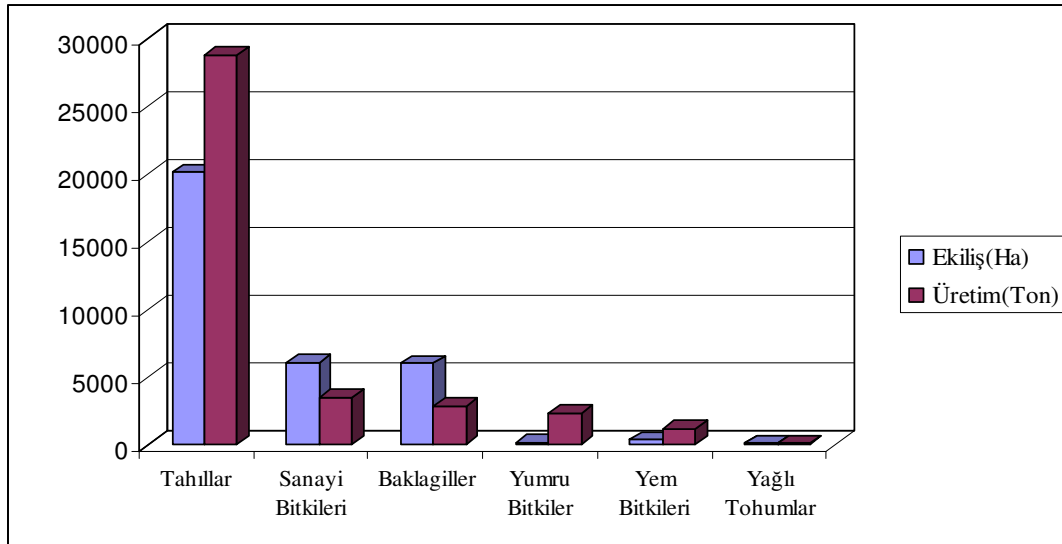
Çalışma alanındaki iklim, toprak, su, yüzey şekilleri gibi fiziki coğrafya özelliklerinin, tahıl tarımına elverişli olması, tahıl tarımının önem kazanmasının başlıca nedenleridir. Ayrıca tahıl türlerinin coğrafi şartlara çok iyi uyum sağlamasının yanında, az emekle kolayca yetiştirilmesi ve ekstansif yöntemlerinin rahatlıkla uygulanabilmesi¹³⁷ tahıl tarımının yaygın olarak yapılmasını özendiren diğer etkenlerdir.

Tablo 40. Çalışma Alanında Ekili Arazilerin Tarımı Yapılan Ürün Gruplarına Göre Dağılımı(2005).

Kullanım Şekli	Ekiliş(Ha)	%’si	Üretim(Ton)
Tahıllar	20149	61,5	28856
Sanayi Bitkileri	6095	18,6	3438
Baklagiller	6000	18,4	2840
Yumru Bitkileri	154	0,5	2346
Yem Bitkileri	322	1,0	1128
Yağlı Tohumlar	60	0,2	54
Genel Toplam	32780	100	38662

İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

¹³⁷ Hayati DOĞANAY, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Atatürk Üniv., Fen- Edebiyat Fak., Yayın No:99, Erzurum, 1989, s.203.

Şekil 38. Çalışma Alanında Ekili Arazilerin Tarımı Yapılan Ürün Gruplarına Göre Dağılımı.

3.2.2.1.1. Buğday

Araştırma sahasındaki tahıl üretim alanlarının tahıl türlerine göre dağılımı incelendiğinde en önemli payın %69,5 ile buğdaya ait olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, bütün tarım alanları içinde de, yetiştirilen tarım ürünleri arasında en yaygın alana sahip ürün olarak buğday karşımıza çıkmaktadır. 2005 yılında yaklaşık 16000 hektarlık alanda ekili olan buğdayın yıllık üretim ise 19600 ton kadardır. Sahada çoğunlukla kunduru -1149 türü buğday yetiştirilmektedir. Birim alana ortalama verim ise 1225 kg. civarındadır (Tablo 42.; Şekil 39.). Ancak yağışların sonbahar ve ilkbahar dönemlerinde yeterli ve düzenli olmaması, elde edilen ürünlerin miktar ve kalitesinde doğrudan etkili olmaktadır. Ayrıca kaliteli tohum kullanımı ve makineleşmenin giderek yoğunlaşması, tahıl tarımında verim artışının nedenleri arasındadır. Çalışma alanında kışlık buğday ekilmektedir. Ekim ayı başlarında hazırlanan tarlalarda ekim yapılmaktadır. Haziran ayı sonlarında ise hasat edilmektedir. Elde edilen ürünün bir bölümü, ailenin ihtiyacı için ayrılırken, büyük bölümü pazarlanmaktadır.

3.2.2.1.2. Arpa

Çalışma alanında buğdaydan sonra en fazla tarımı yapılan tahıl ürünü arpadır. Tarım alanlarının %29,8'sini oluşturan 6000 hektar alan arpa tarımına ayrılmıştır. 2005 yılında 6000 hektarlık arpa ekim alanında toplam 9000 ton arpa üretilmiştir. Birim alana ortalama verim ise 1500 kg civarındadır (Tablo 42.; Şekil 39.).

Arpanın yetiştirme devresi buğdaya göre daha kısa ve yağış isteği daha az olmasından dolayı yöre şartlarına uygun tarım ürünlerindedir. Bu ürün aynı zamanda düşük sıcaklıklarda da yetişebilir. Arpanın verimi buğdaya nazaran daha fazladır. Bunun yanında hayvancılığın çevrede önemli bir faaliyet olması da arpa tarım alanlarının genişlemesinde rol oynamıştır. Yetiştirilen arpanın bir bölümü hayvan yemi olarak kullanılırken, önemli bölümü ticari tarım ürünü olarak değerlendirilmektedir.

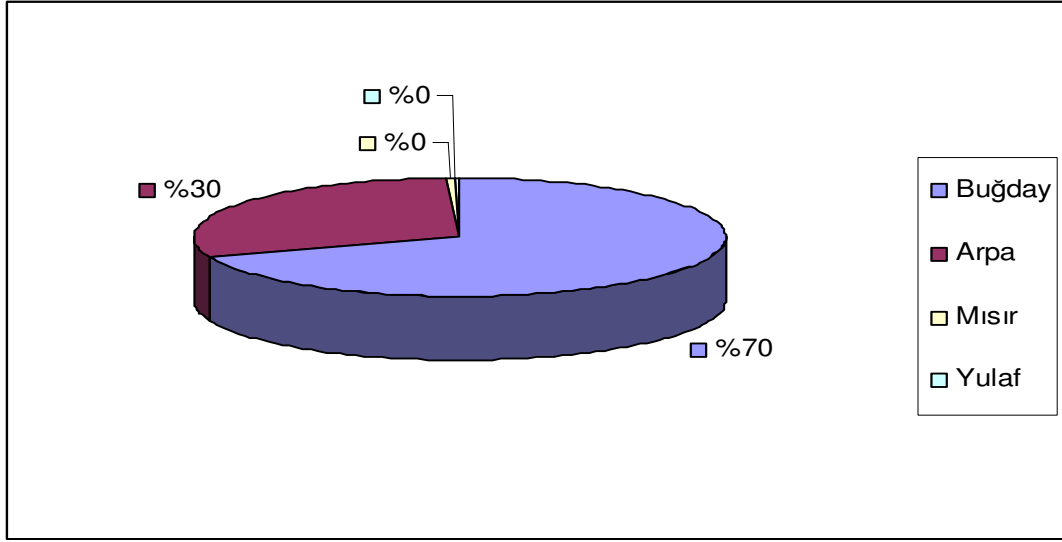
3.2.2.1.3. Mısır

İnceleme alanında, üretim bakımından buğday ve arpadan sonra en fazla üretilen tahıl mısırdır. Yetiştirme koşullarına göre mısır orta kuşak iklimlerinin bitkisidir. Ancak buğdayın istediği sıcaklık ve nemden daha fazla, sıcaklık ve neme ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte yetiştirme devresinin kısalığı, türlerinin çokluğu ve mevsimlere uyumu sayesinde, fazla kurak ve fazla soğuk olmamak kaydıyla çeşitli iklimlerde yetişebilmektedir. Özellikle Selendi Çayı kenarında sulanabilen yerlerde ekimi yapılmaktadır. Bu nedenle ekim alanı buğday ve arpaya göre çok dardır(Şekil 39.). Kullanım alanı çok geniştir. Un ve bitkisel yağ üretiminde kullanıldığı gibi, taze olarak da tüketilmektedir. Ayrıca bazı hayvanların beslenmesinde hayvan yemi, hasıl ve silaj olarak da kullanılmaktadır. Araştırma sahasında 2005 yılında ekim alanı 94,2 dekadır. Mısırın toplam üretimi konusunda, hasıl, silaj ve taze olarak tüketildiği için tam olarak belirlenmemektedir. Ancak 2005 yılında yaklaşık silaj 1120 tondur.

Tablo 41. Araştırma Sahasındaki Tahıl Tarım Arazisinin Tahıl Türlerine Göre Dağılımı(2005).

Tahıl Türü	Ekiliş Alanı(ha)	%'si	Üretim (ton)	Verim (ha/kg)
Buğday	14000	69,5	19600	1225
Arpa	6000	29,8	9000	1500
Diğerleri(Mısır, Yulaf)	149	0,7	–	–
Toplam	20149	100	–	–

İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

Şekil 39. Selendi'deki Tahıl Tarım Arazisinin Tahıl Türlerine Göre Dağılımı(2005).

3.2.2.1.4. Yulaf

Çalışma alanında bir diğer tahıl ürünü yulaftır. Zengin toprak aramadığı gibi, yazları nemli ve serin bölgelerde olduğu kadar, kuru ve sıcak yerlerde de yetiştirilebilen bir bitkidir. Bu özellikleri ile araştırma sahasında nispeten verimsiz olan ve tarım bakımından pek değer taşımayan topraklarda ekimi yapılmaktadır. Tahıl ürünleri arasında en az ekilen bitki yulaf olup, ekim alanları giderek daralmaktadır. Selendi'de 2005 yılında 62,5 dekar alana yulaf ekimi yapılmıştır.

3.2.2.2. Sanayi Bitkileri

Endüstri bitkileri, bir ham madde niteliğini taşımakta olup, hasadından sonra ancak fabrikalarda işlenmek suretiyle belli bir tüketim malı halini alırlar. Bu bitkiler ekonomimizde son derece önemli bir yere sahiptir. Araştırma sahasında en yaygın olarak yetiştirilen endüstri bitkilerini, tütün, haşhaş, ayçiçeği ve susam oluşturmaktadır (Tablo 43.; Şekil 40.).

3.2.2.2.1. Tütün

Ege Bölgesi, Türkiye'nin en büyük servetini teşkil eden tütünün yetiştirildiği bölgedir.¹³⁸

¹³⁸ Ali TANOĞLU, "Türkiye Toprakları" İstanbul Üniversitesi İktisat Fak. Mecmuası, c.23, 3-4, sayı:194-215, İst., 1963, s. 211.

Çalışma alanında tipik Türk tütünleri yetiştirilir. Bu tütünler, fazla nem istemeyen ve kıraç toprakları seven bir bitkidir.¹³⁹ Endüstri bitkileri içerisinde %82 oranı ile, en fazla ekim alanına sahiptir. Ancak 1993 yılında tütün ekim alanlarına sınırlama getirilmiştir. Bu tarihten itibaren üretim alanlarında ve üretici sayılarında azalmalar olmuştur. 2005 yılında toplam tarım alanları içinde 5000 hektarlık alanıyla 3000 ton üretim sağlanmıştır. Aynı yıl hektar başına ortalama verim ise 60kg. olarak gerçekleşmiştir. Çalışma alanında eğimli arazilerin olduğu yerlerde ve kıraç topraklarda kaliteli tütün yetiştirilmektedir. Ticari amaçlı üretimi yapılan tütün, Tekel ve tüccarlara satılmaktadır. Halkın önemli geçim kaynakları arasında yer alır. Son yıllarda destekleme alımlarının yapılmaması önemli bir geçim kaynağı olan tütün üretim alanlarının azalmasına neden olacaktır. Tütünün pedatif ve iklimik özellikleri bakımından seçici olmaması, önemini ortaya koyduğunu sanıyoruz.

3.2.2.2. Haşhaş

Yağlı tohumu besin endüstrisinde önemli bir yer tuttuğu gibi, kozalarından elde edilen afyon sakızı da ilaç sanayinde ham madde olarak kullanılmaktadır. Tohumundan yağ ve hayvan yemi de elde edilen haşhaş, ekonomik değeri yüksek bir endüstri bitkisidir. Sıcak yazların ve orta derecede yağışların hüküm sürdüğü alanlarda yetişmekte olup, ekim alanları devlet tarafından sınırlandırılmakta ve kontrol edilmektedir.

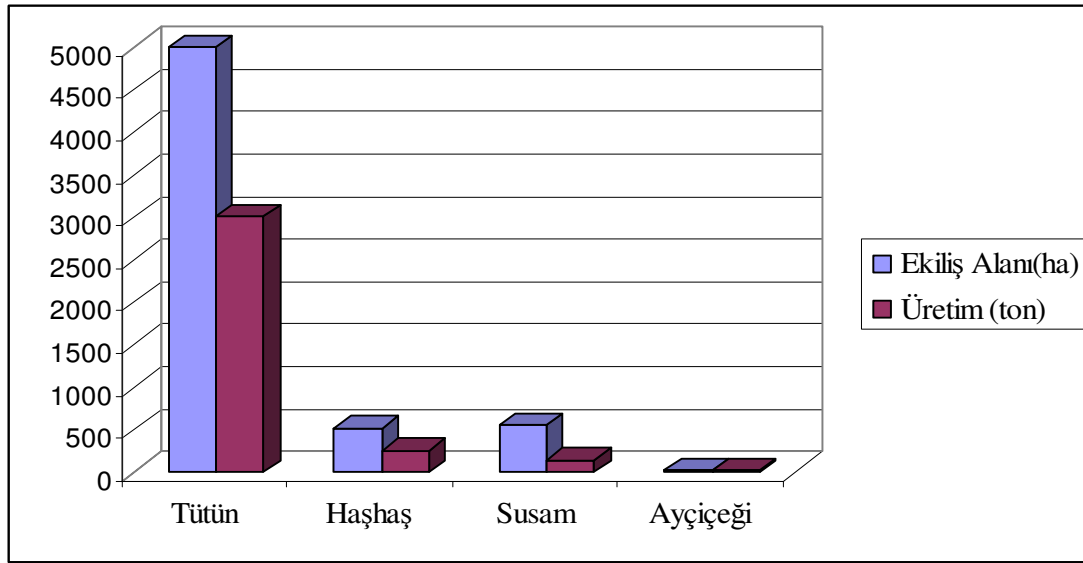
Sahada endüstriyel bitkiler arasında tütünden sonra en fazla tarımı yapılan bitki olarak karşımıza çıkmaktadır. Haşhaş üretimi çalışma alanında 1997 yılında serbest bırakılmıştır. 2005 yılında 525 hektarlık alanda haşhaş ekimi yapılmıştır. Aynı yıl hektar başına ortalama verim ise 50kg. olarak gerçekleşmiştir. Haşhaş bitkisinin üretimine ayrı bir önem verilmektedir. Diğer bitkilere göre daha fazla gelir getirdiği için, çiftçilerin büyük çoğunluğu tarafından tercih edilmektedir. Ancak ekim alanı sınırlandırmasıyla, her yıl ekimi yapılan alanların miktarları değişmektedir.

¹³⁹ DARKOT, 1972, a. g. e., s.116.

Tablo 42. Araştırma Sahasında Endüstri Bitkilerinin Tarım Alanı ve Üretim Durumu(2005).

Ürün Türü	Ekiliş Alanı(ha)	%'si	Üretim (ton)
Tütün	5000	82,0	3000
Haşhaş	525	8,6	260,5
Susam	550	9,1	150
Ayçiçeği	20	0,3	28
Toplam	6095	100	3438,5

İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

Şekil 40. Araştırma Sahasındaki Endüstri Bitkileri Tarım Alanları ve Üretim Durumu(2005).

3.2.2.2.3. Susam

Susam yaz sıcaklığı isteyen bir bitkidir. İnceleme alanında endüstri bitkileri arasında üçüncü sırada yer alır. Yağı için olduğu kadar, tahin ve tahin helvası yapımı için de yetiştirilmektedir. 2005 yılında 550 hektar alana ekim yapılarak toplam 150 ton susam üretilmiştir. Aynı yıl hektar başına 27kg. verim alınmıştır.

3.2.2.2.4. Ayçiçeği

Mısır gibi yaz bitkisi olmasına rağmen, yaz yağışlarına mısır kadar bağımlı değildir. Sahada Nisan ayı içinde ekimi yapılan ayçiçeği (gündöndü) eylül ayı içersinde hasat edilmektedir. İnceleme alanında 2005 yılında 20 hektar ekim yapılarak 28ton

üretim ve hektar başına 140kg. verim alınmıştır. Sanayi bitkileri içinde en az ekimi yapılan bitkidir.

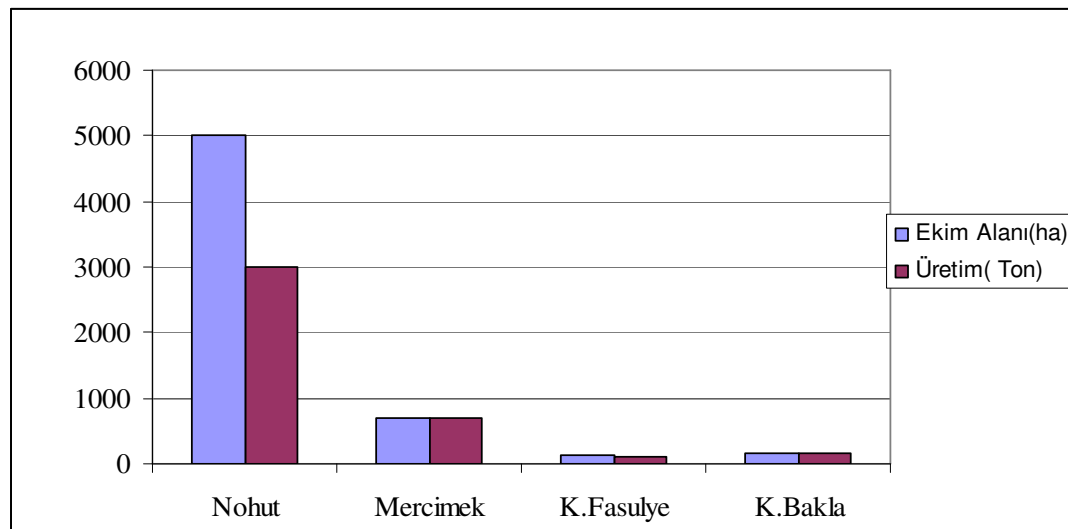
3.2.2.3. Baklagiller

Çalışma alanında baklagiller, tarımsal üretimde önemli bir yer sahiptir. Baklagiller daha çok kuru olarak tüketilir. Protein bakımından zengin oldukları için et tüketiminin az olduğu inceleme alanında, önemli bir besin maddesidir. Çalışma alanındaki 2005 yılında baklagil üretim alanı yaklaşık 6000 hektar ve toplam 3985 ton baklagil üretimi gerçekleştirilmiştir. Baklagiller içinde nohut %83,3 (5000 hektar) oranı ile en fazla ekim alanına sahiptir. Mercimek, 700hektarlık ekim alanı ve %11,7'lik oranıyla ikinci sırayı alır. Diğer baklagiller ise %2,2'lik oranıyla kuru fasulye ve %2,8'lik oranıyla kuru bakla ekim alanları gelmektedir(Tablo 44.;Şekil 41.).

Tablo 43. Araştırma Sahasında Baklagillerin Ekim Alanı ve Üretim Durumu(2005).

Ürün Türü	Ekim Alanı(ha)	%'si	Üretim(Ton)
Nohut	5000	83,3	3000
Mercimek	700	11,7	700
K.Fasulye	130	2,2	115
K.Bakla	170	2,8	170
Toplam	6000	100	3985

İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

Şekil 41. Araştırma Sahasındaki Baklagillerin Ekim Alanları ve Üretim Durumu(2005).

3.2.2.4.Yem Bitkileri Tarımı

Araştırma sahasındaki ekili alanlar içersinde yem bitkileri tarımı yapılan alanlar oldukça azdır. Nitekim tarım alanlarının %1,0'ini oluşturan 322 hektar alanda yem bitkileri tarımı yapılmaktadır. Bu durum tarımla uğraşan ailelerin ekip biçme-faaliyetlerine ek olarak hayvancılıkla da uğraşmaları ve üretimi fazla yapılan tahıl ve baklagillerin, kaba ve kesif yem olarak kullanılmakta olması ile yakından ilgilidir. Ayrıca mandıralara dökülen süt karşılığında hazır yem alınması yem bitkileri ekim alanlarının az olmasında etkili olmuştur. Ancak, özellikle son yıllarda, hayvancılık faaliyetlerinin giderek önem kazanması ve inceleme alanında çayır ve mera arazisinin az olması nedeniyle, yem bitkilerine daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırma sahasında yem bitkisi yetiştirilen alanların %75,2sini fiğ, %21,1 yonca ve %3,7 korunga ekimi yapılmaktadır (Tablo 45.; Şekil 42.). Çalışma alanında bunların yanı sıra burçak, darı ve arpadan da yem olarak yararlanılmaktadır.

3.2.2.4.1. Yonca

Sulu tarım arazilerinde ekimi yapılabilen yoncanın ekim alanı 68 hektar kadardır. Aynı toplam alanda yaklaşık 768 ton yonca üretimi gerçekleşmiştir. İnceleme alanında yem bitkileri içersinde ekim alanı olarak, fiğden sonra ikinci sırayı almaktadır.

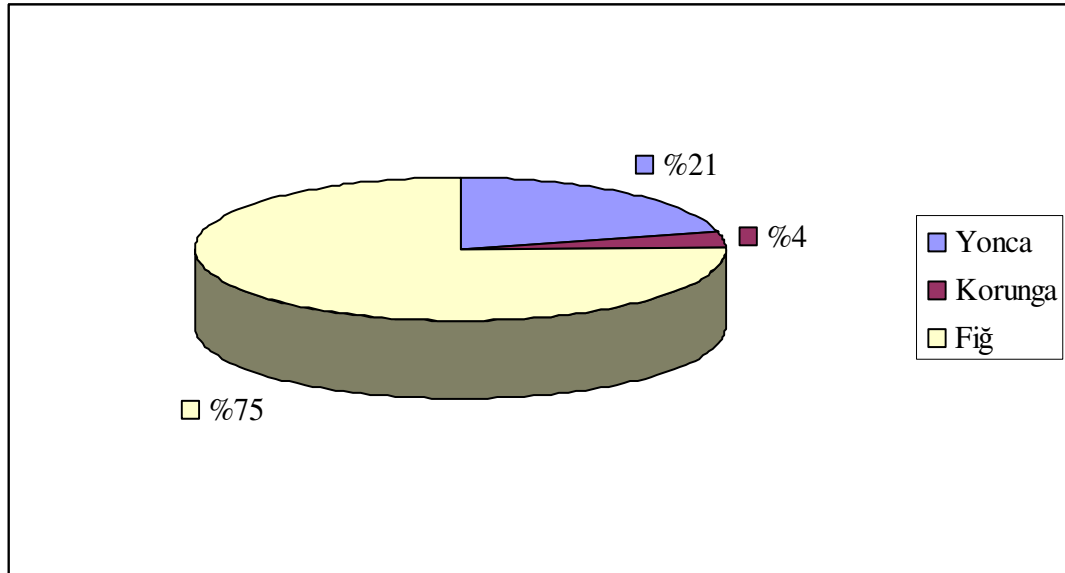
3.2.2.4.2. Korunga

Çalışma sahasında yem bitkileri içersinde ekim alanı en az olan yem bitkisidir. Toplam yem bitkileri ekiliş alanlarının %3,7'sini oluşturan 12 hektar alanda yaklaşık 42 ton civarında korunga yetiştirilmektedir. Kıraç alanlarda ekimi yapıldığından, ot verimi fazla olmamaktadır. Ancak düzenli sulama ve gübreleme yapılması halinde, yılda 2 veya 3 kez biçimi yapılabilir. Genellikle kuru ot olarak tüketilmektedir.

Tablo 44. Araştırma Sahasında Yem Bitkilerinin Tarım Alanı ve Üretim Durumu(2005).

Ürün Türü	Ekiliş Alanı(ha)	%'si	Üretim (ton)
Yonca	68	21,2	768
Korunga	12	3,7	42
Fiğ	242	75,2	318
Toplam	322	100	1128

İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

Şekil 42. Selendi’de Yem Bitkilerinin Ekim Alanlarının Dağılımı.

3.2.2.4.3. Fığ

Yem bitkileri içerisinde fığ ekim alanı olarak en fazla alanda üretimi yapılan yem bitkisidir. Kıraç topraklarda yetiştirilebilmesi ve dönüşümlü olarak da ekim yapılabilmesi nedeniyle önemlidir. Sahada 242 hektar ekiliş alanı yem bitkileri üretim alanlarının %75,2’sini fığ oluşturur. Üretim alanından 318 ton dane fığ üretimi ve 78 ton yeşil ve kuru ot olarak üretim sağlanmıştır.

3.2.2.5. Sebze ve Meyvecilik

Araştırma Sahasında sebze tarımı daha çok ailelerin ihtiyacı karşılamaya yönelik olarak yapılmaktadır. Selendi’de işlenebilir tarım arazisinin ancak, 515 hektarında sulu tarım yapılabilir. Selendi Çayı vadisi boyunca dar bir alanda yer almaktadır. Bu çay kenarındaki bahçelerde sulu tarım yapılmaktadır. Çalışma alanında yeraltı sularının çok derinde olması, bu suların sulama amaçlı kullanılmasının ekonomik olmayacağı, sadece dar alanlarda küçük çapta ticari sebzeçilik ve meyvecilik yapılabilir. Domates (185,2 da), biber dolmalık (8 da), biber çarliston, sivri (17,3 da), patlıcan (5 da), kabak (4,5 da) yetiştirilen başlıca sebze türleridir. Çok fazla suya ihtiyaç duymaması nedeniyle karpuz (70,1 da) ve kavun(6,0 da) ekimi yapılan diğer sebzelerdir. Sarımsak (14da) ve soğan (12da) alana ekilmektedir.

Tablo 45. Çalışma Alanında Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).

YUM. ÇEKİRDEKLİLER		TAŞ ÇEKİRDEKLİLER		ÜZÜMSÜ MEYVELER		SERT KABUKLULAR		MEYVE GRUBU	
*Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	*Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	*Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	*Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	*Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)
23.180	504	51.750	1.156	91.524	573	116.650	205	283.104	2.438

Manisa İl Tarım Müdürlüğü Verileri.

Çalışma alanında, 2005 yılı ürün grupları itibarı ile meyve ürünleri ekiliş ve üretimleri tablo 46.'da verilmiştir. Tablo 46. incelendiğinde ağaç varlığı bakımından sert kabuklu meyvelerin 1. sırada yer aldığı, bunu üzünsü meyvelerin ve taş çekirdekli meyvelerin izlediği, yumuşak çekirdekli meyveler ise en az ağaç sayısına sahiptir. Meyve üretiminde toplam üretimin %47,4'ü taş çekirdekli meyveler, %25,5'ü üzünsü meyveler, %20,0'si yumuşak çekirdekli ve % 8,4'ü sert kabuklular oluşturmaktadır. Ağaç sayısı bakımından sert kabuklu meyveler birinci sırada yer alsa da meyve üretimi bakımından taş çekirdekli meyveler birinci sırada yer almaktadır(Tablo 46.).

Yumuşak çekirdekli meyveler içinde, 13500 adet armut ağacı,6280 adet elma, 2600 adet muşmula ve 800 adet ayva ağacı vardır. Yumuşak çekirdekli meyve üretiminde ise %50.9'nu elma, % 37,5'ni armut, %8,3'nü muşmula ve % 3,2'ni ayva oluşturmaktadır (Tablo 47.).

Tablo 46. Çalışma Alanında Yumuşak Çekirdekli Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).

YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİLER								YUMUŞAK	
ARMUT		AYVA		ELMA		MUŞMULA		ÇEKİRDEKLİLER	
* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)
13.500	189	800	16	6.280	257	2.600	42	23.180	504

Manisa İl Tarım Müdürlüğü Verileri.

* Meyve Veren.

Sert kabuklu meyveleri, 112,000 adetle Antep fıstığı, 4000 adetle ceviz ve 650 adetle badem oluşturmaktadır. Sert kabuklu meyve üretiminde %64,4'ü ceviz, %32,7'yi Antep fıstığı ve % 2,9'u da badem oluşturmaktadır(Tablo 48.).

Tablo 47. Çalışma Alanında Sert Kabuklu Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).

SERT KABUKLULAR							
BADEM		CEVİZ		A. FISTIĞI		SERT KABUKLULAR	
* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)
650	6	4.000	132	112.000	67	116.650	205

Manisa İl Tarım Müdürlüğü Verileri.

Taş çekirdekli meyvelerin toplam âdeti 51750'dir. Meyve üretimi ise 1156 tondur. Taş çekirdekli meyve ağaçları sayısı bakımından en fazla ağaç sayısı 37.000 adetle kiraz birinci sırada gelmektedir. Bunu 5.800 adetle erik, 2400 adetle iğde, 2250 adetle zerdali ve şeftali, daha sonra 1650 adetle kayısı, 400 adetle vişne izlemektedir. Üretim bakımından ise % 80 ile kiraz taş çekirdekli meyveler içersinde birinci sırada yer almaktadır. % 9,5 ile erik, % 3,0 şeftali, % 2,5 iğde, %2,3 zerdali,%2,2 kayısı ve %0,3 vişne izlemektedir(Tablo 49.).

Tablo 48. Çalışma Alanında Taş Çekirdekli Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).

ERİK		İĞDE		KAYISI		ZERDALİ		KİRAZ		ŞEFTALİ		VIŞNE	
* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)
5.800	110	2.400	29	1.650	26	2.250	27	37.000	925	2.250	35	400	4

Manisa İl Tarım Müdürlüğü Verileri

Üzümsü meyveler toplam 91.524 adet meyve veren ağaç sayısı ile 573 ton üretim gerçekleşmiştir. 98 hektarlık alan ve 85.324 adet omca sayısı ile 514 ton üzüm üretilmektedir. 2500 adet incir ağacı ile 15 ton incir üretilmiştir. 700 adet dut ağacı ile 4

* Meyve Veren.

ton dut üretimi gerçekleşmiştir. Ayrıca yaklaşık bir ton çilek üretimi gerçekleşmiştir(Tablo 50.).

Tablo 49. Çalışma Alanında Üzümsü Meyve Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).

DUT		İNCİR		NAR		ÜZÜM			ÇİLEK		ÜZÜMSÜ MEYVELER	
* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)	Kapladığı Alan (Ha)	Omca sayısı (Adet)	ÜRETİM (Ton)	Kapladığı Alan (Ha)	ÜRETİM (Ton)	* Ağaç Say.	ÜRETİM (Ton)
700	4	2.500	15	3.000	39	98	85.324	514	0	1	91.524	573

Manisa İl Tarım Müdürlüğü Verileri.

3.2.2.6. Zeytincilik

Bilindiği üzere zeytin yıllık ortalama sıcaklığın 15 – 20 °C olduğu alanlarda yetişmektedir. Zeytin alanlarının dağılışı Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerle uyum içindedir. Selendi ve çevresinde zeytinlik alanlarının varlığı, sahada Akdeniz ikliminin etkisini göstermesi açısından önemlidir. Ege Bölgesi'nin doğusunda zeytinin yetişme sınırının Selendi civarından geçtiğini söyleyebiliriz. Nitekim Ege Bölgesi'nde zeytinin kıyı ile Demirci – Selendi – Denizli hattı arasında kalan alanlarda yetiştiği ifade edilmektedir.¹⁴⁰ Zeytin ilçede Selendi Vadisi ile sınırlıdır.

Zeytin, Selendi İlçesi'nde kış soğuklarına karşı korunaklı yerlerde yetiştirilmektedir. Zeytin kumlu, çakıllı ve az eğimli kolüvyal arazilerde yetişmektedir.¹⁴¹ İlçede 95 hektarlık alanda toplam 24750 meyve veren zeytin ağacı vardır. Toplam 372 ton zeytin üretimi yapılmaktadır. Bunun da 295 tonu sofralık zeytin ve 77 tonu da yağlık zeytin olarak üretilmektedir(Tablo 51. ;Fotoğraf 18). Yağı için üretilen zeytinler Salihli'de yağ haline getirilmektedir.

¹⁴⁰ Ecmel TEMUCİN, “Türkiye’de Zeytin Yetişen Alanların Sıcaklık Değişimine Göre İncelenmesi, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:7, İzmir, 1993, s.121.

¹⁴¹ Mustafa MUTLUER, “Orta Gediz Havzası’nda Yerşekilleri ve Toprak Anamateryalinin Tarım Faaliyeti Üzerine Etkisi”, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:7, 267-268, İzmir, 1996, s.271.

Tablo 50. Çalışma Alanında Zeytin Ağaçları ve Üretim Durumları(2005).

TOPLU VE DAĞINIK ZEYTİNLİKLER				
Toplu Zeytinlikler Kapladığı Alan(Ha)	* Ağaç sayısı	ÜRETİM (Ton)	Sofralık (Ton)	Yağlık (Ton)
95	24750	372	295	77

Manisa İl Tarım Müdürlüğü Verileri.

Fotoğraf 17. Selendi İlçe Merkezinde Bir Zeytinlik.

3.3. HAYVANCILIK

Selendi ve çevresinde doğal çevre koşullarının bir sonucu olarak hayvancılık, ekonomik faaliyetler arasında önemli bir yere sahiptir. İklim şartları ve hidrografik özelliklerin tarımı olumsuz yönde etkilediği sahada hayvancılık, çiftçinin önemli geçim kaynaklarından biri haline gelmiştir.

İnceleme alanında hayvancılık faaliyetlerini, küçükbaş hayvancılık, büyükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı ve arıcılık olmak üzere dört grupta incelemek mümkündür(Tablo 52.) .

* Meyve Veren.

Tablo 51. Araştırma Sahasında Beslenen Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı(2004).

Büyükbaş Hayvan				Küçükbaş Hayvan			Yük Hayvanları		
Kültür	Melez	Yerli	Toplam	Koyun	Keçi	Toplam	At	Katır	Eşek
9005	2071	516	11592	64190	6875	71065	64	32	481

Manisa Tarım İl Müdürlüğü Verileri.

Önceleri meralarda otlatmaya dayalı hayvancılık yapılmaktaydı. Bunun nedenleri ise çayır ve otlak alanlarının genişliği ve nadasa bırakılan tarım alanlarının fazlalığı idi. Ülkemizde 1950’li yıllardan itibaren tarımda makineleşmenin görülmesi sonucunda daha fazla alanı ekip-biçme isteği birçok mera ve orman alanlarının tarım alanı haline gelmesine neden olmuş, bu da mera hayvancılığında azalmaya neden olmuştur. Son zamanlarda, özellikle büyükbaş hayvancılıkta ahır hayvancılığına doğru geçiş dikkati çekmektedir. Aynı gelişme kümes hayvancılığında da görülmektedir. Modern kümeslerde, kafes sistemi ile ticari amaçlı, yumurta tavukçuluğu ve et tavukçuluğu yaygınlaşmaktadır.

3.3.1. Küçükbaş Hayvancılık

Meraların ve yem bitkileri yetiştiriciliğinin yetersiz olması hayvansal ürün maliyetlerine direkt etki yapmakta, ürün fiyatlarındaki artışın istenen seviyelerde gerçekleşmemesi nedeni ile son yıllarda küçükbaş hayvan varlığında önemli ölçüde azalmalar tespit edilmektedir.

Araştırma sahasında en fazla beslenen küçükbaş hayvan türü koyundur. Nitekim küçükbaş hayvan varlığının %90’nını koyunlar oluşturmaktadır. Sahada toplam koyun sayısı ilçe tarım müdürlüğü verilerine göre 64190’dır. Çayır ve otlak alanlarının darlığı ve kış koşulları, hayvanların, 5-6 ay süresince ağıl ve ahırlarda, kuru ot ve yemle beslenmesini zorunlu kılmaktadır. Eti, sütü, yünü ve derisi için beslenen koyun daha çok bir step hayvanıdır. Bitki örtüsünü tahrip etme bakımından, keçiye göre çevreye daha zararsız ve ekonomik bakımdan daha verimlidir. Bu nedenle mera hayvancılığı için oldukça uygundur. İlçede 2004 yılında 58.135kg. yapağı üretimi gerçekleşmiştir(Tablo 54.).

Araştırma sahasında keçi sayısı ise 6875’dir. Koyun gibi eti, sütü ve derisi için beslenir. Engebeli arazi şartlarına elverişli bir yapıya sahiptir. Sahanın eğimli ve dağlık topografyası keçi besiciliğine uygun bir ortam hazırlamaktadır. Çalışma alanında kıl

keçisi beslenmekte olup, süt verimi koyundan daha fazladır. Pek masraf istememesi nedeniyle de küçükbaş hayvan beslenmesinde önemli bir paya sahiptir. Nitekim sahada beslenen küçükbaş hayvanların %10'nunu keçiler oluşturmaktadır.2004 yılında ilçede 8301kg. kıl üretimi gerçekleşmiştir(Tablo 54.).

3.3.2. Büyükbaş Hayvancılık

Araştırma sahasında küçükbaş hayvancılık kadar büyükbaş hayvancılık da önemlidir. Nitekim 2004 yılında Selendi'de 11592 büyükbaş hayvan bulunmaktaydı. Sığır, at, eşek ve katır sahada beslenen büyükbaş hayvanları oluşturmaktadır. Ancak bu grup içerisinde en büyük pay %95 oranıyla sığır besiciliğine aittir. Nitekim 2004 yılında beslenen büyükbaş hayvan varlığının 11592'sini sığırlar oluştuyordu.

Sahada sığır besleyen ailelerin çoğunluğu bu faaliyeti sadece kendi ihtiyacını karşılamak amacıyla yapmaktadır. Ancak son yıllarda, büyük çapta ticari hayvancılığa geçiş söz konusudur. Daha önceleri gelişi güzel yapılan ahır ve hayvan barınakları yerlerini modern ahırlara bırakmaktadır. İlçe merkezinde açık sistem ahır hayvancılığı da yapılmaktadır (Fotoğraf 19.). Mevcut süt sığırlarının büyük kısmı melezdir.

Fotoğraf 18. Veteriner Hekim Yıldırım Şafak Besihanesi.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın aracılığı ile getirilen, Holstein ve Svisbrovn ırkı damızlık inekler ihtiyaç sahibi çiftçilere dağıtılmıştır. Sahada hayvan soylarının iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Çalışma alanında büyükbaş hayvanlar

içersinde yük hayvanlarının oranı %5'tir. Bu grupta ilk sırayı eşek almakta olup toplam sayısı 481'dir. Bu hayvanı 64 adetle at izler. Katır 32 adetle sahada en az yetiştirilen yük hayvanıdır.

3.3.3. Kümes Hayvancılığı

İlçe merkezinde kümes hayvancılığı başlangıçta, aile ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmaktaydı. Bu şekliyle kümes hayvancılığı besiciliği asıl işler yanında ikinci derece bir gelir kaynağıdır. Fazla bir emek ya da masraf söz konusu değildir. Evlerin yanında, bodrum ya da bahçenin bir köşesinde, az sayıda tavuk beslenmesine hala devam edilmektedir.

Ticari hayvancılık anlayışı ile modern tavukçuluk, ilçede önemli gelişme göstermiştir. Nitekim bu sektörde modern kümesler ve kafes sistemi giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu kümeslerde 2004 yılında tümüyle yumurta ve et tavukçuluğu yapılmaktadır. Araştırma sahasında Tarım ilçe müdürlüğünün verilerine 44000 adet etlik, 23130 adet yumurtalık tavuk ile 2500 adet hindi kümes hayvanı olarak bulunuyordu (Tablo 53.). İlçede 4.150.000 adet yumurta üretimi yapılmaktadır (Tablo 54.).

Tablo 52. Araştırma Sahasında Beslenen Kümes Hayvanları ve Arıcılık Varlığı(2004).

Tavuk Sayısı			Hindi	Kovan Sayısı(Arıcılık)		
Etlik	Yumurtalık	Toplam	Sayısı	Eski Tip	Fenni	Toplam
44000	23130	67130	2500	180	702	882

Tarım İlçe Müdürlüğü Verileri.

3.3.4. Arıcılık

Çalışma sahasının iklim özellikleri ve bitki formasyonu, nisbeten arıcılık faaliyetine uygun bir durum arzeder. Arıcılık az masrafla yüksek gelir sağlayan ekonomik etkinliklerden biridir. Sahada giderek önem kazanmaktadır. Nitekim 1997'de 470 olan kovan sayısı ile 2004 yılında 882'ye ulaşmıştır. Bu kovanların 180 yerli, 702 fenni kovanlardan oluşmaktadır. Gezici arıcılık yapılmamaktadır. 1997 yılındaki bal üretimi 2500kg. iken 2004 yılında 3700kg.'a ulaşmıştır.

3.3.5. Hayvansal Üretim

Selendi İlçesindeki hayvancılık ürünleri üretim değeri 16.610.798 YTL'dir.¹⁴² Hayvan işletmelerinin büyük bölümü küçük ölçekli aile işletmesi tarzındadır. Barınaklar basık tavanlı, havalandırması yetersiz ve ilkel şartlardadır. Kronik solunum, sindirim, üreme, meme ve ayak enfeksiyonları sıkça görülmekte ve hayvansal üretimde önemli düşüşler görülmektedir. Eksik bakım koşulları ve erken kesimler neticesi et ve süt verimlerinde istenilen seviyeye ulaşılamamaktadır.

Yem bitkileri ekilişleri istenilen düzeylere ulaşmadığı için hayvan yetiştiriciliğinde kaba yem açığı bulunmaktadır. Son yıllarda yem bitkilerinin ekilişlerine yapılan devlet desteği neticesi yem bitkileri yetiştiriciliğinde ilerlemenin olduğu gözlenmektedir.

Çalışma alanında 2004 yılındaki hayvansal üretim, kesilen hayvan sayısı büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı dâhil olmak üzere toplam 1267 adet hayvan kesilmiş ve 85.274kg. kırmızı et üretimi sağlanmıştır. Ayrıca 1267 tane deri üretimi gerçekleşmiştir. İlçede 882 kovandan 3700kg. bal üretimi sağlanmıştır.

Kümes hayvancılığında modern tesislerde üretilen et tavuklarının kesimi ilçede yapılmadığından beyaz et üretimi bilinmemektedir. Ancak üretilen 23130 yumurta tavuğundan toplam 4.150.000 adet yumurta üretilmiştir.

Çalışma alanında 2004 yılında büyükbaş ve küçükbaş sağılan hayvan sayısı 60.978 adettir. Süt üretimi ise 32.780.730lt.'dir (Tablo 54.). Süt üretimi ilkbahar mevsiminde artmaktadır. İlkbahar mevsimde ortamın yeşillenmesi ot topluluklarının artması etkili olmaktadır. İlçede süt inekçiliği gelişme içersindedir. Soğuk hava depolarının yetersizliği üreticileri özellikle yaz mevsiminde olumsuz yönde etkilemektedir Süt gelirleri ilçe ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. İlçede üç tane süt toplama merkezi vardır. İlçede toplanan sütlerin yaklaşık 10.000 lt.'si ilçedeki Seray Süt AŞ.'de işlenmekte ve kalan bölümü Pınar Süt A.Ş., Ülker Süt AŞ., Köylüm Süt AŞ. tarafından araçlar vasıtasıyla toplanmakta ve işlenmektedir.

Hayvancılığın yoğun olduğu Selendi İlçesinde, Manisa İl Özel İdaresi, Süt Toplama Merkezi Projesi'ni uygulamaya koymalıdır. Bu projenin amacı; soğutulan sütlerde mikroorganizma faaliyeti soğutmayla orantılı olarak azalmaktadır. Bu nedenle sütün ve süt mamullerinin tüketiciye sağlıklı bir şekilde ulaştırılabilmesi için, sütün

¹⁴² Manisa İli Tarım Master Planı, 2004.

sanayi merkezlerine (fabrika, mandıra) en kısa sürede ve bozulmadan soğutulmuş bir şekilde ulaştırılması gerekmektedir. Sütün bozulmadan süt işleme tesislerine ulaştırılması ancak soğuk zincir ile mümkündür. Soğuk zincirin en önemli halkası ise süt toplama merkezlerindeki soğutucu tanklardır. Üretici tarafından hayvandan sağılan sütün, süt toplama merkezlerine en kısa yoldan getirilmesi ve burada soğutulmuş mikroorganizma faaliyetlerinin yavaşlatılması, durdurulması ve bu şekilde depolanması sağlanmalıdır.

Tablo 53. Araştırma Sahasındaki Hayvansal Üretimler (2004).

Kesilen Hayvan Say(Ad.)	Kırmızı Et Üret. (kg)	Sağılan Hayvan Say.(Ad.)	Süt Üret.(Lt)	Bal Üret. (Kg)	Yumurta Say.(Ad)	Deri Üret. (Kg)	Kıl Üret. (Kg)	Yapağı Üret. (Kg)
1.267	85.274	60.978	32.780.730	3.700	4.150.000	1.267	8.301	58.135

Manisa Tarım İl Müdürlüğü ve Tarım İlçe Müdürlüğü Verileri.

Selendi İlçesi'nde üretilen sütlerin değerlendirilmesi ve bozulmadan süt işleme tesislerine ulaştırılmasıyla bu ilçede süt depolanıp soğutulacaktır. Bu sütlerin değerlendirilmesiyle yöredeki hayvancılığın gelişmesi sağlanacak, hayvancılıkla geçimini sağlayan ailelerin gelir seviyeleri yükseltilecektir.

3.4. SANAYİ FAALİYETLERİ

Başlıca ekonomik faaliyetlerden biri de sanayidir. İnsanların beslenmesi, barınması, giyinmesi, çeşitli aletlerin temini ve diğer ihtiyaçların giderilmesi, ancak bu faaliyetlerle mümkün olmaktadır. Hayat standartlarının yükselmesi, nüfus yoğunluklarının artması ulaşım sistemlerinin gelişmesi ve ticaret hacminin büyümesinde sanayi faaliyetleri büyük rol oynamaktadır.¹⁴³ Saha, hammadde kaynakları ve iş gücü temini bakımından elverişli olmasına rağmen, coğrafi konum, sermaye, ulaşım ve pazarlama olanakları açısından elverişli şartlara sahip değildir. Hatta ilçemiz Rahmanlar köyü civarında Demir, çinko, kurşun madeninden oluşan geniş maden yatakları vardır. Geçen yıllarda burada kurulu fabrikada (200) işçi çalışmakta iken, şirketin iflası sonucu iş durmuş ve çalışan insanlar işsiz kaldığı gibi, ülke

¹⁴³ Erol TÜMERTEKİN, Sanayi Coğrafyası, İst. Üniv. Edebiyat Fak. Yayın no:751,İstanbul,1969,s.36.

ekonomisinin de zararı olmuştur. Bu madenin tekrar faaliyete geçirilerek, işsizliğin önlenmesi ve ekonomiye katkı sağlaması büyük önem arz etmektedir.

Çalışma alanında sanayi faaliyetlerinin genel olarak ev tipi, atölye tipi ve modern sanayi işletmeleri olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür. Ev tipi sanayi, bu imalat tipinin başlıca özelliği yerel ham maddelerinin el işçiliğiyle evde üretilmesi ve üretilen maddenin de yine evde tüketilmesidir.¹⁴⁴ Selendi'deki ev tipi sanayi faaliyetleri genellikle ticari amaçlara yönelik değildir. Bu faaliyetler, daha çok aile ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, el sanatları imalatı olarak da nitelendirilebilir. Genelde çeyizlik olarak yapılan el sanatları arasında, biçki- dikiş, nakış ve örgü işleri yer almaktadır.

Tablo 54. Selendi İlçe Merkezinde Atölye Tipi İşletmelerin Mesleklere Göre Dağılımı(2006).

İş Yeri Türü	Sayısı	%'si	İş Yeri Türü	Sayısı	%'si
Demir İşleri Atölyesi	19	13,2	Camcı	2	1,4
Oto Tamircisi	45	31,3	Kuaför - Berber	22	15,3
Marangoz	11	7,6	Pastacı	4	2,8
Mermer Atölyesi	1	0,7	Celep ve Besicilik	7	4,9
Değirmen	1	0,7	Terzi	9	6,2
Elektr.- Elektronikçi	16	11,1	Fırıncı	4	2,8
Saat tamiri	2	1,4	Toplam	144	100
Nalburiye	1	0,6			

Selendi Esnaf ve Sanatkârlar Odası ile İlçe Mal Müdürlüğü Verileri.

Atölye imalatı, atölye adı verilen binalarda usta işçilerin toplanmalarıyla yaratılan bir faaliyet olan imalat tipi birçok hallerde ev imalatının gelişmesiyle ortaya çıkmıştır.¹⁴⁵ İlçe merkezinde atölye tipi işletmelerin sayısı oldukça fazladır. Bu iş yerleri daha çok imalat ve bakım – onarım işlerinin yapıldığı küçük çaptaki işletmelerdir. Selendi İlçe merkezinde 2006 yılında bu tip işletme sayısı 144'tür. 1997 yılında faaliyete geçen Küçük Sanayi Sitesi'nde, oto tamircisi, Demir işleri atölyesi, ağaç işleri ve marangozhaneler, en fazla rastlanan atölyelerdir(Tablo 55.). Atölye tipi işletmelerde çalıştırılan işçi sayısı 2-3 kişi ile sınırlıdır. Modern sanayi ise makine kullanılarak imalat

¹⁴⁴ Erol TÜMERTEKİN, Nazmiye ÖZGÜÇ, Ekonomik Coğrafya, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1995, s.388.

¹⁴⁵ TÜMERTEKİN, ÖZGÜÇ, 1995, a, g, e., s.389.

yapan tesislerdir. İnceleme alanında modern sanayi faaliyetleri gelişmemiştir. Özel girişimciler ve devlet tarafından açılmış olan, süt işletmesi, TEKEL, tekstil gibi işletmeler faal durumdadır.

3.5. TİCARET

Bilindiği gibi insanların yetiştirdiği ürünlerin, tüketim fazlasının satılıp, ihtiyaç duyulanların satın alınması şeklindeki, alış veriş faaliyetlerine ticaret denilmektedir. Çalışma alanı, ticari aktivitesi pek yüksek olmayan, tali yol güzergâhlarından biri üzerindedir. Bu nedenle ilçede ticari faaliyetler fazla gelişmemiş olup, genellikle yerel ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir. Bu durumun ortaya çıkmasında, bazı faktörler etkili olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında E-23 karayolu güzergâhından 16km içerde olması, Kula, Salihli ve Uşak gibi merkezlere yakın olması ve sanayi faaliyetlerinin yeterince gelişmemiş olması, bu faktörlerin başında gelir.

Tablo 55. Selendi İlçe Merkezinde Ticari İşyerlerinin Dağılımı(2006).

İş Yerinin Türü	İş Yeri Say.	İş Yerinin Türü	İş Yeri Say.
Manav	14	Petrol İstasyonu	4
Tuhafiye- Manifatura	30	Kırtasiye	4
Bakkal	137	Fotoğrafçı	5
Halı –Kilim Satıcılığı	7	Gübre Ticarethanesi	1
Otel İşletmeciliği	2	Kuyumcu	5
Lokanta	16	Kasap	5
Ayakkabı Satıcısı	9	İş Takip - Trafik	4
Mobilya Satıcısı	6	Süt Mamül. Üretimi	1
Kahvehane	50	Züccaciye	8
Un Satıcısı	19	Zirai ilaç	1
İnşaat Malz. Satıcısı	11	İnternet Cafe	3
Tüp Bayiliği	3	Matbaa	1
Kaset- Cd Satıcısı	1	Bar - Birahane	2
Çimento - Kömür	5	Toplam	354

Selendi Esnaf ve Sanatkârlar Odası ile Mal Müdürlüğü Verileri.

İlçe merkezindeki ticari işletmelerin çoğunluğunda, perakende ticaret işleri yapılmaktadır. Nitekim 2006 yılında 354 işyeri perakende satış yapıp, perakende ticaret

ile uğraşmaktaydı. Ticari aktiviteler daha çok 100. yıl ve garaj caddeleri ile çevresinde toplanmıştır (Tablo 56.). İş yerlerinin çoğunluğunu bakkal, kahvehane ve tuhafiye manifaturacılar oluşturmaktadır (Tablo 56.). Ticari aktivite Perşembe günleri kurulan pazar ile artmaktadır (Fotoğraf 20.).

Fotoğraf 19. İlçe Merkezinde Perşembe Günleri Kurulan Pazar.

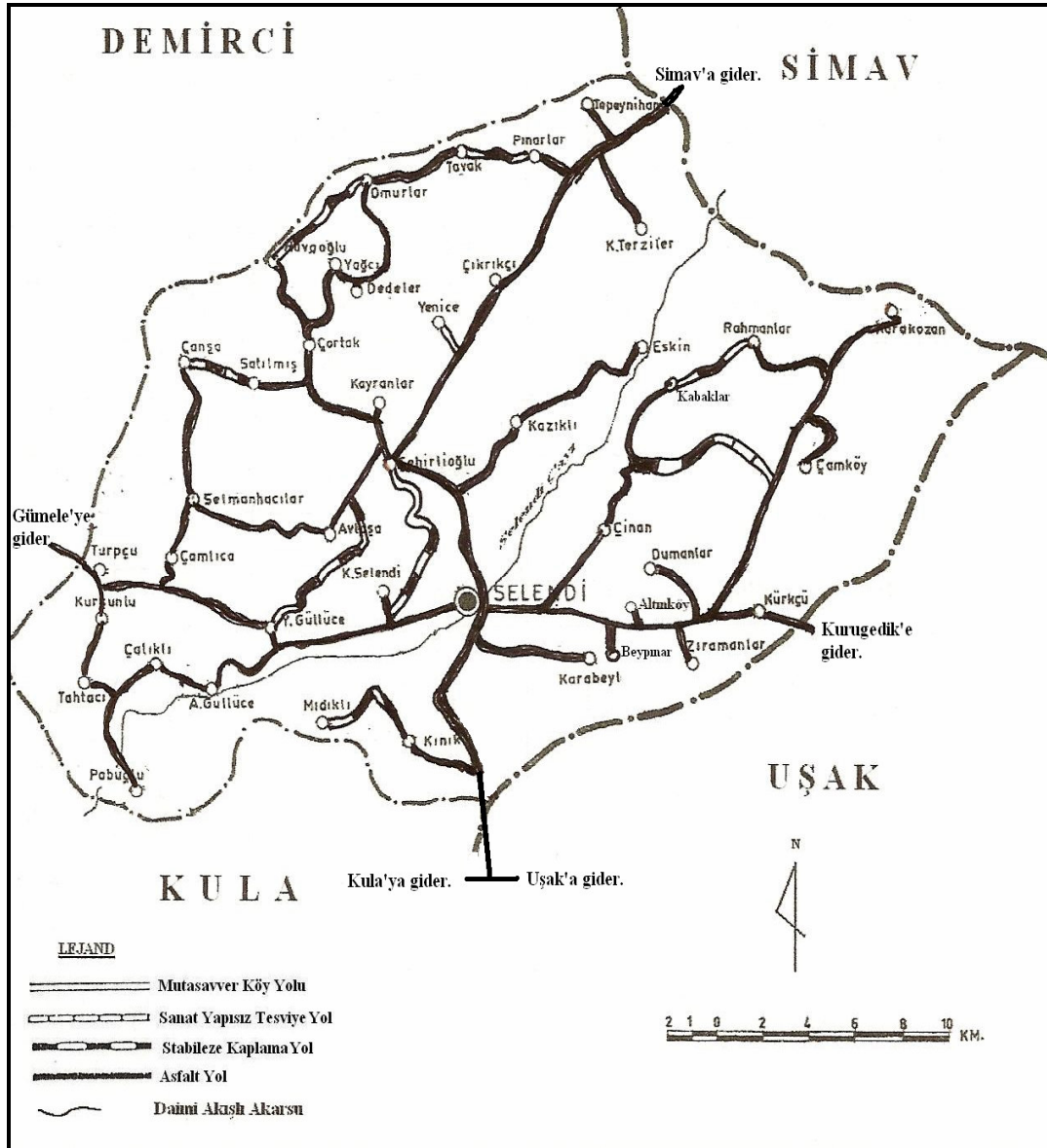
3.6. ULAŞIM ve HABERLEŞME

Ulaşım, ekonomik coğrafyanın önemli bir kolu olup genel anlamı ile, insan ve eşyanın bir yerden bir yere taşınması faaliyetidir. Yeryüzünün çeşitli bölgeleri ile ilişki kurulması ve coğrafi görünümün şekillenmesinde ulaşım ve haberleşmenin rolü büyüktür. Ulaşım ve haberleşme, sanayi ve ticaret gibi bir üretim şeklidir.¹⁴⁶ Bu faaliyetlerin yürütülmesi yollar ve ulaşım araçları ile mümkündür. Ulaşım faaliyetleri ile ekonomik gelişme ve kalkınma yakından ilişkilidir. Selendi çevre il ve ilçelere bağlantısını birinci derecede İzmir- Uşak yoluna bağlanan tali yol ile gerçekleştirmektedir. Bu güzergâh ilçe içinden geçerek kuzeyde Demirci ve Simav ile bağlanmaktadır.

Bu güzergâhın yanı sıra Eski Kula ve Eski Uşak yolu da sözü edilen yerlerle irtibatı sağlamaktadır. Selendi, E-23 (İzmir- Ankara) Karayolunun Kula- Uşak hattı arasında ve (16) km. içeride kalmaktadır. Bu da ilçede aktivite azlığını doğurmuştur.

¹⁴⁶ TÜMERTEKİN, ÖZGÜÇ, 1995, a, g, e., s.479.

Selendi bağlı olduğu il merkezi Manisa'ya 162 km. gibi uzak bir mesafedeyken Uşak merkeze 65 km. gibi daha yakın bir mesafededir. Diğer yakın merkezlere ise uzaklığı şu şekildedir; İzmir'e 175 km., Demirci'ye 60 km., Kula'ya 41 km., Simav'a 65 km. ve Eşme'ye 72 km.'dir. Kula ile ulaşım Kınık dağından asfalt yol ile sağlanmaktadır. Selendi'nin kuzeydoğusundaki Simav ile ulaşım da asfalt yol ile gerçekleştirilmektedir.

Şekil 43. Selendi İlçesi'nin Ulaşım Haritası.

Selendi- Simav üzerinden geçecek olan İstanbul karayolu projesinin hayata geçirilmesi Selendi'nin gelişmesini önemli derecede etkileyeceği tahmin edilmektedir.

Selendi kent içi ulaşım ağı açısından standartlara uygun bir yapıya sahip değildir. Önemli denebilecek aksları oluşturan 100.yıl ve Garaj caddeleri doğu – batı doğrultusunda, Uşak caddesi ise kuzey- güney doğrultusunda ilçeyi iki parçaya ayırmaktadır. İlçeye girişi sağlayan Uşak Caddesi yüklendiği görev açısından yetersiz kalmaktadır. Otobüs terminalini de bu yol üzerinde konumlandığı düşünüldüğünde, ya bu caddenin genişletilmesi ya da alternatif bir çevre yolunun yapılması gerekmektedir. Kent içi yollar genelde dar ve yetersizdir.

Karayolu, ulaşım faaliyetlerinde yoğun olarak kullanılmaktadır. Başta İzmir olmak üzere, çevre yerleşim merkezlerine, Manisa, Turgutlu, Salihli, İstanbul, Uşak gibi yerlere seferler düzenlenmektedir. Günde, İzmir’e dört, Manisa’ya bir, Uşak’a bir otobüs seferi düzenlenmektedir. İstanbul’a ise haftada bir sefer düzenlenmektedir. Selendi’nin köyleri ile ulaşımında ise düzenli bir sefer yoktur. Genellikle köylüler kendi imkânları ile ilçeye gelip gitmektedirler. İlçenin köylerine her mevsim ulaşılabilir. Bazı köy yolları stabilize kaplamadır (Şekil 43.). Bu yollarda da asfaltlama çalışmaları devam etmektedir. Selendi’de 2005 yılında toplam motorlu araç sayısı 3945’tir. Otomobil, traktör ve motosiklet en fazla sayıya araçlardır(Tablo 57.).

Tablo 56. Selendi’deki Motorlu Araç Tipinin ve Sayısının Dağılımı(2005).

Araç Tipi	Araç Sayısı
Motosiklet	765
Otomobil	1254
Minibüs	103
Otobüs	109
Kamyonet	160
Kamyon	303
Traktör	1245
Tanker	5
Özel Amaçlı	1
Toplam Motorlu Araç Sayısı	3945

Selendi İlçe Trafik Amirliği.

Selendi İlçe merkezinde 2005 yılında toplam 4 trafik kazası tespit edilmiştir. Selendi İlçe merkezinde meydana gelen kaza sayısı yıllara göre incelendiğinde en fazla kazanın 1998 yılında 15 trafik kazası olmuştur(Tablo 58.).

Tablo 57. Selendi İlçe Merkezinde meydana Gelen Trafik Kaza Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.

Yıl	Kaza Sayısı	Yıl	Kaza Sayısı	Yıl	Kaza Sayısı
1995	3	1999	15	2003	5
1996	4	2000	13	2004	9
1997	11	2001	5	2005	4
1998	15	2002	6	-	-

Selendi İlçe Trafik Amirliği.

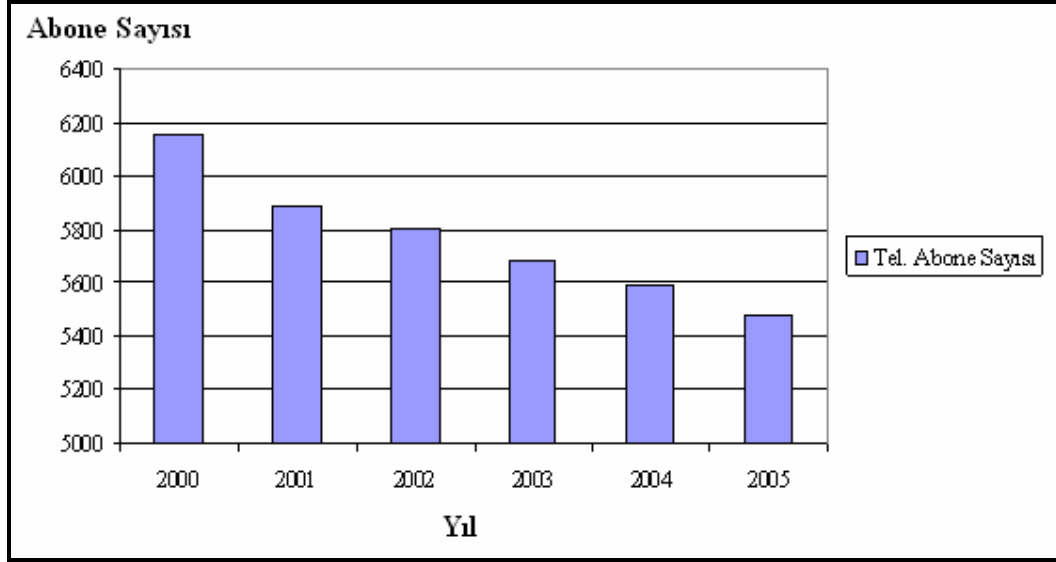
Araştırma sahasında son yıllarda haberleşme ağı, oldukça hızlı gelişim göstermiştir. İlçe merkezine bağlı 44 köyün tamamında ve köylere bağlı tüm mahallelerde telefon bulunmaktadır. Ayrıca her yerleşim biriminde radyo ve televizyon yayınları, rahatlıkla izlenebilmektedir.

Selendi PTT'sinden alınan bilgilere göre; 2000 yılından 2005 yılına kadar olan dönemde telefon abone sayısında, mektup kabul sayısında, telgraf kabul sayısında ve tebrik kabul sayısında büyük azalmaların olduğu görülmüştür (Tablo 59.; Şekil 44.).Bunda da cep telefonu kullanımının son yıllarda yaygınlaşması etkili olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 58. Selendi'deki Haberleşme Sistemlerinin Yıllara Göre Durumu.

YIL	Tel. Abone Sayısı	Mektup Kabul	Telgraf Kabul	Faks Kabul	APS Kabul	Koli Kabul	Tebrik Kabul
2000	6155	58809	115	75	895	127	3901
2001	5889	50607	58	92	1115	116	3708
2002	5803	46802	28	115	1111	99	2607
2003	5683	45023	46	288	845	65	1904
2004	5591	45108	33	308	1012	81	1803
2005	5475	43223	24	421	934	73	1757

Selendi İlçe PTT Müdürlüğü.

Şekil 44. Selendi'deki Telefon Abone Sayısının Yıllara Göre Değişimi.

3.7. TURİZM

Selendi turizm değerleri bakımından zengin bir potansiyele sahip değildir. Doğal güzellikler, tarihi kalıntılar ve kültürel değerlerden oluşan bir potansiyele sahiptir. Turizm değerlerinin iyi korunamaması, turistik tesislerin yetersizliği ve iyi tanıtılmama gibi nedenlerle mevcut potansiyelden yararlanılamamaktadır. Selendi'de turistik konaklama tesisi olarak 2 otel bulunmaktadır. Söz konusu otellerin kapasitesi ise oldukça düşüktür.

Günümüzde Kara Selendi köyünün bulunduğu yerde, Lidyalılar'a ait Slandos bulunmaktadır. Slandos, Kula'dan 41 km. uzaklıktadır. Selendi'nin de 4-5 km. batısında yer almaktadır. Kentin bulunduğu alanda yüzey araştırması ve arkeolojik kazı yapılmamıştır. Köyde bazı antik duvar kalıntıları, temel izleri ile karşılaşılmıştır. Bu kalıntılarda çevrede yeni yapılanmalar nedeniyle kullanılmış, kentten kalan son izler de yok edilmiştir (Fotoğraf 21.). Burada, oturan bir ana tanrıça heykeli bulunmuştur. Heykel, İzmir Arkeoloji Müzesi'ndedir.

İlçenin çevresinde değişik yerlerde rekreasyon alanları yer almaktadır. Bu yerlerden bazıları şunlardır. Kınık tepesi, Selendi'nin güneyinde olup, ilçeye 7 km. mesafededir. Ağaçlık, temiz hava, sakin bir ortam ve temiz çevresiyle halkımızın hafta sonlarında dinlenmek için gittikleri mesire yerlerinden biridir.

Selendi - Demirci yolu üzerinde Çortak Köyü, Değirmendere Mahallesi İlke Çayı üzerinde çınar ağaçlarıyla kaplı vatandaşlarımızın özellikle bahar aylarında piknik

yaptığı bir yerdir. Çıkrıkçı Köyü'ne yakın bir mesafede, Selendi-Simav yolu üzerinde, tertemiz kaynak suyu ve bol yeşil alanı ile halkın uğrak yerlerinden biridir. Yağcı Dağı da yeşil alanı, temiz suyu yükseltisi ve ormanlık alanıyla özellikle yaz aylarında gidilebilecek yerlerdendir.

Fotoğraf 20. Slandos Kentinden Çeşitli Sütun, Stell ve Kemerler.

Selendi Çayı kenarında bulunan Yıldız Mahallesi, Enezler yerleşmesinin 1 km. kuzeyinde halk arasında Cavır Evi diye anılan bölgede iki adet kaya mezar bulunmaktadır. Mezarlardan biri iki bölmedir. Birinci bölme kare biçiminde oyulmuş olup içinde 4 adet dikdörtgen çukur bulunmaktadır. Çukurların mezar olduğu sanılmaktadır. Kare bölmeyi geçince ufak bir bölme daha bulunmaktadır. Bu bölümün tavanı oval bir şekildedir.

İlçede, cirit oyunu ve sporu yaygındır. Diğer adı ile Çavgan; Türklerin yüzyıllardan beri oynadıkları bir ata sporudur. Türkler bu atlı oyunu Orta Asya'dan günümüze taşımışlardır. Genellikle bir savaş oyunu olarak kabul edilmiştir. İlçede bazı dönemlerde turnuvalar düzenlemektedir. Bu tip organizasyonlar daha fazla yapılarak turizme katkı sağlanabilir.

Selendi ve çevresinde kış mevsiminde, halı ve kilim dokumacılığı yapılır. Kertme, Karagöz, Sarı ve Sinekli kilim adlarıyla değişik armonide kilim desenleri dokunur. Dokumaların ham maddelerini tamamen halk kendisi üretir. Yün ve kıl hayvanlardan alındıktan sonra kirmanla ip haline getirilir. Her dokumanın kendine has ipliği vardır. Halı, kilim, torba için ayrı ayrı iplik elde edilir. İpler kök boya ile boyanır. Daha sonra bunların dokumaları yapılır. Bu şekilde yapılmış birçok halı ve kilim ilçede mevcuttur (Fotoğraf 22.). Bunlar değişik festival, fuar alanlarında sergilenerek ve satılarak ilçe ekonomisine turizm açısından fayda sağlayabilir.

Fotoğraf 21. Selendi Kilimleri ve Halıları.

Turizmin gelişmemesinin en önemli nedenlerinden biri yöredeki beşeri ve doğal turistik çekiciliklerinin tam olarak tespit edilmemiş olması, konaklama gibi altyapı tesislerinin sınırlı olması, ana turizm yol güzergâhlarından biri olan İzmir – Ankara karayolundan içerde yer alması, tanıtımının yapılmamış olması gibi sebepleri sıralayabiliriz. Selendi'nin Kula genç volkanik arazisine yakın olması ve buranın jeopark haline getirilmesi konusunda çalışmaların başlatılmış olması ileride turizm açısından avantaj sağlayacaktır. İlçedeki mevcut turizm potansiyelleri iyi değerlendirildiğinde ilçe ekonomisine olumlu katkı sağlayacaktır. Özellikle Slandos antik kenti, halı ve kilimler, cirit oyunları, kiraz festivalleri gibi turizm değerleri ile yayla turizmi, olta balıkçılığı gibi alternatif turizm çeşitleri için büyük potansiyele sahiptir.

4. BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ TEMEL SORUNLARI VE BAŞLICA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1. DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİNDEN KAYNAKLANAN BAŞLICA SORUNLAR VE ÖNERİLER

Çalışma alanının doğal çevre özelliklerinden kaynaklanan önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların birisi tarımda sulamadır. Selendi toraklarında sulu tarım sınırlı olarak yapılmaktadır. Bunun önemli nedenlerinden birisi Selendi Çayı'nın akımı yaz aylarında iyice azalmaktadır. Sulamaya ihtiyaç duyulan bu mevsimde çayın suyunun iyice azalması nedeniyle sulamada pek kullanılamamaktadır. Diğer nedeni ise sulama kanallarının olmaması, sulama imkânını sınırlandırmaktadır. Ayrıca Selendi İlçe merkezinden sonra akımına devam ederken vadi kuzeye ve güneye doğru yükselmektedir. Sulu tarım alanlarını daraltmaktadır. Selendi Çayı yukarı havza kesimi üzerinde sulama amaçlı baraj ve diğer sanatsal yapılar yapılabilir. Böylece Selendi Çayı sularından daha iyi istifade edilebilir. Sulu tarım ürünlerinde çeşitlilik ve verimlilik artar. Sebze ve meyve üretimi artacak kuru tarıma bağlılık azalacaktır.

Sahanın topografik ve hidrografik özellikleri nedeniyle, çalışma alanında daha çok kuru tarım yapılmaktadır. Sahada kaba tarım yöntemi uygulanmaktadır. Tarımda verimlilik tamamen iklim şartlarına bağlıdır. Özellikle ilkbahar mevsiminin yağışlı geçtiği yıllarda verimli bir yıl olur. İlkbahar mevsiminin kurak geçtiği yıllarda ise verimde düşmeler olur. Dolayısıyla üretimde büyük dalgalanmalar olur.

Araştırma sahasında Selendi Çayı vadisinin dışındaki düzlük alanlarda, sulama imkânı bulunmamaktadır. Yeraltı sularının çiftçilerin ekonomik olanakları ile yeryüzüne çıkartıp tarım alanlarının sulanması pek mümkün değildir. Bu nedenle sulama sorununun çözümü için devlet destekli projeler bir an önce uygulamaya konulmalıdır.

Çalışma sahasında, eğimli yüzeylerin çokluğu ve doğal bitki örtüsünün önemli boyutlarda tahrip edilmiş olması, toprak erozyonunu arttırmaktadır. Bu konuda ağaçlandırma çalışmalarının arttırılarak yaygınlaştırılması ve münavebeli ekim, tarım alanlarının boş bırakılmaması gerekmektedir. Ayrıca çayır ve otlaklardaki aşırı otlatma önlenmeli, eğimli tarım alanlarında tarla eğime dik olarak işlenmeli ve teraslama tekniği de uygulanmalıdır.

Çalışma alanında heyelanlar, Selendi'nin yaklaşık 1-2 km. kuzeyinde Keklik dere vadisinin batı ve doğu yamaçlarında, İnnice Mahallesi güneyindeki yamaçlarda (Fotoğraf 2), Hacıhaller Mahallesi'nin batı kesiminde görülmektedir (Şekil 7.).Selendi ile güneyindeki Kınık, Çakallar ve Telli köyleri arasında eski ve yeni heyelanlara rastlanılmaktadır(Şekil 6.). Hatta Telli köy yerleşmesi şimdiki yerleşmesinden daha güneyde yer alıyordu. Ancak heyelan olayı sonucu bugünkü yerleşmesinin olduğu yere daha sonradan yerleştirilmiştir. Heyelan tespit edilen bu yerlere yerleşmeye izin verilmemelidir. Selendi – Kula karayolunun Kınık dağına doğru olan, yamaç kesimi üzerindeki kısmı heyelan üzerine kurulmuş ve tehlike arz etmektedir.

Selendi Çayı zaman zaman taşkın olaylarına neden olmaktadır. Buda çay kenarındaki yerleşmeleri tehdit etmektedir. Çay kenarları ikana açılmamalı ve vadi boyunca ağaçlandırma çalışmaları yapılmalıdır.

4.2. BEŞERİ ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN BAŞLICA SORUNLAR

İnceleme alanında, nüfusla ilgili sorunların en başında göçler gelmektedir. İlçe dışına göç hareketleri 1960'lı yıllardan sonra hızlanmıştır. Bu tür nüfus hareketleri günümüzde de sürmektedir. Göç olayının en önemli nedeni, nüfus artışı karşısında, geçim kaynaklarının yetersiz kalmasıdır. Bunun yanında daha rahat bir yaşam sürme isteği ve daha iyi eğitim olanaklarından yararlanma gibi sosyal gerekçeler göçün nedenleri arasındadır.

Göç hareketlerinin önlenmesi için öncelikle, nüfus temel geçim kaynaklarından olan tarımsal faaliyetler geliştirilmelidir. Bu çerçevede, uygun eğitime sahip arazilerde, sulamalı tarım tekniklerinin kullanılması sağlanmalıdır. Diğer yandan, hayvancılık faaliyetleri desteklenmeli, bu faaliyetle uğraşanlara teşvik kredileri verilmelidir. Bunun yanında ev tipi ve atölye tipi sanayi işletmelerinin yaygınlaşması için teşvikler yapılmalı, kredi olanakları sağlanmalıdır. Bu tür işletmelerin kurulması için, özellikle özel sermaye sahipleri kredilendirilmeli, böylelikle sahadan dışarıya sermaye göçü de önlenmelidir.

Beşeri özelliklerinden kaynaklanan bir diğer sorun sağlıkla ilgilidir. Sahada, doktor ve sağlık personeli sayısı yeterli düzeydedir. Ancak uzman doktor ve donanım eksikliği önemli bir sorundur. Bununla birlikte ilçe merkezinin sağlık hizmetleri alanında daha geniş imkânlarla sahip yerleşim merkezlerine yakınlığı ve ulaşım kolaylıkları bu konudaki sorunların görülmesini engellemektedir.

Sahada, halkın eğitime olan ilgisi oldukça fazladır. Okur- yazarlık oranı %87 dolayındadır. Hatta kadın okur- yazar nüfus oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Ancak okuma yazma bilmeyen nüfusun %77,9'unu kadınlar oluşturmaktadır. İlçede, üst yaş gruplarına düzenlenecek kurslar ile bu oranlar yükseltilebilir.

Eğitim konusunda asıl sorun, eğitimin kalitesi ve genel başarı oranlarında yaşanmaktadır. Eğitim ve öğretimin kalitesini yükseltmek için, öncelikle yeterli sayı ve nitelikte branş öğretmenleri ile gerekli araç ve gereçler sağlanmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin konut sorunları çözümlenmeli ve sosyal tesisler geliştirilmelidir. Eğitim sorununu halletmenin bir diğer yolu ise Yatılı İlköğretim Bölge Okulları yapılmalıdır. Böylece Selendi İlçe yönetim sınırları içindeki yerleşmelerde daha iyi kalitede eğitim verilecektir. İlçe eğitim fonksiyonu açısından Uşak ve Manisa'nın etki bölgesi altındadır.

İlçe merkezinde yerleşme planından kaynaklanan bazı sorunlar da bulunmaktadır. Yerleşme çekirdeğini oluşturan merkezi kısımlarda, konutlar çok sıkışık, sokak araları çok dardır. Toplu dokunun belirgin olarak izlendiği bu alanlar dışında planlama konusuna dikkat edildiği görülmektedir. Selendi kasabası yatay yönde gelişmesi, Selendi Çayı vadisi, kenarı boyuncadır. Bu alan kasabadaki en önemli tarımsal niteliğe sahip arazi durumundadır.

4.3. EKONOMİK FAALİYETLERLE İLGİLİ BAŞLICA SORUNLAR

Araştırma sahasının topografik özelliklerinin bir sonucu olarak tarım arazileri oldukça azdır. Nitekim ilçede toplam arazi varlığının sadece %46,8'i tarımsal amaçlı olarak değerlendirilmektedir. Sahada, ekstansif tarım karakteri egemendir. Sulama, gübreleme, zararlılarla mücadele, makineleşme, kooperatifleşme, kredi temini, pazarlama tarımın başlıca sorunlarıdır. Bunlara ek olarak tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi de ve parsellerin giderek küçülmesi, başlı başına bir sorundur. Parsel yüzölçümlerinin hem küçük hem de parçalı ve dağınık olması, tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca makine kullanımı güçleşmekte, zaman ve kaynak kaybına da yol açmaktadır.

Sahada, yapay gübre kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu konuda çiftçinin bilgilendirilme ve bilinçlendirilme çalışmaları arttırılmalıdır.

Doğal çevre özellikleri nedeniyle ilçede, tarım alanlarının genişletilmesi pek mümkün değildir.

İnceleme alanında karşılaşılan bir diğer sorun sulama problemidir. Halen tarıma elverişli toprakların ancak %0,7'sinde sulamalı tarım yapılabilir. D.S.İ. tarafından yürütülecek olan sulama projesinin, uygulamaya konulması halinde, kuru tarım alanlarının çok büyük bir bölümü sulama imkânına kavuşabilecektir.

Tarım faaliyetleri de görülen önemli sorunlardan biri de toprak erozyonudur. Tarım alanlarının yanlış işlenişi ve aşırı otlama sonucu eğimli arazilerde doğal bitki örtüsünün tahrip edilmesi, erozyonun başlıca nedenidir. Özellikle sağanak yağışların görüldüğü zamanlarda, yağmur suları, birdenbire yüzeysel akışa geçmekte ve toprakların süpürülmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda taşınan materyalin bir kısmı, eğimin az olduğu tarım alanlarında birikerek verimin düşmesine neden olmaktadır. İlçedeki erozyon durumunun en önemli göstergesi badlands topografyasıdır.

Yine sahada sıkça rastlanan önemli bir sorun, hasat sonu anız yakma alışkanlığıdır. Bu işlem, topraktaki organizmayı yok ettiği gibi doğal bitki örtüsüne de zarar vermektedir. Böylelikle, tarım alanlarında hem verim azalmasına neden olurken hem de toprak erozyonuna zemin hazırlamaktadır.

Araştırma sahasında, gerek bitkisel gerekse hayvansal ürünlerin pazarlanmasında da bazı sorunlar yaşanmaktadır. İlçe merkezinin henüz iyi bir pazarlama organizasyonu kurulamamıştır.

İlçe merkezinde, sanayi faaliyetler olarak, küçük çapta onarım ve imalat işlerinin yapıldığı, atölye tipi işletmeler bulunmaktadır. Ayrıca yakın zamanlara kadar ilçede faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarından bazıları günümüzde çalışmalarına son vermiştir. Bunların başında tekstil işletmeciliği, un fabrikası gelmektedir. Selendi halkından olup bu işlerle uğraşan çok sayıda esnaf ve sanatkâr, bu faaliyetlerini yakın il ve ilçe merkezlerinde devam ettirmektedir. Bu durum üzerinde ana ulaşım hatlarına göre Selendi'nin uzak kalması, önemli etkenlerden biridir.

Selendi İlçe merkezinde, sanayi faaliyetlerinin gelişmemiş olması dışarıya yönelik göç hareketlerinin hız kazanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle daha öncede değinildiği gibi ev tipi ve atölye tipi işletmelerle, sahada çokça üretilen tarım ve hayvansal üretime dayalı, modern sanayi kuruluşlarının kurulması, ilçenin gelişimine öncülük edecektir.

Sahada hayvancılık faaliyetleri önemli gelişmeler göstermektedir. Modern ahırlarda, besin değeri yüksek yapay yemlerle, iyi cins hayvan yetiştirme çalışmaları,

büyük ölçüde benimsenmiş durumdadır. Ayrıca modern tavukçuluk da giderek yaygınlaşmaktadır. Ayrıca hayvan ürünlerine yönelik kombine tesislerin kurulması, hem hayvancılık hem de ticari faaliyetlere canlılık kazandıracaktır.

Uşak, Manisa ve Kütahya İlleri arasında yer alan ilçe, önemli ulaşım yolları üzerinde bulunmaktadır. Ulaşım koşullarında herhangi bir sorun bulunmamasına rağmen, çevreyle bağlantıyı sağlayan yolların, standartlarının yükseltilmesi diğer ekonomik faaliyetleri de olumlu yönde etkileyecektir.

Araştırma sahası doğal güzellikleri, Slandos antik kenti, halı ve kilimler, cirit oyunları, kiraz festivalleri, rekreasyon alanları, dışında önemli bir turizm potansiyeline sahip değildir. Ancak, bu güne kadar sahip olunan turistik değerler tanıtlamadığı gibi, bu amaca yönelik tesislerin kurulması da gerçekleştirilememiştir. Turizm potansiyelinin değerlendirilmesi konusunda projeler hazırlanması ve bir an önce uygulamaya geçirilmesi, kasabanın kalkınmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Beklentilerimiz yakın bir gelecekte, bütün sorunlarını çözümlemiş ve kalkınmasını tamamlamış bir Selendi görmektir.

SONUÇ

Araştırma sahasını oluşturan Selendi İlçe merkezi, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü'nde, Manisa İli sınırları içerisinde yer almaktadır. Ortalama yükseltisi 440 metredir. Sahada Gediz Nehri'nin kollarından Selendi Çayı uzanmaktadır. Selendi Çayı inceleme alanının en önemli akarsuyu olup, kaynağını Kütahya'nın Simav İlçesi merkezinin yaklaşık 15 km. güneydoğusundaki Salhane ve Derbent dağlarının güney yamaçlarından alır. Jeolojik devirler içerisinde beliren morfolojik oluşumlar sonucu bugünkü görünümünü kazanmıştır. Kuzeydoğu – güneybatı istikametinde akan çay havzanın sularını Gediz Nehri'ne taşımaktadır.

Çalışma alanında temeli Menderes Masifinin metamorfik ve granitik kayaçları oluşturur. (Eşme Formasyonu) Üzerinde Fermo-Trias yaşlı mermerler ye alır. İncelememize konu olan Selendi ve yakın çevresinde Paleozoik, Senozoik ve Kuaternere ait formasyonlar yüzeylenmektedir. Sahanın temelinde Paleozoik yaşlı birimler bulunmaktadır. Paleozoik, metamorfik birimlerle temsil edilmektedir. Senozoik formasyonunda ise Neojen yaşlı gölsel fasiyesde oluşmuş kıltaşı- kumtaşı- tüfit ve marn ardalanması konglomera bantlarıyla devam etmektedir. Selendi Çayı boyunca yer yer alüvyon oluşmuştur.

Araştırma sahası, Akdeniz ile karasal iklim arasında geçiş özelliği gösteren yarı kurak-yarı nemli, ılıman bir iklim hüküm sürmektedir. Kurak – az nemli, mezotermal (orta sıcaklıkta) su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, okyanus tesirine yakın iklim tipine girmektedir. Selendi İlçesi meteoroloji istasyonunun rasat verilerine göre, yıllık ortalama sıcaklık 14,1 °C'dir. Ortalama sıcaklık değerlerinin yıl içinde aylara gösterdiği değişiklik incelendiğinde, en düşük ortalama sıcaklık 4,3 °C ile Ocak ayına aittir. Ortalama sıcaklığın en yüksek olduğu ay ise 35,6 °C Ağustos ayında kaydedilmiştir. Selendi Meteoroloji istasyonunun 33 yıllık yağış verilerine göre yıllık yağış miktarı 505,6 mm.'dir. Araştırma sahasına 30 km. mesafede olan Kula meteoroloji istasyonunda ise yıllık yağış miktarı 596,7 mm kadardır. Yıllık ortalama yağışın aylara göre dağılımı incelendiğinde Selendi'de en yağışlı ay 85.3 mm. ile Aralık ayıdır. Bu ayı 73,6 mm. ile Ocak, 64,0 mm. ile Şubat ayları takip eder. En az yağışların ise 7,7 mm. ile Ağustos ayında düştüğü saptanmıştır.

Sahada yaygın olan topraklardan rendzina toprakları en fazla alanı kaplayan topraklardır. Kireçsiz kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi topraklar, kahverengi orman toprakları, alüvyal toprakları, kırmızı Akdeniz toprakları ve kolüvyal topraklar yer kaplamaktadır. Ülkemizdeki Akdeniz (Ege-Akdeniz) Fitocoğrafya Bölgesi, Marmara kıyılarından başlayan başlayarak Ege'de Uşak bölgesine kadar sokulur. Selendi, hem coğrafi konum hem de bitki örtüsü türleri bakımından Akdeniz (Ege-Akdeniz) Fitocoğrafya bölgesine girmektedir. İnceleme sahasında görülen çeşitli bitki topluluklarının bugünkü sınırları doğal olmaktan uzaktır. Bunda antropojen etkilerin rolü büyüktür. Tarım ve hayvancılık amacıyla orman sahaları tahrip edilmiş. Bitki örtüsünün görünümü bozulmuş, doğal sınırlar gerilemiş, orman alanları daralmış, birçok yerde asli karakteri değişmiş, bazı yerlerde bütünüyle ortadan kalkmıştır. Ormanın tahribi sadece platoluk sahalarda değil, dağlık alanların yüksek kesimlerinde de kendini göstermiş, orman üst sınırı değişmiş ve otsu türler sahaya hâkim olmuştur.

Nüfus sayılarındaki artışlar ve azalışlar, doğum, ölüm ve göç gibi olaylar sonucunda meydana gelmektedir. Toplam nüfustaki artma süreçleri ile belirtilen nüfus gelişimi, inceleme alanında sürekli artış göstererek istikrarlı gelişme özelliği göstermektedir. Ayrıca nüfus artış hızının, Türkiye ortalamasının altında seyretmekte olması da dikkat çekicidir. Bu durum ilçeden dışarıya göç yoluyla sürekli bir nüfus kaybının yaşanmakta olduğunun göstergesidir. Selendi İlçe merkezinde 1975–2000

yılları arasında da nüfus artışı devam etmiştir. 1975 yılındaki nüfus 4457, 2000 yılındaki sayımda ise nüfus 8095 kişiye ulaşmıştır. Ancak 1975 yılından itibaren genel olarak yıllık nüfus artış hızlarında düşmeler olmuştur. Bunda da 1975 yıllarından sonra Selendi'de göç hareketi başlamış ve 2000'li yıllarda iyice hızlanmıştır. 1997 yılındaki nüfus sayımında 7380 kişi olan nüfus 2000 yılındaki nüfus sayımında 8095 kişi olmuştur. Yıllık nüfus artışı hızı ise % 3,2 olarak gerçekleşmiştir.

Selendi İlçe merkezi fonksiyonel olarak, hizmet ve tarım sektörünün yoğun olduğu toplu dokulu bir yerleşme özelliği gösterir. Ancak Bekirağalar, Hacıhaller, İnnice ve Yıldız mahallelerinde ise tarım ve hayvancılık ön plana çıkarken dağınık dokulu bir yerleşme görülür. İlçenin yerleşme çekirdeğini oluşturan Zafer ve Eskicami mahallelerinde yerleşme dokusu çok sık ve sokak araları da çok dardır. Ama Kurtuluş, Fatih ve Karşıova mahalleleri gibi sonradan kurulan mahalleler sokak ve caddeleri daha düzenlidir.

Yerleşme, Selendi Çayı Vadisi boyunca gelişme göstermektedir. İlçe yerleşmesi, güneş ışınlarından daha iyi yararlanabilmek için vadinin güney yamacına olmuştur. Kamu kuruluşları ve eğitim kurumları ilçe çekirdeğine yakın yerde inşa edilmiştir. Dolayısıyla yerleşmede, bu doğrultuda yatay yönde gelişme gözlenmektedir. Eski cami mahallesinin yatay yönde gelişmesi sonucu Karşıova Mahallesi, Kurtuluş Mahallesinin yatay yönde gelişmesi sonucu ise Fatih mahallesi oluşarak ilçe merkezine eklenmiştir.

Yerleşmenin dikey yönde büyümesi ise, Selendi Çayı kenarındaki Eski cami mahallesinin bir bölümü ve Karşıova Mahallesinin büyük bir bölümü, 440m yükseklikte yerleşirken, Şerefiye ve Zafer mahallelerinin en yüksek yerleşme yerleri yaklaşık 500 m. civarındadır. Aynı zamanda yerleşmenin dikey yönde büyümesi, bir yandan kamu kuruluşlarına ait yeni binaların diğer yandan da ekonomik olanakları gelişen ailelerin eskiyen binalarının yerine çok katlı olarak yenilerini yapmaları ile hız kazanmaktadır. Çok katlı binalara ilçenin hemen her mahallesinde rastlanmaktadır.

İlçedeki ekonomik faaliyetleri, tarım ve hayvancılık, hizmet, ulaşım, ticaret, sanayi faaliyetleri olarak gruplandırmak mümkündür. Çalışan etkin nüfus içinde en büyük oranı hizmet sektörüne ait olmasına rağmen, sahada egemen olan sahada egemen olan ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Hizmet, ulaşım, ticaret, sanayi faaliyetleri tarım ve hayvancılığı destekler niteliktedir. Son yıllarda hayvancılık faaliyetlerinde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Özellikle büyükbaş

hayvancılıkta, açık alan ahır hayvancılığına doğru geçiş dikkati çekmektedir. Aynı gelişme kümes hayvancılığında da görülmektedir. Modern kümeslerde ticari amaçlı, yumurta ve et tavukçuluğu giderek yaygınlaşmaktadır.

Saha, hammadde kaynakları, işgücü temini, sermaye, ulaşım ve pazarlama olanakları açısından pek elverişli şartlara sahip değildir. Ayrıca ilçe nüfusuna bağlı olarak talep azlığı ve daha geniş imkânlarla sahip il merkezlerine yakınlığı, sanayi faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. İlçe merkezinde atölye tipi işletmelerin sayısı oldukça fazladır. Bu işyerleri daha çok imalat ve bakım- onarım işlerinin yapıldığı, küçük çaptaki işletmelerdir. Demir doğrama, oto tamirciliği, ağaç işleri ve marangozhaneler en fazla rastlanan atölyelerdir. İnceleme alanında modern sanayi fanla gelişmemiştir.

İlçede ticari faaliyetlerde fazla gelişmemiş olup, genellikle yerel ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir. İlçe merkezindeki ticari işletmelerin çoğunluğunda, perakende ticaret yapılmaktadır. Değişik alanlarda faaliyet gösteren bu iş yerlerinin büyük bölümünü bakkal, kahvehane, tuhafiye, inşaat ve manifaturacılar oluşturmaktadır.

Selendi turizm değerleri bakımından çok zengin bir potansiyele sahip değildir. Doğal güzellikler, tarihi ve kültürel kalıntılar turizm açısından fazla değerlendirilmemektedir. Özellikle Slandos antik kenti, halı ve kilimler, cirit oyunları, kiraz festivalleri gibi turizm değerleri ile öne çıkan Selendi, bölge ve ülke çapında tanınmış bir ilçe olacaktır. İlçedeki mevcut turizm potansiyelleri iyi değerlendirildiğinde ilçe ekonomisine olumlu katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AKINCI İbrahim Ethem, *Demirci Akıncıları*, Türk Tarih Kurumu, xvi. Dizi, Sayı:33a, Anklara, 1989.
- ARDEL Ahmet, Ajun KURTER, Yusuf DÖNMEZ, *Klimatoloji Tatbikatı*, Baha Matbaası, İstanbul, 1965.
- ARDOS Mehmet, *Volkan Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yayın No:3478, İstanbul,1987.
- ARDOS Mehmet, PEKCAN(YALÇINER) Nilüfer, *Jeomorfoloji Sözlüğü*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayın No:3397, İstanbul,1994.
- ATALAY İbrahim, *Türkiye Vegetasyon Coğrafyasına Giriş*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay. No:19, İzmir, 1983.
- *Toprak Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:8, İzmir, 1989.
- *Türkiye'nin Ekolojik Bölgeleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İzmir,2002.
- “*Gediz Nehri Havzası'nda Toprak Erozyonu Problemleri Üzerine Bir Araştırma*”, Jeomorfoloji Dergisi, sayı.9., Ankara, 1980.
- ATALAY İbrahim, SEZER Lütfi, TEMUCİN Ecmel, IŞIK Şevket, MUTLUER Mustafa, “*Ege Bölümü'nde Toprak Oluşumunu Etkileyen Faktörler*”, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:5, İzmir, 1990.
- AKYÜZ Oktay, *Her Yönüyle Selendi*, İstanbul, 2002.
- AYDAR Erkan, *Early Mioceneto Quaternary evolution of volcanism and basin formation in western Anatolia. a review. Journal of volcanology and Geothermal Research* 85., Ankara, 1998.
- DARKOT Besim, *Türkiye İktisadi Coğrafyası*, İstanbul Üniv. Yay. No:1307, İstanbul,1972.
- “*Şehir Ayırımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri*”, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi, C.8, Sayı:16, İstanbul, 1967.
- DENKER(TOLUN) Bedriye, *Yerleşme Coğrafyası Kır Yerleşmeleri*, İstanbul Üniv., Yayın no:2275, İstanbul,1977.
- DOĞANAY Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğt.Fak., Ankara, 1994.
- *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, M.E.B. Yayın no:2982,İstanbul,1997.
- *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Atatürk Üniv. Fen- Edebiyat Fak., Yayın No:99, Erzurum, 1989.
- DÖNMEZ Yusuf, *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*, İstanbul Üniversitesi Yayın No:2365, İstanbul, 1979.
- EFE Recep, “*Yukarı Gediz Havzası'nda İklimin Doğal Bitki Örtüsü Dağılışına Etkisi*”, Türk Coğrafya Dergisi, sayı:33, İstanbul, 1998.
- ERCAN Tuncay, ERDOĞDU Günay, TÜRKECAN Ahmet ,“*Kula – Selendi (Manisa) Dolaylarının Jeolojisi*”, Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Jeoloji Mühendisliği, Ankara, Mayıs 1983,
- ERCAN Tuncay, SATIR Muharrem, SEVİN Dilek, TÜRKECAN Ahmet,“*Batı Anadolu'daki Tersiyer ve Kuaterner Yaşlı Volkanik Kayaçlarda Yeni Yapılan Radyometrik Yaş Ölçümlerinin Yorumu*”, MTA Dergisi 119, Ankara, 1996.
- ERGE Kaan, *Selendi Guide 2000*, R. K. Stüdyo Ajans Basım Tesisleri, İzmir,2000.

ERDOĞAN Ertuğrul, *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Doğan Yayıncılık, Ankara, 2003.

ERİNÇ Sırrı, *Klimatoloji ve Metotları*, İstanbul Üniversitesi, Yayın No:994, İstanbul, 1969.

----- *"Türkiye'de Akarsu Rejimlerine Toplu Bakış"*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 17, Ankara, 1957.

EROL Oğuz, *"Türkiye'nin Doğal Yöre ve Çevreleri"*, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:7, İzmir, 1993.

GÜNAL Nurten, *Yukarı Gediz Havzası'nın Bitki Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, 2003.

-----*"Manisa, Akhisar, Turgutlu, Salihli ve Alaşehir Ovaları ile Yakın Çevrelerinde Yıllık ve Aylık Yağış Değişimleri"*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 31, İstanbul, 1996.

KOVANCI İ., *İç Ege Bölgesi Sulama Sularının Bitki Beslemesi Açısından Kimi Nitelikleri ve Kimyasal İçerikleri Üzerinde Bir Araştırma*. E.Ü. Ziraat Fak. Yayınları No: 364, Bornova-İzmir., 1979.

İNANDIK Hamit, *"Akarsularımızın Düzensizlik Katsayısı"*, İst. Üniv., Coğr. Ens. Dergisi, Cilt. 6, sayı:11, İstanbul, 1960.

İZBIRAK Reşat, *Coğrafya Terimler Sözlüğü*, M.E. Basımevi, İstanbul, 1986.

----- *Sular Coğrafyası*, Milli Eğitim Bakanlığı, Yayın No:159, İstanbul, 1990.

----- *Türkiye I. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Kitapları Dizisi: 196*, İstanbul, 1996.

KOCA Halil, GİRGİN Mustafa, *"Alaşehir İlçesi'ne Mevsimlik İşgücü Göçü"*, Doğu Coğrafya Dergisi, sayı:4, Erzurum, 2000, s. 307.

KOÇMAN Asaf, *Türkiye İklimi*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayın No:72, İzmir, 1993.

----- *Ege Ovalarının İklimi*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayın No:73, İzmir, 1993.

MUTLUER Mustafa, *"Orta Gediz Havzası'nda Yerçekimleri ve Toprak Anamateryalinin Tarım Faaliyeti Üzerine Etkisi"*, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:7, 267-268, İzmir, 1996.

OZANER F.Sancar, *Kula ve Selendi Yörelerinin Jeomorfolojisi*, İst. Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1988.

OZANER F.Sancar, BOZBAY Erdoğan, *"Yerbilimleri Araştırmalarında Landsat Görüntülerinin Uygulanma Potansiyeline Kula Dolaylarından Bir Örnek"* Jeomorfoloji Dergisi, Sayı 13., Ankara, 1985.

ÖZAV Lütfi, *Sivaslı İlçesinin Coğrafi Etüdü*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yayın no:30, Afyon, 2002.

----- *Simav Depresyonu ve Çevresinin Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniv. Yay. No:813, Kazım Karabekir Eğitim Fak. Yay. No:64, Erzurum, 1996.

ÖZÇAĞLAR Ali, *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*, Ankara, 1997.

ÖZGÜR E. Murat, *"Yeni İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler"*, Türk Kültürü Araştırma Dergisi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, XXXVII/1-2, Ankara, 1997.

ÖZKAN Mustafa Oguz, *Cografikapsam*,

<http://www.geocities.com/mustafaoguzozkan/cografikapsam.htm> (04.09.2006).

SOYKAN Füsün, *"Ege Bölgesi'nde Turizm Ulaştırması"*, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:9, İzmir, 1996.

- TANOĞLU Ali, *Beşeri Coğrafya Nüfus ve Yerleşme*, İst. Üniv., Yayın No:1183, C.I, Taş Matbaası, İstanbul, 1969.
- *Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Coğr. Ens. Neşriyatı, Cilt.1, No:45, İstanbul, 1966.
- “*Türkiye Toprakları*”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fak. Mecmuası, c.23, 3-4, sayı:194-215, İst., 1963.
- TEMUÇİN Ecmel, “*Aylık Değişme Oranlarına Göre Türkiye’de Yağış Rejimi Tipleri*”, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:5, İzmir, 1990.
- “*Türkiye’de Zeytin Yetiştirilen Alanların Sıcaklık Değişimine Göre İncelenmesi*”, Ege Coğrafya Dergisi, sayı:7, İzmir, 1993.
- TUNÇDİLEK Necdet, *Türkiye İskân Coğrafyası, Kır İskânı, Köy- Altı İskân Şekilleri*, İstanbul Üniv. Coğrafya Enstitüsü, Yayın no:49, İstanbul, 1967.
- *Bölgesel Coğrafyanın Prensipleri (Tabii Bölgeler)*, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü, Yayın No:1855/73, İstanbul, 1973.
- *Türkiye’de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*, İst. Üniv., Deniz Bilimleri ve Coğrafya Ens., Yay. No:3., İstanbul, 1985.
- TÜMERTEKİN Erol, *Beşeri Coğrafyaya Giriş*, İstanbul Üniversitesi, Yayın no:3819, İstanbul, 1994.
- *İktisadi Coğrafya*, İst. Üniv. Edebiyat Fak. Yayın No:1703, İstanbul, 1972.
- *Sanayi Coğrafyası*, İst. Üniv. Edebiyat Fak. Yayın no:751, İstanbul, 1969.
- TÜMERTEKİN Erol, Nazmiye ÖZGÜÇ, *Ekonomik Coğrafya*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1995.
- ÜNLÜ Mehmet, *Gediz Akarsuyu Havzası’nın Hidrolojik Etüdü ve Planlaması*, Marmara Üniv., Türkiyat Araştırmaları Ens., Coğrafya Anabilim Dalı, İst., 1991.
- YALÇINLAR İsmail, *Strüktürel Jeomorfoloji I*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayın No:800, İstanbul, 1985.
- *Türkiye Jeolojisine Giriş (Paleozoik Açısından)*, İst. Üniv., Edb. Fak., Yay. No: 87, İst., 1976.
- *Türkiye’de Neojen ve Kuaterner Omurgalı Araziler ve Jeomorfolojik Karakterleri*, İst. Üniv. Edb. Fak., Yay. No:2741, İstanbul, 1983.

Dosya adı: Şuayip Türkyılmaz_Tez
Dizin: C:\Documents and Settings\AHMET KAYA\Desktop
Şablon: C:\Documents and Settings\AHMET KAYA\Application
Data\Microsoft\Templates\Normal.dot
Başlık: BÖLÜM I
Konu:
Yazar: ev
Anahtar Sözcük:
Açıklamalar:
Oluşturma Tarihi: 30.01.2007 22:31:00
Düzeltilme Sayısı: 97
Son Kayıt: 07.02.2007 12:09:00
Son Kaydeden: ev
Düzenleme Süresi: 2.485 Dakika
Son Yazdırma Tarihi: 07.02.2007 13:19:00
En Son Tüm Yazdırmada
Sayfa Sayısı: 179
Sözcük Sayısı: 43.497(yaklaşık)
Karakter Sayısı: 247.939(yaklaşık)